

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת ויחי | גיליון 203 | שבת תשפ"ב

הדרת קודש

הגאון רבי מנשה יוסף מילר שליט"א
הפסרת ויחי -
ולא תורד שיבתו בשלום שאול

תמצית

תמצית הדף היומי ומשנ"ב
מאמר לרגל סיום מסכת תענית
ותחילת מסכת מגילה

פרפרת לפרשת ויחי

הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א
שמעון ולוי אחים

קריאת שמע על המיטה

עלון מיוחד בדיני ק"ש על המיטה
גודל חיובה ומשמעותה

דרישה וחקירה

קובץ תורני לכל המשפחה
מתיקות שבת הארץ

תורת הקרבנות

לימוד הלכות בית המקדש
חבורת לגיונו של מלך

השמים החדשים והארץ החדשה

פרקי חיים וקוים בתורתו
של החכם המקובל
הגאון החסיד
ספרא רבה לישראל
רבי משה דוד וואלי זצלה"ה
מוחכמי פאדובה וחברו של הרמח"ל
גלב"ע ג' טבת תקל"ז

חשבותי דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
סדרת שיעורים בעניני תפילה
סמיכת גאולה לתפילה - צירוף שני הדברים
שיש בידינו מהאבות

וירא מנוחה כי טוב וכו' זיט שכמו לסבול

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
ברכת יעקב לישישכר בענין התורה - 'שובה'
ו'נעמה' של התורה

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
המקבל על עצמו עול תורה

מתוקים מדבש

הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א
מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו

התכוננות כפרשיות השבוע

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א
לישועתך קיותי ה'

שיעור חומש • שיעורי בינה • מגיד דבריו ליעקב • נחל אליהו • עטרת השבת • יעלת חן • תמצית • עינינו גל • עומק הפשט • פנינו הלכה • ברומז של עולם • שיעורי דעה • הרב נוגרשל • אז נדרבו • תוספת שבת • מים זכים • הפרשה המהכימה • מי באר • לענין הלכה • טמונה בפרשה • עם הספר

לעילוי נשמת ר' שמואל מרדכי ב"ר צבי הערש קנול ז"ל א' שבת תשנ"ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת ויחי

ר"ת	יציאה	כניסה	
17:56	17:18	16:03	ירושלים
17:57	17:19	16:16	בני ברק
17:55	17:17	16:06	חיפה
17:56	17:18	16:11	מודיעין עילית
17:56	17:19	16:02	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

תכנית המנויים נמשכת!

ניתן לשלם ל'אוסף גיליונות'
תשלום חודשי של 15 ₪
ולקחת את כל גיליונות החודש
ממקומות החלוקה הרגילים
יש להקים הו"ק בנדרים פלוס על סך 15 ₪.

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'נדרים פלוס' ליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פניני הלכה | 54

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

ברומו של עולם | 61

גיליון היוצא מבית ועד לחכמים העוסקים בעניני תפילה

שיעורי דעה | 65

מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 67

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 69

מחשבות לבני הישיבות

הדרת קודש | 75

הגאון רבי **מנשה יוסף הלוי מילר** שליט"א

פרפרת לפרשת ויחי | 77

הגאון רבי **אליעזר מיבאל סורוצקין** שליט"א

תוספת שבת | 79

מעלת השבת וקדושתה

קריאת שמע שעל המיטה | 81

עלון מיוחד בדיני ק"ש על המיטה

דרישה וחקירה | 85

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 87

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 89

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

מי באר | 93

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

לענין הלכה | 95

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

שמונה בפרשה | 97

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

תורת הקרבנות | 100

לימוד הלכות בית המקדש

השמים החדשים והארץ החדשה | 108

פרקי חיים וקוים בתורתו של החכם המקובל הגאון החסיד ספרא רבה לישראל רבי **משה דוד וואלי** זצלה"ה מחכמי פאדובה וחברו של הרמח"ל נלב"ע ג' שבת תקל"ז

עם הספר | 111

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

וירא מנוחה כי טוב וכו' ויש שכמו לסבול | 11

הגאון הגדול רבי **דוד כהן** שליט"א

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים ע"ס המצוות מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ועד ליל שבת | 19

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות מפי הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 21

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א ראש ישיבת כף החיים

נחל אליהו | 23

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 27

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת השבת | 29

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א שיעורי השבועיים

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי

לדעת | 37

מבחן בדף היומי

תמצית משנה ברורה | 38

סיכום קצר וברור של ספרי החפץ חיים

לדעת | 42

מבחנים בחפץ חיים

עינינו גל | 43

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 47

דיוני הלכה אקטואליים

התבוננות במועדי השנה | 51

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנש 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלק)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סרוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון איש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת ויחי – ענייני תפילה י"א תשפ"ב | גליון מס' 199

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לויין ע"ה

סמיכת גאולה לתפילה – צירוף שני הדברים שיש בידנו מהאבות

בלסמוך את שני העניינים האלה זה לזה, לשייך ולחבר את הגאולה והתפילה יחד.

הסומך גאולה לתפילה מקיים את הגאולה

רבנו יונה בתחילת ברכות מאריך בענין זה של סמיכת גאולה לתפילה, ומביא שתי טעמים על כך, וז"ל (ב' ע"ב בדפי הרי"ף), "איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית. יש להקשות, וכי מפני שסומך גאולה לתפלה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עולם הבא, ואומר מורי הרב [זה רבנו יונה עצמן] שהטעם שזוכה לשכר גדול כזה, מפני שהקב"ה כשגאלנו והוציאנו ממצרים היה להיותנו לו לעבדים שנאמר כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, ובברכת גאל ישראל מזכיר בה החסד שעשה עמנו הבורא, והתפלה היא עבודה כדאמרינן ועבדתם את ה' אלקיכם זו היא תפלה, וכשהוא מזכיר יציאת מצרים ומתפלל מיד מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו כן הוא מכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו, וכיון שמכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצותיו נמצא שבעבור זה זוכה לחיי העולם הבא", זה אופן אחד.

פירוש הדבר, מי שסומך גאולה לתפילה הוא ממשיך את תכלית הגאולה והוא מיד מקיים אותה, כתוב כאן שמי שסומך גאולה לתפילה הוא בעצם נגאל, לכן הוא בן עולם הבא. השכר הגדול מגיע לאותו אדם משום שבעצם הוא מבצע את עניין הגאולה, הוא מבצע את אותה תכלית שבגללה הוציא הקב"ה אותנו ממצרים, היינו, מי שמתפלל אחרי הגאולה, מיד אחרי שהוא מזכיר גאולה הוא עומד להתפלל, העניין בזה שהוא מוציא לפועל את כונת הגאולה, הגאולה היתה להיותנו לו

עסקנו בשבוע הקודם בעניינה של הגאולה כקץ למצב הקודם והתחלה חדשה, ונתבאר שעצם עניינם של האבות זו הגאולה, בשבוע זה נמשיך את חלקו השני של השיעור.

מה היא הפלגת השבח בסמיכת גאולה לתפילה

הפרשה הקודמת פותחת "ויגש אליו יהודה", עניינה של הגישה הזאת נדרש בחז"ל בהרבה פנים, באחד האופנים דורשים זאת חז"ל בספר הזוהר בעניין סמיכת גאולה לתפילה. יהודה נגש ליוסף, עניינו סמיכת גאולה לתפילה, צריך לסמוך גאולה לתפילה.

עצם העניין בסמיכת גאולה לתפילה, עד שהגמרא בברכות (ד' ע"א) אומרת "איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפילה של ערבית" [וברש"י "וכל שכן דשחרית"], וכבר מקשים הראשונים כן, מה היא הפלגה של השבח, עד שהגמרא אומרת על מי שעושה כן "איזהו בן עולם הבא", וכבר אמרו קדמונים, שפירוש המושג 'בן עולם הבא' אינו מתכוין למי שזוכה לעולם הבא, אלא פירושו כדרך שאומרים בן כפר או בן עיר. בן עולם הבא, הכונה בזה, שהוא נמצא פה אבל הוא אדם שניכר בו שהוא שייך לשם, כדרך שבן עיר ניכר בו שהוא בן עיר, בן כפר ניכר בו שהוא בן כפר, ובן תורה ניכר בו שהוא בן תורה, כך בן עולם הבא ניכר שהוא משם בא, הוא שייך לשם.

מעתה, צריך להבין מה הדבר המיוחד בסמיכת גאולה לתפילה, אם הכונה לעצם האמירה, הלא אנו עושים זאת יום יום ואיננו רואים בזה דבר מיוחד, איזה עבודה מיוחדת יש

כל שינוי זמן מחייב תפילה

המדובר כאן בתפילות המסודרות והקבועות, שלושת התפילות שמתפללים כל יום, ותפילות אלו עניינם שאין המשך אלא בתפילה. כל שינוי זמן מחייב תפילה, שחרית מחייבת תפילה, בין ערביים שוב מחייב תפילה, והלילה שוב מחייב תפילה, כל שינוי מצב מחייב תפילה, מצד עצם סדר הזמן, הזמן הולך וזורם, וכך, יש בוקר יש ערב ויש לילה, ואלו הם שינויי הזמנים, היום מתחלק ללפני צהרים ואחרי הצהרים, ההתגברות של היום והשקיעה של היום, והלילה כולו אחד [הלילה בעצם כולו אחד, אין בו שינויי זמנים, ועוד נאריך בזה בעז"ה בעניין תפילת מעריב] אלו הן שלשת התפילות, אשר מצטרפות לעצם סדר הזמנים.

אין לך דבר קבוע יציב ומסודר, אשר ממשיך והולך על סידרו, ממשיך על מתכונתו כמות שהוא, כמו סדר הזמן, ואנחנו מתפללים בסדר הזמנים הזה, בכל שינוי זמן, אנחנו מתפללים שחרית אנחנו מתפללים מנחה ואנחנו מתפללים ערבית, באותו שינוי הזמן שהוא מהלך מסודר וקבוע בעצם, כאשר הדברים נוקפים ועוברים להם בסדר קבוע תמיד, בו אנו עומדים ומתפללים.

זה עומק המושג תפילות אבות תיקנום, תפילות אבות תיקנום פירושו, שחרית זה אברהם אבינו, זאת התחלה, בין הערביים זה עוד אב, זה יצחק, ותפילת ערבית זה עוד אב, זה יעקב, היינו, כאן נמצאים האבות.

עניין התפילה הוא שכעת מתחיל זמן חדש ואנחנו מתפללים, יש את בחינת ההתחלה של שחרית, בחינת אי צירוף הדברים לסדר זמן קבוע, אלא תפיסת בחינת ההתחלה של הדבר הזה, בשחרית, יש איזה שינוי בזמן, בורא עולם מחליף את הזמנים, וכשמתחלף זמן אנו מתעמדים להתפלל, וכך, כל חילופי זמן מחייבים אותנו בתפילה, אנחנו מתפללים בחילופי הזמן, כך זה כשמתחלף זמן לבוקר, כך זה כשהזמן שוב מקבל תחלופה לקראת ערב, בסוף היום, כאשר היום נגמר, שוב הדבר צריך להיות נתפס אצלנו כמציאות חדשה בעולם, זאת תפילה, ותפילת ערבית היא שוב תפילה, זה פירוש הדברים "תפילות אבות תיקנום", את התפילות תקנו לנו האבות, הם היו אלו שהשחרית והערבית והמנחה שלהם היו אבות, הם לא היו תולדות.

סדר הזמן הוא כולו תולדה, כל סדר הזמן הוא המשך, זה הולך הלאה, זה תמיד המשך בעצם, זה ענינו של זמן, הוא בעצם המשך. כשאנו מצרפים תפילה לסדר הזמן, זה הפירוש תפילות אבות תיקנום, כאשר אנו מתפללים תפילת שחרית, המכוון בזה אינו שאנו מתפללים בבוקר אלא עצם התפילה היא תפילת הבוקר, היא מצטרפת לזמן, וכך גם תפילת מנחה, אף היא מצטרפת לזמן, זו תפילה של הזמן המסוים הזה, וכן תפילת ערבית גם היא מצטרפת לזמן, היא התפילה של הזמן הזה, [איננו מתפללים את אותה תפילה שלש פעמים ביום אלא כל פעם זו תפילה מיוחדת לעצמה, התפילה של אותו זמן], זה נקרא תפילות

לעבדים וכזה שהוא עומד להתפלל מתוך דברי גאולה, הוא מוציא לפועל את הכוונה שלשמה היתה הגאולה, וודאי שאם כן מגיע לו שכר גדול, כי הוא ממלא את התכלית שלשמה יצאנו ממצרים, זו אפשרות אחת.

סמיכת גאולה לתפילה – צירוף המעלה שבתפילה עם המעלה שבגאולה

וממשיך רבנו יונה באופן נוסף "ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר, מפני שכשמזכיר גאולה מצרים ומתפלל מיד הוא מראה שבוטח בה' בתפילה כיון שמבקש ממנו צרכיו שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום, וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו', וכיון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילים ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא".

הפירוש בשני האופנים האלו יתבאר על דרך חקירה, כדרך הלימוד בישיבות, האם עניינה של סמיכת גאולה לתפילה הוא דין בגאולה או דין בתפילה, האם צריך לסמוך גאולה לתפילה מצד הגאולה או מצד התפילה, ועל כך אומר כאן רבנו יונה ששני הדברים אמת, היינו, הגאולה מחייבת תפילה אחריה והתפילה מחייבת גאולה לפניה, הדבר צריך להיות מחמת שני הדברים, זאת מעליותא בגאולה ומעליותא בתפילה, בשניהם זאת מעליותא. פירוש הדבר, כשאנחנו מדברים על סמיכת גאולה לתפילה, אנו צריכים לחבר את שני הדברים האלה יחד זה לזה, ונבאר את תוכן הדברים.

התפילה היא שמעמידה את כל ההמשך

עומק הביאור בדברי רבנו יונה, תפילה עניינה העמדת כל סדר הדברים, כל מה שצריך להמשיך, כל המשך שחייב לבוא, זה עניינה של תפילה. כל ענייני האדם, כל ענייני העולם, אפילו המשך של דרך הטבע, את הכל מכניסים בתפילה. ודאי, אדם לא צריך להתפלל על זריחת השמש, על זה לא מתפללים אלא אומרים דברי שבח, אבל כל ענייני העולם שהם יכולים להיות ויכולים שלא להיות, כל דרכי הטבע, את כולם אנחנו מכניסים בתפילה, אנחנו מבקשים בתפילה על הכל. לדוגמא, כאשר אנחנו מבקשים על דעת, הלא קשה למצוא בינינו אדם שלא חושב את עצמו לבר דעת, אולם אנו מתפללים על המשך הדעת, תפילה בעצם היא העמדה שכל מה שיש לנו ממשיך רק מכח תפילה.

בחולין בפרק גיד הנשה בפירוש המשניות (פ"ז מ"ו), זה לא נשתייר בידינו מכח האבות, חוץ מ'תפילות אבות תיקנום', שבהם, כשמתפללים את התפילה, אנו מתפללים את תפילתו של אברהם, תפילתו של יצחק, תפילתו של יעקב, [יש אפילו שקוראים לזה כך].

התפילות, זה מה שיש בידינו מהאבות בעצם, זה באמת מהאבות, בזה אנחנו מצורפים בעצם לאבות, ויש עוד דבר אחד, והוא, שאנחנו בני בניהם, ואנחנו אלו שעלינו זה יתקיים, אותו "זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם" יתקיים בנו, זה הקשר שלנו לאבות, וגם את זה אנחנו מזכירים בתפילה כשאנחנו מברכים ברכת אבות. ברכת אבות זו ההתחלה של התפילה, 'הבו לה' בני אלים', כאן נמצאת ההתחלה, וההתחלה הזאת עניינה שני דברים, התפילות שהאבות תיקנום, וכוח הגאולה שנמצא בהם באבות, כפי שנתבאר שהאבות עצמם הם הגאולה.

כשאנחנו מברכים ברכת אבות אנחנו אומרים את שני הדברים האלה גם יחד, אנחנו מזכירים אותם בבחינות של "אלקינו ואלקי אבותינו, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב", זה כביכול שבח לבורא העולם, ובחינת האבות שנמצאת אצלנו, שנשתיירה בידינו מהאבות, זה "זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם", נשאר בנו אותו כח שנקרא גאולה, הכח הזה הוא כח שפתחו אותו האבות, האבות פתחו גאולה בעולם. וכפי שכבר בארנו, פתיחת גאולה פירושה, תמיד בכל מקרה, כל גאולה עניינה קץ של המצב הקודם, המצב הקודם לא ממשיך בשום פרט, המצב הקודם נגמר וכאן זאת התחלה חדשה.

לך לך זו הפתיחה של הגאולה

היום, במצבנו שלנו, אותה בחינה שנקראת התחלה חדשה רחוקה מאיתנו, זאת הגלות, זה השיעבוד, מיום שחרב בית המקדש אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, כדאיאת בסוף סוטה, אנחנו הולכים ומתרחקים מהברכה יותר ויותר, מאותה ברכה שהיא שורש חיינו ושורש קיומנו, היינו, מכל ברכת האבות, אנחנו הולכים ומתרחקים ממנה. "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" – "ואעשך לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך, והיה ברכה", זאת היתה הפסיעה הראשונה של אברהם בעולם, אכן, מיום שחרב בית המקדש, אנחנו ממשיכים ללכת, אנחנו גם ממשיכים מארצנו ממולדתנו מבית אבינו, וגם אל הארץ אשר אראך, אבל זה סתום, מה שלא קורה לנו זה ההמשך, ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך, הכל קורה הפוך, אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, כל זה הולך ומתמעט, ואעשך לגוי גדול, חלילה, הולך ומתמעט, ואברכך, אין צורך להאריך בזה, ואגדלה שמך, שוב, והיה ברכה, שוב, אנחנו לא רואים את כל זה, זו הגלות עצמה, זה העונש, אנחנו הולכים בכיוון מהברכה והלאה, אנחנו צועדים כאילו מהברכה וחוצה.

אבות תיקנום, כאן האבות הכניסו את עצמם באופן שמצטרף לסדר העולם, להמשך החיים, להמשך קיומנו. עצם עניינה של התפילה הוא צירוף להמשך של סדר הזמן, המשך סדר הזמן הוא עם תפילה. אנחנו הרי בני בניהם, אנחנו ממשיכים, אבל האבות תיקנום, היינו, כאן אנחנו שייכים לאבות, בתפילה אנחנו מצרפים את עצמנו לאבות.

תפילה כותיקין – היום מתחיל בתפילה

מתוך דברי הגמרא בברכות יוצא (ט' ע"ב), וכך מתפרש להדיא בדברי הראשונים (עי' תוס' שם בד"ה כל), שהמעליות הגדולה של סמיכת גאולה לתפילה היא לומר גאל ישראל ברגע האחרון של הלילה ואת התפילה ברגע הראשון של היום, כלומר, זאת התפילה, לסמוך גאולה לתפילה כוותיקין, ומי שעושה את הדבר הזה, הוא באמת זה שזוכה למעלה הכתובה בגמרא "איזהו בן עולם הבא זה שסומך גאולה לתפילה", נראה כי יש כאן משהו מיוחד בעצם גדר סמיכת גאולה לתפילה.

והנה, לכאורה, סמיכת גאולה לתפילה הוא גדר בפני עצמו ולחודיה קאי, וכן ותיקין זו מעלה לעצמה, ואילו כאן אנו רואים שיש מעלה המצטרפת עם שני המעלות האלה יחד, במה מצטרפת כאן מעלת סמיכת גאולה לתפילה למעלת ותיקין.

אכן, לפי מה שנתבאר נוכל להבין, ותיקין פירושה תפילה ברגע של תחילת היום, ממש באותו רגע שהיום מתחיל, שם, מתחילה תפילה, היום מתחיל בתפילה, אותו רגע של תחילת היום זה רגע של תפילה, כלומר, היום והתפילה מתחילים יחד, מעתה, מובן שסמיכת גאולה לתפילה כאן היא מעליותא, יש כאן יותר סמיכת גאולה לתפילה.

עיקר עניינה של סמיכת גאולה לתפילה בזה, שכאשר סומכים גאולה לתפילה התפילה עצמה נתפסת כדבר שהוא גאולה, יש תוכן של גאולה בתפילה בעצמה, ממילא זו גם הבנה בגאולה, כמובן. בסמיכת גאולה לתפילה, הם באים שניהם ומאירים זה על זה, הגאולה מאירה על התפילה והתפילה על הגאולה, וכאמור, זה דין בשניהם,

תוכן העניין, הכל מצטרף יחד, האבות הם מציאות של גאולה בעולם, ותפילות אבות תיקנום, וסמיכת גאולה לתפילה עניינה שהתפילות שלנו מצטרפות לעניין הגאולה, כך אנחנו תופסים את התפילות אבות תיקנום.

התפילה והגאולה – שניהם נמצאים

בידינו מהאבות

אנו עוסקים בסוגיית 'תפילות אבות תיקנום', זה מה שנשתייר בידינו מהאבות. בכל יתר הדברים כולם שאנו מצווים בהם, אנו מצווים מכח התורה, מכח שזה ניתן לנו מסיני, במילה אנחנו חייבים משום שזה כתוב בתורה, וכך גם בגיד הנשה וביתר הדברים, כמו שכבר מאריך זה הרמב"ם

אחרית כראשית – להיות לכם לאלקים

בקדושה של מוסף בשבת ויום טוב, קדושת כתר, בנוסח ספרד, וכך כתוב בנוסח התפילה של הרמב"ם והרבה ראשונים, אומרים "והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי לאמר הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלקים", יש כאן משהו מיוחד בגאולת אחרית כראשית, אנחנו מבקשים שהקב"ה ישמיע לנו ברחמיו שנית לעיני כל חי, לאמר, אנחנו אפילו שמים בפיו מה לומר, ומה הדבר שהוא ישמיע לנו, הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלקים, היינו, הכוונה כאן היא שכדרך ששם הייתה התחלה כך גם פה תהיה התחלה, אנחנו כבר באחרית, אבל כראשית, הן גאלתי אתכם אחרית כראשית.

אנחנו באמת מחכים מייחלים ומצפים לאותו רגע שיתקיים בנו והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי לאמר, זה ייאמר עוד פעם, פעם אחת הדבר כבר נאמר, זאת גאולת מצרים שהיתה אב לגאולות, זאת גאולת הראשית, אז היתה התחלה, ואז זו באמת היתה התחלה, התחלה שלא קדם לה דבר, זאת היתה הלידה, אכן, הגאולה האחרונה היא גאולה של אחרית, זאת גאולה שצריך לעקור, לסיים מצב, להביא מצב מסוים לקץ, ועל גביו להתחיל התחלה חדשה, כאן יש קושי פי כמה, זה באמת דבר נורא.

בגאולת מצרים היתה התחלה חדשה אבל זה לא בא להוציא, זאת היתה הולדת חדשה, קודם לכן לא היתה מציאות כזאת בעצם, הגאולה היתה התחלה חדשה, כעובר ממעי אמו, אכן כאן, בגאולה האחרונה, יש תהליך ארוך, ומתוך כל התהליך הארוך הזה מכאן צריכה לצאת לידה חדשה, התחלה חדשה, אבל ההתחלה החדשה הזו צריכה לבוא באחרית דבר, יש כאן סיכום וגמר של תהליך ארוך, ומכאן צריך להוציא לידה חדשה, מכאן להוציא "להיות לכם לאלקים" חדש.

"והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי לאמר הן גאלתי אתכם אחרית כראשית", זה לחדש עוד פעם "להיות לכם לאלקים", כמו שיש אמירה "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים", כך צריכה לבוא עוד אמירה, "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלקים", והסיום הוא שוב "אני ה' אלקיכם", כמו שהיה הסיום ביציאת מצרים. "להיות לכם לאלקים", זה נקרא לחדש כאן עוד אפשרות לפתוח את מה שנקרא אלקינו. כך אנחנו פותחים את התפילה, "אלקינו ואלקי אבותינו", זאת המשמעות של הגאולה, אלקינו ואלוקי אבותינו. האפשרות לומר עוד פעם אלקינו, אפשרות חדשה לחדש את הדבר, "להיות לכם לאלקים", לזה אנחנו מייחלים.

תפילות אבות תיקנום, זה מה שיש בידנו מהאבות, עד כמה שאנחנו נצטרף ונתחבר למעלת אבותינו "שהיה סוד אלוק עלי אהליהם" כלשון הרמב"ן, בהם נתקיים להיות לכם לאלקים, כך גם אנחנו נחשב גאולים.

"לך לך" זאת ההגדה הראשונה של גאולה בעולם, כמו שאומר המדרש שהבאנו בשבוע הקודם על אותיות מנצפ"ך, ולכן היא נאמרה בשני כפיי"ם, 'ך' זאת האות הראשונה של הגאולה, זאת האות הכפולה הראשונה באלפא ביתא, שהיא הגאולה הראשונה שהיתה בעולם, לך לך, אלו שתי המילים הראשונות של הגאולה שנאמרו בעולם, צריך להיות תוכן של גאולה במילים האלה, תוכן הגאולה הוא "מארצך וממולדתך ומבית אביך", דרך חדשה. בלך לך כתוב בפירוש שניתק ונגמר המצב הקודם, זה קץ המצב הקודם, וכאן התחילה התחלה חדשה, זאת הגאולה הראשונה שנאמרה בעולם.

כך זה באברהם וכך זה בממיי"ם של יצחק וכך זה בנוני"ם של יעקב, אצל יצחק כתוב "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד", הכוונה בזה, העולם הקודם לא סובל אותך יותר, אתה צריך לפרוש ממנו, צריך כאן לפרוש מהסדר הקודם, מהמערכת הקודמת, כאן קרה משהו שמפריד אותו מהמערכת הקודמת, זה דבר חדש, וכך זה גם בתפילתו של יעקב "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", היינו, שים אותי במקום כזה שהוא לא יוכל לפגוע בי.

אלו הם האותיות של הגאולה, הם אותיות של קץ. קץ מצב, כאן כאילו נפתח הפתח להגדה חדשה. כדרך שכל האותיות כולם מבטאות סדר דברים, כך ישנם אותיות שמבטאות קץ דברים, גמר, עם התחלה חדשה. עבורנו, אנחנו המקיימים בגופנו לך לך, ואנחנו מתרחקים והולכים מארצנו ממולדתנו ומבית אבינו, הולכים, לאן אנו הולכים, זה ודאי אל הארץ אשר אראך, ואנחנו מקוים שמהר. אכן, השייכות לעניינה של הגאולה, השייכות שלנו לאותה הגדה של לך לך, ההגדה של הגאולה, היא אך ורק בדווקא על ידי תפילה, אך ורק על ידי מה שהאבות תיקנו.

מה הוא האופן שלנו לצאת להתרום מעל סדר הזמן, מעל המערכת המשעבדת ההולכת הלאה, המערכת שהיא כולה המשך, יש אופן אחד, יש דבר אחד שעוצר את כל סדר הזמן, עושה כל שחרית לתחילה חדשה, עושה כל חילוף זמן להתחלה חדשה, זאת פתיחה חדשה של זמן, זה זמן חדש, הדבר הזה אפשרי רק על ידי תפילה.

העובדה שתפילה מתפללים בעמידה, יש בה בתוכן הענין עצירה של סדר ה'לך לך', כאן נעצר הסדר של הזרימה, של ההמשך, בכל תפילה אנו פורשים מכל המערכת ושמים את עצמנו במקום אחר, אנחנו עומדים כביכול מול הבורא, ושם זה המקום שמשם אנחנו מבקשים ומקבלים את ההמשך, וזה מפקיע את ההמשך מלהיות המשך. כל מי שלא מתפלל באופן כזה, אולי הוא מתפלל, אבל הוא לא עומד בתקנתם של האבות, לא מין תפילה כזו תקנו האבות. התפילה שהאבות תיקנו, הם תיקנו עמידה לפניו, האבות תיקנו שכל זמן שמתחלף, צריך להיות מתחלף מכוח יניקה מלמעלה, זה בעצם ממש ענינה של הגאולה.

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

פרשת – ויחי

ברכת יעקב ליטשכר בענין התורה – 'טובה' ו'נעמה' של התורה וירא מנוחה כי טוב וכו' ויט שכמו לסבול

ברכת יששכר - תורה בתמידות

הנה, בעניינם של הברכות שביד יעקב אבינו את השבטים בפרשתן, מצינו שהיה זה באופן שהברכה הייתה לכל אחד ואחד לפי ענינו המיוחד לו, כמפורש בקרא (מט, כח): "איש כברכתו בך אותם" ופרש"י "ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד", [ועי' בספורנו שם]. וברכתו של יששכר היא (שם, יד): "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים" ופירש"י: "יששכר חמור גרם - חמור בעל עצמות סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינים אותו משא כבד, רובץ בין המשפתיים - כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין" וכו'. ומבואר, שיששכר הוא סמל ודגל התורה הנדמה ונמשל לחמור גרם הסובל את עולו ומשאו על גבו בתמידות ורציפות בלתי פוסקת, ואף בעת ובזמן שהוא במנוחה, עדיין הרי הוא נח יחד עם משאו הטעון על גבו, והיינו דלעולם אין הפרדה וניתוק בין הצמד הזה, החמור והמשא. וכך גם לא קיימים אצלו חילוקי שעות וזמנים ואף בשעות הליל, עת כל הבריאה נחה ושקטה הוא עודנו עובד נמרץ ללא חדלון ופורך.

ומדברי הרמב"ם בהלכ' ת"ת (פ"ג, ה"ב) למדנו, שאין מעלה זו בבחינת תוספת מעלה ושבח גרידא, אלא שכך היא צורת קניית וקיום התורה, שכן כתב: "אין ד"ת מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינת לעיניו לעפעפיו תנומה" וכו'. ושם (ה"ג) כתב הרמב"ם עוד: "אל"פ שמצווה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפי' אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכו"ב אלא בת"ת ודברי חכמה".

ביאור הכתוב וירא מנוחה כי טוב וכו' - ויט שכמו לסבול

ולכאורה יש להתבונן, דהנה בהמשכה של הברכה ליטשכר כתוב בפסוק: "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד", ובפשטות המושג מנוחה הוא ענין של מרגוע ואתנחתא, רגיעה והפסקה מן הפעולה. וא"כ לכאורה יש לתמוה ביותר, דמלבד שקיימת סתירה לפסוק הקודם שמהותו של החמור הוא ריבוי השעבוד הרצוף, ואילו פה כתוב 'וירא מנוחה כי טוב'. עוד יש אחרת קשה מזו, והיא - סתירה מיניה וביה בפסוק הב' עצמו, שבתחילה פתח ב'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה' והסיק מסקנה הפוכה לחלוטין: 'ויט שכמו לסבול', כיצד יתכן שראיית טוב המנוחה ונעם הארץ יביא לידי 'ויט שכמו לסבול', איה הוא פשרו של דבר.

ונראה לבאר כל זה בהקדם דברי המד"ר (פצ"ח, י"ב) שדרשו חז"ל: "וירא מנוחה כי טוב - זו תורה שנאמר (משלי ד, ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם' וכו', ואת הארץ כי נעמה - זו תורה, שנאמר (איוב יא, ט) 'ארוכה מארץ מידה' וכו', ויט שכמו לסבול - עולה של תורה, ויהי למס עבד - אלו מאתיים ראשי סנהדראות שהיו משבטו של יששכר". ולדברי המדרש אין מדובר כלל בפסוק על עניני מנוחת הגוף ותענוגותיו כי אם על התורה ועולה של תורה. ולכאורה צ"ב בתרתי, ראשית, מנ"ל לחז"ל למדרש האי קרא על התורה, היכן יש רמז לדבר, ומפני מה בא שם תוארה של התורה בכינוי "הארץ". ועוד יש להתבונן, בכפילות הדרשה שה"טוב" וה"נעים" תרוויהו קאי על התורה, וחזינן די ש'ב' בחינות בתוה"ק, בחינת הטוב ובחינת הנעים, וצ"ב בתוכן משמעות הדברים.

מנוחה - תכלית

ונראה ביאור הדברים בהקדם מה שמצינו בס' 'מעלות התורה' להג"ר אברהם אחי הגר"א, שכתב בזה"ל: "וזה דאמרו בגמ' (ברכות סד, א) ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר (תהלים פד, ח) 'ילכו מחיל אל חיל'. ולכאורה הוא תמוה, מאי מעליותא שהם בלי

נכתב ונערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

מנוחה, ונראה דהכי פירושו, כי ידוע שתכלית כל דבר נקרא מנוחה, ולכן נקראת שבת מנוחה שהיא תכלית ימי המעשה, כמ"ש באלשיך הק', וז"ש ת"ח אין להם מנוחה - ר"ל תכלית, כי התענוג והעידון שלהם בגן עדן אין לו קץ ותכלית עכ"ל. ומבואר בדבריו, דמנוחה מורה על התכלית, וזהו הענין שת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, דהיינו שהת"ח אין להם קץ והפסק בעלייתם, לפי שכל הזמן הינם הולכים מחיל לחיל, בעוה"ז בעוד תורה ועוד מעשי מצוות וגמ"ח, תמיד הם מתעלים בלא גבול ומידה, ואף בעוה"ב אין קץ לשכרם ועידונם, ומשום שמעשיהם ופעולותיהם שעשו בזה העולם ממשיכים לתת את פריים אף שהם כבר בעוה"ב, ולכן מעלתם מתווספת להם גם בעוה"ב ואינם מגיעים לתכלית ועצירה אלא עולים מדרגה לדרגה.

וכדבריו כן מבואר ג"כ במהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התורה פ"ט), וז"ל: "ולהורות לנו כי התלמיד חכם שיש לו התורה אין אל מעלתן גבול והשלמה, אמרו בפרק הרואה אמר רבי חייא בר אשי אמר רב תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר 'לכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון' ע"כ. ואין הפירוש ח"ו שאין להם מנוחה, כי בודאי יש להם מנוחה, אבל ר"ל כי מעלת ת"ח אין השלמה לו, כי אין השכל בא לידי השלמה כי אין תכלית וסוף אל ההשגה שאם השיג דבר אחד אפשר להשיג יותר ולכך אין השכל בא אל השלמה וכו'. ומפני זה שאין אל החכמה השלמה כלל ודבר שאין לו השלמה אין לו מנוחה, כי המנוחה היא בהשלמת הדבר, וגם בעולם הבא אין מנוחה לתלמידי חכמים, כאשר כל השגה אין בה השלמה, לכך כתיב 'לכו מחיל אל חיל' היינו שמשיג כל השגות, וזה נקרא 'לכו מחיל אל חיל' עד שמשיג מאתו יתברך מה שאפשר לו להשיג, וזה 'יראה אל אלהים בציון', עכ"ל. ומדבריו למדנו עוד, שענין העדר המנוחה של הת"ח לעוה"ב הוא אף כלפי השגת השלמות, שכיון שאינם באים לידי המעלה השלמה אלא מתעלים בהשגת נחשב הדבר שאין הם מנוחה, כיון שעדיין לא באו לסוף ולתכלית.

הגר"א - הטוב היינו תורה שבכתב, הנעמה היינו תורה שבע"פ

ולפי"ז מבואר היטב מה שדרשו חז"ל שמנוחה היינו התורה, כיון שהתורה היא התכלית של האדם בבדיה. ולפי"ז נבוא לבאר ב' הבחינות של טוב ונעים דאזיל על תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ומצאנו את שורש ביאור הדבר בדברי הגר"א ב'אדרת אליהו' בפ' וזאת הברכה, עה"פ (דברים לג, יח) "ולבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך", ושם בפרשה נכפלו הברכות ממשה רבינו לשבטי ישראל, שהגר"א טרח ויגע רבות למצוא את ההשוואה והשיתוף שבין הברכות של יעקב לאלו של משה, וכמו שאמרו חז"ל (ילקו"ש שם רמז תתקמ"ט) ממקום שפסק יעקב שם פתח משה. והביא הגר"א שבגמ' דרשו ש'יששכר באהלך' היינו באהלה של תורה, וכדאמרו בספרי ששבטו של יששכר משתבח בתורה שנאמר (דה"א יב, לב): "ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים", (וכן דרשו בב"ר ע"ב, ה'), וכן מצינו באביו ששבחו שנאמר "ירא מנוחה כי טוב", ופירושו: "מנוחה כי טוב" - זו תורה שבכתב, "ואת הארץ כי נעמה" - זו תורה שבע"פ שמסורה לכל אדם כמ"ש וחיי עולם נטע בתוכנו, ועליהם נאמר מה 'טוב' ומה 'נעים', ולכן 'נעמה' לשון נקיבה.

ויסוד הדבר שתורה שבכתב היא כנגד שמים ותורה שבע"פ היא כנגד ארץ, מפורסם ממ"ש הגר"א בפירושו לשיה"ש (א, ג), וז"ל: "שתורה שבכתב ותורה שבע"פ הם שתי בחינות שמים וארץ כידוע". וכדברי הגר"א בביאור קראי דהטוב והנעים, כ"ה בזוה"ק בפרשה (דף רמ"ב ע"ב) "תא חזי מה כתיב, וירא מנוחה כי טוב וכו', וירא מנוחה כי טוב - דא תורה שבכתב, ואת הארץ כי נעמה - דא תורה שבע"פ, ויט שכמו לסבול - למסבל עולא דאורייתא (וכ"ה בתרגום יב"ע), ויהי למס עבד - למהוי פלח לקב"ה ולאתדבקא ביה, ולאתשה גרמיה בה", ע"כ.

ומתוך דברי הגר"א נקראנו אור למדרש הנ"ל, והיינו שהכפילות כאן היא על התורה שבכתב ועל התורה שבע"פ. והגר"א מטעים את הדבר שתורה שבכתב היא המסורה מן השמים, ואילו תורה שבע"פ שהיא המסורה לכל נקראת "ארץ" שיש בה עריבות ונעימות מיוחדת ועל זאת נקראת 'נעמה'. כמ"ש בתהילים (קלג, א) "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" שבזה ביאר הגר"א שתורה שבע"פ שניתנה לכל הבריות בשווה היא "הארץ" פתוחה היא לפני כולם, ואילו תורה שבכתב היא סתומה וחתומה ואין לנו רשות לגעת בה כמלא נימה, שרק תורה שבע"פ ניתנה לכל אחד ואחד לפי השגתו והבנתו בה.

בחינת תורה שבע"פ שהיא כארץ שרק בה האדם מתהלך ומתעלה

ובאמת השוני המיוחד שקיים בין תורה שבע"פ לבין תורה שבכתב, הוא: "כח החידוש והיצירה", שרק בתורה שבע"פ ניתן כח לבני אדם לחדש ולדלות עוד הבנות קושיות ותירוצים פירוקים והויות ולהתעלות בה עוד, משא"כ תורה שבכתב הרי היא כמות שהיא ואין לנו רשות להזיזה. והגר"ח מוולאז'ין זצוק"ל ברוח חיים (פ"ו) כתב, שהכח הזה ניתן רק לבני אדם ולא למלאכים ולכן המלאכים נקראים "עומדים" שאין להם תנועה ותזוזה או השתנות מדרגה לדרגה, מכיון שלהם אין את כח החידוש, וז"ל שם: "ובפרט בעת שהאדם מחדש חידושים, מה שאין זה יכולת מלאך שהש"ת בראו בתכלית שלמותו ואי"צ להוסיף ולית ליה מדיליה כלום, משא"כ האדם הולך ושכלו מתחזק מעלה מעלה, וגם הרבה הוסיפו חז"ל גדרים וסייגים, משא"כ אם הייתה התורה למלאכים היתה עומדת לעד במצב אחד, בלי מגרעת וכלי תוספות. וכאשר כתבו המפרשים כי המלאכים נקראו עומדים כמו שאמר הנביא (זכריה ג, ז) 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ולכן

ב

ניתנה לנו למורשה והיא חיינו ואורך ימנו". ומבואר בדבריו, שהאדם שהוא בחינת מהלך בארץ שהיא מקום הילוכו, הוא במה שיש בידו את הכח לחדש בתורה"ק, וזהו בתורה שבע"פ, וא"כ מלבד מה שמצינו שזהו תוארה של תורה שבע"פ שהיא כארץ הנתונה לכל, למדנו עוד מדברי הגר"ח שזהו עצם כח מעלת והתעלות האדם שעלינותו כלפי מלאכי השרת הנקראים עומדים היא בכח תורה שבע"פ. וב'אלשיך' (באיוב) כתב שהמלאכים צמאים להקשיב לקול החידושי תורה שיוצאים מהבריות בארץ שרק להם ניתנה זכות זו, ומבוארים דבריו מאד על"פ דברי הגר"ח.

ונראה שיש להוסיף, דעל דבר זה תקנו אנשי כנה"ג בנוסח ברכת התורה: "והערב נא" - הערבות והמתיקות המיוחדת של תושבע"פ שמחדש ומוסיף בה תדיר. ובסוף הברכה אנו חותמים: "נותן התורה" - בלשון הווה, וכתב הגר"א באבני אליהו שהקב"ה נותן את התורה כל הזמן בלי הפסקה, וזה בא לידי ביטוי ע"י החדו"ת שמתחדשים בכל העתות והזמנים. הוא כוחה של תורה שבע"פ והשפעתה על האדם, להיות: מחדש ומתחדש - מחדש ועל ידי כך מתחדש. והגר"י הוטנר זצ"ל התבטא פעם ('אגרות וכתבים' אגרת קס"ו) על יופי והדר המראה שהיה בביהמ"ד דהישיבה"ק (בעודה במשכנה בעיר חברון), שניכרת ובולטת בקרבת בני הישיבה הק"ו "חדוות וצהלת היצירה", הכח להוסיף ולחדש עוד ועוד ללא גבולות היא ה"נעמה" של התורה שבע"פ.

בחינות תורה שבע"פ - ארץ ונעמה

וטעם מה שתורה שבע"פ נקראת "ארץ" ו"נעמה", מבואר בדברי הגר"א (שם באדרת אליהו) שבתורה שבע"פ האדם יכול לחדש ולהוסיף, ובה קיים החיבור והקישור לגופו. וכבר הבאנו מ"ש בפירוש הגר"א לשיה"ש (א, ג) שתורה שבכתב נקראת "שמים", ותורה שבע"פ "ארץ", והם ב' הבחינות בפסוק בתהילים (קלג, א) "הנה מה טוב ומה נעים", שה"טוב" היא תורה שבכתב וה"נעים" זו תורה שבע"פ, ובפרשתנו באו בלשון זכר ונקבה שהם "משפיע" ו"מקבל" מפני שהתורה שבע"פ מהווה לכלי קיבול של התורה שבכתב המשפיעה עליה.

וכן מצינו בקהלת (א, ט) דכתיב: "מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה, ואין כל חדש תחת השמש". ופרש"י שם, שבכ"ד שהוא חליפי השמש אין בו חידוש, אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים, כענין שנאמר (משלי ה, יט) 'דדיה ירוך בכל עת' מה הדד הזה כ"ז שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם אף ד"ת כן.

פירוש משמעות המושג - "מנוחה כי טוב"

והנה, פירוש המושג "מנוחה" מורגל להתפרש בעינינו שזהו ישיבה ללא התאמצות ופעולות, מנוחת הגוף והמרגוע. אמנם בדברי האלשיך שהביא בספר מעלות התורה מתבאר, שענין המנוחה הוא "המטרה והתכלית", ומצינו כיו"ב שנקראת השבת "שבת מנוחה" שהיא תכלית ששת ימי בראשית, וכן בפ' ראה (דברים יב, ט) כתיב: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" וכו', וא"כ מנוחה פירושה הוא התכלית והיעוד, שזהו המקום האמיתי.

ולפי"ז, פירושה של הברכה "וירא מנוחה כי טוב", הוא שע"י ההכרה והידיעה שזהו תכליתו של האדם להיות יגע בתורה שבע"פ, שהיא מעלתו על המלאכים שרק לו ניתן כח החידוש בכח עמלה של תורה שבע"פ שהיא בבחינת ארץ, היא הנותנת לאדם את הכח ל"ויט שכמו לסבול". וגם בחלק הזה יש להוסיף שקיימת פה טעות, שכן אצלנו מתפרש המושג "סבל" - 'לסבול צרות ורעות', אך האמת היא ששורשה של המילה 'סבל' בא משורש המושג 'סבלנות', והיינו האפשרות לכח העמידה בנתונים ומציאויות קשות יותר ולהישאר להחזיק מעמד, דכשלאדם ניצבת מטרה, עומדת לנגד עיניו משאת נפשו שאליה הינו שואף לחתור ולהגיע, היא גופא מקליש ומשיכח ממנו את כל מכשולי ומעמרי הדרך - הללו מתגמדים ומתקטנים, נהפכים המה למזעריים שכמעט ואינם, הרגשתו היא שכדאי הדר ושווה הוא "לסבול" עכשיו מעט, ובלבד שלבסוף ישיג את האוצר הבלום והיקר מכל - ה"מנוחה כי טוב" שהיא התורה"ק תכלית ומטרת קיומנו.

ביאור הגר"י"ס בחזרת ר"ע לביהמ"ד מלימוד חקיקת המים באבן

והנה מרנא הגר"י"ס זי"ע ב'אור ישראל' (אגרת י') הביא את האבות דר"נ (פ"ו, ב') בעובדא דרבי עקיבא: "מה היה תחילתו של ר"ע, אמרו בן מ' שנים היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על"פ הבאר אמר מי חקק אבן זו לא המים שתדיר נופלים עליה בכל יום, אמרו לו עקיבא אי אתה קורא אבנים שחקו מים, מיד היה דן ר"ע ק"ו בעצמו מה רך פסל את הקשה ק"ו ד"ת שהם קשים כברזל על אחת כמול"ב, מיד חזר ללמוד תורה" וכו', והוקשה להגר"י"ס מה הוא הלשון "חזר" דמיניה משמע שמתחילה כבר למד ר"ע והיה מחובשי ביהמ"ד, אלא שפירש ממשנתו ושוב 'חזר' ללמוד כשראה את חקיקת המים באבן, וכתב הגר"י"ס לבאר: "כי ר"ע בתחילת לימודו באין רושם מוצאת אצלו אמר נואש לנפשו, והראו לו סתירת הדבר משפיכת המים על האבן אשר לא יראה מאומה השתנות בהאבן, ועם כל זה - המחקרים בשכלם גוזרים, כי נעשה רושם נעלם מהרגש אנושי - היא הסיבה לחקיקת האבן: מריבוי המים ברבות הימים, מהתקבצות הרשימות הבלי נרגשות". ומסיים הגר"י"ס: "בזאת, האדם אשר לא נטבע טביעה מיתית ברגשת התאוות, ושכלו חי לבקש מנוח לנפשו לחיי עד, וליבו כלב האבן, מים הרבה ישפוך על נפשו הוא לימוד המוסרי ורשימות נעלמות בקרבו יולדו, לנהלו לדרך החיים הוא לימוד התורה

השקולה כנגד כל העולם ומצוותיה של תורה, ומשולה למים, ומים המתוקים האלו יחקקו את לבבו לשומרו מכל רע ולשנות דרכו לטובה".

מבואר, שרושם התורה והמוסר לא יוכרו בנפש האדם (ואפילו לא לעצמו הוא) במהרה, אך אל יאמר נואש לנפשו, זאת ידע ויכיר, אט אט ישתנה ויתהפך לאיש אחר. הוא הק"ו שנשא ר"ע במה שאמר - אם המים הרכים מכל יכלו לחקוק באבן הקשה מכל ולפורר ברבות הימים, ק"ו לד"ת שהם קשים כברזל שיחקקו בליבי, ומכח ק"ו זה יצא "ר"ע הגדול" שהעמיד את התורה שבע"פ ע"י חמשת תלמידיו (שנותרו אחר מות הכ"ד אלף), וכמ"ש הגר"א שיעקר התורה שבע"פ היא מר"ע ותלמידיו. עליו אמר משה רבינו להקב"ה "שלח נא ביד תשלח" יש לך אדם כר"ע ואתה רוצה לגאלם ע"י, וכיו"ב מצינו ג"כ בנתינת התורה (מנחות כט, ב). ומכח זה הלך ר"ע ולמד כ"ד שנים רצופות כדאיתא בכת' פרק אע"פ. אמנם כל הכרה זו יסודה הוא בהכרת המנוחה ובידיעת התכלית, שאם יודע האדם שיגיעתו היא מנוחתו, שעמלו הוא המביאו לתכליתו, וכפי שלמד ר"ע את הק"ו מהמים שפועלים בהאבן, אזי כבר מראשית הדרך יוכל האדם להיות מהלך ועולה בתורתו.

ובקרא דישיעיהו (נז, כ) כתיב: "הרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל", וברש"י (שם) ביאר שהרשעים שבכאן הכוונה שאינם נותנים לב לשוב, והרי נדמים לים הרועש תמיד ואין להם מנוחה ומרגוע (ועיי"ש ברש"י שביאר את הדמיון ל"ים הרועש"), וחוסר מרגעם ומנוחתם של הרשעים הוא מכיוון שאין להם תכלית ומטרה וכנ"ל שזוהי המנוחה האמתית, שיש יעוד בחיים, ומבואר א"כ שמידת הצדיקים ומנוחתם במה שיודעים את תכליתם ומטרת חיותם שבעוה"ז.

הרמח"ל - מילוי ומנוחת נפש האדם מן הרוחניות

הרמח"ל במס"י (פ"א) כתב: "ותראה באמת, שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא למצבו בעוה"ז, כי מה הם חיי האדם בעוה"ז, או מי הוא ששמח ושלוו ממש בעוה"ז" וכו', "והוא מה שלמדונו ז"ל במדרש (קה"ר, פ"ו) וז"ל: 'וגם הנפש לא תמלא' - משל למה הדבר דומה לעירוני שנשא בת מלכים אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך. כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני העולם אינם כלום לה, למה, שהיא מן העליונים". והביאור בזה, דהנחת רוח והשלווה של הנפש תבוא לאדם רק באשר ידע שיש לו חיים אמתיים שאינם פה בעוה"ז, וכ"מ שיש לו כאן אינו אלא פרוזדור לטרקלין שאין לחיי העוה"ז קיום בפנ"ע, ולכן אם ירצה הנאות ותענוגות לשם התענוג גופו אזי הנפש לא תמלא שתמיד ירצה עוד ועוד ויישאר באין מנוחה לעולם. ולפי"ז, נראה שאפשר לבאר את ה"מנוחה" דקרא ד"וירא מנוחה כי טוב" אף להבנה הפשוטה - מנוחה בחיי עוה"ז, דגם המנוחה והשקט דחי העוה"ז לא תיקנה אצל הנפש בלעדי הידיעה הזו של מטרת חייו שהיא ההליכה והקיום בדרכי התוה"ק.

ב' ההכרות הנצרכות לאדם - שמכוחם יתהלך ויתעלה בתוה"ק

המה ב' החלקים שעל כל יהודי לידע. ראשית, ההכרה שיש מטרה ותכלית - "הטוב" ו"המנוחה" האמתית. אך עדיין אין די בזה, אלא צריך ג"כ את החלק הב' הנוסף, והוא הכרת וידיעת ה"נעימות" - התענוג והעידון (ה'גישמעאק") שקיים בלימוד התורה, שכל חלק וחלק שזוכה בתוה"ק הינו נדבך נוסף וקומה בבניין שלמות האדם ואישיותו.

ושלמה המלך החכם מכל האדם בספר משלי [לאורכו של הספר כולו] מדבר ומתמודד נגד ג' מיני בנ"א, ה'פתי' ה'לץ' וה'כסיל', ובפרק א' (פסוק כב) כתוב: "עד מתי פתיים תאהבו פתי, ולצים לצון חמדו להם, וכסילים ישנאו דעת", ובפ' הגר"א כ' שסיבת מה שבנ"א מרחיקים את עצמם מן התורה היא מחמת ג' עניינים: א' ה"פתי" - הם הסוברים וחושבים שתאוות העולם יש לה קיום אמיתי, והוא דבר שהוא בעצם טוב להם. ב' ה"לץ" - שחפצים לעסוק בדברים בטלים ושיחה שאין בה ממש שאע"פ שאין בהם הנאת העולם מ"מ מתוק הוא להם. ג' ה"כסיל" - שתלמודם קשה להם ורוצים שיבינו חיש קל ללא טורח ויגיעה, וכשרואים שאינם משיגים בדרך שכזו עוזבים אותה כי אינם רואים מתיקותה, וזמ"ש שלמה המלך: הפתיים עד מתי תתפתו לסבור שתענוגות העוה"ז יש בהם תכלית, וכמ"ש לעיל מהמס"י שלעולם יש מטרה ויעוד, והלצים יושבי הקרנות רק חומדים הלצון, רוצים אותו אבל אין להם שום הנאה בו (וכבר הביא הח"ח בס' שמי"ה ל"כמ"פ מהזוה"ק שבכל דיבור של האדם מתעוררת רוח שרוצה עוד דיבור). וכסילים - שאינם חפצים בטירחה ויגיעתה של תורה וע"י כך לדעתה, הרי הם שונאים דעת, כי הכסיל הוא היפך היודע ומשום כך שונא הדעת. הרי נתבאר שלימוד התורה מתוך עונג ועידון הינו דבר המעכב בתלמודה, זהו ה"וירא מנוחה כי טוב" ואת הארץ כי נעמה", ולכן "ויט שכמו לסבול" למסבל עולא דאורייתא.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת ויחי תשפ"ב

שהיה היכי תימצי שלא יהא מהוייב מצד כיבוד אב, כמו למ"ד דכיבוד אב משל אב.

ולפי"ז פירוש המקראות הוא שיוסף אמר אנכי אעשה ואין צריך שבועה, ויעקב א"ל שמו"מ ישבע.

אכן להמבואר דהיו כאן שתי שבועות על שתי עניינים, יש לומר דלכן השביעו שתי פעמים, דהשבועה האמורה בפסוק כ"ט, זהו השבועה דאל נא תקברני במצרים, והשבועה האמורה בפסוק ל"א, זהו השבועה שיקברו עם אבותי.

גור אריה יהודה מטרח בני עלית וגו'. (מ"ט, ט). הנה ברכה זו של יהודה נטובה על ענין המלוכה, וכמו שפירש רש"י, ובתוך הברכה הזכיר יעקב 'מטרח בני עלית' ופירש רש"י שסילק עצמו מהחשד שחשדו בטרורף טורף יוסף, ומהריגת תמר.

וצריך ביאור למה הזכיר ענין זה שסילק עצמו מהחשד בהריגת יוסף והריגת תמר בתוך הברכה על ענין מלכות יהודה.

אכן באמת הרי מתחילה ראובן היה זה שראוי למלוכה, וכמו שפירש רש"י לעיל בפסוק ג', שראוי היה ראובן להיות יתר על אחיו בכהונה ומלכות, והפסיד כמו שאמר הכתוב שם 'פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה' ופירש רש"י הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, לכך לא הרבית ליטול כל היתירות הללו שהיו ראויות לך. הרי מבואר דהזכיה במלוכה תלוי ועומד במעשיו, וראובן במעשיו הפסיד את המלוכה.

ובאמת דבעיקר פרשת מלך מבואר דבר זה, דהנה בפרשת שופטים שנאמר הציווי שום תשים עליך מלך, נאמרה אז הרה מיוחדת למלך לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם, ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, ומסיים הכתוב למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, ופירש רש"י, למען יאריך ימים, מכלל הן אתה שומע לאו, וכן מצינו בשאלו וכו' שאמר לו שמואל שכיון שלא שמר 'זעתה ממלכתך לא תקום', הרי שבעיקר פרשת מלך תלתה התורה את קיום המלוכה בשמירת התורה וקיום המצוות, ובסה תלוי קיום המלוכה בידו וביד בניו.

ולפי זה מבואר היטב מה שהזכיר ענין מטרח בני עלית בתוך הענין של זכייית יהודה במלוכה, כי באמת זכייית יהודה במלוכה תלוי הוא במה שנסתלק מעליו החשדות, כי זכיייתו במלוכה תלויה היא בשמירת התורה וקיום המצוות, ולזה היה צריך לומר שראוי הוא למלוכה כי נסתלק מעליו החשדות.

מטרח בני עלית כרע רביץ באריה וגו'. (מ"ט, ט). כתב רש"י ממה

ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף וגו' שם נא ידך תחת יריכי וגו' אל נא תקברני במצרים וגו'. (מ"ז. כ"ט-ל"א). סדר הכתובים צריך ביאור, דבתחילה אמר 'אל נא תקברני במצרים', ורק אח"כ אמר 'תקברני בקבורתם', ולכאורה כל האיסור דאל תקברני במצרים, הוא בשביל שרצה שיקברנו עם אבותיו, והוסף אז הרה על ענין זה, וא"כ מפי היה נכון לומר בתחילה ושכבתי עם אבותי, ורק אח"כ להוסיף ע"ז איסור דאל נא תקברני במצרים. ונראה בזה, שהיה כאן שתי עניינים, ענין אחד שיקבר עם אבותיו, ועוד היה ענין מיוחד שלא ליקבר במצרים, בלא שייכות לכך שיקבר עם אבותיו.

וביאור הדברים הוא, דהנה רש"י כתב ג' טעמים למה שלא יקברנו במצרים, טעם אחד, משום דסופה להיות עפרה כינים, טעם שני, דאין מתי הו"ל חיים, אלא בצער גלגול מחילות, וטעם נוסף, שלא יעשוהו מצרים עבודה זרה. ואמנם טעמא דגלגול מחילות שייכא בכל מקום בחו"ל, אבל טעמא דכינים, שייך דווקא במצרים, וכן הטעם שלא יעשוהו עבודה זרה, נראה שהוא דווקא במצרים, שהשפיע להם ברכה שכלה הרעב, ומימי נילום מתברכין. ולפי הנך טעמים הרי מבואר היטב שהיה בזה ענין מסויים שלא יקבר במצרים, מלבד הענין ליקבר עם אבותיו.

ולפי זה מבואר היטב, שהיו כאן שתי שבועות נפרדות, שבועה אחת שלא יקברנו במצרים, שזה ענין בפני עצמו כמו שנתבאר, ועוד השביעו שבועה נפרדת על הענין שיקברנו עם אבותיו, ושתי שבועות נפרדות על שתי עניינים נפרדים הם.

****

והנה בפסוקים מפורש השבועה ב' פעמים, דבפסוק כ"ט אמר תחילה שים נא ידך תחת יריכי, ופירש רש"י והשבע. ולהלן בפסוק ל"א אחר שאמר יוסף אנכי אעשה כדברך, כתיב ויאמר השבעה לי, וישבע לו.

ובפשוטו י"ל בזה, דבתחילה ביקש יעקב מיוסף שם נא ידך תחת יריכי והשבע, ויוסף השיב אנכי אעשה כדברך, ואיני צריך לישבע, והטעם דאין צריך לישבע, משום דבלא"ה הרי הוא מהוייב בכיבוד אב, ושבועה אינה חלה ע"ד מצוה, דמושבע ועומד בהר סיני, וכיון שקיימו את התורה, ממילא לא חייל השבועה, או לא היה צריך לישבע משום דבן נח מצווה על כיבוד אב, כמוש"כ ר"ג גאון, והרי מצינו דזכות כיבוד אב עמדה לעשיו שקיים כיבוד אב, ויעקב חזר ואמר לו השבעה לי, שאעפ"כ ישבע לו, או מטעם דאיתא בנדרים דף ה' ע"א דנשבעין לקיים המצוה לזרוזי נפשיה. או משום דאפשר

שחשדתיך בטרף טרף יוסף היה רעה אכלתהו, עלית, סלקת את עצמך ואמרת מה בצע וכו' לפיכך כרע רביץ כאריה וכו'. יש לבאר מה שהקדים לברכה ענין זה שחשדו בהריגת יוסף, על פי דברי הגמ' בברכות דף ל"א ע"ב אמר רבי אלעזר מכאן לחושד בהכירו בדבר שאין בו שצריך לברכו שנאמר ואלוקי ישראל יתן את שלתך, וזהו שהקדים יעקב לומר שכיון שחשדו ליהודה על כן צריך הוא לברכו.

נפתלי אילה שלווחה הנותן אמרי שפר. (מ"ט, כ"א). כתב רש"י אילה שלווחה זו בקעת גינוסר, שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ. הנותן אמרי שפר, כתרנומו. ר"ל דבתרגום איתא יהוץ מודין ומברכין עליהו, כלומר שיהיו מודים ומברכים על הפירות. והיינו ברכת הנהנין, ואף דברכות הנהנין הם מדרבנן כדאיתא בברכות דף ל"ה, מ"מ נרמו הוא כאן.

וצריך ביאור מה מיוחד בבקעת גינוסר שמברכים עליהם ברכת הנהנין, והרי על כל הפירות שבכל מקום מברכים, ומהו יהודים של פירות אלו.

ויש לומר בזה על פי דברי הגמ' ברכות דף מ"ד דיש אופנים דאינו מברך על הפת, מפני שהפת היא טפילה, כמו באוכל מליח, ואחד מן האופנים שהפת נחשבת טפילה הוא כשאוכל עם הפת פירות גינוסר. ולפי זה י"ל דבזה נתייחדו פירות גינוסר להשתבח שמברכים עליהם ברכות הנהנין, יותר משאר פירות שבקולם, דבפירות גינוסר לעולם מברכים עליהם, אפילו כשנאכלים עם הפת.

בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. (מ"ט, כ"ז). ובת"א בארעה תשרי שכניתא ובאחמנתיה יתבני מקדשא בצפרא ובפניא יהוץ מקרבין כהניא קורבניא ובעדן רמשא יהוץ מפלגין מותר חולקהוץ משאר קדישא. ומבואר דמפרש דזאב יטרף הוא על הקרבת הקרבנות. וכן מצינו ענין זה שהמזבח נמשל לזאב בגמ' בסוכה דף נ"ז ע"ב

שמרים בת בילגה קראה למזבח לזקום, וכתב שם רש"י דלוקום הוא לשון זאב ביווני. וצריך ביאור למה נמשל המזבח לטריפה של זאב. והנה טריפה עניינה חטיפה, וכמו שכתב רש"י כאן, ועיין רש"י במסכת יומא ריש פרק טרף בקלפי שכתב דטרף הוא חטיפה, וחטיפה היינו שנמל גם דברים שאינם שייכים לו וראויים לו, וכן מבואר בפירוש רש"י שפירש הכתוב על מעשה דפלגש בגבעה שחטפו את בנות ישראל.

וצריך ביאור איוה ענין של חטיפה יש במזבח. והנה קי"ל דהמזבח מקדש גם את הפסולין ואם עלו לא ירדו, ומבואר דהמזבח מקדש גם דברים שאינם כשרים להקרבה מצד עצמם, מ"מ ע"י שעלו עליו חל עליהם דין הקרבה והמזבח אוכלן. ויש לומר דלכן נקרא אכילת המזבח טריפה, כיון שהוא חוטף לאכול גם דברים שאינם ראויים לו מצד עצמם.

והנה במכילתא פרשת יתרו איתא זכור ושמור, זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש, משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו. היינו דהוספת קודש על החול, הוא דומה לטריפה הזאב.

ומבואר דטריפת הזאב הוא משל ללקיחת דבר שמצד עצמו אינו ראוי לו, כמו שהחול מצד עצמו אינו קודש, ומוסיפין אותו לקודש. וזה כמו שביארנו שהענין שהמזבח מקדש גם את שאינו כשר למזבח מצד עצמו, דומה לטריפת הזאב.

אנא שא נא פשע אחיך וגו' ויבך יוסף בדברים אליו. (נ, י"ז). יש לבאר מה שבכה יוסף בעת שאמרו לו כן, על פי מה דתנן בריש מסכת יומא דבעת שהיו משביעין את הכהן גדול שלא ישנה דבר מכל מה שאמרו לו, היה הכהן גדול פורש ובוכה, משום דחשדוהו שהוא צדוקי, הרי דמי שחושדין אותו ראוי לו לבכות. ועל כן כיון ששמע יוסף שהם חושדין אותו שינמול להם רעה על אשר עשו לו, לכן בכה.

פרנסת לומדי התורה אינה משורש ומקור גשמי

מתוך דברים שנאמרו בשמחה בבית אחד מגנידי עולם התורה "טבת תשפ"ב

כתוב בפרשת ויחי זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות. ופירש רש"י שיהיה מצוי תדיר על חוף אניות במקום הנמל שאניות מביאות פרקמטיא, שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהליך, זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באוהלים. הנה הברכה לזבולון מדברת על שבה חלקו ונחלתו שמקבל בארץ ישראל, וברכו שיקבל חלק בארץ שיהיה לחוף ימים. וצריך ביאור דנמצא דברכתו אינה באה מהארץ עצמה, והברכה אינה על הנחלה עצמה, אלא היא באה מבחוץ, ולמה זה נחשב ברכה בחלקו שבארץ ומה זה שייך לנחלתו של זבולון.

אמנם הביאור הוא שהרי שבחו שעוסק בפרקמטיא הוא משום שעל ידי זה הוא ממציא מזון ופרנסה ליששכר שהיא עוסק בתורה, ונמצא דהצלחתו היא במה שמרויח ממון כדי לפרנס ולזון את עוסקי התורה.

ונראה דפרנסת עמלי התורה אינה באה מן הארץ עצמה, מפני שאינה פרנסה גשמית, ואינה תלויה במקום מסויים או בדבר מסויים, אלא היא פרנסה הבאה מן השמים, פרנסה הבאה ממצנצנת המן, ולכן אין פרנסה זו באה ממקום מסויים, אלא היא באה מן הים, שמשמעות הענין הוא שהיא באה ממקום בלתי מסויים ובלתי ידוע, אלא מאיזה מקום שהוא נמצא ובא הפרנסה.

וכן מצינו אצל רבי עקיבא דאיתא בגמרא בנדריים שאחד מן הדברים שהעשיר רבי עקיבא היה מארגז מלא אבנים טובות ודיגרי זהב שנפלט מהים. והביאור הוא שפרנסתו של רבי עקיבא באה ממקום בלתי ידוע ובלתי מסויים, מפני שפרנסת התורה אינה תלויה בשום מקור גשמי אלא היא פרנסה הבאה מן השמים, ואין לה מקור או שורש מהמציאות הגשמית.

חלה נקראת תרומה

כתב הרמב"ם בסה"מ "שציונו להפריש חלה מעריסותינו וליתנה לכהן, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו 'ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה'" (במדבר טו ט). הרי נקראת החלה בלשון הכתוב "תרומה", אלא דהפרשת תרומה היא חיוב להוציא מן התבואה המכונסת בכרי אחר מירוח, ואילו בהפרשת חלה חייבים אחר שנתגלגלה העיסה כדכתיב "ראשית עריסותיכם", ודיניה דומים לעומר בשיעור עשירית האיפה.

חקירה אם חיוב חלה על התבואה או על העיסה - ותלוי בב' תירוצי התוס'

יש להסתפק בגדר חיוב חלה, האם החילוק בין תרומה לחלה הוא שהם ב' חובות נפרדים - התרומה היא חובת התבואה והחלה היא חובת העיסה. או שמא אף החלה היא חובת התבואה, ואין הגלגול אלא שיעור הזמן שבו מתחייבת התבואה בחלה.

א"ל בגמ' (קידושין מו:): "המפריש חלתו קמח אינו חלה, וגזל ביד כהן" ופירש"י דכתיב 'ראשית עריסותיכם'. והקשו הראשונים (הרמב"ן הרשב"א והריטב"א) הא גבי תרומות ומעשרות חל חיוב הפרשה רק אחר מירוח דכתיב 'דגן' וקודם מירוח אינו דגן, ומ"מ אם הקדים והפריש קודם מירוח יצא ידי חובת תרו"מ, דקיי"ל דמעשר ראשון שהקדימו בשיבולים פטור מתרומה גדולה (ברכות מו:), ומאי שנא גבי חלה דאמר' דקודם שנתגלגלה העיסה אין ההפרשה כלום אף בדיעבד. ומיישבים בב' אופנים - א) דתרומה שאני דגלי קרא בפירוש דאף קודם מירוח חלה הפרשתו, דדרש'י בגמ' (שם) לפטור מעשר ראשון שהקדימו בשיבולים מהפרשת תרומה מדכתיב "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" - ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. ואילו בחלה נאמר 'ראשית עריסותיכם' וקודם לכן אין חובת חלה. ב) דהא דאפשר להפריש תרומות ומעשרות קודם מירוח דאף קודם מירוח חשיב דגן, אך אם הקדים יותר והפריש קודם שהביאה התרומה שליש, לא חשיב דגן כלל ולא חלה הפרשתו. וכה"ג הפרשת חלה מתחייבת רק עיסה ולא קמח, דקודם שנתגלגלה העיסה בחלה חשיב כקודם הבאת שליש בתרומות ומעשרות.

ובפשטות י"ל דחלוקים ב' התירוצים בספק הנ"ל, דלת' הראשון התבואה היא המחויבת בחלה, אלא דקודם גלגול לא הגיע זמנה. ושאני מתרומה דגלי ביה קרא דאף קודם מירוח הגיע זמנה. ואילו לתירוץ השני העיסה היא המחויבת בחלה, ולכך קודם שנעשית עיסה אין עליה חיוב כלל כשם שתבואה שלא הביאה שליש אינה בתורת תבואה לענין הפרשת תרומות ומעשרות, וגם כשהפריש לא חלה הפרשתו.

חיוב חלה בלקט שכחה פאה והפקד

מצד שני, שנינו בחלה (א א) "אלו חייבין בחלה ופטורים מן המעשרות, הלקט והשכחה והפאה וכו'". ומתחילה היה נראה לפרש דהעני חייב בחלה מאחר וחיוב חלה מתחיל רק אחר שנטל העני את שיבלי הלקט

או השכחה או הפאה לביתו ועשה מהן עיסה, ובשעה זו כבר זכה בהן העני ונסתלק מהם שם לקט, ולכך נתחייבו בחלה. אבל בירושלמי (חלה א א) מפרש הטעם דכשם שבי"ד שנים שכבשו וחילקו את הארץ בימי יהושע בן נון, היו חייבים בחלה ופטורים מן המעשרות, כך לקט שכחה פאה חייבים בחלה ופטורין מן המעשרות. והדמיון לי"ד שנים של כיבוש וחלוקה הוא דבאותם שנים היו כל הפירות הפקר, והפקד פטור ממעשר כדילפי' בירושלמי (מעשרות א א) "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" - "ממה שיש לך ואין לו, את חייב ליתן לו, יצא לקט שידך וידו שווין בו. היא לקט היא שכחה היא פאה היא הבקר", או כמש"כ הרמב"ם (בפיה"מ ריש מעשרות) דהפקד פטור ממעשר משום דלא קרינן בהו 'תבואת זרעך' ולית ליה בעלים. ומ"מ תבואת הפקר חייבת בחלה דמשעה שנעשית עיסה נתחייבה בחלה. וא"כ מדמה הירושלמי לקט שכחה ופאה לי"ד שנים של כיבוש וחלוקה דהגם שבהם היתה כל התבואה הפקר ופטורה מן המעשר, מ"מ בשעת גלגול חייבת בחלה.

אלא דיש לשאול דגבי מעשרות אמר' דאם היתה התבואה מופקרת שעה אחת אפילו קודם מירוח, נפטרה ממעשר לגמרי, ואמאי לא נימא הכי גם גבי חלה של לקט שכחה ופאה דכיון שהיתה הפקר שעה אחת נפטרה מן החלה לגמרי. וא"כ תליא בב' תירוצי הראשונים בקידושין, דאם חלה קודם גלגול דמיא לקודם מירוח בתבואה, יקשה דעיסה שהיתה הפקר שעה אחת תיפטר מחלה, ואי אמר' דקודם גלגול אינה עיסה כלל ואין מה לחייב כתבואה שלא הביאה שליש, א"ש דלקט שכחה ופאה חייבים בחלה כשנעשית עיסה ונתחייבה בחלה.

ובח"ח הגר"ח הלוי (פ"ח מהל' ביכורים ה"ו) עמד בזה, ונקט בחילוק זה כדבר פשוט, דקודם גלגול העיסה לא חל חיוב חלה וכתבואה קודם הגידול דמיא, ואחר גלגול נתחייבה העיסה בחלה ולא מהני הפקר לפוטרה. ולכאו' תלי במחלוקת הראשונים וכאמור וצ"ע מדוע לא תלה הגר"ח את דין הפקר במחלוקתם.

חיוב חלה בתבואה שגדלה בחו"ל ונכנסה לא"י

שנינו בחלה (ב א) דתבואת חו"ל שנכנסה לא"י וגמר המלאכה נעשה בא"י חייבת בחלה, ובירושלמי אמרו זו דברי רבי מאיר אבל רבי יהודה אומר דפליגי בה תנאי - ר"א פוטר וטעמו דכתיב "והיה באכלכם מלחם הארץ" (במדבר טו ט) ולא לחם חו"ל. ור"ע מחייב וטעמו דכתיב (שם) "אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה" - שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חוץ לארץ. הרמב"ם (פ"א מהל' תרומות הכ"ב) כתב "וכן פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה.. ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ, חייבין במעשרות מדבריהם", וכתב בכס"מ ובבי' הגר"א (יו"ד שלא ס"ק כט) דהרמב"ם מחלק בין חלה למעשרות, דבחלה מתחייבת התבואה בשעת גלגול הלכך אף תבואת חו"ל חייבת בחלה כשנעשה הגלגול בא"י, ואילו לענין מעשרות פטורה התבואה מדאו' כיון שהיא של חו"ל. ותמהו הכס"מ והגר"א

מאי שנא חלה ממעשרות הא מחד קרא נפקי.

ובחילי הגר"ח הלוי (על הרמב"ם שם) ובחזו"א (פ"ב מהל' שביעית סק"ב) ובמקדש דוד (תרומות ס"ב) כתבו דהחילוק בין חלה למעשרות ברור ופשוט, דלגבי תרו"מ התבואה היא המחויבת והמירוח קובע את שעת החיוב, ולפיכך תבואת חו"ל פטורה דמשעה שהיא בתורת הפרשת תרומה נפטרה ואף דבאותה שעה לא באה לחיוב מעשרות בפועל, מ"מ התבואה פטורה. מאידך, חיוב חלה מתחיל משעת גלגול ובאותה שעה היתה העיסה בא"י ונתחייבה בחלה, ואין מקום לתמיהת הגר"א. אולם לפי המתבאר לעיל הנחה זו דחיוב חלה מתחיל רק בגלגול העיסה אינה אלא לשיטה אחת בראשונים, ואילו להחולקים חיוב חלה מוטל על התבואה מתחילת גדילתה ולא שייך לחלק בין חלה למעשרות.

נ"מ נוספת בעיסה שנעשתה מתבואה שלא הביאה שליש

נחלקו ר"א וחכמים במשנה (חלה א ג) בעיסה שגלגלה מתבואה שלא הביאה שליש, ר"א פוטר מחלה דחלה דומיא דתרומה כדכתיב "כתרומת גורן כן תרימו אותה" (במדבר טו כ) מה תרומה אינה באה מתבואה שלא הביאה שליש, אף חלה אינה באה מתבואה שלא הביאה שליש. וחכמים מחייבים דכל דבר שבא לידי חימוץ איקרי 'לחם הארץ' ונתחייב בחלה. ולכאן היה נראה לתלות מחלוקתם בצדדים האמורים לעיל, דר"א סבר שהתבואה מחויבת ולכן דמי לתרומה דקודם הבאת שליש אינה בתורת חיוב חלה, וחכמים סברו דהעיסה מחויבת וחיוב חלה תלי בבא לידי חימוץ בלבד, ואין נ"מ בין עיסה שנתגלגלה מתבואה שהביאה שליש לזו שנעשתה מתבואה שלא הביאה שליש.

צירוף ב' מינים לחלה

שנינו בריש חלה דחמשת מיני דגן בלבד מחויבים בחלה - חיטים, שעורים, כוסמין, שכולת שועל ושיפון. והאריכו הראשונים (הר"ש והרא"ש בריש כלאים והתוס' מנחות ע:) ודנו אם שנים מן המינים שנתערבו ונעשית מהם עיסה מצטרפים לחיוב חלה או לא. ואילו לענין תבואה מפורש במשנה שאינם מצטרפים (תרומות ב ד). וכתבו הראשונים דחלוק חיוב חלה מחיוב תרומה, דחיוב חלה הוא על העיסה וכל מינים שיכולים לעשות מהן עיסה מצטרפים לעיסה אחת לענין חלה, אבל חיוב תרומה חל על כל מין תבואה בפני עצמו ואין המינים מצטרפים.

ובירושלמי (חלה שם) הקשה בעשה עיסה מחמשת המינים, אמאי לא נימא דיבטלו איסורים אלו את אלו, והחיטים האסורים כל עוד לא הופרשה מהם חלה יבטלו את השעורים וכן השעורים יבטלו את החיטים וכן כולם. וצ"ב דהלא חמשת המינים לא נתפרשו להדיא בתורה אלא דכולם בכלל לחם הארץ שניתן לעשות מהם עיסה, ומדוע החשיבם הירושלמי לחמשה איסורים נפרדים שיכולים לבטל זה את זה.

אי חלה היא מצוה התלויה בארץ

רש"י (קידושין לו.) מפרש מהי חובת קרקע - "דמוטלת על הקרקע או גידוליו", ומונה את המצוות התלויות בארץ ובתוכם מנה גם חלה. ובמקנה מקשה (שם לו:) דמהא דאיצטריך קרא דכתיב "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה" למעט תבואת חו"ל מחלה, מוכח דאינה מצוה התלויה בארץ, ובאמת אין התבואה מחויבת מצד עצמה בחלה

אלא הגלגול מחייב. ולכאן תליא בנידון הנ"ל, דלרש"י חיוב חלה מוטל על התבואה כשאר חיובים ולכן מנאה עם שאר מצוות התלויות בארץ, ואילו המקנה הבין דאין חיוב אלא על העיסה ואין חיוב חלה כשאר מצוות התלויות בארץ.

לחם החיטה מחויב בחלה

ונראה לומר דב' ההנחות נכונות והא בהא תליא. דבוודאי התבואה היא החייבת בחלה, אמנם הגלגול אינו זמן החיוב אלא הוא קובע את חובת החלה וכמו שיתבאר. יש לחיטה כמה צורות - יש את שיבולת החיטה, ויש את הלחם שבחיטה, השיבולת מחויבת בתרומה ואילו בחלה מחויבת החיטה אחר שנשתנית ונעשית לחם, וכשם שמתחילה ברכת החיטה בפה"א ואחר שנעשתה לחם ברכת המוציא לחם מן הארץ כך אמרי' שנשתנתה צורתה לענין חיוב החיטה בחלה. וא"כ אין הגלגול קובע זמן חיוב אלא קובע את עצם החיוב שכעת נוצר הלחם שבחיטה והוא מחויב. וכיון דדרשי' בגמ' (מנחות ע:) דהלחם הבא לידי חימוץ הוא המחויב בחלה, ממילא לכל מין ומין יש שם לחם בפני עצמו וחיוב חלה לעצמו. וע"ז הקשה הירוש' שכאשר נתערבו כמה מינים, יבטלו איסורים זא"ז.

ואשר על כן פשיטא דקודם גלגול אין חיוב חלה, דעדיין אין החפצא המחויבת בעולם, ומאידך חל חיוב מראש על החיטה שהלחם שבה מחויב בחלה, ויהיה בפועל כאשר תתגלגל ויופיע הלחם, וא"כ עצם הדבר המחויב קיים בעולם.

[ואפשר להביא דוגמא לדבר שאינה ממין הענין, דהרעק"א בגיטין (טו.) דהמוכר יין לדמיו לא נחשב כדבר שלא בא לעולם, דליין עצמו יש שווי ממוני וכאשר הוא ישתנה ממציאיותו אצל הבעלים מיין לדמים, יהיו הדמים של הקונה. וה"נ הלחם אינו בעולם כל עוד לא התגלגלה העיסה, אך הוא גנוז וקיים בתוך החיטה בכוח]

ובזה ניתן לדון אם חלה היא מצוה התלויה בארץ או לא, דגם לרש"י נאמר 'לחם הארץ' ואפשר דאחר שגלי קרא דחשיב לחם הארץ הרי היא כשאר מצוות התלויות בארץ, ובאמת רש"י כלל שם מצוות נוספות כלקט שכחה ופאה מטעמים אחרים, ויש כמה אופנים של מצוות החשובות כחובת הארץ.

ומעתה א"ש דנחלקו ב' תירוצי התוס' אם קודם גלגול בחלה דמי לקודם הבאת שליש בתרומה, או לקדם מירוח, וכמו כן אפשר דלא בעינן כלל הבאת שליש כדעת חכמים דפליגי על ר"א ואף עיסה שנתגלגלה מתבואה שלא הביאה שליש חייבת בחלה, כיון שהלחם נעשה בפועל וחל חיוב חלה.

ובזה מובנת טענת הגר"א בתבואה שנכנסה לא"י, דהגם שהגלגול מחייב בחלה ויש מקום לחייב עיסה שנעשתה בא"י, אך עצם החיוב הוא על התבואה והתבואה בצורתה הראשונה גדלה בחו"ל ויש לפוטרה לגמרי מן החלה.

נוצא - חיוב חלה הוא על התבואה כאשר היא נעשית לחם, דהלחם שבחיטה מחייב את העיסה בחלה, ואינו חיוב מחודש על העיסה בשעת גלגול.

ועד ליל שבת

דברי מזכר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר ב"שיח"ק

'המקבל על עצמו עול תורה'

וכבר אמר ר' ישראל מסלנט שכל אדם ואדם זקוק למחייבים, ואף אם מחייבים אלו יהיו שלא לשמה מ"מ עדיף שהאדם יתחיל בהם ויגיע על ידם אל הלשמה מאשר שיהיה בלי שום עול, הואיל ובלו עול אין שום מטרה לחייו ואין לו את היכולת להתקדם ולעבוד על עצמו.

וכיוצא בזה העיר הרה"ק מקוצק, מדוע אנו מבקשים מדי יום 'שתרגילנו בתורתך', והלא לכאורה נצטוונו לא להיות כסוס כפרד אין הבין ואין לנו לעבוד את הקב"ה מתוך מלומדה, ועל כרחך שלמות שהאדם מצווה להתחדש בכל יום ויום מ"מ הוא זקוק גם לכח ההרגל שיכוף את יצרו להשתעבד לבוראו.

לאדם יהיה עול בכל מצב

ועל כך באה המשנה ומלמדת אותנו שכל אדם נברא לעול מלאכה ואין לך בן אנוש עלי ארץ שלא יהיה עליו עול, שכן בהיות שהאדם זקוק מטבעו לעול שישם עליו - לא תתכן מציאות שבה יהיה חסר עול, וגם אם לא יקדש את עצמו וישים עליו עול תורה, בהכרח שיהיה עליו עול אחר של מלאכה ודברים בטלים.

ואכן הדבר ניכר מתוך מהלך חייו של האדם, שאין שלב כל שהוא שאין עליו עול, בתחילה הוא צריך לשאת את עול המחנכים, לאחר מכן את עול האשה, לאחר מכן את עול הצאצאים ואת עול הפרנסה, וכן הלאה וכן הלאה, וכל החיים כולם הם רצף אחד של חיובים ומחייבים שונים שמלפפים את האדם ולא נותנים לו מנוח.

ואם יאמר האדם מה לי ולצרה זו, אלך לי אל מקומי ואפטר מכל חיובי, עליו לדעת שאף אם יבנה מגדל וראשו מגיע השמימה לא יצליח לעולם להפטר מעול החיים, כיון שחלק מעצם היותו אדם מחייב שיהיה עליו עול, ואדרבה, בלי זה לא ימצא טעם ותכלית.

אלא שמכל מקום הניחו לאדם לבחור לעצמו איזה עול יוטל עליו, האם עול של תורה שיתן לו את חלקו בחיים, או שמא עול אחר של פרנסה ומזון ושאר כל כיו"ב, בלי שיראה ברכה בעמלו לחיי הנצח.

ועל זה למדנו חז"ל בסנהדרין שכל אדם נולד לעמול, אולם עמל זה צריך להיות דוקא עמל פה של עול תורה, ורק אם לא זכה - אז יפול עליו עמל אחר של חיי שעה, ואם כן ברור שהמצב הטבעי של האדם הוא לשים את עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחומר למשא, ואם יעשה כן אמנם יוכלו להיות לו קשיים ונסיונות כמו כל אדם, אולם לא יהיה עליו 'עול' אחר, כל הדברים האחרים יעברו לצידו, לא יתפסו את ראשו ולא יסיטו אותו מעמלו.

שכן כאמור, 'עול' אינו דוקא קושי וטרחה אלא הוא 'מחייב', ומידת העול נמדדת לפי המידה שהיא מחייבת את האדם ומכריחה אותו להתכופף תחתיה, וממילא אם האדם ישם את עצמו תחת המסגרת של תורה וירגיש מחוייב להשתעבד אליה - לא יהיה לו שום דבר אחר שיכריח אותו להשתעבד אליו, וגם אם יצטרך להתמודד עם קשיי החיים לא יהיה זה אלא כעיסוק מן הצד בלי צורה של 'עול', וכפי שאפשר לראות זאת בחוש אצל עמלי התורה ששום דבר אינו תופס את מוחם וליבם פנוי לרווחה.

מה שאין כן אם האדם אינו זוכה ולא מקבל על עצמו עול תורה - ממילא מניחים עליו משמים הרבה 'עול' של דברים אחרים, ואז כל דבר אחר ממלא את ליבו והוא צריך להשתעבד ממש להבלי העולם, בנפשו יביא לחמו ותכבד עליו העבודה.

וכבר הבאנו את המעשה בצעיר מיישיבת כפר חסידים שבא אל המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל בתאונה שהוא רוצה לפרוש מן התורה ולצאת לשוק העבודה, ומדוע, כיון שחושש שלא ימצא כדי מחייתו ומנין יצליח לפרנס את בני משפחתו. שאל אותו המשגיח, ומנין לך שתהיה לך אשה? השיב הנער - מה הפירוש, סמוך ובטוח אני

פרק ג' משנה ה'. כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ.

כל אדם לעול נברא

בפשט דברי המשנה יש לידע מהו המובן ב'מקבל עליו עול תורה' וב'פורק ממנו עול תורה', ומדוע לא כתוב כפשוטו 'כל העוסק בתורה' או שאר כל כיוצא בזה.

ובעיקר הענין צריך להבין דלכאורה קשיא רישא לסיפא מהו המצב הטבעי של האדם, דבתחילה נאמר 'המקבל עליו עול תורה' ומשמע שהאדם מצד עצמו צריך לעשות פעולה חיובית בכדי להכנס תחת עול התורה, ואם לא יעשה כן הרי תורה מונחת בקרן זווית, אך מאידך גיסא מסיימת המשנה 'כל הפורק ממנו עול תורה', ומבואר לכאורה שבלי שאדם יקבל על עצמו עול תורה עדיין לא יכלל בכלל דברי המשנה כל עוד שלא יעשה מלאכת פריקה, ולא נתבאר לן מה יהא גדרו של העומד בין הצדדים, שמצד אחד אינו מקבל את העול ומצד שני אינו פורקו מעליו.

אמנם הביאור בדברי המשנה הוא, שה'פורק ממנו עול תורה' אין הכוונה דוקא למי שאינו עוסק בתורה או למי שאינו משקיע בה את כל כוחותיו, אלא למי שאינו מתייחס אליה בתורת 'עול'.

המילה 'עול' מוזכרת בתורה בפרשת חוקת לענין בהמה, שפרה אדומה אינה כשרה אם עלה עליה עול, ו'עול' אשר שמים על הבהמה אין הכוונה דוקא למושא כבד ולמטען רב מימדים, אלא כפי שהיה נהוג מימים ימימה, שבעוד הבהמה קטנה מעמידים על צווארה מוט קשה, כדי שראשה יתרגל להיות כפוף ולא תלך בנטיית גרון.

ומבואר לנו שה'עול' אינו נמדד לפי קושי העבודה אלא רק לפי הצורך להרגיל את האדם להכניע את עצמו ולכוף את ראשו תחת מסגרת שתחייב אותו להתהלך כפי צורתו של העול.

ומעתה, 'הפורק ממנו עול תורה' אין הכוונה דוקא למי שאינו עוסק בתורה, שכן יתכן אדם שישקיע בלימוד את ראשו ורובו ויעסוק בו כל ימי חייו, אולם בכל זאת לא יסכים ולו לרגע להכנס תחת ה'עול', כלומר שאינו מוכן לקבל את התורה כ'מחייב' שמוכרחים לעשותו ויהי מה, ואומר לעצמו כי בשרירות ליבו יילך, יעשה מה שנח לו ומה שעולה על רוחו, מבלי שאף אחד יכריח אותו לעשות משהו מסויים ויקבע עבורו מה לפעול.

וכך הוא טבעו של האדם הפורק מעליו עול תורה, אדם שמרגיש בעלים על עצמו, אין לו את היכולת להיות כפוף תחת מישהו אחר והוא מעדיף להיות עצמאי כפי אשר תולכנו הרוח.

אולם האמת האמיתית היא שאין לך אדם עלי אדמות שמסוגל לחיות בלי עול, והחיים ללא עול אינם חיים יותר קלים או יותר מאושרים אלא אדרבה, חיים חסרי כל תוכן שהאדם אינו יכול להתקיים בהם.

כבר הבאנו בשיעור הקודם את מה שלמדנו רבותינו שאת הכל ברא אלוקים לעשות, וטבע האדם מעצם בריאתו הוא לעבודת משא לעמל ולמלאכה, ומי שלא יכניס את עצמו למהלך של עבודה הרי הוא מתנגד לעצם טבעו, וכמו שכתב האבן עזרא על הפסוק 'אדם לעמל יולד' - שכשם שטבע הציפור לעוף כך טבע האדם למלאכה.

וכן הוא הענין לגבי העול, טבע האדם להיות משועבד לדבר מה ולהתהלך לפי כללים של חיובים והכרחים, כיון שכל מהותו היא לעבוד ולעבוד בלי לומר די, ולעולם לא תהיה לו אפשרות להיות כאדם חופשי לעצמו שיכול לעשות מה שיעורר בו ליבו.

על בוראי שימציא לי את בת זוגי. חזר ר' אליהו ושאל, ומנין לך שיוולדו לך ילדים? הבחור נחרד לנפשו, מדוע לפתוח פה לשטן, יעזור ה' ויתן לי בנים ובני בנים. כאן פנה אליו רבו ואמר לו: סומך אתה על הקב"ה שיתן לך אשה, בוטח אתה בו שיתן לך ילדים, ואיך מאמין שיוכל גם לתת לך מזון ומזיחה כדי מחסורך?...

ומעתה הביאור בלשון המשנה הוא שאכן מצבו הטבעי של האדם הוא לשאת עול תורה, ורק אם עושה מעשה של 'פריקה' הוא יוצא ממקומו ונשאר בלי עול, ולכן לא כתב התנא ברישא 'המניח על עצמו עול תורה' או 'המשעבד עצמו לעול תורה' וכדומה אלא 'המקבל עליו עול תורה' דייקא, דהיינו שאין הכוונה שהאדם מניח על עצמו עול מחודש של תורה אלא רק שמאפשר לעול הקיים להיות מונח עליו ואינו פורק אותו, ואם הוא עושה כן אזי הוא זוכה להשאר כפוף תחת עולו של מלך בלי עול אחר שיטרידנו בעמלו.

טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך'

לעניות דעתי נראה שהאדם האומלל ביותר שפגשתי בימי חיי הוא ראש הישיבה הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, שעברו עליו חיים קשים ומרים מה שאין הפה יכול לתאר ואין האוזן יכולה לשמוע, אך מאידך גיסא האדם השמח ביותר שראיתי בימי חיי הלא הוא הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, שלא היה מאושר ממונו עלי אדמות...

בעבר סיפרנו את המעשה בבחור שהיו עליו קשיים ומועקות נפשיות שונות, ומשגיחי הישיבה שלא ידעו כדת מה לעשות נקטו בצעד חריג, לשלוח את הבחור אל ראש הישיבה הגר"ש זצ"ל, למרות שלא היתה דרכו בכך. נכנס הבחור לבדו לחדרו של הגר"ש ויצא לאחר שעה ארוכה. לאחר שיצא הבחור, פנה הגר"ש אל המשגיחים ואמר: 'אינני יודע מה אתם רוצים, למדתי איתו גמרא, והוא מדבר עם כזו חיות'...

זה היה סודו של ר' שמואל, שהכל נמדד אצלו רק בדבר אחד: עול התורה. הנושא היחיד שתפס את ראשו ומצא אצלו ענין היה רק עוד מימרא או עוד סברא, וממילא זה היה הציר היחיד שסביבו סובבו החיים, הא ותנו לא מידי, וכל דבר אחר לא יכל למצוא משמעות.

אף מרן הגרא"מ שך זצ"ל לא זכה לחיים קלים בלשון המעטה, ובעודו בצעירותו נפטרה על פניו ביתו הבכירה שממנה היה לו את עיקר הנחת מצאצאיו, אמנם גם באותה שעה כשהרגיש שחרב עליו עולמו - הוא נכנס לחדרו של הגר"ע גרודזינסקי זצ"ל (שהיה מקורב אליו עד לאחת) וציפה לשכאורה יעסוק עמו הגר"ע בעניני דיומא, הוא השבר הנורא שפקד אותו, אולם הגר"ע רק פנה אליו ושאל מה דעתו לגבי רמב"ם פלוני, הגרא"מ השיב מה שהשיב וטען מה שטען, ולמחרת שוב חזר המחזה על עצמו, הגר"ע שואל מה סברתו על רמב"ם אלמוני והוא נאלץ לשאת וליתן בדברי הרמב"ם. או אז הבין הגרא"מ את רצונו של הגר"ע: נכון, האסון הוא גדול והשבר הוא נורא, אולם החיים מוכרחים להמשיך הלאה - לעמול בעול התורה. רק כך אפשר להמשיך ולחיות.

אאמו"ר הגאון זצ"ל לאחר שעלה ארצה בגיל צעיר התגורר אצל מרן הגרי"ז כמחצית השנה, ולאחר מכן עבר לבני ברק לביתו של מרן החזו"א, והעיד לי אאמו"ר בהאי לישנא: 'החזון איש היה האדם השמח ביותר שהכרתי עלי אדמות, ואצל הגרי"ז 'עקאכט' (- רתחה) יראת שמים'.

[מענין לענין, מסופר על המשגיח הגר"י לוינשטיין שעלה ובא לביקור חג אצל מרן הגרי"ז, ישב ר' חצקל ליד הגרי"ז ושתק, ישב גם הגרי"ז ושתק, וכך ישבו השניים במשך עשר דקות תמימות והביטו זה בזה בדומיה. לאחר עשר דקות נפנה ר' חצקל ויצא, ומשאלו אותו מה ראה שם אצל הגרי"ז אמר: 'מרגישים איך רותח שם היראת שמים'... לאחר מכן סיפרו זאת למרן הגרי"ז, והוא השיב - בודאי, כשר' חצקל נמצא בבית אין ספק שרתח בו יראת שמים...].

ובאמת החזון איש העיד על עצמו שאין מאושר ממונו, וכל הבאים במחיצתו הרגישו את שמחת החיים הנדירה שאפפה אותו כל ימי חייו, זאת על אף הקשיים הנוראים שהיו מנת חלקו במשפחתו ובסביבתו, נוסף על היותו מסובל בחולי מעיים מגיל צעיר והכאבים והצער שייסרו אותו בלי הפסקה.

אמנם לכאורה מעשה לסתור, שכן החזון איש עצמו מעיד באגרתו להר"ר יעקב שניידמן (מובא בקובץ אגרות ח"א ס' קנ"ג) וזו לשונו:

"כי כמעט כל מה שאני עושה אני אנוס ע"פ הדיבור, בהיותי שבור ורצוף כל הימים ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, נוסף לכאבי הגוף ושבירתו כל הימים"... ולכאן הרי לנו עדות מפורשת ממרן החזו"א שחיייו היו כואבים ומרים, מבלי שיזכה 'לשום עונג מתענוגי החיים', ואיככה זה אמרנו שלא היה עצב בעולמו כלל.

אכן תשובתו בצידו, וכפי שממשיך שם החזו"א וכותב: "העונג היחידי הוא לי לעשות רצון קוני"... הוא אומר, שלמרות כאבי הגוף שסבל מהם החזו"א לא היה מאושר ממונו, כיון שכל חייו היוו מקשה אחת של עונג כאן בעולם הזה - להתענג על ה', במתיקות וערבות טוב התורה וקיום המצוות.

'משלך יתנו לך'

גם אם ינסה האדם בכל מאוודו לשנות את העול שהוטל עליו משמים - לא יצליח לעולם, הואיל וכך נגזר על האדם מששת ימי בראשית, מהי בדיוק כמות העול שיצטרך לשאת ואיזה כובד יהיה למשאו, וגם אם יעבוד ברוב חילו לא ימלט. והיה אם יקח את העול וישעבד אותו לעמל התורה אשריו ואשרי חלקו, אך אם יפרוק את העול מעליו ולא יכופף את עצמו אליו, ייאלץ לסחוב בדיוק את אותה כמות לענין עול מלכות ועול דרך ארץ.

והבאנו את דברי הגמ' בריש סוטה, "ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני", ומבואר ששלושת הדברים הללו: אשה, בית (- מקומו של האדם) ושדה (דהיינו הפרנסה שלו) הם דברים שנחשבים לחלק מהאדם, ולכן הם נגזרים בשעה שהוא מתחיל להברא (שכן ארבעים יום קודם יצירת הולד הוא זמן תחילת התהוות האדם), ומעתה כל חייו סובבים והולכים על פי הטבע שנגזר עליו בשעת בריאתו, הן משפחתו והן מקומו ובכלל זה גם פרנסתו, ואין ריבוי השתדלותו יועיל מאומה כיון שמראש מקדם נקבע כבר כמה יצטרך לעמול, ואין שום אפשרות לשנות את העול שהושם עליו, "בשמך יקראוך ובמקומך ושיבוך ומשלך יתנו לך".

אחר כל הדברים האלה נוכל להבין באר היטב מהי תכליתה של ישיבה, שכן ללמוד אפשר בבתי המדרש די בכל אתר ואתר ואין צורך להתכנס לשם כך כולם יחד במקום אחד, ועל כרחך כל מהות הישיבה היא 'מסגרת' שתחייב כל אחד להתנהג לפי הכללים הנהוגים בה, והיא הדרך היחידה לעלות ולשבת בבית ה' מתוך התגדלות בתורה, כי אם יעדיף האדם להפקיר את עצמו ביד בביתו בלי שום מסגרת שיצטרך להתנהל על פיה - בדרך כלל ימצא את עצמו במהרה כפוף תחת עול אחר, שאינו בהכרח עול תורה.

ואם כי יש מקום לבעל הדין לבוא ולטעון שלבחורים צעירים אין בדרך כלל עול שיחייב אותם, והכל מוגש לפניהם על מגש של כסף עד הזמן שיבואו להקים את ביתם, מכל מקום בדורנו פשה הנגע והרי זה בבחינה שכל לבב דווי, כאשר המציאות מוכיחה שביחס לדורות עברו הרי שדורנו משופע הרבה יותר במועקות הנפש, בחרדות ובסיבוכים שונים ומשונים, עד שגם אם האדם עצמו אינו אומר לסבול מאומה ליבו יחיל בקרבו ואימה תיפול עליו (ואין כאן המקום לבאר מה נשתנה בין הדורות).

אמנם גם על תופעה זו באים חז"ל ומלמדים אותנו שפשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, וזו לשון האבות דרבי נתן: "רבי חנניא סגן הכהנים אומר כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלין ממונו הרהורין הרבה; הרהורי רעב, הרהורי שטות, הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע ורהורי אשה רעה, הרהורי דברים בטלים, הרהורי עול בשר ודם, שכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל (י"ט, ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים, וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנין לו הרהורין הרבה; הרהורי רעב, הרהורי שטות הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע, הרהורי אשה רעה, הרהורי דברים בטלים, הרהורי עול בשר ודם' וכו'".

הרי לנו מפורש שהכל תלוי במידת העול שהאדם שם על עצמו, וכל המשכים ומעריב לבתי מדרשות ונותן דברי תורה על ליבו נמצאו כל דמיונותיו ומועקותיו כלים מאליהם והיו כלא היו, אין לו אלא חיים שמחים ומאושרים מלאי תענוגות בנועם עול התורה ובמתיקות שנת העובד, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות
כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראשי ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת וחי

עברו היתה לפעמים פורצת מגפה ומכלה בבת אחת אלפים ורבות אנשים. בשנת תקל"ג פרץ הדבר בארץ בבל, ונפטרו כל חכמי בבל ולא נשארה שם לקהילה המפוארת הזו שלא פסק בה קול התורה מזמן חורבן בית ראשון, אף חכם. עד ששאריית הפליטה, אלו שנשארו שם בקהילה, שלחו אגרות לחכמי חלב היא ארם צובה שישלחו אליהם רבנים שיכוונו את הקהילה. וכך היה מעת לעת, שהיתה פורצת מגפה שכזו ומכלה הרבה, עד שנעשו המגפות סימן היכר למאורעות אחרים. למשל, אפשר למצוא שכתוב בדברי הימים על פלוני שנולד שנתים קודם מגפת החולירע, או אלמוני שהתחתן חמש שנים לאחר הדבר, וכן כיוצא בזה.

היום ברוך ה' אין את המגפות האלו, אבל אם אין אותם במכה אחת, יש אותם בתשלומין. למשל, הענין הזה של התאונות דרכים. משהו שם לב על הדבר הזה? – כל כך חלב נהיה אטום ביחס לזה, שהאדם כבר מתרגל. שומעים שביום זה וזה היתה תאונה ב"ציר הדמים", נהרגו שלשה ונפצעו חמישה. ועושים לנו ביאור, שנים מהפצועים הם במצב בינוני. מה זה בינוני? – אחד שיכול להיות שכבר כל חייו לא יוכל עוד ללכת, ויצטרך כסא גלגלים או קביים. ואנחנו חיים בתוך המכה הזו המהלכת בינינו ואין איש שם על לבו.

זה 'אחרית הימים'. על ימים אלו ביקשו האמוראים 'ייתי ולא אחמיניה'.

אבל מכל מקום, הרי קודשא בריך הוא רחמן, מלא ברחמים על עם ישראל, ובראי שהוא לא רוצה בדבר הזה. אם כן למה זה קורה? הרי זה לא קורה מעצמו, אי אפשר להאשים ולחלות את זה בסיבות "טבעיות". כל מאורע וכל מקרה מגיע בהשגחה פרטית מהבורא יתברך. ואם זה כן קורה, הרי שזה מחייב אותנו. צריכים לעשות בדק הבית מן היסוד, ולראות מה ה' מצפה מאתנו שנעשה בימים אלו.

מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח

אומרת הגמרא בסנהדרין (שם), שאלו תלמידיו את רבי אליעזר הגדול, מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח. רבותינו חכמי ישראל שצפו באספקלריא המאירה, וראו באותו האור הגנוז בתורה מקצה העולם ועד סופו, ראו את הדור שלנו, את דור אחרית הימים בו יש את חבלי המשיח הקשים הללו, ושאלו את רבי אליעזר, מה יעשה אדם וינצל.

מה זה הלשון 'חבלי משיח'? – ביאר הגר"א, כי חבלי משיח זה כמו חבלי לידה. כמו שבחבלי לידה כשמוגיע פרקה של האשה ללדת, מגיעים מקודם לכן הצירים ויסורי הלידה הנוראים, וככל שהלידה מתקרבת כך היסורים מתחזקים יותר ויותר וגם נעשים תכופים זה לזה עד הזמן שהתינוק יוצא לאור העולם ואז ברגע שייצא ונולד פוסק הכל, כך, אמר הגר"א, תהיה מציאות הגאולה.

ככל שהגאולה תתקרב, כך יתחזקו ויתרבו הצירים והצרות לאין מספר. וזהו שאמרו רבותינו (סנהדרין צח), אם ראת דוד שהצרות מושכות בו כנהר – צפה לו. אם אתה רואה דוד שהצרות באות בו יום אחר יום, בלי הפסק, דע שזהו סימן מובהק לבית הגאולה הממשמשת ובאה. וזה הדור שלנו, שאנחנו רואים בחוש את הצרות המושכות כנהר, ואנחנו צריכים לצפות בציפוי גמור לבית הגאולה, ובו ברגע שיבוא בן דוד, ייפסקו כל הצרות והייסורים.

מכל מקום שאלו תלמידיו של רבי אליעזר, מה יעשה אדם וינצל מהצרות המרובות האלו, שאי אפשר לעמוד בהם. והנה, לא מצא התנא האלהי רבי אליעזר הגדול אלא עצה אחת. יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. אם אנחנו מחפשים עצה ביום זעם, להסתתר במחסה מפני הרעה, אין לנו עצה אלא זו. לא יעזור להכנס למקלט, ושאר עצות, אלא רק מי שיתקע עצמו באהלי תורה ובגמילות חסדים, הוא מובטח לו שינצל.

ויש תורה שהיא עצמה חסד, כמו שכתוב "תורת חסד על לשונך", ושואלת הגמרא (סוכה מט:), וכי יש תורה של חסד ותורה שאינה של חסד? אלא, מתרצת

ביקש יעקב לגלות את הקץ

בעזרת ה' יתברך נראה לעיני ולהתבונן בפרשת השבוע, פרשת וחי.

הפסוק אומר (פרק מ"ט פ"א): ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים.

עכשיו, שכבר כל האחים הקדושים נמצאים יחד, מכנס יעקב את כולם ואומר להם 'האספו ואגידה לכם. הוזהר הקדוש, בכל פעם שכתוב לשון הגדה במקרא, "אגידה", 'ויגד', או 'ויודג', דורש שיש בו רזא דמלתא (והר לך לך דף פ: וחי רל: רמט. ועוד הרבה, הובא בספר נפש החיים ש"א פ"ג). בכל מקום שיש הגדה, יש סוד בדבר, דבר שכתוב בין השיטין, וצריך לב שומע אחר כרויה ולב מבין כדי להבין את הדברים.

ואגידה לכם – סוד יש כאן – את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. וכבר הביא רש"י בשם רבותינו שביקש יעקב לגלות את הקץ, אבל נסתלקה ממנו שכינה. ומבארים המפרשים [כמו שהובא בשפתי חכמים], שדבר זה מדויק בפסוק, שהרי כתוב כאן 'האספו ואגידה לכם, ולאחר מכן כתוב 'הקבצו ושמעו בני יעקב, וכיוון שכבר אמר לשון האספות, שיתאספו כולם ויבאו אצלו, לשם מה אמר שוב בלשון אחר גם 'הקבצו? אלא שבלשון 'הקבצו' יש רמז לקץ האחרון, כמו שכתוב בפסוק (ישעיה יא, יב) 'ונפוצות יהודה יקבץ, וכתוב (צפניה ג, יט) 'הגדחה יקבץ, וזהו רמז לגלות האחרון שרצה יעקב לגלות לבניו את קץ הגלות.

והמעין יראה בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל, שגם הוא מפרש כאן בדומה לרש"י, איך שמפרש: וקרא יעקב לבניו יעקב קורא לבנים שלו, ואמר להם אדכו מסאבותא ואומר להם ומצווה עליהם תטהרו, אם משהו נטמא בשרץ או בטומאה אחרת ילך ויטהר, ואחזוי לכוון רזא סתימיא לפי שאני הולך לגלות לכם דברים נוראים וסודות נעלמים ותחומים, קיצייא גניזייתא ומתן אגרוהן דצדיקיא ופורענותהון דרשייעיא וטליתתא דעדן מה היא את הקץ הגנוז, מתן שזכרן של צדיקים לעתיד לבוא ופורענות ועונש הרשעים, וטל תחיה וכל השכר שיש בגן עדן. כחדא מתכנשין תריסר שבטי ישראל מיד התאספו תרי עשר שבטי ישראל כאיש אחד, מקפין דרגשא דזהבא דרביע עלה הקיפו האחים את המיטה העשויה מזהב שבה היה יעקב מוטל, מן דאתגלי יקר שכינתא דה' קיצא דעתיד מלכא משיחא למיתי איתכסי מיניה אבל כשבא יעקב לגלות מתו יבוא הקץ, מתו יבוא מלך המשיח, 'אתכסי מיניה, נעלם ממנו ולא יכל לגלות. ובכן אמר, כיוון שראה את זה יעקב אבינו, אמר – טוב, לא מרשים לי לגלות את הקץ, אבל איתו ואתני לכוון מה דיארע יתכון בסוף יומיא, בואו ואומר לכם מה יהיה אתכם בסוף הימים. אם אין לנו רשות לגלות את הקץ, מכל מקום מה יהיה אתכם באחרית הימים זאת כן אוכל לספר לכם.

ייתי ולא אחמיניה

ובכן, מה יהיה באחרית הימים? – בגמרא כתוב (סנהדרין צח): שאמר עולא 'ייתי ולא אחמיניה'. כלומר, וודאי שרצוני שיבוא כבר מלך המשיח, אבל איני רוצה להיות באותו הזמן שיבוא. מדוע? – מפני הצרות הגדולות שיהיו באותו הזמן, חבלי משיח.

אלו צרות? – הן צרות רוחניות והן צרות גשמיות. ואין ספק בדבר שתקופה זו של אחרית הימים היא הדור שלנו. אפילו חרש שומע ועיוור רואה שאנחנו נמצאים בערב הגאולה העתידה. ולכן כמו שאנחנו רואים, אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, והצרות הולכות ומתגברות, גם בחלק הרחוני, כמו חילולי השבת בריש כל גלי, ומה שקמים על ה' ועל משיחו לבטל את התורה הקדושה, ושאר הנסיגות הרוחניים של הדור, ועל זה צריך להיות עיקר הבכיה והצער, על הצרות הרוחניות שאנחנו מוקפים בהם לדאבונו הרב.

וגם הצרות הגשמיות התרבו למעלה ראש. וזה תימה על אדישות לבבנו שאנחנו חיים בתוך מגפה, ולא מתעוררים. הרי מי שבקי בקורות הימים רואה, איך בימים

הגמרא, תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, תורה שלא ללמדה זו תורה שאינה של חסד.

יש בחינות בחינות בתורה. יש שאדם לומד לעצמו, זה גם כן יקר מפי ומפנינים, וכל הפצים לא ישוו בה. אבל יש תורה שנותן לאחרים ומלמד את חבריו, וזו היא 'תורת חסד' הוא עושה חסד עם חבריו בלימוד התורה. וזה הוא החסד היותר גדול שיכול לעשות עם חבריו, שאינו עושה עמו רק חסד בגופו אלא חסד בנשמתו, שפותח לו שערי בינה ושערי תשובה ומקרב אותו לבוראו. אשריו ואשרי חלקו של מי שזוכה לכך.

ויש גם חסד כפשטו, העזרה לזולת, בכל מכל כל. בעצה טובה, בממון, בהתחשבות ובאכפתיות מהשני. וזו העצה היחידה שנתן רבי אליעזר והדבר היחיד שיכול לעזור לנו בדור שלנו מרובה הצרות והיסורים, תורה וגמילות חסדים.

כל הצרות הבאות על ישראל אינם אלא מפני פשעה של תורה

במדרש תנא דבי אליהו זוטא (פ"א), מספר אליהו הנביא זכור לטוב: פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום, ומצאני כשדוד אחד. מצא אותי ממונה אחד, שר או קצין. נתן לי שלום ולא היה מכירני, לא ידע מי אני. אמר לי רבי מאיזה מקום אתה. למרות שלא הכיר את אליהו, אבל הרגיש שהוא רבי, שהוא תלמיד חכם. לפי שתלמיד חכם חוזות נכרת עליו. על מי שלומד תורה יש חן, כמו שאומרת הגמרא (כתובות ע"ז): והמצאיות של התורה מכרזות על לומדיה.

הכשדוד שאל את אליהו הנביא מהיכן הוא, ואליהו משיב: אמרתי לו מיבנה גדולה אני, מעיר חכמים ורבנים. אני מגיע ממקום של תורה. אמר לי, רבי, בוא ושב במקום שאני מראה אותך תעזוב את העיר שלך ותבוא לגור על ידי, היכן שאני גר. אראה לך איזה פלאות יש בעיר שלנו, איזה נוף יש שם. והוא מוסיף ואומר לאליהו, לא די שרק אראה לך את כל הפלאות האלו וכל היופי הזה, אלא בוא ואני נותן לך חטים ושעורים ופולין ועדשים וכל מיני קטניות. יש הכל, רק תבוא לגור אצלנו. אמרתי לו בני אפילו אם אתה נותן לי אלף אלפי דינרי זהב, אין אני מגיח מקום תורה ואין אני דר במקום שאין בו תורה. אומר לו אליהו, אל תדבר איתי על חטיין ושעורין ופולין ועדשין, כל זה תלך ותבשר לסוסים ולחמורים כלשון הגמרא בפסחים (דף ג'), אותי כל זה לא מושך ולא מעניין אותי, ואין לזה שום ערך בשבילי. רק מקום תורה, אגור בו.

ואמר לי, רבי מפני מה? מאי כולי האי? אמרתי לו, בני, לא חרב העולם אלא מפני פשעה של תורה, ולא חרבה ארץ ישראל אלא מפני פשעה של תורה, וכל הצרות הבאות על ישראל אינם אלא מפני פשעה של תורה.

זה הסוד שמגלה לו אליהו הנביא, לאותו הכשדוד. אתה שואל אותי למה אני לא רוצה לבוא אליכם ולשבת אצלכם, בעיר עם פרדסים וגינות, ואוכל ושובע בלי גבול. ובכן, דע! שכל החורבן וכל הצרות שבאות על ישראל הם מפני הפשעה של תורה. לכן לכל מה שאתה מציע, אין שום ערך ביחס למקום של תורה, שבו אני גר כעת, ביבנה, עיר של חכמים וסופרים.

אנחנו נמצאים בדור של צרות. ואם אנחנו רוצים למנוע את הצרות ולסלק אותם, צריך להתנהג כמו רופא טוב.

מה ההבדל בין רופא טוב לרופא גרוע? רופא גרוע יראה חולה, ישמע שוכאב לו פה ושם, יתן לו רפואה לסלק את הכאב הזה, והולך לביתו. רופא טוב יחפש בחורין ובסקדין מה שורש החולי, מה הסיבה שבעטיה באו לו הכאבים האלו, ואת השורש ישרש. בהסתלק שורש החולי, יסתלקו גם הפירות, הכאבים והמכאובים.

כאן מגלה לנו אליהו הנביא מה שורש כל הצרות, ומה הסיבה שבאים הצרות 'כל הצרות הבאות על ישראל אינם אלא מפני פשעה של תורה'. וכמו שממשיך אליהו הנביא ואומר: גדול ורב הוא לפני הקב"ה פשעה של תורה, מפני שהיא שקולה כנגד כל העבירות שבעולם, שנאמר בפשע יעקב כל זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר מי האיש החכם ויבן את זאת, ואומר ויאמר ה' על עזבם את תורת. ואותו כשדוד הבין את דבריו של אליהו הנביא, אמר לי רבי, ברוך ה' שבתר בכם משבעים לשונות ונתן לכם את התורה שאתם בוטחים בו בכל מקום.

מי יכול לומר שידין נקיות מהעוון הזה, של פשעה של תורה?!

כידוע, רבותינו אנשי כנסת הגדולה, היו מאה ועשרים חכמים שמהם היו כמה נביאים, שישבו וסדרו לנו את נוסח תפילת העמידה. בספר נתיבי עם (א"ה סימן ז"ה, ועין בהערה שם) מביא, שבנוסח התפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, בתפילת העמידה, יש שש מאות ושלושה עשרה מילים, תרי"ג מילים. וזה לא הרבה, והראיה לזה, שיש אנשים שגומרים את כל זה בדקה וחצי... או שתי דקות

מקסימום, תלוי כמה תלומות חלמו...

ולכאורה, בשביל מה היו צריכים מאה ועשרים זקנים בשביל זה, ומהם כמה נביאים? – הרי אם נשב אנחנו נוכל גם כן לכתוב נוסח יפה של תפילה ותחנונים, לא פחות מנוסח התפילה. ואם נבחר אנשים בעלי צחות הלשון, אולי נוכל לחבר נוסח אפילו יותר יפה ממה שיש בידינו.

אבל הביאור הוא, כמו שכותב רבינו חיים מוולוז'ין זצ"ל בגפש החיים (שער ב' פ"ו ופ"ג), כשאנשי כנסת הגדולה ישבו והיבדו את נוסח התפילה, הם לא גיבבו מילים והיבדו תפילה על פי יופי המליצה. הלילה לחשוב כן. אלא, רבותינו אנשי כנסת הגדולה ומהם כמה נביאים, היו צריכים לחבר נוסח תפילה המתאים לכל אחד ואחד מכלל ישראל מזמנם ועד הדור האחרון, כל אחד ואחד לפי שורש נשמתו, לפי זמנו המתאים וכו'. ולזה היו צריכים גם כן נביאים, שיוכלו לחבר דבר נורא שכזה, לבחור את המילים המתאימות לכל אחד ואחד מבני ישראל.

וזאת מפני, שיודעים אנו שיש מדרגות מדרגות בכלל ישראל ובנשמות האומה, ולכל אחד ואחד יש את העולם שלו, ואת הנקודה שלו ושם הוא צריך לפעול ולתקן, כל אחד לפי מה שהוא אחוז בעולמות לפי בחינת נשמתו. ולכן לא כל אחד ואחד פועל את אותה פעולה בתפילה, אלא כל אחד פועל פעולה אחרת, לפי מה שצריך. והיו צריכים לסדר נוסח תפילה של מליוני אנשים מזמנם ועד הדור האחרון, שכל אחד בנוסח התפילה הזה יוכל לפעול במקום שצריך לפעול ובמקום שצריך לתקן ומשם יביא את הברכה לעצמו.

מי יכל לעשות כדבר הזה? – רק אנשי כנסת הגדולה, מאה ועשרים חכמים ומהם כמה נביאים.

שאל רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו תקנת השבין (אות י"ד), בנוסח התפילה יש בקשה אחת מתמיהה לכאורה. 'סלה לנו אבינו'. וצריך להבין, אדם שגמר תפילת מנחה, ומיד בתוך כדי דיבור מתפלל תפילת ערבית, שוב מבקש 'סלה לנו אבינו'! איך ייתכן, שרבותינו אנשי כנסת הגדולה, שכמו שאמרנו כל מילה וכל אות מדוקדקת בנבואה וברוח הקדש, תקנו לנו לבקש 'סלה לנו אבינו' שלש פעמים בכל יום, על מה ולמה כל זה?

ומבאר רבי צדוק, כי עיקר כוונת רבותינו כשתיקנו שיבוא אדם ויבקש מחילה וסליחה לפני הבורא, על איזה עוון התכוונו? – על עוון ביטול תורה. בכל רגע ורגע רובץ על האדם החיוב לעסוק בתורה, ואמנם הקב"ה נתן רשות לאדם לעסוק לפרנסתו, שנאמר 'אספת דגנך' (ברכות לה:), אבל במה שלא מחוייב להתעסק לצורך פרנסתו, מיד רובץ עליו החיוב של לימוד תורה.

ומי יכול לומר שנקי בזה? – אדם יראה בעצמו כמה שעות מתבזבזות לו להבל לריק ולבטלה. ולכן רבותינו באו ובקשו 'סלה לנו אבינו', עיקר הבקשה היא על זה, על פשעה של תורה. ואכן על העוון המר והנמרוד הזה של ביטול תורה ראוי הוא שנבקש סליחה ג' פעמים ביום, לפי שמאד קשה להנצל ממנו.

ובאמת, אדם יודע שצריך ללמוד. התנא רבי יהושע בן לוי במסכת אבות (אבות פ"ג מ"ב) בוכה ואומר 'בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי לכן לבריות מעלבונה של תורה'. וכשרבותינו אמרו "אוי", בזה מונה כל הצעד וכל הצעד והיסורין שיכול להיות.

וידוע מה שמובא בספרים הקדושים בשם הבעל שם טוב שיש להקשות, מה הביאור בבת קול זו? וכי מישוה שמע את הבת קול הזו? ואם לא שמענו, לשם מה היא יוצאת? ברכה לבטלה היא זו אם איננו שומעים אותה.

ואמר הבעל שם טוב, דע! שבאמת כל אחד ואחד שומע את הבת קול הזו. נכון, לא שומעים קול רעם גדול, אבל בת קול יכולה לבוא גם בלחישת. כשהאדם שומע לחישה בתוך תוכו, שמישהו אומר לו מבפנים, די מספיק, חבל על הזמן, לך תתקדם, תתחיל ללמוד, תתקשר ותתקרב יותר אל הקב"ה. זו הבת קול שיוצאת מהר חורב. את הלחישות האלו מי אינו שומע? – כל אחד שומע. אלא מאי? – יש אחד שלא מטה אוזן לבת קול הזו. הוא שואל את חברו, אתה שמעת מה שאני שמעתי? – אה, לא שמעתי? – אז כנראה גם אני לא שמעתי...

זו היא העלבונה של תורה, שאדם לא מטה אוזן לשמוע את הבת קול הזו שמכרזת ואומרת לו, מה יהיה אצלך, חבל על זמנך שחולף והולך לבטלה.

זו היא פשעה של תורה שאומר אליהו הנביא. זו היא הסיבה והשורש לכל הצרות והיסורין שבאות על ישראל. חולשת עסק התורה והרפיון בה.

בדור ובזמן שלנו דייקא, בערב הגאולה, שהצרות מושכות בו כנהר, כמה עלינו להתחזק בריבוי עסק התורה, בעמל וביגיעה, והוא הוא מה שיציל אותנו מחבלי משיח כמו שאמר רבי אליעזר הגדול, ובענין הזה תלויים כל הצרות של ישראל כמו שגילה לנו אליהו הנביא, ובהתחזקות שלנו בעסק התורה יסורו כל המקטרגים ומרעין בישינו, ונזכה לגאולה לאלתר, וה' יהיה בעזרתנו.

נחל אליהו

ומשפט אשירה לך ה' אזמרה" (תהלים קא א); אם חסד - אשירה, ואם משפט - אשירה. רבי שמואל בר נחמני אמר: מהכא - "בה' אהלל דבר באלוקים אהלל דבר" (תהלים נו יא); בה' אהלל דבר - זו מדה טובה, באלוקים אהלל דבר - זו מדת פורענות. רבי תנחום אמר: מהכא "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא" (תהלים קטז ג).

אצל דוד המלך אין חילוק בין המצבים, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, לא רק בזמן של חסד אשירה, אלא אף בזמן שדוד רואה משפט - אשירה! בכל הזמנים אשירה!!

בה' אהלל דבר באלוקים אהלל דבר - שם הויה זה מדת הרחמים, ושם אלוקים זה מדת הדין, אך אצל דוד המלך שניהם שווים ולא משנה באיזו מידה מודדים עמו, תמיד אומר הלל - אהלל דבר.

זה היה עיקר מעלתו של דוד המלך - קבלת ייסורים באהבה! דוד בכל המצבים שפקדו אותו היה "ואני תפילה", המהות שלו היה אני תפילה!!

המעלה הזאת של דוד המלך אף נתייחדה אצל יעקב אבינו

יעקב אבינו אומר על עצמו: "מעט ורעים היו ימי שני חייו", כל ימיו היו סבל ויסורים, עד שיעקב אבינו טען שהוא רואה הסתר פנים, כמו שנאמר (ישעיה מ, כז) "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מד' ומאלוקי משפטי יעבור", יעקב אבינו אומר: נסתרה דרכי מה' - יש לי הסתר פנים!

ואף על פי כן נאמר (תהלים קכט, א) "שיר המעלות רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל" ישראל שהוא יעקב משורר שיר המעלות, על מה הוא משורר?

רבת צררוני מנעורי! על כך שרבת צררוני מנעורי - שיר המעלות!!

מה זה רבת צררוני מנעורי? כתוב בתנחומא (פרשת עקב): יעקב נצטער בנערותו, שנאמר: "רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל", עד שהוא במעי אמו ביקש

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה (מז), כח).

יעקב אבינו כל ימיו מהלל לקב"ה

רבנו חננאל במסכתא שבת דף קטז ע"ב מביא מהירושלמי: קמ"ז מזמורות שכתוב בתהילים כנגד שנות יעקב אבינו, ללמד שכל קילוסין שישראל מקלסין לקב"ה כנגד שנותיו של יעקב, שנאמר (תהלים כב, ד) "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל". [ומה שאמרו קמ"ז מזמורים שבתהילים, אף שלפי חלוקת התהילים שבידינו יש בה ק"נ מזמורים? משום שהיו בידם מזמורים שהיו מחוברים, כמבואר בברכות ט ע"ב: אשרי האיש ולמה רגשו גוים חזא פרשה היא].

מה הטעם שמזמורי התהילים הם כנגד שנותיו של יעקב?

מה השייכות בין שני חיי יעקב לתהילים

נראה לבאר בזה: כל שנותיו של יעקב היו קילוס לקב"ה, מציאות ימי חייו היו בעצמם קילוס לקב"ה, וזה כוונתם בלימוד מהכתוב "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל", שהפסוק מתבאר "ואתה קדוש יושב" - המרכבה של כבוד שמים, אתה קדוש, יושב כביכול על "תהילות ישראל", ישראל זה יעקב אבינו שקראו הקב"ה ישראל - על תהילות ישראל שזה יעקב יושב אתה קדוש. ומהם תהילות ישראל? כל שנותיו של יעקב שהיו קילוס לקב"ה. וכיון שמנין שנותיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה, הרי הם קמ"ז הילולים, וכנגדם אמרו קמ"ז מזמורים בתהילים.

וראו להרחיב בזה בעזר ד': תהילים הם תפילות של דוד בן ישי.

מה היה עיקר מעלתו וייחודו של דוד המלך?

חז"ל הקדושים מגלים לנו במסכתא ברכות פרק הרואה (ס ע"ב): מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה. אמר רב אחא משום רבי לוי: מאי קרא - "חסד

ומצאנו מקומות נוספים שנראה שפירושו כן:

"ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה, והוא גרה לא יגר טמא הוא לכס" (ויקרא יא, ז), החזיר שהוא מפריס פרסה זה סימן טומאה או סימן טהרה? לכאורה מפריס פרסה הוא סימן טהרה, אלא שאע"פ כן טמא הוא לכס כי גרה לא יגר, וא"כ היה ראוי לומר "ואת החזיר כי גרה לא יגר" ומדוע אמר קרא "כי מפריס פרסה הוא"? ומבואר ש'כי' פירושו אף על פי.

"למען שמך ה' וסלחת לעוונתי כי רב הוא" (תהלים כה, א), בגלל שעוונתי רב לכן וסלחת לעוונתי? הרי אדרבא מי שעוונתי מועט ראוי לומר וסלחת לעוונתי, ולא מי שעוונתי רב? אלא ביאורו וסלחת לעוונתי אע"פ שרב הוא.

אך נראה בעזר ד' שבכל המקומות אפשר לפרש 'כי' כפשוטו שמשמעו בגלל.

שיכל את ידיו כי מנשה הבכור

בסדר המעשה בברכות יעקב לאפרים ומנשה יש דבר פלא, יוסף העמיד את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל, מדוע? מפני שיוסף סבר שראוי שימינו של יעקב תהיה על ראש מנשה שהוא הבכור, אולם יעקב היה סבור שראוי שימינו תהיה על ראש אפרים, ובשביל כך: וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה, ומדוע יעקב שם את ימינו על ראש אפרים? מפני שעל אף שגם הוא יהיה לעם, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו. אולם אם יעקב סבור שאפרים כל כך חשוב שראוי שימין יעקב יהיה על ראשו, מדוע לא החליף אף את סדר עמידתם - שאפרים יעמוד בימינו ומנשה בשמאלו? ומפני מה היה עליו לשכל את ידיו?

והתשובה על כך היא: שאף יעקב הכיר בכך שמנשה הוא הבכור וצריך לשמור על כבודו, וכדעתו של יוסף, אלא שמאידך אחיו הקטן יגדל ממנו וראוי שימינו של יעקב תהיה על ראשו, ומה עושים? איך מסתדרים עם שני הדברים? בשביל כך יעקב לא החליף את סדר עמידתם אלא השאיר את מנשה בימינו, שהרי הוא הבכור, ואפרים שיגדל ממנו עליו השתית יעקב את יד ימינו.

ועל פי זה הפסוק מתבאר הפלא ופלא! "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה" יעקב אבינו ידע שאחיו הקטן יגדל ממנו ולפיכך שלח את ימינו על ראש אפרים, ומדוע היה צריך לשלוח את ימינו ולא שינה את סדר עמידתם? על כך עונה הכתוב: "שיכל את ידיו" הטעם שהוא שיכל את ידיו ולא העביר את אפרים לימינו? "כי מנשה הבכור" בגלל

עשו להורגו, שנאמר (בראשית כה, כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו'", כשקיבל הברכות, "וישטום עשו את יעקב וגו' ויאמר עשו בלבו וגו'" (שם כז, מא), וברח ללבן ונצטער בבתו, ואחר כך ביקש לבן להורגו, שנאמר (דברים כו, ה): "ארמי אובד אבי", יצא מאצלו ופגע בעשו, שנאמר (בראשית לג, א): "וישא יעקב את עיניו וירא והנה עשו בא וגו'", באתה עליו צרת דינה, וצרת יוסף. כל ימיו סבבוהו צרות רבות ורעות, הוא סבל כל חייו יסורים, ועל כך שיר המעלות!!

ואמרו בספרי (דברים פ"ס' לב): ואהבת את ד' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך - בכל לבבך כאברהם אבינו, שנתייחד במידת האהבה; בכל נפשך - כיצחק אבינו, שעקד את עצמו על גבי המזבח; ובכל מאורך - כיעקב אבינו. ועוד אמרו בספרי (שם): בכל מאורך, בכל מידה ומידה שהוא מודד לך בין במידת הטוב ובין במידת הפורענות, וכן דוד הוא אומר: "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא".

זהו הצד השווה שבין יעקב אבינו לדוד המלך, בכל מאורך! בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד - קבלת יסורים באהבה, יסורים כטובות.

מנין שנותיו של יעקב, שהיו כולם ימים של קבלת יסורים באהבה והודאה על כל מידה ומידה, הם בעצמם קילוס ושבח לקב"ה - המציאות הזו היא מציאות של קילוס והודאה, ולפיכך מנין המזמורים שבתהילים שכתב דוד המלך, שכל ימיו חייו היו שירה של הודאה על טובה כרעה, הם כמנין שני חיי יעקב שמציאותם הם שבח וקילוס לקב"ה.

וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שיכל את ידיו כי מנשה הבכור (מח, יד).

לשון הפסוק לכאורה צריך ביאור, "שיכל את ידיו כי מנשה הבכור" יעקב אבינו שיכל את ידיו בגלל שמנשה הבכור או למרות ועל אף שמנשה הבכור? פשוט לכאורה ששיכל את ידיו למרות שמנשה הבכור, ומדוע נאמר בקרא "כי מנשה הבכור"?

וכתב האבן עזרא: שדרך הכתוב לפעמים שאומר 'כי' שמשמעו אף על פי, וכמו שמצאנו (שמות לד, ט) "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא", והרי היות עם ישראל עם קשה עורף אינו טעם שילך ה' בקרבנו, אלא משמעו למרות שעם קשה עורף הוא, ואף כאן פירושו שיכל את ידיו אע"פ שמנשה הבכור.

שמנשה הבכור וראוי לשמור על כבודו.

נמצא ע"פ זה שלשון 'כי' מתבאר כמשמעו 'בגלל' ואין צורך לפרשו 'למרות'.

הצבוע בצביעותו מוסיף טומאה על טומאתו

"ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה". בהמות יש להם שני סימני טהרה - מפריס פרסה ומעלה גרה, ובפשוטו היה נראה שבהמה שיש לה סימן טהרה אחד היא עדיפה מבהמה שאין לה סימני טהרה כלל. אבל אומר הכלי יקר דברים נפלאים: לא! זו טעות לחשוב שבהמה שיש לה סימן טהרה אחד היא עדיפה, וכשיש לה שני סימני טומאה היא יותר טמאה, דאדרבא כשיש לה סימן טומאה אחד וסימן טהרה אחד היא גרועה יותר, כשיש לה סימן טהרה אחד הרי היא כחזיר שמראה טלפיו ואומר כשר אני, הצביעות הזאת היא הגרועה ביותר, הצבוע מצליח להחטיא יותר אנשים שטועים בו, וזה מוסיף טומאה על טומאותו, הסימן טהרה שגורם לו להטעות את האנשים מרבה את טומאתו!!

זה לשון הכלי יקר: "את הגמל כי מעלה גרה הוא". הוה ליה לומר כי פרסה איננו מפריס, שזה עיקר טעם אל הטומאה, וכן בשפן וארנבת קשה זה? ובחזיר אמר "כי מפריס פרסה הוא" הוה ליה לומר כי אינו מעלה גרה, ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם? וביאור ענין זה: שסימן טהרה שבכולם מוסיף טומאה על טומאתו, כדרך שאמרו בעשו (בראשית רבה סה א): שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך ומרמה, וזה מורה על כל מי שאין תוכו כבדו, כמדת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרעה!! ועל כן הפרסת פרסה בחזיר הוא סימן טומאה, לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות הבריות ולהראות כאילו הוא כשר, וכן בהיפך זה בגמל ושפן וארנבת, ואף על פי שכל מדות אלו אינן שייכין בבהמות? מכל מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף האוכלם! כי כל אוכלם יאשמו (על פי ירמיה ב, ג) להיות מן כתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשו וחביריו.

הכלי יקר אומר פה יסוד עיקרי להליכות האדם

"וזה מורה על כל מי שאין תוכו כבדו, כמידת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרע".

כשבאים לדון מי יותר מסוכן לציבור - לאו דוקא מי

יותר רשע, אלא מי מסוכן יותר לציבור, הנוצרים או הרפורמים? ודאי שהרפורמים! מפני שהנוצרים כולם יודעים שאין להם שייכות לכלל ישראל אבל הרפורמים יש שטועים בהם. רפורמים או קונסרבטיביים? הקונסרבטיביים מסוכנים יותר! מפני שהרפורמים עקרו את השו"ע מכל וכל, הם לא מנסים לטעון שהם שייכים במשהו לשו"ע, אבל הקונסרבטיביים עקרו ולא עקרו! קצת מקיימים והרבה לא מקיימים, הם כביכול יש להם יותר שייכות עם ההלכה, לפיכך הם מסוכנים יותר! וכן הלאה על זה הדרך, כל הקרוב יותר אל המקור וכל מי שיותר דומה לצורת יהודי שומר תורה ומצוות, הוא מסוכן יותר מהרחוקים והמנותקים ביותר.

כשאדם שומר תורה ומצוות שנראה כך וחזותו מוכחת עליו שהוא שייך לקהל היראים והוא מוכר במסעדה של נבילות וטריפות, הרי שצורתו ולבושו הם בעצמם הסימן טומאה שלו, וחלק עיקרי מטומאתו!!

"והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרע".

ריבוי עוון ממעט בייסורים וצריך גם תשובה ומחילה ויסלחת לעוונות כי רב הוא", נראה לבאר בדרך צחות על פי משל בעזר ד':

מיליונר - שגלגל מאות מיליוני דולרים, והוביל מהלכים השקעות ועסקים חובקי עולם - אחרי כמה השקעות כושלות פשט את הרגל, היו לו חובות של מאה וחמישים מיליון דולר! אנשים השקיעו אצלו את כל הונם וממונם, וברגע שפשט את הרגל החלו כולם דורשים את שלהם, מינו לו כונס נכסים והחל הליך של הוצאה לפועל - בערכאות שלהם כידוע לא לומדים בבא מציעא ולא יודעים שמסדרים לבע"ח - והתחילו לחלק את כל רכושו וממונו, השאירו אותו בערום ובחוסר כל! לקחו לו את הרכב את הבית, ולא נחו עד שחילקו את כל אשר בביתו, את המכונת כביסה! המקרר! והמיקרוגל! הכל הכל לקחו ממנו!!

פנה אותו פושט רגל ליהודי מהנושים שלו שיש לו לב ודעת, ואמר לו: כמה אני חייב לך? חמש מיליון דולר! וכמה יצא לך מהמיקרוגל שלקחת? מאתיים שקל? שלוש מאות שקל? אילו מהמיקרוגל היה יוצא לך מיליון דולר! שתי מיליון דולר! אתה צודק שווה לך לקחת את זה! אבל הרי לא יוצא לך מזה כלום, זה כאין וכאפס לעומת מה שאני חייב לך! אז מה אכפת לך שבן אדם יישאר עם המיקרוגל?!

יוסף הצדיק מביא את שני בניו עמו אל יעקב שיברכם, יוסף יודע שמכל מילה של יעקב תבוא ישועה לכל הדורות! הוא הכיר מאד בערך ברכותיו של יעקב אבינו! וכשהוא מגיע ליעקב אבינו פתאום הוא רואה שיעקב אבינו שם את ימינו על ראש אפרים, "וירע בעיניו", אומר יוסף ליעקב: אתה צדיק יסוד עולם, והברכות שלך בכוחם לפעול גדולות ונצורות, אתה כולך בשמים, אבל בחלק הפרקטי של המציאות בעולם, כנראה אתה לא כ"כ שם לב, בכל זאת יהודי בן מאה ארבעים ושבע שעיניו כבדו מזוקן, אני אומר לך: לא כן אבי! מנשה הוא הבכור! שים ימינך על ראשו!

וימאן אביו ויאמר: ידעתי בני ידעתי, כל מה שאתה יודע גם אני יודע! ואני יודע גם מה שאתה לא יודע! יעקב אבינו אומר לו פעמיים ידעתי, אני יודע שמנשה הוא הבכור ואפרים הצעיר, אבל אתה רואה רק מה שפה לפניך, ואני רואה מאה שנה, מאתים שנה, חמש מאות שנה, אלף שנה קדימה! אני רואה את גדעון שיוצא ממנשה, ואני רואה את יהושע בן נון שיוצא מאפרים. נכון עיני כבדו מזוקן, נכון שאני בן מאה ארבעים ושבע, אבל אעפ"כ ידעתי גם ידעתי! ידעתי מה שאתה יודע, וידעתי גם מה שאתה לא יודע!!

אנשים שרוצים להתחכם נגד גדולי ישראל, צריכים לדעת: ידעתי בני ידעתי! את כל מה שאתם יודעים, ואת כל החשבונות הם גם יודעים! אבל עוד פעם ידעתי, הם יודעים גם מאה, מאתים, שלוש מאות, חמש מאות ואלף שנה קדימה, בעיניהם עיני הבדולח הם רואים את כל התוצאות שיהיו שנים רבות אח"כ, הם יודעים דברים שאנחנו לא יודעים. ידעתי בני ידעתי!!

וכך אומר אדוננו דוד משיח ד' "וסלחת לעוונתי כי רב הוא" דוד המלך אומר לקב"ה: אילו היו לי קצת עבירות, יש תועלת בייסורים, קצת יסורים פה וקצת יסורים שם, וזה מכפר את העבירות. אבל כיון שיש לי כ"כ הרבה עבירות, "כי רב הוא", כמה יסורים שיתנו לי עדיין יישאר לי חבילה שלימה של עוונות, וממילא אצטרך להגיע לסליחתך, וכיון שכן כבר עכשיו "וסלחת לעוונתי" בלי יסורים כלל. ומתבאר לשון הכתוב כפשוטו, "וסלחת לעוונתי" מיד ובלי יסורים! ומדוע? "כי רב הוא" בגלל שהוא רב ובין כך צריך להגיע למחילה.

וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי (מח, יט).

לשמוע בקול חכמים בכל הענינים

שמעתי מדודי הגאון ר' ברוך שפירא שליט"א דבר יקר: מפני מה יעקב אמר פעמיים ידעתי? מדוע חזר והדגיש ידעתי בני ידעתי?

ישנם אנשים שכשהם צריכים סנדקאות לבן שלהם, או כשהם צריכים ברכה לרפואה או פרנסה, מיד הם ניגשים לזקני הדור וחכמיו, ומבקשים ושואלים ככל אשר על ליבם, בשביל ברכה שלהם הם מוכנים לשלם כל הון דעלמא! אבל בהנהגות החיים - כשהם צריכים לקנות פלאפון, הם לא מקפידים שיהיה דוקא מכשיר שאושר ע"י אותם גדולי ישראל, וכשהם משתמשים באינטרנט הם לא מוודאים שתהיה חסימה טובה והרמטית כהוראת זקני הדור, בענינים אלו יש להם את הדעה שלהם, הרבנים כבודם במקומם מונח אבל הם שקועים בארבע אמות של הלכה, הם מונחים בשמים ולא נמצאים כאן בארץ, הם לא יודעים מה קורה (עפ"ל), בענינים אלו אנחנו מבינים יותר טוב מהם, ועוד כהנה וכהנה, והדברים ידועים.

בשביל ברכות וסנדקאות הרבנים מצוינים, אבל להנהגות החיים אנחנו יותר חכמים, ה"י.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות למכון "נחל אליהו": 0527683029

לקבלת הגליון בדוא"ל:

n0527683029@gmail.com

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

בס"ד

"מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו"

בברכה שבירך יעקב אבינו את יהודה, מתגלה גודל עוצם ההערכה היוצאת מגדר הרגיל, אשר מייחס יעקב להודאה במעשה תמר. די להציץ לדברים שאומר תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק "יהודה אתה יודוך אחיך". אומר שם התרגום: "יהודה אתה אודיתא על עובדא דתמר (=אתה הודית על מעשה תמר), בגין כך לך יהודון אחיך, ויתקרון יהודאין על שמך" (=לפיכך יודו לך אחיך ויקראו יהודים על שמך). ובהמשך הוא מברכו בהצלחה במלחמות נגד אויביו.

ננסה לשוות לנגד עינינו את יהודה עומד בפני יצחק ויעקב וכל השבטים שישבו אז בדין, כמבואר במדרש. ואף שהכירו החותמת והפתילים שהיו של יהודה, היו כל גדולי עולם אלה מחפין עליו ובטוחים שהוא חף מפשע, ומצידם הסוד היה יכול לרדת עם תמר אל הקבר ולא היה הדבר נודע לעולם. וברור שלפני יהודה עמדה האפשרות להשאיר אותה בחיים, ויחד עם זאת לשמור על שמו הטוב. ובודאי שהיו כאן גם חשבונות של בזיון נורא הכרוך עם חילול השם, אשר היו נגרמים בהיוודע האמת. אולי אפילו אסור היה להודות בנסיבות אלה, והיה מן הראוי למצוא זכות שתציל את תמר מחד, ותמנע את חילול שמו יתברך.

כל זה לקח יהודה בודאי בחשבון, ועל הכל הוא התעלה וניער את עצמו מן החשבונות הרבים, כאשר האמת יקדה בו והיתה נר לרגלו. והיא אשר הביאה אותו להודות ולומר קבל עם ועדה - "צדקה! ממני!!"

את כל זה מבטא המדרש במלים ספורות (שמות רבה ל, יט): "...כך יהודה, בא דין תמר לפניו שתשרף, והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות. כיצד, היו יצחק ויעקב יושבין שם וכל אחיו, והיו מחפין אותו. הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר ואמר (בראשית לח) צדקה ממני, ועשאו הקב"ה נשיא".

מאין שאב יהודה כוחות כבירים אלה? קשה היה להשיב על שאלה זו, אלמלא הגילוי

שגילו לנו חז"ל בדבריהם הקדושים (בראשית רבה עא, ה): "לאה תפסה פלך של הודיה, ועמדו הימנה בעלי הודיה. יהודה (בראשית לח) - 'ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני' וכו'". כח ההודיה של לאה, וזכותה הגדולה בהיותה המטביעה הראשונה של מטבע ההודיה, הביא לכך שבנה יהודה יודה באשמה קבל עם ועדה. והדי ההודאה מתגלגלים בעולם עד עצם היום הזה, ומלמדים את כל נושאי השם "יהודי" פרק בהליכות חיים. (על הקשר שבין הודיה לבין הודאה באשמה, עמד כבר הגר"י הוטנר בדבריו הידועים, ששורש התודה הוא בהודאה וההכרה בטובה שעליה נתונה התודה).

זהו כוחה של האמת, המנביטה מתוכה את כח ההודאה באשמה. את החינוך לאמת קיבל יהודה בודאי מאביו שהיה עמוד האמת כמו שנאמר (מיכה ז') "תתן אמת ליעקב". ואת כח ההודאה, כאמור, "ירש" מאמו לאה. על זה נאמר (משלי כ) "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו". ומבאר הגר"ח מוולאז'ין (רוח חיים על אבות פ"ה) "כי כמה מידות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו הם כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה".

יתכן שבנוסף לכך שצאצאי הצדיק נולדים עם הכוחות הסגוליים שירשו ממנו, מתווספת לכך גם הזכות של ההורים, אשר בזכות עמלם והצטיינותם הם זוכים לצאצאים בעלי מעלה. כמו שמצינו בגמ' (מגילה יג): "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל, זכתה יצא ממנה שאול וכו'". אף כאן אבא איש תם מבקש האמת, ואמא לאה התופסת פלך של הודיה, זוכים ומזכים בן המזדכך ומודה על האמת.

דברים מרוממים אלה מהווים עידוד וציון דרך כאחת להורים השואפים למלא את היעוד הגדול של גידול ילדים לתורה, למצוות, ויראת שמים ולמידות טובות.

מכאן נבוא גם להכיר באושרנו הגדול בהיותנו צאצאים לאבותינו הגדולים אשר נאמר עליהם (סוטה לד ע"א) "מעשה אבות סימן לבנים". אימרה זו כוללת את שני הדברים שהוזכרו כאן: הכוחות הרוחניים אשר הונחלו לנו ע"י האבות, וזכויותיהם הגדולים העומדים לנו לדורות עולם.

וכל זה נוסף ללקח המעשי אשר עלינו להפיק מהתנהלות העילאית של יהודה. כאשר בנוסף לעצם המידה הנפלאה של בקשת האמת בכל מחיר, הוא גילה כאן כח הודאה באשמה תוך כדי סילוק הנגיעות.

"אשרי העם שככה לו"

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

היתר שבותים בכין השמשות כמוצ"ש -
דין חזקת יום בבהש"מ בכה"ת לדעת המג"א

בהש"מ איתקצאי לכולי יומא, והיינו דע"כ אין זה רק משום כל רגע מיום השביעי גורם אלא יש גם דבר שמתחדש בכניסת היום דאוסרו לכל השבת, וע"ע ערוך השולחן סי' רע"ט דהעיקר בשבת היא כניסת היום ועד"ז לענין קנין שביטה דכניסת היום קובעת לכל השבת, יעו"ש.. ורק הוסיף שם בקוב"ש דאיכא מחייב אף משום כל רגע מיום השביעי יעו"ש.

והנה להך צד דבכניסת היום חל דין שביטה לכל היממא והוא נפקע בחילוף היום הבא, י"ל דשייך בזה חזקת יום והיינו אין הנדון על כל רגע הגורם החיוב כי אם כל היממא נתקדש ונאסר במלאכה והנדון אי פקע קדושת היום, בזה שייך לדון חזקה דלא נפקא קדושה מספיקא כמו ככר זה היום קדש ומחר חול. ואמנם אי כל רגע נאסר מצד עצמו בזה לא שייך חזקה דכל רגע לעצמו ואין כאן חפצא חדא.

חקירת האבנ"ז אי נאסר מלאכה מכח יום השביעי או קדושת השבת

והנה האבני נזר חו"מ סי' ק"צ חקר בכל עיקר דין שביטה בשב"ק אי האיסור מלאכה מחמת 'יום השביעי' כדכתיב וביום השביעי תשבות, או דילמא דנאסר המלאכה מכח 'קדושת השבת' יעו"ש שהאריך דנפק"מ למתעסק בקסבור שהוא חול ואכ"מ.

חלוקים המה הל"ת וכתת דתלי' ביום השביעי מהעשה דשבתון דתלי' בקדושת השבת

ואשר יראה בשיטת המג"א, דכלפי 'קדושת היום' הכל חדא קדושה ובכניסת היום נתקדש כל היממא, ונפקע בחילוף היום, ואמנם לענין 'יום השביעי' נאסר מכח כל רגע דיום השביעי.

ומעתה נראה דחלוק הל"ת וכתת, מהעשה דשבתון. הל"ת וכתת תליא ביום השביעי ונאסר מכח כל רגע מיום השביעי האוסרו, ואילו לענין העשה דשבתון תליא בחלות קדושת השבת דנתחדש בכניסת היום.

ומקור הדברים לחלק בזה, הוא, מדמצינו לענין תוספת שבת דבגמ' יומא פא ע"ב מבואר דדין תוספת בקדושתו רק לענין העשה דשבתון ולא לענין הל"ת וכתת. ובטעמא דמילתא י"ל דל"ת וכתת תלי' ביום השביעי ובתוספת שבת אכתי אינה 'יום השביעי', ואילו לענין שבתון תלי' ב'קדושת השבת' ומה"ט בתוספת דאיכא מקדושת השבת נאמר שבתון ולהדיא בפמ"ג בפתיחה דבתוספת שבת איכא להעשה 'דשבתון' ולא רק 'תשבות' דהוא המקור לתוספת שבת, וע"כ דהשבתון בקדושת השבת תליא מילתא.

ומעתה נראה, דדינים התלויים בקדושת השבת, יש חזקה דנתקדש היום בכניסתו ופקע בחילוף היום, לזה בביה"ש שייך חזקה, אכן לא לענין הדינים הנאסרים מכח כל רגע מיום השביעי, אין מחזיקין מזמן לזמן וכסברת הבשמים ראש.

במוצ"ש ומוצאי צום אסור בבהש"מ דמספיקא לא נפקא קדושה

הנה המג"א סי' שמ"ב, יצא לדון דשבותים ביה"ש דהותרו, היינו ביה"ש דקודם שבת, אכן במוצ"ש, נאסר, ואיתי מדברי רש"י בערובין ל"ו דככר ספק אי פקעה קדושה [באומר ככר זה היום קודש ומחר חול] והיינו ביה"ש, מספיקא לא פקע קדושה, וברש"י שם משמע מטעם חזקה. ועד"ז כתב המג"א בסי' תקס"ב, דהוכיח במוצאי דתענית אף ביה"ש אסור מדינא מטעם מספיקא לא נפקע קדושתה עד צאה"כ דאז הוא ודאי לילה, וציין לסי' שפ"ו סעיף ט' לענין ככר, באמר היום חול ומחר קודש. באופן דלהמג"א איכא לדון מטעם חזקת יום ביה"ש, וזהו דאסר במוצ"ש שבותים והחמיר לענין תענית. ודעת הבית מאיר הובא בביאור הלכה דליכא חזקת יום ולעולם שבותים הותרו בכין השמשות אף במוצ"ש.

ויל"ע דבה' שבת המג"א נאשר בצ"ע אי בבהש"מ דמוצאי שבת בכלל בהיתרא דשבותים בין השמשות דהותרו, ואילו בה' תענית הכריע בפשיטות דנאסר לאכול במוצאי התענית אף דספק דרבנן בבהש"מ מ"מ יש חזקת יום ומספיקא לא פקע קדושתה, וצריך ביאור דאי פשיטא ל"י דיש חזקת יום מהו שמסופק בזה בה' שבת, והמג"א עצמו ציין למש"כ בה' תענית, וצ"ב.

ג' קושיות בשיטת המג"א

והנה גוף דברי המג"א צ"ב מכמה טעמים. א. קושית הבשמים ראש דהביא בעונג יו"ט סי' פ"א, דשאני ככר דנתפס בו גופא חפצא דקדושה ושייך בו ענין חזקה. ואילו לענין היום דהזמן אוסר הגברא, וליכא חפצא מסוים, בהא, אין מחזיקין מזמן לזמן. ב. הוכחת האבני נזר או"ח סי' תכ"ט ואור שמח פ"ה ה"ד מהלכות שבת דהרי בגמ' שבת מבואר דהעושה מלאכה בבהש"מ דמוצ"ש חייב אך אשם תלוי ולא חטאת, ואי נימא דאיכא חזקת יום הרי מכח הך חזקה הרי מחויב בחטאת כמש"כ התוס' כתובות כ"ב ע"ב. ג. אי מדמינן להסוגי' דעירובין א"כ אף בערב שבת נימא חזקת יום ויותר בתורת ודאי לעשות מלאכה, והרי אינו כן, והעושה מלאכה בערב שבת הוא ספק כמבואר בסוגי' פרק במה מדליקין, וצ"ע.

פלוגת המהרם מרוטנברג והרא"ש בקטן שהגדיל בשב"ק

והנראה בביאור שיטת המג"א ובהקדם פלוגת המהר"ם מרוטנברג והרא"ש סוף מוע"ק, דהמהר"ם הוכיח דליכא דיחוי במצות ממאי דקטן שהגדיל באמצע השבת הרי חייב דיני שבת אף באמצע השבת ולא אמרינן כיון שנדחה נדחה. ואילו הרא"ש קטעין עליו והרי כל רגע מחויב הוא בשביטה ולא מכח תחילתו. וביאר בקוב"ש ריש ביצה פלוגתתם, דדעת המהר"ם דבתחילת השבת חל חובת שביטה על כל השבת ורק יפקע בחילוף היום. ואילו להרא"ש כל רגע ורגע מיום השביעי קאסר ל"י וכתב שם דאף להרא"ש י"ל דאף כניסת היום מחייב שביטה לכל היממא וכדחזינו ממיגו דאתקצאי

המגילה דחובת היום אף בבהש"מ, וכמש"כ השפת אמת מגילה דף כ' ע"ב, וי"ל אף בברכה.

לולב בבהש"מ דמוצאי יום א' דסוכות

ונראה יסוד למש"כ, דעיין היטב בה' סוכה סי' תרנ"ב במג"א סק"א, לענין לולב ביום א' בהש"מ אי מברך, דדעת הא"ר ולבושי שרד אליבא דהמג"א דמברך ואילו דעת המחצית השקל והפמ"ג דינו מברך והביכו"י שם דן עפ"ד המג"א הנ"ל לענין בהש"מ דמוצ"ש דאמרינן חזקת יום. והנראה לפמש"כ הנידון בזה תל"י בעיקר חובת לולב ביום א' האם הוא מחובת היו"ט, או דביום ראשון תל"י רחמנא וכמש"כ הר"ן והריטב"א ריש לולב הגזול והארכנו בזה לעיל בסי' כ"ג בס"ד, דאי מחובת היו"ט שייך לדון חזקת יום כמש"כ לענין קידוש ומגילה ושוב י"ל דמברך, אולם אי תל"י ביום הראשון הרי כל רגע נדון בפנ"ע דומי' ליום השביעי דשבת וא"כ ליכא לחזקת יום ומאי דנוטל הלולב היינו רק מספק ובכה"ג אינו מברך ככל ספק דאורייתא דעושה המצוה בלא ברכה כדפסק המג"א סי' תקפ"ה סק"ג, ותתיישב בזה קושית המחצית השקל שם לדעת הא"ר יעו"ש, עכ"פ לדעת הא"ר בשיטת המג"א דמברך על הלולב ביום א' בהש"מ הוא יסוד גדול למש"כ כאן לענין מגילה דיברך בבהש"מ, והיינו מדין חזקת יום ואף החולקים לענין לולב י"ל דידוד לענין מגילה, וכמש"נ, ועיין.

וכ"ז לדעת המ"א בה' שבת סי' שמ"ב ובה' תענית תקס"ב. אמנם לפמש"כ המ"ב מהבית מאיר, דליכא חזקה במוצ"ש, א"כ לטעמי' פסק הכא בה' מגילה דבהש"מ קורא מספק בלא ברכה, וזהו כמו שפסק בה' קידוש סי' רע"א, וכמש"נ.

חזקת יום לענין הקדושה ולא לענין שם יום ולילה

והנה יל"ע לפמש"נ לענין לולב ומגילה דמהני חזקת יומא דקדושה אף בביה"ש, מ"מ יש לדון דהרי בעי יום בלולב ומגילה כמתני' מגילה כ, וסוכה מג ע"א, וא"כ אף אם אהני חזקת יומא לענין הקדושה בביה"ש, מ"מ כלפי השם יום ולילה ליכא חזקה, וא"כ יפסל מדין לילה.

והנה בשו"ת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם בהל' קידה"ח סי' קכ"א ובסי' ס"ט וכ"כ באהא"ז הל' קר"ש, ומפורסם כן מהפונוביז'ר רב דלעולם עד צאה"כ יממא מיקרי ורק נידון ביה"ש כלפי חילוף הימים, יש לקיים מש"נ דכלפי חילוף הימים אי פקע הקדושה בזה אהני חזקה דמספיקא לא פקע קדושה.

ולפי"ז לענין ציצית לא בעי למש"כ הגרע"א והמחצה"ש בדעת המג"א בסי' י"ז דמתעטף בציצית בהש"מ מעיקר הדין משום דתלי בראי' מ'וראיתם אותם' ובבהש"מ עדיין רואה, כי אם דכלפי שם יום ולילה ביה"ש בכלל יום בתורת ודאי ואין חילופי ימים לענין ציצית. ועד"ז במג"א סי' ל' לענין תפילין ובמ"ב סק"ד דדעת המג"א דאפי' לכתחילה מניח תפילין בביה"ש, ולפמש"כ ניחא היטב.

וכ"ז בדעת המג"א, אמנם דעת הפמ"ג ומ"ב בענינים אלו דבהש"מ הוי ספק יום אף בעיקר השם יום ולילה ומה"ט כתבו דהנחת תפילין בבהש"מ רק מספק וכן לענין ברכת כהנים נדון כספק בסי' תרכ"ג שעה"צ סק"א ואילו לדעת המג"א נראה לענין ברכה"נ בבהש"מ דבכלל ודאי יום, ואתיין היטב שיטת המג"א לענין לולב אליבא דהא"ר ולבושי שרד דמהני חזקת יום הראשון לענין קדושת היום דנוטלו עם ברכה בבהש"מ ולענין שם יום, הרי בבהש"מ לעולם נדון כיום לדעת המג"א וכמש"נ.

ומיושבים בזה בס"ד כ"ד המג"א. א. קושית הבשמים ראש דכל רגע מחייב בפנ"ע וא"כ מה שייך חזקה. כ"ז נכון לענין הל"ת, אכן לענין העשה דשבת או קדושת הצום כלשון המג"א סי' תקס"ב, הרי בכניסת היום נתקדש היממא ובחילוף היום פקע הך קדושה, בהא שייך חזקה כהסוג" דעירובין. ב. מיושבת קושית האבני נזר והאור שמח אמאי לא נימא בעביד מלאכה ביה"ש מדין חזקת יום יתחייב חטאת. ולפמש"כ הרי לענין הל"ת וכתת תליא "ביום השביעי" ובהא כל רגע איסורו וליכא בזה חזקה לכו"ע, וכ"ד המ"א דנוקמא אחזקה היינו רק לענין קדושת השבת ועשה דשבתון. ג. הא דבערב שבת ביה"ש לא מוקמינן לחזקה ונתיר בתורת ודאי, היינו דליכא חזקת יום בערב שבת דאין זה חלות בגוף היום דהרי הוא יום חול ובהא הוי ספק בעלמא. וכל נדון המג"א הוא במוצ"ש, דחל חלות קדושה בעיקר היום בכניסתו, והך קדושה פוקעת בחילוף היום, אכן בכניסתו דהוא חול ליכא חזקה, רק בככר שהוא חול דהוא דין היתר בחפצא שייך חזקה ולא לענין יום, משום דהזמנים חלוקים וליכא חפצא מסוים. ורק לענין קדושת השבת נדון כחפצא אחד דומי' לככר קודש, באופן דלענין ערב שבת צדק בזה הבשמים ראש דלא שייך חזקה וכמש"נ.

מיושב ספיקת המג"א בה' שבת ופשיטותו בה' תענית

ומעתה מיושב היטב מאי דפשיטא לי' למג"א בה' תענית דיש חזקת איסור ובה' שבת מספקא לי', משום דהאיסור תענית תלוי בקדושת הצום והארכנו בזה בס"ד בעטרת המועדים סי' ק"ד, ואילו בה' שבת מספקא לי' להמג"א אי השבותים דרבנן תל"י רק בקדושת השבת או אך כשנאסר הל"ת והכרת דיום השביעי בזה הוא דנשנו איסורי השבותים, ואין הספק בעיקר דין החזקה, כי אם בה' שבותים אי תליא בקדושה בלבד וממילא ישנו לחזקת קדושתה או תליא ביום השביעי וממילא לא אהני החזקה כלפי היום השביעי וכמו דלא מהני לענין הל"ת וכתת..

קידוש בבה"ש דמוצ"ש לדעת המג"א

והנראה לדון לפ"ז, לענין קידוש דפסק השו"ע בסי' רע"ב דלא קידש בלילה הולך ומקדש כל היום, ועתה הגיע ביה"ש דלדעת המג"א נוכל להעמיד בחזקת קדושת השבת ויעשה קידוש בברכה, ומש"כ המ"ב בשעה"צ דמספק לא יעשה ברכה [היכא דהתפלל מעריב] היינו משום דהביא חולקים על דעת המג"א בה' שבת דליכא חזקה כלל במוצ"ש וכשיטת הבית מאיר.

קריאת המגילה בהש"מ לדעת המג"א

שו"ע סי' תרפ"ז, "חייב אדם לקרות במגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום... עד סוף היום". ולענין ביה"ש כתב המ"ב סק"ה דיקרא בלא ברכה. והיינו מכח מצוה דמקיימה מספק אמנם בלא ברכה כדפסק בסי' ס"ז, יעויין בשהע"צ.

והנה השפת אמת מגילה כ ע"ב יצא לדון, דקריאת המגילה כשר כל היום והיינו אף בביה"ש, וביאר מטעם אף דהוא ספק יום ספק לילה, מ"מ איכא חזקת יום. ולדבריו י"ל דיקרא המגילה אף בברכה.

ומעתה יראה לענין קריאת המגילה, דכיון דכתב המור וקציעה דשייך לברך שהחיינו על עיצומו של יום הפורים ככל מועדי השנה וכתב דחל ביום תורת יו"ט ואומר שהחיינו אף בשוק. ובביאור הלכה מצדד דאף להמג"א י"ל כן, יעו"ש בריש סי' תרצ"ב. א"כ כלפי "קדושת היום", שייך חזקה כקדושת שבת וכקדושת הצום דמדין חזקה אוקמי אחזקתו לענין קדושתו. ואשר לפ"ז י"ל, דשייך לקרוא

Ⓢ לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל Ⓢ

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

יעלת הון

יו"ח תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

יששכר וזבולן עשו שותפות ולהתחלק בשכר התורה ובפרקמטיא

"זבולן לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות" וגו' (מ"ט י"ג)

א- ומפרשי וז"ל, שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה (דברים ל"ג י"ח) 'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך', זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים, (תנחומא י"א) עכ"ל.

וז"ל המדרש תנחומא: 'זבולן לחוף ימים' קדם זבולן ליששכר, ולמה, שזבולן עסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה, עשו שותפות ביניהם שיהא פרקמטיא של זבולן ליששכר, שכן משה ברכן 'שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך' שמח זבולן בצאתך לפרקמטיא, הקדים זבולן ליששכר שאלמלא זבולן לא עסק יששכר בתורה, ומתוך שנתחיד יששכר בתורה ולא עסק בפרקמטיא ולא היה לו עמל בדבר אחר לפיכך כתוב בו 'מבני יששכר יודעי בינה לעתים' (ד"ה א' י"ב), יששכר חמור גרם, יששכר נתן עצמו על התורה כחמור למשוי, וזבולן מביא באניות הסחורה וכו' עכ"ל. ובמדרש תנחומא מבואר שהקדים זבולן ליששכר, שאלמלא זבולן לא עסק יששכר בתורה, וכן מבואר שעשו שותפות ביניהם שיהא פרקמטיא של זבולן ליששכר, וממילא שכר התורה של יששכר יהיה בשותפות לזבולן. וכן פרש"י בפר' וזאת הברכה (ל"ג י"ח) 'ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך' וז"ל, זבולן ויששכר עשו שותפות, זבולן לחוף ימים ישכון (בראשית מ"ט י"ג) ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים זבולן ליששכר שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה (ב"ר צ"ט ט') עכ"ל.

ב- השותפות מועיל רק מכאן ולהבא ולא על מה שכבר למד

הרמ"א יו"ד סימן רמ"ו ס"א כתב וז"ל, ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתן לו (תא"ו נתיב ב' מש"ס סוטה) עכ"ל. **ובש"ך** סק"ב כתב וז"ל, ויחלוק עמו בשכר, כלומר שכר תורה ושכר מה שירויח זה יהיה בין שניהם ביחד עכ"ל.

ובגמ' בסוטה כ"א ע"א, מאי דכתיב 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזו יבזו לו' אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה. ופרש"י וז"ל, שמעון אחי עזריה, תנא הוא במשנה קמיתא דזבחים, ולמד תורה ע"י אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיחלוק בזכות למודו של שמעון לכן הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן רבי יוחנן למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו עכ"ל. אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר, הלל ושבנא אחי הוא, הלל עסק בתורה (מתוך עוני רב) שבנא עבד עיסקא לבסוף אמר ליה תא נערוב וליפלו, יצתה בת קול ואמרה, אם יתן איש את כל הון ביתו וגו' עכ"ל. וזה שמביא הרמ"א שהתנאי של שותפות מועיל רק לפני שהוא לומד, וזהו כיון שע"י השותפות יכול הוא ללמוד יותר במנוחת הדעת לכן יש לו חלק בלימוד התורה, אבל אחר שהוא למד אין מועיל התנאי כי שכר התורה לא ניתן להעביר דרך משא ומתן של דיבור.

ג- האם שכרו של יששכר מתמעט בשביל השותפות עם זבולן.

והנה נחלקו האחרונים האם חלקו של יששכר מתמעט על ידי שעשה שותפות עם זבולן או שמא חלקו של יששכר אינו מתמעט אע"פ שזבולן זוכה במחצית שכר תורתו של יששכר.

האור החיים הקדוש בפר' כי תשא (ל"ג י"ג) כתב וז"ל, לזה אמר 'כל העובר וגו' יתן מחצית השקל' כי יששכר וזבולן ושמעון אחי עזריה, ורבים כהם אשר יחצון כספם לעמלי תורה, ואומרו ב'שקל הקודש' פירוש, בעד שקל הקודש שהיא התורה וכו', עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (בכורות ה.) שקל הקודש כפול היה, ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הלומד, ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר, לא בן הוא כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם, והבן עכ"ל. ומבואר בדבריו שאף שזבולן זוכה במחצית שכר תורתו

של יששכר, לא מתמעט שכר תורתו של יששכר. **וכן כתב בעל ההפלאה** בפתחא ועירא למסכת כתובות אות מ"ג וז"ל, לא הענין הוא שכל אחד מקבל שכרו משלם, וכמו שאמרו המשל מנר שמדליק ממנו ואין מחסר אורו, כן המחזיקים נוטלים שכרם מאת ה' מן השמים, ואינם נוגעים ח"ו בחלקן של הת"ח, וכו'. ואין בזה פחיתות שכר לתלמיד חכם, וזה שאמר שמח זבולן בצאתך וגו', שכל אחד ישמח בשלו ואין אחד נוטל חלק חבירו עכ"ל. ומבואר מדבריו כאוה"ח הקד' שאין שכר תורתו של יששכר מתמעט בשביל השותפות עם זבולן.

אולם המשך חכמה עה"פ 'יהי למס עובד' (מ"ט טו) כתב וז"ל: פירוש, כי עבודתו בתורה נותן ממנה מס לזבולן, וכמו שדרשו ז"ל (בר"ר) על פסוק שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך, ובסוטה כשמעון אחי עזריה והבן עכ"ל. ומפשטות לשונו משמע שמחלק תורתו של יששכר נותן ממנה מס לזבולן וחלקו של יששכר מתמעט. אולם צ"ב אם חלקו של יששכר מתמעט, א"כ מה הפסוק אומר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך, הרי חלקו מתמעט, וזוהו הוכיח בעל ההפלאה שאין חלקו מתמעט. ולכן נראה לדחוק בלשונו שאף שנותן מתורתו מס לזבולן אין חלקו מתמעט.

ד- אמנם צ"ב דהנה האוה"ח הקדוש בספרו חפץ ה' (ברכות דף ח') כתב לפרש מה שאמרו חז"ל, גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים, דגדול מי שעוסק בתורה ואינו נצרך לעזרת אחרים, דאז נוצר תאנה יאכל פריה בעצמו ואינו חולק עם אחרים, אבל אם נזקק לעזרת אחרים חולק עמהם בשכרו עיי"ש. ומבואר דס"ל שאם עושה שותפות עם אחרים, הרי מה שהאחרים זוכים מתמעט מחלקו, ולא כמו שכתב האוה"ח הקדוש בפרשת כי תשא שאין חלקו מתמעט ממה שאחרים זוכים.

ונראה לישב את דברי האוה"ח הקדוש והמשך חכמה, דאם הת"ח עוסק בתורה מתוך הדחק ואפילו שלא יהיה לו מי שיתן לו כסף ויעשה עמו שותפות, הרי חלקו לא נגרע בזה כיון שאפילו לא היה מי שיעשה עמו שותפות ויתן לו מזונות הוא היה עוסק בתורה, אבל אם הת"ח לא היה עוסק בתורה אילולא היה לו מי שיפרנס אותו אפשר לומר שמתמעט חלקו עבור מי שעושה עמו שותפות להתחלק בשכר תורתו.

ובזה נראה לישב את דברי האוה"ח הקדוש, שפרשת כי תשא כתב שאין מתמעט חלקו עבור מי שמסייע אותו, כי שקל הקודש כפול, והיינו מי שעושה הכל לשם שקל הקודש וכתב שם שהשקל הקודש היא התורה, היינו למי שעושה הכל לשם התורה, ושקל הקודש כפול היה שלא מתמעט חלקו, אולם מי שאילולא היה מי שמחזיק אותו לא היה לומד, בזה כתב בספר חפץ ה', שמתמעט חלקו עבור מה שנותן למי שמחזיק אותו.

ואולי בזה אפשר ג"כ לישב את המשך חכמה. כי אף שאין לנו שום מושג בשבטי י"ה, אולם לשון המדרש תנחומא (שהבאנו באות א') וז"ל, שאלולא זבולן לא עסק יששכר בתורה וכו' עכ"ל. ובהו האופן הרי בארנו שמתמעט שכר יששכר, ולכן כתוב ויהי למס עובד, שחלק מתורתו נתן למס לזבולן, ואולי אין הכוונה ליששכר עצמו אלא ליוצאי חלציו אם הם בדרגה שאלולא השותפות לא היו עוסקים בתורה.

ה- האם צריך להקדים את הת"ח או את מי שתומך בת"ח ומפרנסו

במדרש תנחומא (יא) ולמה הקדים זבולן ליששכר שאלמלא זבולן לא עסק יששכר בתורה. והקשה בספר טעמא דקרא למן הגאון הצדיק רבי חיים קניבסקי שליט"א, דהרי בכל מקום התלמיד חכם קודם להמחזיק התורה כדאמרינן בגיטין (ס ע"א) לעינן קריאת התורה. וכן קימ"ל דת"ח יש להקדימו לכל דבר כמו שכתוב הרמב"ם (פ"ו מהלכות ת"ת ה"י) עיי"ש.

והנה לפי מה שכתבנו לעיל (אות ד) בענין האם מתמעט שכר הת"ח עבור זה שנותן מחצית משכרו לזבולן, שתלוי בזה אם הת"ח היה עוסק בתורה אפילו אם לא היה מי שיפרנסו, הרי לא מתמעט חלקו עבור זה שנותן לזבולן, ואם אילולא היה מפרנסו לא היה לומד הרי מתמעט חלקו, ובהו אפשר גם לישב האם יש להקדים את הת"ח או את המחזיק לת"ח, ולכן המדרש תנחומא אומר למה הקדים זבולן ליששכר, שאלמלא זבולן לא עסק יששכר בתורה, וצ"ב למה המדרש תנחומא אומר כך, ומנא ליה שאלמלא זבולן לא עסק יששכר בתורה אולם לפי דברינו מיושב הניב.

שהיה קשה למדרש למה הקדים זבולן ליששכר, הרי תמיד מבואר שצריך להקדים את הת"ח למי שמחזיק את הת"ח, ולכן מתרץ כיון שאולולא זבולן לא היה יושב עוסק בתורה לכן יש להקדים את זבולן ליששכר. אבל באופן אחר תמיד יש להקדים את הת"ח למי שמחזיק את הת"ח כמו שמבואר במסכת גיטין וברמב"ם.

בקשת יעקב מיוסף ליקבר במערת המכפלה

"ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו וגו' שים נא ידך תחת ירכי וגו' אל נא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי וקברתני בקבורתם" וגו' (מ"ז כ"ט-ל')

א- ומפרשי וז"ל, שים נא ידך והשבע. אל נא תקברני במצרים, סופה להיות עפרה כנים ומרחשין תחת גופי, ושאיין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשוני מצרים עבודה זרה (ב"ר צ"ו ה').

מבואר שיעקב אבינו ע"ה ביקש שתי בקשות מיוסף, בקשה ראשונה אל נא תקברני במצרים, וכתב רש"י ובמדרש ג' טעמים על זה, ובקשה שניה ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, להקבר במערת המכפלה.

ומבאר הרמב"ן למה יעקב היה צריך להשביע את יוסף שכתב וז"ל, לא היה יעקב חושד בבנו הצדיק האהוב לו שימרה על מצות אביו על הדבר אשר הבטיחו 'אנכי אעשה כדברך', אבל עשה כן לחזק הענין פרעה אולי לא יתן לו רשות ליפרד ממנו ויאמר לו שלח אחיך ועבדך ויעלוהו שם, או שיחפון פרעה שיקבר הנביא בארצו לכבוד להם ולזכות, ולכן השביעו כי לא יהיה נכון להעבירו על שבועתו, וגם יוסף יצטרך יותר להשתדל בענין מפני השבועה, וכן היה הדבר כמו שאמר (להלן נ"ו) עלה וקבור את אביך כאשר השביעך עכ"ל. ופרשי וז"ל, כאשר השביעך, ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך, אבל ירא לומר עבור על השבועה שלא יאמר א"כ אעבור על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודך על שבעים לשון ואתה אינך מכיר בו כדאיתא במסכת סוטה (ל): עכ"ל.

והאור החיים הקדוש מבאר את תשובת יוסף במה שאמר 'אנכי אעשה כדברך' שכתב וז"ל, צריך לדעת למה הוצרך לומר לו כן, והיה לו לעשות המעשה בפועל וזאת היא תשובתו, וכמו שמצינו ג"כ לאליעזר עבד אברהם כשאמר לו אברהם 'שים נא ידך' וגו' התשובה היתה 'וישים העבד את ידו' וגו'. אכן הכונה היא שאמר לו תשובה שאינו צריך לישבע לו, והנה הוא מוכן לעשות כדבריו. או ירצה שכפי הדין הוא מחוייב לעשות כדבריו, או לצד שהוא בנו והוא אומרו 'אנכי אעשה', או לצד שהוא מצוה מחמת מיתה והוא אומרו 'כדברך' ואינו צריך שבועה לזה הודיע יוסף ע"ה צדקתו, כי חפץ חסד הוא לעשות דבר מצוה מרצונו הפשוט.

'ויאמר השבעה לי' (פסוק לא), הוצרך לומר לו פעם שנית השבעה, ולא הספיק במה שענהו לעשות כדבריו, לפי מה שפירשנו בפסוק 'אנכי אעשה' וגו', יבא על נכון כי משיבו למה שאמר שאינו צריך שבועה, כי מצדיק הוא דבריו, אלא לעשות רצונו הוא מבקש ממנו לישבע, והוא אומרו השבעה לי, פירוש להפיס דעתי וכו'. והכוונה, חושש זולת שיהיה מונע אותו, וכמו שכן היה שאמר לו פרעה שיתיר שבועתו כאמרם ז"ל (סוטה ל:): ולזה תיכף נשבע לו. או יאמר השבעה לי לדעתי, כדי שלא יבטל השבועה בלבד, ועיקר השבועה בלב, ועשה יעקב כן לבטחון לכל צדדי הספק שיהיו בדבר. עכ"ל.

ב- במה מחוייב הבן לכבד את אביו בחייו, ובמה לאחר מותו

וצ"ב כיון שרצה יעקב להיקבר במערת המכפלה, למה היה צריך גם לבקש מיוסף אל נא תקברני במצרים (מחמת ג' טעמים וכמבואר בחז"ל) הרי היה צריך לבקש רק ונשאתני ממצרים בקבורתני וקברתני במערת המכפלה, ויש בכלל הבקשה הזאת לא להקבר במצרים?

ונראה ליישב, דהנה בגמ' בקידושין (ל"א ע"ב) ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו. בחייו כיצד, הנשמע בדבר אביו למקום, לא יאמר שלחוני בשביל עצמי וכו' פטרוני בשביל עצמי, אלא כולהו בשביל אבא. במותו כיצד, היה אומר דבר שמועה מפי לא יאמר כן אמר אבא, אלא כן אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו, והנ"מ תוך שנים עשר חודש, מכאן ואילך אומר זכרוני לברכה לחיי העולם הבא וכו'.

ומבואר בגמ' דכיבוד האב בחייו הוא לעשות צרכי אביו מאכילו ומשקהו מלבישו ומכסהו ומניסו ומוציאו, דדברים אלו לא שייכים אלא בחיים, ולאחר מיתתו הכיבוד הוא לומר הריני כפרת משכבו תוך י"ב חודש, ולאחר י"ב חודש זללה"ה, אבל אין מצוה לעשות רצון האב.

וכן כתב בשו"ת הגרע"א (סימן ס"ח) דאין בן מחוייב בכבוד אב לאחר מיתה אלא בדברים שיש בהם בעצם גדולה וכבוד לאב, אבל אין צריך לעשות

רצונו של אב. ולפ"ז לא היה מחוייב יוסף להעלות אביו לאחר מותו לארץ ישראל, אלא דשוב כתב הגרע"א דאף שאינו מחוייב מדין כבוד אב אפשר דמחוייב מדין מורא אב, דשנינן בקידושין איזה מורא וכו' לא יסתור את דבירו, וכיון דבחיים אסור לסתור את דברי האב, נראה דגם לאחר מיתה אם אינו מקיים דבריו ציוויו הוי כסותר את דבריו. עיי"ש.

והנה לפי דברי הגרע"א יתיישב למה צווה יעקב אבינו את יוסף שתי צוואות, א' אל נא תקברני במצרים, ב' שיקברהו במערת המכפלה. דלגבי א' אל נא תקברני במצרים' שיש בזה הנאה גדולה לאביו כמו שכתוב ברש"י ובמדרש, שסופה להיות כנים ומרחשין תחת גופי, וכן שאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בגלגול מחילות וכן שלא יעשוני מצרים עבודה זרה, אבל שיעלהו ליקבר בארץ ישראל במערת המכפלה אין חייב משום כיבוד אב אלא מדין מצוה לקיים צואת המת.

ולפי דברי הגרע"א מיושב היטב ג"כ דברי האור"ח הקדוש, שיוסף אמר שהוא מחוייב לעשות כדבריו לצד שהוא בנו ולכן אמר 'אנכי אעשה', או לצד שהוא מצוה מחמת מיתה ולכן אמר 'כדברך', והיינו שזה שלא יקברנו במצרים בזה חייב מצד שהוא בנו, ויש בזה כיבוד אב, שזה לתועלת יעקב אבינו, ולגבי לקברו במערת המכפלה זה מצד שהוא מצוה מחמת מיתה ולכן אחר 'כדברך'.

ג- מחלוקת האחרונים האם יש מצות כיבוד אב בדבר שאין תועלת לאב ועוד אפשר ליישב דהנה בתשובות מהרש"ם ח"א סימן ק"א, הוכיח משו"ת הריב"ש דכבוד אב הוא אפילו בדברים שאינם נוגעים לאב.

והרמ"א ב"ד סי' ר"מ סכ"ה, פסק בשם המהר"ק דאם האב מוחה בבן לישא אשה שיחפון בה אינו חייב לשמוע בקולו.

ובתשובות מהר"ם מלובלין סי' קמ"ו, הוכיח מדברי המהר"ק דליכא חיוב כיבוד אב אלא בדברים הנוגעים לאב, אך בדברים שאינם נוגעים לאב כגון לישא אשה או ללמוד תורה במקום מסוים ליכא חיוב עיי"ש.

ובחזו"א י"ד סי' קמ"ט, כתב דאף שמעיקר הדין ליכא כיבוד אב אלא בדברים הנוגעים לאב, מ"מ רצון התורה שכן יכבד אביו אף במקום שאינו נוגע לאב, וא"כ לעולם מחוייב הבן בכבוד אב ובקיום צוואתו דרך רצון התורה עיי"ש.

והנה לפ"ז מיושב למה יעקב אבינו צוה את יוסף שתי בקשות, שהבקשה א' אל נא תקברני במצרים' שיש בה תועלת ליעקב וכמו שמבואר ברש"י יש בה משום כיבוד אב, והבקשה שיעלהו למערת המכפלה אפילו אם נאמר שאין בזה כיבוד אב אבל יש בזה מצוה לקיים דברי המת. וכן מיושב דברי האור"ח הקד' שאמר יוסף 'אנכי אעשה' היינו מצד כיבוד אב, וזה שאמר 'כדברך' אפילו אם אין כיבוד אב יש בזה מצוה לקיים דברי המת, ובפרט כמו שכתב החזו"א שזה רצון התורה שתמיד יקיים צואת אביו.

ד- כשהבן הולך בדרך הישר מקיים מצות כיבוד אב גם לאחר מותו

היסוד ושורש העבודה בצוה הקדושה סי' כ"ח מביא את הזוהר הקדוש פ' בחוקתי שכתב וז"ל: [תרגום ללשון הקודש] בן יכבד אב, כמו שנא' כבד את אביך ואת אמך, והעמידוהו שיכבדם במאכל ובמשתה ובכל זהו שנתחייב בו בחייו, אחר שמת, אם תאמר הרי פטור הוא ממנו מלכבדו, אינו כן, כי אע"פ שמת הוא עוד מחוייב בכבודו יותר שכתוב 'כבד את אביך', שאם אותו הבן הולך בדרך מעקשים, ודאי מזה הוא את אביו, ודאי עושה לו ביון, ואם הבן ההוא הולך באורח מישור ומתקן מעשיו ודאי שזה מכבד את אביו, מכבדו בעולם הזה אצל אנשים, ומכבדו בעולם הבא אצל הקב"ה, והקב"ה מרחם עליו ומושיבו בכסא כבודו עכ"ל. ומזהוה"ק רואים שכיבוד אב לאחר מותו זה בדברים שיש בזה תועלת לאביו, ואם הבן הולך בדרך הישר ומקיים מצות יש בזה תועלת לאביו בעוה"ז ובעוה"ב ולכן מקיים בזה כיבוד אב גם לאחר מותו.

ה- היאך חלה השבועה על קיום מצות כיבוד אב

הגמרא בנדרים ח' ע"א אומרת, דהנשבע לקיים את המצוה או לבטל את המצוה אין השבועה חלה עליו, כיון דהוא מושבע ועומד מהר סיני לקיים את המצוה. עיי"ש. ויש להקשות היאך נשבע יוסף לאביו, הרי הוא מחוייב לכבד את אביו ואין השבועה חלה עליו?

ובר"ן בנדרים כתב דהא דאין שבועה חלה על המצוה היינו לענין קרבן, דאין חייב קרבן אם ביטל שבועתו, אבל לענין בל יחל דברו ומלקות על השבועה זה חלה, ולפ"ז חלה השבועה לענין בל יחל ומוכן שע"י שבועתו ישתדל יותר בענין.

אולם הרמב"ם פ"ה מהלכ' שגגות ה"ז כתב, דהנשבע לקיים המצוה ולא קיים פטור משבועת ביטוי, שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דבר הרשות, ולפ"ז צ"ב מה הועיל השבועה?

אולם לפי מה שבארנו (באות ג) דאין על זה מצות כיבוד אב מיושב, דכיון דאין על זה מצוה מפורשת של כיבוד אב, אף דרצון התורה שיקיים גם בזה כיבוד אב, חלה על זה השבועה.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 228 | תענית ל. – מגילה ו: | ויחי ה'תשפ"ב

מאמר מיוחד לסיום מסכת תענית ותחילת מסכת מגילה

למדנו השבוע את סיום מסכת תענית ותחילת מסכת מגילה, מצד אחד למדנו על הלכות האבילות של תשעה באב, ומצד שני, ביום עשרה בטבת שנקבע על תחילת המצור שהוביל לחורבן בית ראשון, שהוא יום של אבילות ותשובה, התחלנו ללמוד ענייני קריאת המגילה ביום הפורים שנקבע לששון ושמוחה. ובאמת אין סתירה בין הדברים, כי אנו נמצאים במצב שמצד אחד יש כ"כ הרבה דברים טובים ומשמחים שצריך להודות עליהם לקב"ה בשמחה ובטוב לבב, ומצד שני יש גם צרות וקשיים ובראשם בית המקדש החרב, ועל האדם להפעיל את רגשותיו כל דבר בזמנו.

ואיתא בגמרא (תענית ל.) שתשעה באב אסור בלימוד התורה, ובטעם הדבר כתב רש"י משום "פקודי ד' ישרים משמחי לב", ויש מחלוקת בגמרא אם מותר ללמוד דבר שאינו רגיל בו, ופירש רש"י דטעם המתירים הוא מפני שיש בלימוד זה צער, והלכה כדעת האוסרים. ובערוך השלחן שואל מה טעם האוסרים והרי ודאי יש בזה צער, וביאר שלמרות הצער בחסרון ההבנה, ודאי יש בלימוד התורה גם שמחה, דעסק התורה משמח את הנפש אף שיש לו צער ויגיעה בשעת מעשה. עיי"ש. וגם כאן אנו רואים את השילוב בין הצער והשמחה, שאין סתירה בין הדברים, שמצד אחד האדם שמוח בעצם לימודו, ומצד שני הוא מצטער על חסרון ההבנה.

עוד איתא בגמרא (שם ל:) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה. וממה שלא כתבה הגמרא שיזכה ויראה בשמחתה, מבואר שכבר בעצם האבילות על ירושלים יש בזה בחינה של "זוכה ורואה בשמחתה", והביאור בזה הוא שמצות האבילות אינו צער על אובדן, דמה הענין להצטער על מה שכבר אין, אלא האבילות זה חיבור וקשר פנימי לדבר שחסר, ועי"ח ביבור זה יש לאדם שייכות לאותו דבר שהוא מתאבל ומצטער עליו למרות החסרון, והאבילות הוא החורבן נותנת לאדם קשר לאותה השפעה רוחנית למרות חסרונו, וא"כ כבר עכשיו יש בזה קצת רואה בשמחתה.

ולכן אנו רואים ג"כ שבשבת מזכירים ומתפללים הרבה על בנין ירושלים ובית המקדש, אף שבשבת אסור להצטער, ומבואר ששייך שייכות לבית המקדש מתוך געגועים ושמחה, ולא רק מתוך אבילות, ולכן דווקא בשבת שהאדם מתקדש בקדושת השבת הוא מתגעגע וחושק בקדושה המיוחדת של בית המקדש, ועי"ז יש לו שייכות לקדושה זו שזה דבר המשמח.

ולמוד התורה בשמחה זה אחד ממ"ח קנייני התורה, והביאור בזה הוא שכאשר האדם עושה דבר בשמחה הדבר נקבע בנפשו בצורה חזקה יותר, וכדאיתא בגמרא שבת ק"ל. כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" עדיין עושים אותה בשמחה, ומבואר שקבלת הדבר בשמחה קובעת אותו בנפש בצורה חזקה המשפיעה על החיבור לדבר גם אחרי תקופה ארוכה.

ובזה אפשר לבאר למה יש מצוה לשמח חתן וכלה, שלכאורה הדבר אינו מובן שהרי באופן טבעי הם שמחים, וכדכתיב "ישיש עיך אלוקיך כמושח חתן על כלה". והביאור הוא שככל שהשמחה גדולה יותר הדבר נקבע בנפש חזק יותר, ולכן יש מצוה לשמחם יותר ממה שהם כבר שמחים.

ולפי זה בעצם מסכת תענית ומסת מגילה שייכות לאותו שורש, שכמו שהשמחה היא חיבור פנימי לדבר שהאדם שמח בו, גם התענית והאבילות זה חיבור פנימי לדבר שחסר לאדם, ובכל דבר צריך לעשות את החיבור שהתורה מלמדת אותו.

ויהי רצון שנזכה לחיבור חזק ואמיתי לתורה ועבודת ד', ונזכה לשמחת הגאולה במהרה בימינו אמן.

ל. דיני ערב ט' באב- לת"ק דמתני' אסור לאכול ב' תבשילים, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין. ואמר רב יהודה שדין זה דווקא בסעודה האחרונה, ודווקא אם אוכל אותה לאחר שש שעות. ולרשב"ג ישנה, וביאר רב יהודה דהיינו שאם רגיל לאכול ב' תבשילין יאכל אחד, ואם רגיל לאכול עם ב' בני אדם ססועדים עימו לכבודו יאכל עם ה', ואם רגיל לשתות י' כוסות ישתה ה', ודווקא אם אוכלה משש שעות ולמעלה. ובברייתא אחרת איתא שלר"מ אסור לאכול ב' תבשילין ולאכול בשר ולשתות יין, ולחכמים ישנה בשני תבשילין, ולענין בשר ויין אם רגיל לאכול ליטרא בשר יאכל חצי ליטרא, ואם רגיל לשתות לוג יין ישתה חצי לוג, ואם אינו רגיל כלל אסור לגמרי, ולרשב"ג אם היה רגיל לאכול צנון או דג או בשר מליח (שאינו כשלמים שאם שהה במלחו שני ימים ולילה אחד מותר, דבזמן אכילת שלמים אשכחן דאיקרי בשר) אחר סעודתו הרשות בידו לפי שאין בו טעם כ"כ אחר שהה ג' ימים במלח, וכן יין מגיתו כל זמן שהוא תוסס שהוא חדש ומתוק, ואינו טוב כיון שיש, ומשלשל ומזיק, מותר לשתות. (ואיתא בברייתא שייך תוסס אין בו משום גילוי מפני שהנחש בורח מרתחתו ואינו שותהו, וזמן תסיסתו ג' ימים). ובברייתא אחרת מבואר שרק בסעודה שהיא משום תשעה באב כגון סעודה שמפסיק בה אסורים בבשר ויין, אבל בסעודה שמפסיק בה בתענית, או בערב ת"ב אם אינו מפסיק בה מותר. ולרבי יוסי כל זמן שמותר לאכול שאר דברים, והיינו אפילו בזמן סעודה המפסקת מותר לרחוץ.

מהם ב' תבשילין- רש"י במתני' כתב דהיינו בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו. והתוס' (ד"ה ערב ט"ב) כתבו דהיינו בשתי קדירות, כגון שקורין העולם אכלנו ב' מינים, אבל תבשיל שעושים מבצלים ומגבינה ומביצים מותר, אע"פ שאין רגילים לאכול בצלים חיים מפני שהם קשין לכל גופו של אדם כחרבות, מ"מ מאחר שאין עושים מהם תבשיל בפני עצמם אינו קרוי תבשיל כדי לאסור הביצים שמשמשים עמהם. ודבר שהוא נאכל כמו שהוא חי כמו חלב גבינה ותפוחים אינם נחשבים תבשיל.

עוד כתבו התוס' (ד"ה ואע"ג) שלדין אסור לאכול בשר אפי' מלוח מזמן מרובה, כיון שאנו רגילים לאכול בשר מליח, וכן צריך למעט בשתית שיכר או משקה אחר, וצריך לשנות מקומו שהוא רגיל לאכול בו, כר"י בר' אילעאי שישב ואכל ערב ט"ב בין תנור לכיריים שזה מקום מנוול.

איסורי ט' באב- כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב, ואסור באכילה ובשתיה (אף שזה מותר לאבל) וברחיצה ובסיכה ובעניית הסנדל ובתשמיש המיטה, ואסור ללמוד תורה נביאים וכתובים ומשנה ותלמוד ומדרש הלכות ואגדות דכתיב בהו' "משמחי לב", ובדברים שאינם רגיל מותר שכיון שאינו יודע יש לו צער, ומותר בקניות ובאיוב ובדברים הרעים, ותשב"ר בטלים בו, דכתיב "פקודי ד' ישרים משמחי לב". ולרבי יהודה אסור ללמוד ולשנות גם דבר שאינו רגיל בו.

כך מנהגו של ר"י ברבי אלעאי ערב ט' באב היו מביאים לו פת חריבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים - מקום מנוול שבבית, ואוכל ושותה עליה, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

ל. מלאכה בט' באב- תלוי במנהג המקום, ות"ח בטלים בכל מקום, ולרשב"ג לעולם יעשה אדם עצמו כת"ח, כדי שיצטער.

חייב אדם לצער ולמעט בכבודו ובהנאותיו בתשעה באב, שאם היה רגיל לשכב על שני כרים לא ישכב כי אם על אחד, אבל עוברות ומניקות אינן חייבות כ"כ. ואוכלים סעודה המפסקת מבעוד יום (וה"ה ביוה"ט), ומ"מ אם עדיין היום גדול מותר לאכול ולשתות אחרי סעודה המפסקת אפילו בערב יוה"ט, וכל שכן בערב תשעה באב. תוד"ה כל.

כל האוכל ושותה בט' באב כאילו אכל ושתה ביוה"ט, וכל האוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עוונותם על עצמותם, וכל העושה מלאכה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה.

רבי יהודה מחייב בכפית המיטה - להפכה על פניה ולא יישן עליה, וכופה גם שאר מיטות שבבית אף שאינו שוכב בהם, ומ"מ מי שאינו יכול כגון עוברות ומניקות פטורות מכפית המיטה. ולחכמים אינו כופה שאר מיטות. ולהלכה אין חייבים כלל לכפות המיטה וכתנא דמתני'. והאידיא דחיישים לכשפים אין עושים כפית המיטה אפילו באבל. תוד"ה אמר.

אלו דברים טובים אידעו בט"ו באב וביום הכיפורים, ומה היו בנות ישראל עושות בהם.

לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים. יוה"כ משום שהוא יום סליחה ומחילה וניתנו בו לוחות אחרונות (שבי"ז) תמוז ירד משה מן ההר תחילה ושיבר את הלוחות, ובי"ח טחן את העגל ודן את הפושעים, ועלה למרום ושהה שם פ' יום, מ' יום בתפילה ומ' יום כבדאשונה, וכיון שתמוז ואלול חסרים נמצא שירד בבוקר י' תשרי, וליל הצום השלים כנגד ליל ט"ו בתמוז, ואותו היום נקבע ליום כפור להודיע שהקב"ה מחל וניחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ועל כן נקבע צום כפור בעשרה בתשרי). וט"ו באב מפני שהותרו שבטים זה בזה, וי"א שהותר שבט בנימין לבוא בקהל לפי שנשבעו ישראל מלנשוא להם, וי"א שכלו בו מתי מדבר (דכל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולם חיים, וחשבו שטעו בחשבון, וחזרו ושכבו בקבריהם בלילות עד ליל ט"ו באב, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בחמשה עשר, ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון, וכבר נשלמו ארבעים שנה של גזרה, וקבעו אותו הדור לאותו היום יום טוב. רש"י. והתוס' (ד"ה יום שכלו) מביאים שרשב"ם מתו רק בט"ב, ובכל ט"ב מתו יותר מכ"א אלף, (ואותו יותר עלה לט"ו אלף במ' שנים). וי"ז שמתו בכל יום, אבל הרוב מתו בט"ב, ובט"ו באב לא מתו כלל ועשו יו"ט), וחזר הדיבור למשה ביחוד וחיבה, (וי"מ שהדיבור לא היה פה אלא בחזיון לילה, ויש גמגום בפירוש זה), וי"א שביטלו בו את השומרים שהושיב ירבעם למנוע העליה לרגל לירושלים, וי"א שניתנו בו הרוגי ביתר לקבורה (ותיקנו באותו היום ברכת הטוב והמטיב בברכת המזון, הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה, ולכן תיקנו ברכת הטוב והמטיב על שינוי יין יותר מעל שאר דברים. תוד"ה תיקנו), וי"א שהשלימו כריתת עצים למערכה (שאז תשש כוחה של חמה והעצים אינם יבשים וחוששים שיהיה בהם תולעת שהם פסולים למערכה).

מיום ט"ו באב הלילות מתארכים והמוסיף ללמוד יוסיף חיים, ומי שאינו מוסיף אמו תקבור אותו - ימות לפני זמנו.

ל"א. בט"ו באב ויוה"כ היו יוצאות בנות ירושלים בכלי לבן שאולים, (ואפילו עשירות היו שואלות זו מזו שלא לבייש את מי שאין לו, בת מלך שואלת מבת כהן גדול שהוא קרוב וסמוך למלכות, בת כהן גדול מבת סגן שהוא ממונה לשמש תחת הכהן גדול ביום הכיפורים אם יארע פסול לכהן גדול, ובת סגן מבת משוח מלחמה המכריז במלחמה מי האיש הירא ורך הלבב וכו', ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט, וכל ישראל שואלין זה מזה). כל הכלים טעונים טבילה שמא חברתה היתה נדה, אפי' מקופלים ומונחים בקופסא שלא לבייש את זו שצרכה טבילה. והיו יוצאות וחולות (-מלשון מחול) בכרמים, ומי שאין לו אשה בא לשם, והיו היפייכים אומרות תנו עיניכם ליופי שאין אשה אלא ליופי, ומיוחסות אומרות תנו עיניכם למשפחה שאין אשה אלא להוליד בנים ואם בניך יהיו מיוחסים יקפצו עליהם, בין זכרים בין נקבות, ומכוערות אומרות קחו מקחכם לשם שמים ובלבד שתעטרונן בזהובים -מלבושים נאים, דכתיב "שקר החן והבל היופי אשה יראת ד' היא תתהלל" ואומר "תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה". וכן הוא אומר "צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה (-מלך שהשלום שלו), בעטרה שעטרה לו אמו (כנסת ישראל) ביום חתונתו (-מתן תורה והיינו יוה"כ שניתנו בו לוחות אחרונות) וביום שמחת ליבו (-בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו)".

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לעת"ל והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד מראה באצבעו ואומר זה ד' קיוונו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

מסכת מגילה

הקדמה - בזמן גלות בבל אחרי חורבן בית ראשון רצה המן הרשע להרוג את כל היהודים, והזמן שנקבע להריגתם בהסכמת המלך אחשוורוש היה בי"ג אדר, והקב"ה הפר את עצתו ונתן אחשוורוש ליהודים להרוג בשונאיהם ביום זה, ותלו את המן ובניו על העץ, וביום י"ד אדר נחו ועשו אותו יום משתה ושמחה, ובשושן הרגו היהודים באויביהם גם ביום י"ד ונחו בט"ו. ומרדכי ואסתר תיקנו בהסכמת אנשי כנסת הגדולה לעשות ביום י"ד לפרזים וביום ט"ו למוקפים משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות לאבינים, וכן לקרוא את מגילת אסתר ביום ובלילה.

במסכת מגילה מתבארים דיני מצוות הפורים, וכן מובאר סדר השתלשלות הגזירה והנס, ומבוארים בה הרבה פסוקים ממגילת אסתר.

עוד מובארים במסכת מגילה מנין הקוראים וסדרי הקריאות וההפטרות בימים שקוראים בתורה, וכן דיני קדושת בית הכנסת.

זמן קריאת המגילה

מגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש (ז), ושלחה אסתר להכמים שיקבעו לדורות את ימי הפורים וקריאת המגילה, והסכימו חכמים לקבועה לדורות. ומצוה זו היא המצוה היחידה שנתקנה ע"י הנביאים, שהם דרשו שאם על יציאה מעבדות לחרות אומרים שירה, כ"ש על הצלה ממות לחיים. (י"ד).

מצוות הפורים הם המצוות היחידות שאינם מתקיימות באותו יום בכל מקום, אלא בפרזים בי"ד ובמוקפות חומה בט"ו, כפי שהגמרא דורשת מדכתיב "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם", ועיין ברמב"ן שמבאר בארוכה טעם חלוקה זו. עוד מצינו שתיקנו חכמים שכפרים מקדימים לקרוא את המגילה לפני י"ד אדר, וכדלהלן.

ב. כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קוראים את המגילה בט"ו אדר, בעיירות הגדולות שהם פרזים אין להם חומה (-ומתוך כך הם מפורזים) קוראים את המגילה בי"ד אדר, ובכפרים שאינם בקיאים בקריאה וצריכים שאחד מבני העיר יקרא להם, לא הטריחוהו חכמים לבוא ביום י"ד לעיירות, אלא נתנו להם רשות להיות מקדימים ליום הכניסה שנכנסים לעיירות למשפט, לפי שבתי דינים יושבים בעיירות בשני וחמישי כתקנת עזרא, והיינו בשני או חמישי שלפני י"ד, וזה יוצא לכל המוקדים י"א אדר, דאין מקדימין מיום הכניסה ליום הכניסה.

אין מאחרים כלל את קריאת המגילה אחרי ט"ו אדר, דכתיב "ולא יעבור".

אין קורין את המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו, ואם חל י"ד בשבת, הפרזים מקדימים לחמישי, ואם חל ט"ו בשבת קוראים המוקפים בשישי.

הקדמת הכפרים ליום הכניסה -

מקור הדין שאפשר לקרוא מי"א - דין זה אינו תקנה מאוחרת, דאם מתחילה תיקנו לקרוא דווקא בי"ד וט"ו, אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין, אלא אנשי כנסת הגדולה בזמן מרדכי ואסתר שתיקנו את שמחת הפורים וקריאת המגילה הקילו על הכפרים להקדים ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים, וזה רמוז במגילה, לרבי יוחנן לומדים מ"לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם" לרבות י"א וי"ב, דלימא קרא זמן, ואם בא הכתוב רק לומר שזמנם של מוקפים אינו כזמנם של פרזים, א"כ לימא קרא זמנם, וזמניהם דומיא דזמנם, מה זמנם ב' ימים אף זמניהם מרבה עוד ב' ימים, וי"ג אינו צריך ריבוי מפני שהוא זמן קהילה לכל שנקחלו להנאם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות. ור' שמואל בר נחמני יליף מ"כימים" אשר נחו, לרבות י"א וי"ב וכנ"ל לרבי יוחנן, (והרבוני מזמניהם לא משמע ליה. ורבי יוחנן סובר "כימים" היינו לדורות שכמו שבאותה שנה נחו בימים אלה, כך יעשו לדורות).

חכמים סוברים שאין מקדימים ליום הכניסה אלא בזמן שהשנים כתיקנם (- מתעברות ע"פ בי"ד) וישראל שרויים על אדמתם והשלוחים מגיעים עד הפסח לקצה ארץ ישראל ומודיעים על קביעות המולד, אבל בזמן הזה שא"א להגיע לכל המקומות עד פסח אין מקדימים, כיון שחוששים שיבואו לטעות ולקבוע הפסח מוקדם ל' יום אחר הקריאה, ויאכלו חמץ בימים האחרונים של פסח, וכן במקום שאין נכנסים בשני ובחמישי קורין בזמנה.

זמן המוקפים -

ב: מנלן שמוקפים קוראים בט"ו - מוקפים עושים את הפורים -משתה וי"ט, וקוראים את המגילה בט"ו, דכתיב "על כן היהודים הפרזים וכו' עושים וכו' ", מדפרזים עושים בי"ד מוקפים בט"ו, כמו שעשו בשושן, (וה"ה לקריאת המגילה, דכתיב "נזכרים ונעשים" איתקש זכירה לעשיה). ואין לומר שהמוקפים אין עושים פורים כלל, שהרי הם ישראל, ועוד דכתיב "וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אחשוורוש" וכתב "המלך מהודו ועד כוש". ואין לומר שמוקפים קוראים גם בי"ד וגם בט"ו, דכתיב "להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמשה עשר", ולא כתיב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר. ואין לומר שהמוקפים יכולים לעשות או בי"ד או בט"ו, דכתיב "בזמניהם" זמנו של זה לא כזמנו של זה.

מתי צריך שהיו מוקפות חומה - תנא דמתני' סובר שמוקפים שקורין בט"ו היינו שהיו מוקפים מימות יהושע בן נון, דיליף פרזי פרזי. ורבי יהושע בן קרחה סובר שהכונה למקומות שהיו מוקפים בימי אחשוורוש כמו שושן. ושושן עצמה אף שלא היתה מוקפת בימות יהושע קורין בט"ו אף לתנא דמתני', הואיל ונעשה בה נס שניתן להם גם בי"ד להרוג באויביהם.

כרך וכל הסמוך לו אע"פ שאינו נראה, וכל הנראה עמו אע"פ שאינו סמוך, נדון ככרך, והשיעור של סמוך הוא מיל.

ג: מנצפ"ך שאותיות אלו כתיבתם בסוף תיבה שונה מכותבתם באמצע תיבה, צופים (- נביאים) אמרום, והיינו ששכחום וחזרו צופים ויסודם, אבל לחדש אין הנביא רשא', דכתיב "אלה המצוות", ועוד שהרי אמר רב חסדא שם' וס' שבלוחות היו עומדים בנס שהרי החקיקה היתה לכל עובי הלוחות, ואין לאותיות אלו חיבור ללוחות.

מקור התרגומים

תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע, ואין הכונה שאז זה נתקן, דהא כתיב "ויבינו בספר תורת האלוקים (-מקרא) מפורש (- תרגום) ושום שכל (-פסוקים) מתי הם מתחילים ונגמרים) ובינו במקרא ("מ' פסקי טעמים -ניגוני טעמי המקרא, וי"מ המסורות)" שתיקנו אלא ששכחו וחזר ויסדו.

דיני פורים וקריאת המגילה

נשים חייבות במקרא מגילה שאף הם היו באותו הנס שהיה גם עליהם נגזר להשמיע להרוג ולבדק. רש"י, ורשב"ם (תוד"ה שאף) מבאר שעיקר הנס היה על ידם, והיינו ע"י אסתר (וכן בחנוכה ע"י יהודית, ובפסח נגאלו בזכות נשים צדקניות). ודעת התוס' כרש"י. עוד כתבו התוס' (ד"ה נשים) שאשה יכולה להוציא נשים במקרא מגילה.

סדר התפילה וקריאת התורה והמגילה בפורים - בליל י"ד אחרי מעריב אומר קדיש שלם, ואח"כ קורא את המגילה ומברך לפניו ג' ברכות ואחריה ברכה אחת עד האל המושיע, ואח"כ עומד לפני התיבה ואומר ואתה קדוש, ואין מתחילים ובה לציון לפי שאין גאולה בלילה, ואם פורים חל במוצאי שבת אומר ויהי נועם. כשרוצה לקרות פושט את כל המגילה כאגרת, ואינו גולל וקורא כמו ס"ת. בשחר מתפלל שמונה עשרה ברכות ואומר על הנסים בהודאה, ואין אומר כשם וכי מפני שבקשה על העתיד תיקנו ברצה, והודאה על העבר בהודאה (ואין הטעם מפני שאין לשאול צרכיו בג' ראשונות וג' אחרונות, שהרי בלשון רבים שרי), ואחר כך אומר קדיש עד דאמרין, ואח"כ קורא שלשה גברי פרשת יובא עמלק (אע"פ שאין בה אלא ט' פסוקים) ואין מחזיר ס"ת למקומו אלא יושב ואוחזו עד שקראו את המגילה, ומברך עליה כמו בלילה, ואח"כ אומר תהלה לדוד ובה לציון, ואין אומרים למנצח משום שאין מזכירים צרה בפורים, וכן אין נופלים על פניהם בי"ד ובט"ו משום דכתיב ימי משתה ושמוחה, ואומר למנצח על אלת השחר משום דכתיב ביה מפלה לעובדי כוכבים, וכן בליל י"ד, ואומר פסום הקטורת וכל הסדר כמו בחול.

שואלין ודורשין בענייניו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, וה"ה בפורים שחל בשבת, ולא גוזרים שמה יעביר המגילה ד' אמות ברה"ל, ודוקא בשבת מפני שלא קוראים את המגילה שמוא יטלנה, אבל בחול שקוראים את המגילה ויש יותר פרסומי ניסא א"צ. תוד"ה פורים, וא"צ לדרוש ל' יום לפני פורים, אבל ביו"ט צריך. תוד"ה מאי.

חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנות את המגילה ביום וזכר לנס שהיו צועקים בימי צרתם יום ולילה, שנאמר במזמור "למנצח על איילת השחר" שנאמר על אסתר שנמשלה לאיילת השחר "אלוקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לך", וי"א מדכתיב "למען יזמרך כבוד (ביום) ולא ידום (בלילה)" וקריאת המגילה היא שבת, שמפרסמים את הנס וכולם מקלסים לקב"ה. וכתבו התוס' (ד"ה חייב) דמברכים שהחיינו ביום אע"פ שמברכים בלילה, כיון שעיקר הקריאה היא ביום, וכן עיקר הסעודה ביום ואם אכלה בלילה לא יצא.

ד: הקדמת הכפרים ליום הכניסה היא תקנה לטובת הכפרים, ושכר הוא להם מפני שמספקים מים ומזון לכרכים, ולכן אמר רבי יהודה שאם אין הם נכנסים לעיר בשני ובחמישי שאין להם רווח בהקדמה ליום הכניסה קוראים אותה בזמנה.

מתי מקדימים את קריאת המגילה

חל י"ד בערב שבת לת"ק דרבי אין למוקפין ופרזים לקרוא יחד, דכתיב "בכל שנה ושנה" - כל השנים יהיו שוות, מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפים אף כאן עיירות קודמות למוקפים, ולכן הפרזים מקדימים לחמישי. ולדעת תנא דמתני' ורבי יוסי ורבי אין עיירות נדחות ממוקמים וגם העיירות וגם המוקפים קוראים בערב שבת, דכתיב "בכל שנה ושנה" מה כל שנה אין עיירות נדחות ממוקמים אף כאן אין עיירות נדחות ממוקמים. לת"ק דרבי יוסי המוקפים והכפרים מקדימים ליום הכניסה, דכתיב "בכל שנה ושנה" עיירות בי"ד וזמנו של זה לא כזמנו של זה כבכל שנה.

חל להיות י"ד בשבת לדעת תנא דמתני' ורבי כפרים ועיירות גדולות מקדימים ליום הכניסה, ומוקפות חומה באחד בשבת, דהואיל ונדחו עיירות ממוקמים ידחו ליום הכניסה. ולת"ק העיירות גדולות קוראים בערב שבת.

אין קורין מגילה בשבת כיון שכולם חייבים בקריאת המגילה ולא כולם בקריאתה, וחוששים כיון שהוא בהול לצאת ידי חובה שמוא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירה ד' אמות ברה"ל, (זה הטעם ג"כ שאין תוקעים בשבת ואין נוטלים לולב בשבת). וכתבו התוס' (ד"ה ויעבירה) שלא נקט שמוא יוציאנה מרה"ל לרה"ל שזה מוצי' יותר, משום שבוה לא טעו אינשי, או משום שעל הוצאה פעמים אינו חייב, כגון אם כשעקר ברה"ל לא היתה כוונתו להוציאה. עוד כתבו התוס' (ד"ה ויעבירה, השני) שמילה בשבת לא גזרו לדחותה, כיון שהיא חמורה שנכתרה עליה י"ג ברייתות, וגם אין אדם מל אא"כ הוא בקי, דסנה יש בדבר. ובמוצאי יו"ט תוקעים למרות שאסור לעשות מלאכה לפני הבדלה, דתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה, ולא חיישינן שילך אצל בקי בשביל תקיעה אחת. ועוד שבמוצאי יו"ט אפילו אם מעבירו ד' אמות ברה"ל זה רק איסור דרבנן, ואין גוזרים גזירה לגזירה. ולרב יוסף הטעם מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. כיון שאמרו שמקדימים קריאת המגילה ליום הכניסה, גובים מתנות לאביונים באותו ביום ומחלקים אותם באותו ביום, מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה לקבל מתנות לאביונים. ומ"מ שמחה של מאכל ומשתה אינה נוהגת אלא בזמנה.

ה. קריאת המגילה בעשרה - לרב מגילה בזמנה בי"ד, קורין אותה אפי' ביחיד כיון שאז כולם קוראים ואיכא פרסום הנס, ושלא בזמנה כגון כפרים המקדימים ליום הכניסה בעשרה, דבעינן פרסומי ניסא. ולרב אסי לעולם בעשרה, והיינו שמצוה לחזר אחרי עשרה, אבל אם לא מצא עשרה אין איסור לקרותה ביחיד. וכתבו התוס' (ד"ה הוה) שהלכה כרב, ומ"מ גם הקורא ביחיד צריך לברך.

תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונזדעזעה ארץ ישראל לפי שגילה סתרי תורה, ואמרו יונתן שעשה זה לכבוד שמים שלא ירבו מחלוקות בפירוש המקראות הסתומות, ותרגום של כתובים לא הרשו לו לגלות, משום שיש בו קץ משיח.

בתרגום של תורה לא נזדעזעה הארץ, משום שהתורה מפורשת אבל נביאים יש דברים שאינם מפורשים.

מי שמרגיש פחד ואינו יודע ממה הוא מפחד, מזליה (-שר של כל אדם מלמעלה) חזי, ויאמר קריאת שמע, ואם הוא במקום הטינופת יתרחק ממנה ד' אמות, או יאמר עיזא דבי טבחי שמינא מינאי.

סדרי קדימה וחשיבות כמה מצוות

דיני קדימה במצוות עבודת המקדש, תלמוד תורה, מקרא מגילה, מת מצוה, ועוד.

מקרא מגילה - מבטלים עבודת הכתנים דוכן הלויים מעמד הישראלים בהקרבת התמיד, ותלמוד תורה, כדי לשמוע מקרא מגילה. וכתבו התוס' (ד"ה מבטלין) שאף שאחרי הקריאה יש הרבה זמן לעבודה, חשיב מבטלין מה שמקדימים את המגילה, ומה שלא מקדימים את העבודה הטעם הוא משום שטוב לקרות עם הציבור שיש בזה יותר פרסומי ניסא.

ת"ת דרבים חמור מעבודה, דכתיב "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וכו' וישתחו לאפיו" (ואף שאסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה (והיינו בשדה בלילה דשכיחי מזיקים. תוד"ה חיישינן), דחיישינן שמוא שד הוא, שאני הכא שאמרו לו שהוא שר צבא ד', ואין לומר שזה שקר, דגמירי שאין השדים מוציאים שם שמים לבטלה), ואמר לו המלאך אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ע"י שנשתהיתם לחינם במארב העיר אף שאין זמן מלחמה בלילה, (והכהנים לא הקריבו את התמיד משום שהארון לא היה במקומו. תוד"ה אמש), ועכשיו שזה לילה ואינכם נלחמים עכשיו ביטלתם תלמוד תורה, ושאלו יהושע על איזה דבר מתוכם הוא בא (שמה ששאלו "הלנו אתה אם לצרינו" היינו אם בא בשביל תלמוד תורה דכתיב "תורה ציוה לנו" או בשביל הקרבנות שמגינים עלינו מצרינו". שם), ואמר לו על של "עתה באתי" על של עכשיו. רש"י (והתוס' (ד"ה עתה) כתבו דדריש מדכתיב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת), מ"ד חזר בו יהושע, וכשבליה אחר צר על העי כתיב "וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק", והיינו בעומקה של הלכה, ומבואר שתלמוד תורה גדול מהקרבת תמידין. ומ"מ עבודה חמורה מת"ת דיחיד. ומה שמצינו שנעשה יהושע שלא היה לו זכר, זה היה בגלל שביטל את ישראל מתשמיש המיטה, דבזמן ששכינה וארון שרויים שלא במקומם אסורים בתשמיש המיטה. תוד"ה מלמד.

ג: כבוד תורה דיחיד חמור מעבודה, כדמצינו שנשים במועד מענות - מספידות וענות כולם יחד) אבל לא מטפחות (לרש"י היינו על לבם, ולתוס' ד"ה מענות) היינו יד על יד או על ירך או על הפנים), ורבי ישמעאל אומר אם היו סמוכות למיטה מטפחות, ובר"ח חנוכה פורים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות (-אחת אומרת וכולם עונות אחריה), ואם מת ת"ח מותר, דאין מועד בפני ת"ח (ויים שמועה כפפני דמי. תוד"ה און). כ"ש חנוכה ופורים שמוותר להספידם אע"פ שמבטל מקרא מגילה. תוד"ה כל.

מת מצוה דוחה עבודה, תלמוד תורה, פסח (אע"פ שלקרובים אסור להיטמא, דכתיב "ולאחותו" לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה), מילה, ואפילו מקרא מגילה שזה פרסומי ניסא נדחית מפני מת מצוה, דגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה. וה"ה שמבטלים תלמוד תורה לכל המתים שבעולם, ונקט מת מצוה משום פסח. תוד"ה מת. והא דלא יליף עבודה בק"ו מתלמוד תורה, שהרי אפילו תלמוד תורה דרבים מבטלים משום כבוד המת, י"ל דהני מילי למאן דקרי ותני ומתני, אבל למאן דלא קרי ותני יליף מ"ולאחותו". תוד"ה מת, השני.

המשך דיני קריאת המגילה בפרזים ובמוקפים

סמוך ונראה - סמוך לכרך אע"פ שאינו נראה כגון שיושבת בנחל, ונראה אע"פ שאינו סמוך כגון ביושבת בהר, קורין בט"ו.

כרך שישב ולבסוף הוקף דינו ככפר, דכתיב "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה". לרש"י הנדון הוא לענין דין בתי ערי חומה, ולתוס' (ד"ה כרך) הנדון הוא לענין זמן קריאת המגילה, ואיירי דאין שם עשרה בטלנים, דאי לאו הכי דינו בעיר גדולה.

אם חרבו חומות הכרך אע"פ שלא הוקף בחזרה הוי ככרך, דכתיב "אשר לוא חומה" אע"פ שאין לו עכשיו.

איזו היא עיר גדולה כל שיש בה י' בטלנים שבטלים ממלאכתם ומצויים בבית הכנסת שחריט וערבת, וצריך שהם יהיו קבועים, אבל אם הגיעו מעלמא שאינם עושים שם מאכה אלא במקומם לא, דלפעמים אין שם י' בטלנים. ואם פסקו י' בטלנים וחזרו חשיב יש בו י' בטלנים. וכתבו התוס' (ד"ה כרך שאין בו) דאיירי בסתם כרך, אבל המוקף חומה מימות יהושע בן נון קורא בט"ו אף אם אין בו י' בטלנים.

ד: לוד ואונו וגיא החרשים היו מוקפות בימי יהושע וחרבו פעמיים ונבנו.

הקדמת קריאת המגילה ליום הכניסה - כפרים מקדימים את קריאת המגילה ליום הכניסה, ואין דוחים את הקריאה ליום הכניסה, דכתיב "ולא יעבור". עיירות גדולות שאין מקדימים ליום הכניסה היינו עיר שיש בה י בטלנים בבית הכנסת שהם בטלים ממלאכתם וניזונים משל ציבור כדי שיהיו מצויים בתפילה בבית הכנסת, מפני שאם הקב"ה בא לבית הכנסת ולא מוצא עשרה מיד הוא כועס. וכפרים שאין נכנסים לעיר בשני ובחמישי, לרבי יהודה אין קוראים את המגילה אלא בזמנה.

אלו דברים מאחרים את זמנם כשחלו בשבת

ט' באב וי"ז תמוז ועשרה בטבת (ונקט ט' באב משום שהוכפלו בו צרות והכל מתענים בו, אבל בשאר צומות רצו מתענים רצו אין מתענים) שחל בשבת מאחרים התענית ולא מקדימים, משום שאין מקדימים פורענות. ורבי רחץ בפרהסיא ב"ז בתמוז (ואף שאם אין צרה ואין שלום אם לא רצו אין מתענים, מסתמא כיון שאבותינו קבלוהו על עצמם גם הם קיבלוהו. תוד"ה ורחץ), וביקש לעקור תשעה באב שחל בשבת דהואיל ונדחה ידחה, ולא הודו לו חכמים לענין ט' באב. (ולפי ההוא אמינא רצה לעקור בו את מה שהוא חמור משאר תעניות, או שרצה לעקורו מתשיעי ולהתענות בעשירי. תוד"ה ובקש).

זמן עצי כהנים והעם (-משפחות שהיה קבוע להם יום בשנה להביא עצים למערכה עם קרבן, כמבואר בתענית כ"ח) ושלמי חגיגה והקהל (-שהיו נקחלים האנשים והנשים והטף בשנה שאחרי שנת השמיטה והמלך היה קורא משנה תורה) שחלו בשבת, מאחרים אותם, ואין מקדימים משום דעדיין לא מטא זמניה ואם יעשו לא יצאו ידי חובה, ועולת ראייה שהיא חובת גלגל דכתיב "ולא יראו פני ריקם" אף ביו"ט שחל בחול מאחרים לחול המועד לבית שמאי כיון שאפשר להקריבה למחר, אבל לבית הלל מקריבים אותה ביו"ט, (וכן נחלקו שלדעת ב"ש מביאים שלמים ביו"ט כיון שהם מאכל אדם, וכתיב "אך אשר יאכל לכל נפש", ואין סומכים עליהם שהסמיכה שבות היא, ועל אלו שמקריבים ביו"ט סומכים מאתמול, דלית להו לב"ש תיכף לסמיכה שחיתה, אבל אין מביאים עולות דכתיב "לכם" ולא לגובה, (והשוטח עולת נדבה בשבת לוקה, אבל שלמי נדבה אינו לוקה כיון שיש בזה צורך אוכל נפש, אבל איסורא איכא משום דכתיב "לכם". תוד"ה עולת ראייה), ולב"ה מביאים שלמים ועולות וסומכים עליהם, ו"לכם" בא למעט נכרים). וחגיגה אפשר להקריב עד יו"ט אחרון, ואם עבר הרגל ולא הקריבה אינו חייב באחריותה. ורב אשי מוסיף שגם תשלומי חגיגה בעצרת הם כל שבעה, ולכו"ע כשחל עצרת בשבת הקרבתה ביום ראשון, אבל בעצרת שחלה בערב שבת, שלב"ש שאין מקריבים עולות ביו"ט לא מקריבים עד אחד בשבת, ולב"ה מקריבים ביו"ט.

אין מונים ימי השנה אלא בחודשי לבנה ולא בימי החמה והנודר לשנה אסור עד אותו התאריך ולא מוסיפים י"א יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה, או כשעושים חודשים הסרים, דכתיב "לחדשי השנה". ואין מונים שעות לחדשים הנותן גט אם לא באתי מנאן עד חודש זה ובא אחרי שחשך יום כ"ט, אין אומרים שעדיין הוא בתוך החודש כיון שחידושה של לבנה הוא אחרי כ"ט יום ומחצה, דכתיב "עד חודש ימים".

דיני פורים

ה: פורים אסור בהספד בתענית, דכתיב "שמחה ומשתה", שמחה מלמד שאסורים בהספד, ומשתה מלמד שאסורים בתענית.

מלאכה בפורים - רב יוסף מביא ברייתא שמבואר בה שאסור לעשות מלאכה בפורים, דכתיב "ויום טוב". ולרבה בריה דרבא לא נתקבל איסור מלאכה והא דתיב "ויום טוב" היינו לפני שקיבלו עליהם, ולפי זה מה שרב ראה אדם שנוטע בפורים וקיללו ולא צמח, היינו משום שנהגו בזה איסור באותו מקום (אמנם בדבר שנהגו איסור בטעות מותר להתירו בפניהם. תוד"ה דברים). ורבי נטע בפורים או משום שבמקומו לא נהגו איסור, או שהיה זה נטיעה של שמחה (-אבורנגי של מלכים - אילן שצילו נאה, כגון אילן שכופפים אותו ע"ג כלונסאות ויתדות והמלכים אוכלים תחתיו בימות החמה ומתענדים במיני שמחות, שכיון שפורים הוא יום של שמחה מותר לנטוע נטיעה של שמחה), כדמצינו שדבר זה הוא בכלל הא דתנן עברו אלו י"ג תעניות שמתענים על הגשמים ולא נענו מן השמים מומעטים במשא ומתן (של שמחה. תוד"ה ממועטין), בבנין של שמחה (בית חתנות לבנו הראשון, שעושים לו חופה בתוכו) ובנטיעה של שמחה (-כנ"ל) ובאירוסין ובנישואין והיינו שאין מארסים בו כלל, וחמירי מתשעה באב שמארסים בו. תוד"ה ממועטין, השני) דנהיגים עמם כנזופים וכאבלים, או שהיה בטבריה ונטע ב"ז וסבר שטבריה ודאי בט"ו, ואין אסור בשני הימים משום מגילת תענית אלא הספד ותענית ולא מלאכה. וכתבו התוס' (ד"ה שאסורים בהספד) שהכונה שאין נופלים על פניהם, כיון שאינו יום צרה, אבל אין כח לימי מגילת אסתר לדחות אבילות, והעולם נהגו התר לענין הספד.

האם טבריה נחשבת מוקפת חומה - חזקיה היה קורא בטבריה ב"ד ובט"ו משום ספק, ואף דכתיב "וערי מבצר הציידים צר וחמת רקת וכינרת" ורקת היינו טבריה (שאפילו ריקנים שבה מלאים מצוות כרימון, וי"א ששמה של טבריה הוא רקת ונקראת טבריה מפני שהיא יושבת בטבורה של ארץ ישראל, או מפני שטובה ראייתה. וחמת זו חמי גרר, וכינרת זו גינוסר), מ"מ הרי בצד

המים אין חומה, ותניא "אשר לוא חומה" ולא שור איגר (-שהיא מוקפת בבתי צמודים ומתלי הבתים נעשים לה חומה), "סביב" פרט לטבריה שימה הוא חומתה, מ"מ לענין מגילה מספקא ליה לחזקיה, ד"ל דמגילה דכתיב ביה פרוזים ולא כתיב חומה הדבר תלוי בהגנת העיר ומים ג"כ מגינים.

רב אסי קרא מגילה בהוצל ב"ד ובט"ו משום שהיה מסופק אם היא מוקפת מימות יהושע, ולא יכא דאמרי קרא רק בט"ו.

מילי דאגדתא

ו. חלקו של זבולון בארץ - קטרון נקראת ציפורי משום שיושבת בראש ההר כציפור, והיתה בחלקו של זבולון, וזבולון היה מתרעם על מזותיו (-על מזלו, שנמדד לו מן השמים מידה שאינו חפץ בה) לפי שניתן לו הרים וגבעות ימים ונהרות, אמר לו הקב"ה כולם צריכים לך ע"י חלזון התכלת שנמכר ביוקר, וטרית - דג טונינא, וזכוכית לבנה - שהחול שם חשוב משאר חולו ואפשר לעשות ממנו זכוכית לבנה, אמר זבולון מי יודיעני לתת לי דמים על זה, אמר לו הקב"ה שמי שיטול בלי לשלם לא יצליח בפרקמטיא שלו. ואע"פ שציפורי היתה בחלקו והיה בה ט"ז מיל (-ד' פרסאות) זבת חלב ודבש שהעייזים אוכלות תאנים והדבש נוטף מהם והחלב זב מן העייזים ונעשה כמין נחל, (ובכל ארץ ישראל היה בצירוף כל המקומות כ"ב פרסאות על שש פרסאות מקום זבת חלב ודבש), מ"מ העדיף שדות וכרמים.

אדום וישראל - עקרון תעקר זו קסרי של אדום שהיתה מטרפולין של מלכים (י"א שגידלו שם מלכים, וי"א שהעמידו ממנה מלכים), והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים, וגברה מלכות חשמונאי ונצחום, וא"כ שקסרי וירושלים יחרבו יחד, דכתיב "אמלאה חרבה" אם חרבה זו מלאה זו ואם מלאה זו חרבה זו, וי"א מדכתיב "ולאום מלאום יאמץ" זו קסרי וירושלים שכשזו יושבת זו חרבה. ולעתיד לבוא יעקרו בית במיא ובית גליא שבאדום, וישארו הבית כנסיות ומדרשות, ותרטריות וקרסאות (שממאספים שם לועד של עובדי עבודת כוכבים. תוד"ה טראטריות) שבאדום שרי יהודה ילמדו בהם תורה ברבים.

יצחק ביקש מהקב"ה שעשוי "יוחן", אמר לו הקב"ה שהוא "רשע", אמר לו יצחק "בל למד צדק", אמר לו הקב"ה בארץ נכוחות יעוול" אמר לו יצחק א"כ "בל יראה גאות ד'".

יעקב אמר לקב"ה על עשוי "אל תתן ד' מאויי רשע", ועל גרממיא של אדום שאם יוצאים למלחמה הם מחריבים את כל העולם אמר יעקב "זממו אל תפק", וע"י שהם נלחמים זה בזה הם טרודים בעצמם.

ז: אם יאמר לך אדם יגעתי בתורה ולא מצאתי או לא יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין, וכל זה בדבר תורה לחדודי, אבל לאוקמי גירסא שלא תשתכח ממנו, וכן במשא ומתן, סייעתא מן שמיא היא ויש יגע ואינו מוצא.

התגרות ברשעים - אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו, ולא עוד אלא שדרכיו מצליחים לו, וזוכה בדין, ורואה בשונאיו, והא דמצינו שמותר להתגרות ברשעים, וי"מ דהיינו במילי דשמיא, וי"מ דהיינו במילי דידיה ובצדיק גמור, וי"מ דהיינו כשאין השעה משחקת לו.

קיום מצוות הפורים בשנה מעוברת

לת"ק דברייתא כל המצוות של חודש אדר יש לעשותם באדר השני, ואם עשאו בראשון יצא ידי חובה, וכן הדין לגבי קריאת ד' פרשיות, אבל לענין קריאת המגילה צריך לחזור ולקרוא באדר השני.

לד"א ברבי יוסי אפילו לכתחילה אפשר לקרות את המגילה באדר הראשון, דכתיב "בכל שנה ושנה" מה כל שנה ושנה אדר הוא סמוך לשבט, אף בשנה מעוברת אדר היינו הסמוך לשבט, דאין מעבירין על המצוות.

לרשב"ג בשם רבי יוסי חוזרים לקרות את המגילה באדר השני, ואפילו סדר ד' פרשיות חוזרים לקרותם באדר השני, וכן הלכה, ולשיטתו "בכל שנה ושנה" היינו באדר הסמוך לניסן, דעדיף לסמוך גאולה של פורים לגאולה של פסח, או מדכתיב "לקיים את איגרת הפורים הזאת השנית" (וצריך את שני הפסוקים, כדי שלא נאמר שהראשון עדיף משום אין מעבירים על המצוות (אפילו היכא שאפשר לעשות רק באחד מהם. תוד"ה מסתבר), וכדי שלא נאמר שיעשו בשניהם. ורבי אליעזר ברבי יוסי לומד מ"השנית" שבתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו).

במתני' איתא שאין בין אדר הראשון לשני אלא קריאת המגילה ומתנות לאבינונים. הגמרא מבארת שתנא דמתני' סובר כת"ק דברייתא, ות"ק דברייתא סובר שגם מתנות לאבינונים צריך לחזור ולתת בשני. או דס"ל כרשב"ג, ובאמת גם לענין ד' פרשיות צריך לחזור ולקרואם בשני, והמשנה באה לומר שלענין הספד ותענית זה וזה שוים, ואסור ב"ד ובט"ו שבשניהם. וכתבו התוס' (ד"ה ורבי) שא"צ להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון.

פרשת ויחי ~ מגילה ב' עד ו' ~ מבחן מס' 102

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

- האם בפורים שחל בשבת שואלים ודורשים בענייני הפורים?
  - כן.
  - לא.
  - מחלוקת.
- מגילה שלא בזמנה, האם צריך לקרותה בציבור?
  - כן.
  - לא.
  - מחלוקת.
- מדוע בתשעה באב שחל בשבת מאחרים את התענית ולא מקדימים?
  - משום שבערב שבת עדיין לא הגיע זמן חיוב התענית.
  - משום שאין להקדים פורענות.
  - משום שעיקר שריפת הבית היתה ב"ב אב
- מדוע טבריה היא בספק אם קוראים בה ב"ד או בט"ו?
  - משום שלא ידוע אם בימות יהושע בן נון היא היתה מוקפת חומה.
  - מפני שיש ספק אם הצד שאין בו חומה אלא ים נחשב מוקף לענין מגילה.
  - מפני שיש ספק אם היא נחשבת סמוכה לציפורי או לא.
- האם אפשר לקרוא את המגילה באדר הראשון?
  - צריך לחזור ולקרותה בשני לכולי עלמא.
  - י"א שאם קרא בראשון צריך לחזור ולקרות בשני, וי"א שבדיעבד יצא בראשון.
  - י"א שאם קרא בראשון צריך לחזור ולקרות בשני, וי"א שקוראים אותה בראשון לכתחילה.

- מהו התאריך המוקדם ביותר שקוראים בו מגילה לבני הכפרים?
  - י' אדר.
  - י"א אדר.
  - י"ב אדר.
- לדעת תנא דמתני' אם י"ד חל בשבת, מתי קוראים את המגילה בעיירות גדולות?
  - ביום חמישי.
  - ביום שישי.
  - ביום ראשון.
- מדוע בשושן קוראים את המגילה בט"ו?
  - מפני שהיא היתה מוקפת חומה בימי אחשוורוש.
  - מפני שבה נעשה הנס.
  - מחלוקת.
- מתי נזדעזעה ישראל ד' מאות פרסה?
  - בזמן שנאמר תרגום אונקלוס.
  - בזמן שנאמר תרגום יונתן בן עוזיאל.
  - בזמן שרצה יונתן בן עוזיאל לגלות קץ משיח.
- איזה דבר אינו נדחה מפני מת מצוה?
  - תלמוד תורה.
  - עבודה ומקרא מגילה.
  - הדברים הני"ל נדחים מפני מת מצוה.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪
לבחירה: אושר עדיש.

הגרלה נוספת על מדור לדעת חכמה:
ע"ס 150 ₪

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- מנלן שהכרכים קוראים את המגילה בט"ו אדר?
    - דכתיב "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם".
    - דכתיב "על כן היהודים הפרזים וכו' עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר".
    - שני הפסוקים נצרכים ללימוד זה.
  - כרף שהיה מוקף חומה וכעת אין לו חומה, מתי קוראים בו את המגילה?
    - בי"ד, א"כ חזרו ובנו לו חומה חדשה.
    - בט"ו.
    - מחלוקת.
  - חל י"ד אדר בערב שבת, מתי קוראים הפרזים והמוקפים?
    - י"א שהפרזים בחמישי והמוקפים בשישי, וי"א שגם הפרזים בשישי.
    - י"א שהפרזים בחמישי והמוקפים בשישי, וי"א שגם הפרזים בשישי, וי"א שהפרזים בשישי והמוקפים בחמישי.
    - י"א שהפרזים והמוקפים בשישי, וי"א ששניהם בחמישי.
  - כיצד ביאר רש"י את דברי הגמרא ש"לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא"?
    - שיש יגע ואינו מוצא.
    - שיש מוצא ואינו יגע.
    - שתי התשובות נכונות.
- רשות - האם צריך לעשות משהו ושמחה באדר הראשון?**
  - לא.
  - כן.
  - יוסיף מעט על אכילתו הרגילה.

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

תמצית מוסר בגליון נפרד

מחולק חינם לזיכוי הרבים

גליון 82 | סימן תרס"ג סעיף ב' - סוף סימן תרע"ג | כסלו טבת ה'תשפ"ב

מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

דיני שבת חול המועד סוכות

במעריב ושחרית ומנחה מתפללים תפילת שבת, ואומרים יעלה יובא בעבודה. ובמוסף אומרים אתה בחרתנו וכו' ומפני חטאינו וכו', כיו"ט, ואומרים את יום המנוח הזה את יום חג הסוכות הזה וכו', והותמים מקדש השבת וישראל והזמנים.

נוהגים לקרות מגילת קהלת, ואם שמיני עצרת חל בשבת קוראים בשמיני עצרת. רמ"א. וע"ע בסימן ת"ץ.

קריאת התורה - מוציאים ב' ספרי תורה, באחד קוראים "ראה אתה אומר אלי" שמוזכר שם ענין סוכה, ובשני קורא המפטיר בקרבנות היום (ובחול"ל קרבנות שני ימים משום ספיקא דיומא), ומפטיר ביחזקאל "והיה ביום בא גוג", מפני שמלחמת גוג ומגוג תהיה בתשרי, ומזכיר סוכות באמצע ברכת הפטירה כמו ביו"ט ראשון, והותם מקדש השבת וישראל והזמנים, ולהג"א חותם מקדש השבת בלבד, ולדבריו ודאי שלא יזכר סוכות באמצע הברכה.

סימן תרס"ד

סדר יום הושענא רבה

היום השביעי של סוכות נקרא הושענא רבה, מפני שביום זה נוטלים את הערב שנקראת הושענא, ומרבים ביום זה באמירת הושענא, לפי שבח ניודנים על המים וכל חיי האדם תלויים במים, ויום זה הוא גמר החתימה והכל הולך אחר החיתום, ולכן יום זה שונה בכמה דברים משאר ימי החג.

בליל הושענא רבה נוהגים ישראל להיות נעורים בלילה, וכבר מודפס סדר הלילה.

כתבו הראשונים שיש סימן בצל הלבנה בליל הושענא רבה מה שיקרה לו או לקרוביו באותה השנה, ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה כדי שלא ירוע מזלו, וגם בגלל שהרבה לא מבינים דבר זה על בוריו, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור אחרי עתידות.

המדקדקים נוהגים לטבול עצמם קודם עלות השחר כמו בערב יו"ט, ועדיף לטבול מבערב כדי ללמוד כל הלילה בקדושה.

מרבית קצת בנרות כמו ביו"ט.

כתב הרמ"א שיש נוהגים ללבוש קיטל, והמ"ב כתב שבמדינותינו נהגו ללבוש בגדי שבת, ורק הש"ך לובש קיטל. בפסוקי דזמרה מרביתם מזמורים כמו ביום טוב, אבל אין אומרים נשמת אלא ישתבח (כיון שבאמת הוא חול), ואומרים מזמור לתודה.

אומרים אין כמוך ושמע ישראל בניגון של יום טוב.

במוסף אומרים קדושת נעריצין כמו ביום טוב, וכן את הקדיש שאחרי מוסף אומרים בניגון של יו"ט.

אין רגילים לעשות מלאכה של חול עד אחרי שיוצאים מבית הכנסת, ויש שגם מסירים מעצמם את הכיס של המעות, ומה שגובים אז מעות אתרוג זה מפני שאז רוב הקהל מתאספים ויש מזה רווח לצדקה.

אם יש ברית אומרים פזמון זכור ברית, לפני אנה און חין וכו'. רמ"א. והמ"ב כתב שיותר טוב לאומרו לפני החרוז הבט לברית.

נוהגים להתיר איגודו של לולב, ומקיפים עם הלולב שבע פעמים (כפי שהקיפו ביום זה במקדש ז' פעמים את המזבח), ומרבים תחנונים על המים.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרוש), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד), בלמעלה ממואה נקודות הפצה ברחבי הארץ. כמו כן ניתן לקבל במייל 7692282@gmail.com.
וכן ניתן לקבלם בפקס בטלפון 0799-414144.

נטילת ערבה בהושענא רבה

מצות ערבה במקדש היא הלכה למשה מסיני, והיו מביאים ערבות למקדש בכל יום מימי החג והכתמים היו זוקפים אותם על צדדי המזבח, ואח"כ היו העם באים ונוטלים אותם משם ומנענעים אותם, והנהיגו מביאים לטול ערבה בגבולין ביום השביעי (שיש בו יותר קדושה משאר הימים, שהרי ביום זה היו מקיפים ז' פעמים, ולולב תיקנו לטול ז' ימים כיון שיש לו עיקר מן התורה ביום הראשון אף בגבולין).

נוטלים ערבה בהושענא רבה מלבד הערבה שבלולב, ואין מברכים עליה כיון שזה מנהג שהנהיגו מביאים ואינו חיוב.

נהגו ששמש בית הכנסת מביא ערבה למכור, כמו שהיו שלוחי ב"ד מביאים בזמן שבית המקדש היה קיים.

הקפה עם הערבה - ו"א שגם בהושענא רבה מקיפים עם הלולב ולא עם הערבה, ונהגו להקיף גם עם הערבה (כדי לצאת ידי שתי השיתות בגמרא). ואם אין לולב בעיר יקיפו בהושענא רבה בערבה.

שיעור אורך ערבה זו הוא ג' טפחים כשיעור הערבה שבלולב, וכל דבר הפוסל בערבה שבלולב פוסל גם בערבה זו, (ולכן יש להזהר שלא יהיה גזול או יבש, וכמוש כשר, אך לכתחילה טוב שיהיו לחים משום הידור מצוה).

מדינא די שיהיה עלה אחד בלבד אחד, אמנם כיון שהדבר מכוון נהגו לעשות הושענות יפים, משום "זה קלי ואנוהו". וטוב לכתחילה שיהיה עכ"פ ג' בדים, ובשם האר"י כתבו לקחת ה' בדים. ו"א שאין לקשור את בדי הערבה, אבל הרב משה זכותא חולק וסובר שצריך לקשורם, וכן מנהיגו.

חבטת הערבה - חובטים בערבה על הקרקע או על הכלי פעמיים או שלש, ובשם האר"י כתבו שיחבטו ה' חבטות דווקא על הקרקע, וטוב לחבט תחילה על הקרקע ה' חבטות, ואח"כ יחבטו על הכלים כדי להסיר את העלים ולא יחבט תחילה על הכלים שגם יסורו כל העלים ולא יוכל לקיים מצות חבטת על הקרקע. וא"צ להסיר את כל העלים.

כתב הרמ"א שיש צריך לנענע את הערבה, ונהגו לנענע ואח"כ לחבט.

לא יאגוד דבר אחר יחד עם הערבה, כדי שיהיה ניכר שזה לשם מצוה, אבל אם יש בידו דבר אחר אין לחוש לחציצה. (לפמ"ג משום שרוב החלק בידו נוגע בידו, ובשעה"צ כתב שאין בה דין חציצה כלל).

אין לצאת ידי מצות ערבה בנטילת הערבה שבלולב, אפילו אם מגביה את הלולב פעם אחת לשם מצות לולב ופעם נוספת לשם מצות ערבה, ואם התיר את אגד הלולב ונטל את הערבה בפני עצמה יצא. ו"א שגם אם נטלה יחד עם הלולב יצא אם הגביה את הלולב פעם נוספת לשם מצות ערבה.

חדש - לרגל תחילת מחזור חדש בלימוד המשנה ברורה ברשת הכוללים "אליבא דהלכתא" שע"י "אהבת שלום", ניתן להרשם במייל לקבלת סיכומי "תמצית משנה ברורה" לפי סדר הלימוד. להרשמה - 7692282@gmail.com.

ניתן לרכוש את סיכומי תמצית הש"ס 4 חלקים על כל הש"ס, או תמצית גפ"ת (על המסכתות ברכות, שבת, עירובין, פסחים, יומא, סוכה, יבמות, כתובות, נדרים, גיטין, קידושין, ב"ק, ב"מ, ב"ב), וכן את סיכומי תמצית משנה ברורה, תמצית ספרי מוסר, ותמצית תנ"ך.

נקודות מכירה ברחבי הארץ. לפרטים 0527692282.

ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס במחיר 120 ₪ כולל משלוח בטלפון 0537125663.

ניתן לעשות את מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן על "חפץ חיים" ו"אהבת חסד" עם הגרלות, בטלפון 0737-289669, או בנדירים פלוס

פינת הריביות

נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד מצות נר הנוכה מצוה הביבה היא עד מאוד (רמב"ם סוף הל' הנוכה). והנה הביבותה קבועה בעצם עצמה של המצוה - דין מוגדר למהדרין, ולמהדרין מן המהדרין (שבת כא:). הלא דבר הוא.

יש לבאר על פי רש"י (שם) שנטה בפירושו מהמושג 'הדר' הכללי - שהוא משום 'זה קלי ואנוהו' - שענינו נוי, ופירש 'מהדרין' מחזורין אחר המצוות.

דהנה מלחמת יון נתייחדה בכך שנועדה להרחיקנו ריחוק פנימי מן המצוות, שהרי לא הסתפקו בגזירות לביטולם אלא ציוו כתבו על קרן השור אין לכם חלק. וממילא תוכן הנצחון לא יושלם בעצם קיימינו את המצוות אלא דוקא מתוך חיבורנו הפנימי אליהם, אשר טבעו של חיבור זה לבא לידי ביטוי ע"י חיזור אחריהם מתוך תשוקת קיום באופן היותר נעלה.

מעתה מובן מה טעם חובת הידור כחלק מעצם גידרה של מצות הפרסום, באשר פרסום ניסי הנצחון כולל בחובו פרסום הנצחון הפנימי [נס המנוגד - נוסף לנס המלחמה - הוראה על הנצחון הפנימי], אך מאחר ולא יוגדר 'הידור' אלא בהנתן האפשרות לקיים את הדין בלי ההידור, לכן מחד חובה היא להדר [עד כדי שבשו"ע לא הזכיר דין נר איש וביתו], ומאידך אינו לעיכובא.

עוד ייחוד אנו מוציאים במצוה זו, שדינה נר איש וביתו, מה דלא מצוי כן בעלמא דין קיום משותף כה"ג [גם ההידור דנר לכל אחד מבו' בר"מ שאחד מדליק לכולם, וגם להרמ"א שכל אחד מדליק י"ל שלא השתנה הגדר מיסוד הדין דנר איש וביתו, אלא שיש הידור במה שמשותף בגופו בהדלקת הנר המיועד עבורו]. עובדה זו מעוררת התבוננות.

והנה החשמונאים, שבהערת נפשם למלחמה הוכיחו את דבקותם בבוראם עד מות - כי עזה כמות אבה, היו מיעוט שבמיעוט, ואעפ"כ מסירות זו היא אשר הביאה לנו את כל הכבוד הזה, כי לא לגרמניהו עבדו.

הנה כי כן, התעוררות פנימית עמוקה - ולו אצל מתי מעט - יש בה כדי לעורר את פנימיות הכלל לשוב ולהתמסר לאביהם שבשמים, באשר כולנו מקושרים וערבים זב"ז, וממילא גם צורתה של מצות פרסום נס הנצחון היא דוקא באופן של שיתוף וערבות אהדי.

איבא דענין ערבות אהדי מצאנו כבר אצל שבטי קה, עד כדי שלומדים ממנה שיש כח לאדם להיות ערב לשלם ממון חברו שהוציא על פיו. יהודה ערב על השבת בנימין והצגתו לפני יעקב אביו - אנכי אעריבו מידי תבקשנו. ואכן מסר נפשו לעבודת תחת בנימין - כי עבדך ערב את הנער' [לא בכדי זכה שבירכו יעקב במלכות - לא יסור שבט מיהודה' - כח מאחד בכלל ישראל].

המשך בעמוד הבא

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית: info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית | נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

ובב"ב קעג: ילפי' מינה לערב בקבלן, ופי' רשב"ם מדאמר 'תנה אותו על ידי' היינו כאילו קיבלתיו בידו, ולעומת זאת ערב סתם ילפינן לה תתם מקרא אחריו. ולפי"ו הרי לן שני סוגי ערבות המבוארים בסוגיא שם: ערב בקבלן - רשאי המלוה לגבות ממנו גם אם לא תמנע את הלוואה תחילה, וכאילו קיבל הוא לידי את הלוואה. וערב סתם - אין נפרעים ממנו עד שיתבונן עם הלווה תחילה, על כן ערב סתם אינו קיביל לדין את הלוואה.

ובאמת ישנן ג' שיטות בראשונים האם ערב בקבלן נחשב לזה, ויש בזה נפקותא רבתא לענין איסור ריבית כדלקמן.

שיטת רש"י (ב"מ עא: ד"ה לזון, כפי שמירשו בה"י יו"ד קע) דמיון שיכול המלוה לגבות ממנו תחילה חשיב ערב זה לזה של המלוה (וכמשמעות הרשב"ם הני"ל), וממילא כמ"כ נחשב הערב מלוה של הלווה, שהתחייבותו למלווה של הלווה הרי היא כהלוואה ללווה.

ולפי"ו אסור לישראל להיות ערב בקבלן לגוי על הלוואה שלוה מישראל בריבית, שהרי הוא הערב כלוה מהמלוה בריבית קצוצה. וכן אסור לישראל להיות ערב בקבלן לישראל על הלוואה שלוה מגוי בריבית. דכיון דחשיב הערב מלוה ללווה מואחר והתחייב עבורו לגוי, נמצא שהערב מלוה לישראל בריבית קצוצה.

שיטת הרשב"א (שם) ועוד כמה ראשונים, דאף שהמלוה יכול לתבוע את הערב תחילה מ"מ עיקר סמיכתו על הלווה, על כן אין הערב חשיב לזה כלל עד שיגבה ממנו המלוה בפועל, וממילא רק מאז ששילם הערב - ומעתה חייב לו הלווה את מה ששילם עבורו - אזי נחשב הוא מלוה של הלווה.

ולפי"ו מותר לישראל להיות ע"ק לישראל חבירו על הלוואה שלוה מגוי בריבית. דכיון דלא חשיב הערב לזה מן הגוי הרי שאינו כמלוה לישראל הלווה עד שיפרע הערב חובו לגוי, ואז חל חוב הלווה לערב כפי הסכום ששילם הערב כולל הריבית, ואי"ו גדר אר"י כלל מנשום ההתחייבות כולו חל בו זמנית ואין כאן אגר נטר כלל.

שיטה אמצעית היא שיטת הר"ן (שם), מחד מסכים עם הרשב"א דאף שהמלוה יכול לגבות מן הערב תחילה מ"מ אין הערב חשיב מלוה ללווה, דהואיל והמלוה עשוי לגבות מהלווה תחילה - וכה"ג אלא הערב ילם ישלם - הרי שאין הלווה חייב לערב כלום עד שבפועל ישלם הערב חובו של הלווה, ורק אז ערב שהוא לזה מן הערב. לכן שרי לישראל להיות ע"ק לישראל חבירו על הלוואה שלוה מגוי בריבית, מפני שרק כאשר ישלם הערב חובו ייהפך הלווה ללווה מן הערב על כל הסכום כולל הריבית ואי"ו בגדר ריבית כלל, וכנ"ל.

אולם אעפ"כ ס"ל להר"ן דאסור לישראל להיות ע"ק לגוי על הלוואה שלוה מישראל בריבית, דכיון שיכול המלוה לגבות מן הערב תחילה, נמצא שכספו של המלוה הישראלי מתרבה אצל הערב.

ולחלכה כתב ב"י והביאו הש"ך (יו"ד קע) דלכתחילה מורין כד' רש"י דאסור לישראל לערוב בקבלנות על הלוואת ריבית בין בהלוואת ישראל מגוי ובין בהלוואת גוי מישראל [ולא שרי אלא בערב סתם שאין נפרעין ממנו תחילה ואין לו דין לזה כלל, וממילא כמ"כ אינו בגדר מלוה אלא מעשה שפורע וכו"ל] אך בדיעבד גם בערב בקבלן אין מוציאין, אלא היכא דקיימי זוזי שבקינן להו כדון הספקות שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

והנה כיום כל הגמח"ם דורשים שיחתמו ע"ק, ויש נוהגים לסכם אחד עם חבירו 'ערוב לי ואערב לך'. ועפ"י הני"ל יש לדון האם מותר לעשות כן, כיון דקי"ל להחמיר בע"ק נחשב מלוה ללווה, אי"כ אפשר ד'ערוב לי ואערוב לך' בע"ק הוה כהלוואה ואלו דאסור (יו"ד קס"ט בהגה), ובדרכי"מ (שם) דהוי רבית קצוצה, אם לא ששתי ההלוואות באותו הסכום ואותו אורך זמן דכה"ג יש מתירים. ובע"ה נדון ע"ז בהמשך.

להצטרפות: 073-3678617
info@osher-b.org | www.osher-b.org

בני דודם ובברכתם של מרן רובנן גדולי ישראל שליט"א

נטילת הערבה עם הלולב - י"א שאין ליטול את הערבה עם הלולב אלא רק אחי שבידו על הלולב ונטלו ונענע בו, ולדבריו אם נטלה עם הלולב בשעה שיוצא בו ידי חובתו עובר על כל תוסף, ורק אחרי הנענוע הראשון יכול ליטלה עם הלולב, וכ"ש בשעת הקפה, (דאחרי קיום המצוה אין איסור כל תוסף אלא"כ מכוין להוסיף על המצוה, וכאן הרי מכוין לשלם מצוה ערבה ורבה ולשם מצות לולב). וכתב השו"ע שאינו נראה שיהיה בזה איסור כל תוסף, ומ"מ אין הפסד לחוש לדבריו. עוד כתב שגם אחרי נטילת הלולב ונענועו צריך לתפוס את הערבה לבדה כדי להכיר שהיא חובה, ולכן בשעת ההכטה יטלנה בפני עצמה ויצא בה ידי חובתו. וכתב הרמ"א שהמנהג הפשוט ליטול את הערבה בשחרית בזמן הנענוע ובשעת הקפה עד שעת החבטה שאז נוטלים אותה לבדה, אך יותר טוב שלא ליטלה עם הלולב כלל (כדי לקיים בשלימות מצות ערבה, וגם הארי"ז הזהיר מאד שלא לחבר את הערבה יחד עם הלולב. וכן נוהגים מ"ב), ואף הנוטלה עם הלולב יסור את הלולב מיידו אחרי ההקפות ויאחזו רק את הערבה כל זמן שאומרים תחנונים על המים, ומנענעים את הערבות בשעה שאומרים את ההושענות, ואח"כ חובטים אותם.

י"א שאע"פ שזורקים את הערבות שבלולב ושל ההושענות אין לפסוע עליהם, ובחי אדם כתב שלא יזרקם על הקרקע, וזה פלא שהרי קיימא לן שהתמישי מצוה נזרקים, ואולי כונתו שלא יזרקם לאשפה. י"א שאסור להנות מהערבה לאחר נטילתה אלא"כ התנה עליה מועיקרא, ולאורה הכונה שיתנה קודם בין השמשות שאינו בודל מנטה כל בין השמשות, אמנם לפי מה שכתב בבב"ב יעקב מוסקי שיתנה קודם עשית המצוה שלא יאסור ע"י עשית המצוה כי אינו בודל מעצמו מלהנות, (וה"ה לענין הדס שאסור להריח בו כל שבעה משום שהקצרו למצוותו, מועיל שיתנה לפני עשית המצוה שאינו בודל עצמו מלהנות), והמ"א כתב ש"א שגם תנאי לא מועיל להחיר להנות באותו יום, ובביאור הלכה מבאר שלפ"ע מועיל בזה תנאי. וכתב הרמ"א שנהגו להצניע את הערבות ולהשתמש בהם לאפית מצות, כדי לעשות בהם עוד מצוה.

י"א שיש להזהר שישראל לא יקצוץ ערבה משה נכרי, אפילו ברשות הנכרי, דסתם נכרים גזלי קרקע, אלא הנכרי יקצוץ ויתן לישראל, או שישראל יקצוץ ויתן לחבירו. וע"ע בד"ן זה בסימן תרל"ז ובסימן תרמ"ט.

ערבות שנקצוץ בשבת ע"י נכרי עובר הושענא רבה שחל ביום ראשון, לדעת השו"ע הערבה כשרה אפילו אם הישראל אמר לו שיקצוץ בשבילו בשבת, ויש אחרונים שסבורים שאין ראייה להקל אלא כשאמר לו בערב שבת שיהיו מזומנות לו במוצ"ש והיה יכול לקצוץ מערב שבת, ולא כשאמר לו לקצוץ בשבת. ולדעת הרמ"א אם ישראל ציוה לקצוץ ויש פרהסיא בדבר, יש להחמיר היכא שיש לו ערבה חזרת, אפילו אם לא אמר לו לקצוץ בשבת, אלא אמר שתהא מזומנת לו במוצ"ש.

סימן תרס"ה

עד מתי האתרוג אסור באכילה - האתרוג אסור באכילה אפילו ביום השביעי לאחר שנעשית מצוותו, ואפילו אם הוא נפסל, שהרי הוקצה לכל שבעה, ובשמיני עצרת מותר, ובחול"ט שעושים ב' ימים טובים של גלויות אסור גם בשמיני, ובתשעי הוא אפילו אם הוא חל באחד בשבת, ויש אוסרים בזה, ולעת הצורך יש להקל. ואם האתרוג נפסל, לדעת הט"ז יש להקל בשמיני, אבל הקרבן נתנאל חולק עליו, וכ"כ בחידושי הריטב"א, ואם הפרשי את האתרוג ליום אחד, או שהפריש ז' אתרוגים לז' ימים, אינו אסור אלא באותו היום עד הלילה, (ובשיטת ריב"ב מסתפק מה הדין לענין בין השמשות). וביום הראשון לפני שהגבירו לצאת בו מותר לאכול.

סימן תרס"ו

זמן סתירת ופינוי הסוכה - אין לסתור את הסוכה ביום השביעי בבוקר לאחר האכילה, כיון שכל היום חובתו לישן ולשנון שם, ואם זודמן לו סעודה צריך לאוכלה שם, אבל מוציאים את הכלים מהסוכה מזמן מנחה קטנה, ומכנינים את הבית לכבוד יום טוב האחרון. ובחול"ט צריך לשבת בסוכה גם ביום השמיני, יפנה כליו ביום השמיני מזמן מנחה קטנה (דקודם לכן אינו ניכר שזה לצורך יום טוב), בזמן שאין דעתו לאכול עוד (דכל היום יש חיוב סוכה).

באיזה אופן מותר לאכול בסוכה בשמחת תורה - מי שאין לו מקום אחר מלבד הסוכה לאכול שם ביו"ט האחרון, צריך לפחות בה (לפני השקיעה, שמא יזדמן לו לאכול בה) מקום ד' טפחים על ד' טפחים, כדי שיהיה ניכר שהוא יושב בה

שלא לשם מצות סוכה, שלא יהיה נראה כמוסיף, (אמנם איסור כל תוסף שלא בזמנו הוא רק כשמנתכוון לשם מצוה), ואף שאור פוסל בג' טפחים, צריך ד' טפחים כדי שיהיה ניכר. והריטב"א תי"ץ שנקט ד' טפחים מפני שאז גם כשיש ד' דפות והוסכה לא נפסלת זה מועיל, ובחול"ט אם רוצה לאכול בה ביום התשיעי אינו יכול לפחות בסוכה מפני שהוא יום טוב, ומה עשה להכיר, אם היתה קטנה שאסור להניח בה נר בשאר הימים, יניח בה נר, ואם היא גדולה שמותר להניח בה נר יכניס בה קדירות וקערות וכדומה, ואף שאין הסוכה נפסלת על ידי זה, מ"מ יש בזה היכר שאינו יושב בה לשם סוכה. ואחרי ההג מותר לאכול בסוכה וא"צ לפחות בה ואינו נראה כמוסיף.

סימן תרס"ז

הסוכה והפירות שתלה בה לנוי אסורים גם ביום השמיני ובחול"ט גם ביום התשיעי, ואם עיטרה בסדינים המצוירים נוהגים להורידם לבית מפני חשש גנבים או גשמים. ואם חל שבת במוצאי יו"ט האחרון של חג נוהגים שלא להסתפק מנוי הסוכה עד מוצאי שבת, ויש מתירים, וכתב המ"ב שאפשר שהשו"ע לא בא לאסור מדינא, אלא רק לומר שנהגו להחמיר.

יש נוהגים בשעת היציאה מן הסוכה לומר יהי רצון שנהגה לישב בסוכה של לוחיך.

הכנה מיום טוב ליום טוב שני

כפי שאסור לעשות בשבת לצורך חול, אפילו דבר שאינו מלאכה, כך אסור לעשות ביו"ט לצורך יו"ט שני, כיון שיתכן שיו"ט שני הוא חול. ופרטי דין זה יבואר להלן.

אסור להכין בשמיני עצרת לצורך ליל שמחת תורה בחול, דשמא היום התשיעי הוא חול ונמצא יו"ט מוכן לחול, וע"ע בזה בסימן תק"ג.

אסור להעמיד את השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה, והיינו להניח את הטבלה על הרגלים, אבל להביאם מהבית לסוכה מותר, ואף צריך אותם לצורך היום, או שצריך לסדרם כדי שהבית לא יהיה נראה כחורבה, מותר.

אסור להביא יין מיו"ט לחבירו, ובשעת הדחק כשבלילה לא ימצא יין בקלות מותר, וכן הדין לגבי מים, אבל יביא בעוד היום גדול (דלא מוכחא מילתא, דאפשר שצריך עדיין לצורך היום), ויביא בשני, אמנם אין ראייה מזה שגם לצורך חול מותר, ד"ל שרק לצורך מצוה מותר, ולכן אין מציעים את המיטות משבת לחול.

אסור לגלול את הספר תורה משבת ליום טוב, או מיום טוב לחבירו.

סימן תרס"ח

דיני שמיני עצרת

אין לקבוע סעודה בערב שמיני עצרת מזמן מנחה קטנה ולמעלה, כדי שיאכל בלילה לתאבון. וכתב הפמ"ג דה"ה שאין לקבוע סעודה בשמיני עצרת קודם שמחת תורה (בחול"ט) מנתשע שעות ולמעלה, ואין דין זה בודל לבטל עונג יו"ט מניו שהוא תאב לאכול מפני חשש שהאכילה בלילה לא תהיה לתאבון, ומ"ו דאי צריך להזהר שלא לאכול ולהשתכר הרבה עד שאכילת הלילה תהיה עליו למשא, וכ"ש אם יכול להגיע לביטול מצות קידוש ע"י שכרות.

נוסח הזכרת שמיני עצרת בתפילה - בשו"ע כתב לומר "ותתן לנו את יום שמיני חג העצרת הזה", והפמ"ג כתב שאומרים עצרת בלי ה' אבל הלבוש והגרי"א וכן הא"ר בשם "שמיני עצרת חג הזה" אבל הלבוש והגרי"א וכן הא"ר בשם כמה ראשונים כתבו כמו שכתוב בשו"ע. והרמ"א כתב שנוהגים שלא לומר חג, דלא מצינו שהשמיני נקרא חג, וכמה אחרונים השיגו על דבריו, ועל כן אין לנטות מדברי השו"ע.

אם שכח ואמר את יום חג הסוכות הזה ועקר רגליו, נתלקו האחרונים אם צריך לחזור, ולכו"ע אם לא סיים את הברכה צריך לחזור לותתן לנו.

ישיבה בסוכה ביום השמיני בחול - בחול"ט אוכלים בסוכה בלילה וביום מפני שהוא ספק שביעי, ואין מברכים לישיב בסוכה, ומקדשים, ומברכים שהחיינו (כיון שהוא רגל בפני עצמו). ואחרי אכילת היום המנהג להפרד מהסוכה ולהכנס הביתה, אמנם אם נזדמנה לו סעודה חייב לאוכלה בסוכה. ולענין שינה בסוכה בשמיני עצרת, הרבה אחרונים מצדדים שצריך לישיב בסוכה, וכן דעת הגרי"א, ויש אחרונים שסבורים שלא כדאי לישיב בסוכה בלילה או ביום, דעושה אותו כחול (ובאכילה אינו ניכר, דדרך לעצמים לאכול בסוכה שלא לשם מצוה, ויש שכתבו טעם אחר להחמיר בשינה משום שנראה כמוסיף על

המצוה, דבשולמו באכילה ניכר ממה שלא מברכים, אבל על השנה בכל הימים לא מברכים), וכן מנהג העולם להקל לענין שינה. וי"א שלדעת הסוברים שלא ישנים בסוכה בשמיני עצרת, ה"ה שלא אוכלים בסוכה פירות, וכן פת פחות מלכביצה, והיינו כל דבר שבשאר ימי הסוכות לא מברכים עליו לכביסה, ויש מקילים בזה, וכן מסתברא שיכול לאכול דברים אלו או בסוכה או בביתו. ואין לאכול בסוכה במוצאי שביעי עד הלילה, ואם כבר נטל ידיו ובירך המוציא לא יברך לישב בסוכה, כיון שכבר קיבל שמיני עצרת בתפילה ובקידוש, ואינו מביאר אם מותר לו להמשיך לאכול, ובתוך רבע שעה שלפני צאת הכוכבים אפשר שיש להתיר להמשיך לאכול.

קריאת התורה - בארץ ישראל מוציאים ג' ספרי תורה, באחד קוראים פרשת וזאת הברכה (כיון שזה שמחת תורה המנהג להוסיף על הקראים), ובשני קוראים פרשית עד אשר ברא אלוקים לעשות, ומניחים את הספר תורה השלישי ליד השני ואומרים חצי קדיש, ובשלישי קוראים ביום השמיני עצרת, ומפסיקים ויהי אחרי מות משה.

ובמקום שעושים ב' ימים טובים מוציאים רק שני ספרים, בראשון קוראים חמשת קוראים מכל הבכור, והמ"ב כתב שמהגנינו להתחיל מ"עשר תעשר", (מפני שזה זמן מעשרות ומתנות עניים, ובדיעבד אם בירך על דעת לקרוא כל הבכור א"צ לחזור), ומניחים את הס"ת השני ליד הראשון ואומרים חצי קדיש, והמפסיד קורא בספר תורה השני ביום השמיני עצרת, ובמפסדה קוראים "ויהי ככלות שלמנו", ומזכירים נשמות ואומרים אב הרחמים, ומחזירים את הספרי תורה ואומרים קדיש, ומזכירים משיב הרוח ומוריד הגשם.

ואם שמיני עצרת חל בשבת לכו"מ מתחילים לקרוא מ"עשר תעשר" וקוראים ז' קראים. ואם סיים הפרשה עם ה' קראים לא יאמר קדיש, ויחזור ויקרא שני עולים או בעל"מ ויקרא אחד מלבד המפסיד. ואם כבר אמר קדיש ועדיין לא סילק את הס"ת, יחזור ויקרא ויאמר קדיש פעם שניה, ואם כבר סילק את הספר הראשון יקרא עולה אחד בספר השני וישלים עימו את פרשת עשר תעשר, ואח"כ יקרא למפסיד בחובת היום.

אין לשתות יין או שאר משקים המשכרים אחרי מנחה של יו"ט ראשון, מפני שמי ששתה רביעית יין לא יתפלל אף אם הוא יכול לדבר לפני המלך. ובזמן ספק חשיכה אסור לשתות גם משקין שאינם משכרים לפני הקידוש של יו"ט שני, דאסור לטעום לפני קידוש, וגם אם קידש אסור לאכול פת יותר מלכביצה לפני קריאת המעשה, אמנם בזה יש ללמוד זכות על הרבה שעושים כך, דרבים מדרכי אהדי ולא יבאוד לשכוח להתפלל מעריב, אבל יזהרו מלשתות משקה המשכר.

סימן תרס"ט

שמחת תורה

יו"ט אחרון של סוכות (ביום השמיני בארץ ישראל ביום התשיעי בחו"ל) נקרא שמחת תורה, מפני שבמסיימים בו את התורה, ושומחים ועושים סעודת שמחה לעומת כל ימי תורה, ובסופו זה יבאור דני שמחת תורה, והרבה מנהגים שנהגו לשמחת התורה ולכבוד התורה.

במקום שעושים ב' ימים טובים מקדשים לבילל תשיעי ומברכים שהחיינו, ובבוקר מוציאים ג' ספרי תורה וקוראים בראשון וזאת הברכה, ובשני בראשית עד אשר ברא אלוקים לעשות, ומניחים ליד הס"ת השני את הס"ת השלישי ואומרים חצי קדיש, ובשלישי קורא המפסיד כמו חמשת"מ ומפסיקים ויהי אחרי מות משה.

לבילל שמחת תורה יקרא את הפרשה שניים מקרא אחד תרגום, מפני שזה הוא זמנא.

קריאת התורה בבילל שמחת תורה- הרמ"א כתב שקוראים בבילל שמחת תורה את הפרשתיים שרגילים מוכרס כל השנה, כגון ויתן לך, ובמינו המנהג לקרות ג' קראים בפרשת וזאת הברכה, וצריך לומר קדיש אחרי הקריאה, ואין סומכים על הקדיש שאחרי עלינו משום דהוי הפסק.

חתן תורה וחתן בראשית- מי שקורא את סוף התורה נקרא חתן תורה, ומי שקורא בראשית נקרא חתן בראשית, ונהגו למכור פרשיות אלו, וקונים בדמים מרובים, וגם מי שעלה בפרשת וזאת הברכה יכול לעלות לחתן תורה או לחתן בראשית (אבל חתן תורה לא יעלה לחתן בראשית באותו בית הכנסת, ואם קוראים חתן תורה ובראשית באותו ס"ת לכאורה אין קפידא. וע"ע). וראוי להדד אם אפשר שיהיו הקונים מוכתרים בתורה או ענ"פ מגדולי הקהל, וכן או לוי יכולים לעלות לחתן תורה או לחתן בראשית, וחתני תורה ובראשית קוראים לאחרים לעשות משתה, (וגם אבל בתוך י"ב חודש יכול לאכול בסעודה זו), ונדירים נדרים ונדבות, ובמינו המנהג שכל העולים נודרים נדרים ונדבות לצרכי המדרש להתחזק לומדי תורה. וכתב הרמ"א (בסוף הרמ"א) שנהגו לסיים התורה גם על קטן העולה, כיון שבזמן הזה החזן קורא בתורה. ובמקום שיש רק שני ספרי תורה, קוראים בראשון וזאת הברכה, ובשני בראשית, וחוזרים וקוראים בראשון ענייני של יום, וכן עושים בכל מקום שצריך ג' ספרי תורה ויש להם רק שנים, אמנם אם הס"ת הראשון לא נגלל למקם השלישי, עדיף לגלול את השני ולא לעבור על המצוה.

יו"ט אחרון נקרא שמחת תורה מפני ששומחים בו ועושים סעודת משתה לגומרה של תורה (וה"ה לגומרה של מצוה), ויש להרבות בנרות בלילה ביום לכבוד התורה שמוציאים, ומותר לרקוד ביו"ט לכבוד התורה, ולכאורה יותר גם לספק כף אף כף, ויש לשמוח רבים בכל מה שאפשר בשמחה של מצוה, ללא כיש שמכים ודוחפים אלו מאלו, ועד שהשמחה נהפכת לתוגה ח"ו, וגם מונעים שמחה של מצוה, ויש לגעור בהם. ואין לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת התורה.

גם בשמחת תורה אסור לפזר מיני בשמים על הגחלים, וכ"ש אסור להבעיר פילווע"ר (-אבק שריפה) כדי להשמייע קול לשמחה, ואפשר שבמיני נפט וזפת ג"כ אסור, ומ"מ מותר לשים פילווע"ר בנר בערב יו"ט לפני הדלקת הנר, אע"פ שזה גורם שהנר יכבה.

הוצאת ספרי התורה- נוהגים להוציא בשמחת תורה ערבית ושקית את לפי הספרי תורה שבהיכל ואומרים שירות ותשבחות. וכל מקום לפי מנהגו. ואם יש בבית הכנסת רק ספרים מועטים, אסור להביא ס"ת מביית כנסת אחר, וי"א שאף שבכל השנה אין להביא ס"ת א"כ משתמשים בו בקביעות, בשמחת תורה מותר.

עוד נהגו להקיף את הבימה עם ספרי התורה, כמו שמקפידים על הלולב, והכל משום שמחה. יש מקיפים ג' פעמים ויש ז', והכל לפי המנהג.

ויקודים- מהר"ק כתב בשם רב האי גאון שרגילים לרקוד ביום זה אפילו כמה זקנים בשעה שאומרים קילוסים לתורה, ולכן יש להתאמץ בזה לרקד ולזמר לכבוד התורה, והעידו על הארז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה, וגם על הגר"א כתבו שהיה מרקד לפני הספר תורה בכל כוחו, ואל יאמר אדם אין לו כבוד וכבוד התורה לרקד לפני העם כאחד הריקים.

רבי העולים לתורה- נהגו להרבות את הקראים העולים לתורה משום כבוד התורה, וכדי שיוזכו כולם בשמחת התורה. וקוראים פרשה אחד הרבה פעמים (עד מעונה אלוקי קדם שמשם אין כופלים אלא קוראים זאת לחתן תורה) ואין איסור בדבר. ונוהגים למקפקים עם יחד, או כהן עם שאר הכהנים ולוי עם לויים, ויש מקפידים על זה, והא"ר מיישב המנהג, ומ"מ לכתחילה נכון לשאדה יברך ויפיק את חבירו, ויכול אחד להוציא חבירו בברכה שלפניה והשני יוציא אותו בברכה שלאחריה, ומנן שחמשת הקראים הראשונים יהיו אחד אחד כיון יו"ט. ונכון הדבר שיכחו עשרה אנשים שישמעו את הברכות ויענו אמן, כי נוהגים קלות גדול כשאין עשרה שזומעים הקראת התורה.

כל הנערים- נוהגים לקרות לכל הנערים לתורה, ומברכים אתם בעל פה פסוק "המלאך הגואל", וכתב בא"ר שאומרים המלאך הגואל לפני ברכה אחרונה שלהם, וכן המנהג. וכתב המ"ב שלפני חתן תורה קוראים לכל הנערים מ"ולדן אמר עד מעונה".

ברכת כהנים- אין נוהגים לעלות לדוכן משום דשכיח שכרות, ובפרגא נוהגים לעלות למוסף, ויש עולים לשחרית, וכל מקום יעשה לפי מנהגו, ויזהרו שלא ישתו.

הלכות חנוכה

סימן תרע"ע

סיבת תקנת מצוות החנוכה- בימי בית שני גזרו היוונים גזירות על ישראל וביטלו דתם וכו', עד שירחם הקב"ה וינצחום בני חשמונאי הרגום, וזה היה בכ"ה סלון, ונכנסו ישראל לבית המקדש ולא מצאו אלא פת אחד של שמן טהור שהיה בו כדי להדליק נרות המערכה יום אחד, ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים עד שהביאו שמן טהור, ומפני זה תקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו ח' ימים אלו ימי שמחה והלל, ושידליקו בהם נרות בכל שמונת הימים, להראות ולגלות הנס, וימים אלו נקראים חנוכה על שם שביום כ"ה סלון חנו מאוביהם.

דניי ימי החנוכה

ימי החנוכה, והיינו ח' ימים שמתחילים בכ"ה בסלון, אסורים **בהספד ותענית**, מפני שהם ימי שמחה והלל, ואין להתענות ביום שמתו אביו או אמו או תענית חלום, ואם עבר והתענה באלו צריך אחר חנוכה למיתב תענית לתעניתיה, ואין אומרים **צדוק הדין** בחנוכה, ויש מחמירים יום לפני חנוכה, אבל ביום שאחרי חנוכה אין להתמיר. ואין **מספידים** בחנוכה אלא לחכם בפניו, ויום לפני חנוכה מותר, ואין מחמירים **ואבילות** לכו"ע נוהג בחנוכה.

אונן לא ידליק נר חנוכה, ואתו תדליק, ונתלקו הפוסקים אם מותר לו לענות אמן, ואם אשתו לא בבית ידליק לפרסומי ניסא ולא יברך. וחרש המדבר ואינו שומע חייב בנר חנוכה.

נוהגים העניים לסובב על הפתחים בימי חנוכה.

מלאכה- נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בזמן השנרות לדלקות בביתו, והיינו חצי שעה, כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה, ויש מי שאומר שאין להקל להם, ודווקא נשים אסורות להשתמש שנעשה נס על ידיהם, ויש מקומות שגם האנשים מחמירים בזה, ובמקום שנוהגות איסור מלאכה כל היום יש למחות בידם, כי הנטלה בעיריה היא ומביאה לידי שעמום.

סעודות- השו"ע כתב שרבי הסעודות הם סעודות רשות, שלא קבעום למשתה ושמחה אלא הלל ולחודות (מפני שלא היתה הגזירה על הגופים, ואם היו מקיימים גזירותיהם על הדת לא היו מבקשים יותר, אבל בפורים שהגזירה היתה על הגופים, ולא היה עוז להם להמיר דתם, לכן קבעו להלל ולשבח גם במשתה עזרו להם). והרמ"א כתב שיש קצת מצוה בראוי הסעודות, משום שבכ"ה סלון היתה חנוכת המזבח, (מפני שאין נמורה מלאכת המשכן, והמתין הקב"ה בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק, וישלים הקב"ה לכלסו בחנוכת בית שחמונאי, שבימי אנטיוכוס טימאו את

ההיכל, ועשו חנוכת הבית בח' ימים), ונוהגים לומר זמירות ושבחות בסעודות שמריים בהם ובציורף זה הוי סעודת מצוה, וכן פסקן הרש"ל והב"ח, (וכן יכולים לעשות בנישואי בת ת"ח לע"ה כדי לעשות סעודת מצוה). וכתב הרש"ל שאם עושה הסעודה כדי ליתן שבח למקום או כדי לפרסם את הנס או המצוה, הכל סעודת מצוה. והאין שהשמחה היתה מעורבת בשמחות תורה, ושלא להתבלט מהקביעות. ובעניותיו הרבים יש שבמקום הודאה והלל מרובים בשחוק הקרטין, ושומרו נפשי ויחמ מזה. וי"א שיש לאכול גבינה בחנוכה, מפני הנס שהאכילה יהודית את האיוב גבינה בשכרותו, וניצל.

סימן תרע"א

צריך לחזור מאד בהדלקת נר חנוכה, ומה שאמרו בגמרא הרגיל בנר הוין לו בנים תלמידי דתלמידי חכמים, זה מדבר על נרות שבת וחנוכה.

הדלקת נרות שבת וחנוכה זה סגולה לבנים ת"ח.

עני המתפרנס מן הצדקה צריכים הנבאים לתת לו נר אחד לכל לילה, דהיינו נר איש וביתו, ואם לא נתנו לו יחזור על הפתחים או ימכור כסותו או ישיכר עצמו, ואינו מחויב בזה אלא בשביל נר אחד בשמן בכל לילה.

כמה נרות ידליק

מנין הנרות- מדינא מספיק נר אחד לכל לילה, ואם אין ידו משגת ליותר יצא, ומי שידו משגת ליותר, המהדרים מוסיפים כל יום עוד נר עד שבלילה האחרון מדליקים שמונה.

כמה אנשים מדליקים בבית אחד- אם בני הבית רבים, לשיטת השו"ע רק בעה"ב ידליק וכולם נגרים אחריו, כדי שיהיה היכר להוספת הנרות בכל יום. ואפי' בניו הגדולים או משרתיו הם בכלל בני ביתו כיון שהם מסומכים על שולחנו בקביעות. ולשיטת הרמ"א כל אחד מבני הבית ידליק, לבד מאשתו שהיא כגופו, וכל אחד יוסיף נר אחד בכל לילה אם ידו משגת, ויזהרו לתת נרות כל אחד במקום מיוחד, כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקים, לאיר היינו מיים השני והאלה, ולמ"א אף ביום הראשון ידליק במקום מיוחד משום לא פלוג.

מי שאין לו אלא ט' נרות ידליק ביום השני שנים ובשאר הימים אחד, ואם יש לו י' נרות לא ידליק ביום השלישי אלא נר אחד.

מי שיש לו מעט שמן ישים בנר אחד שמן כשיעור והשאר יחלק לכולם, ואם יש לו שמן בצמצום ולחבירו אין כלום מוטב שידליק נר אחד ויתן לו של חבירו, אבל אם חבירו הוא מבני ביתו מוטב שיהיה הוא מהמהדרים.

אם השמן ביוקר מוטב להדליק בנרות שעוה ולהיות מוסיף והולך מאשר להדליק נר אחד בכל לילה, ודעת הבנין עולם שבלילה הראשון ידליק בשמן זית.

הפרדה בין הנרות

נר שיש לו ב' פיות וראשי הפתילות הם בשני מקומות, אע"פ שבתוך הנר אינם מובדלות זו מזו, הנחשבים כב' נרות. ומשמע מהשו"ע שזה מועיל לב' בני אדם, ואםמ"א שמעו שהנוהגים שכל אחד מדליק ומוסיף והולך, צריך שכל אחד ידליק במקום מיוחד, ולא ידליקו ב' בני אדם בנר אחד, ואפי' בלילה הראשון, ובשנת הדחק יש להתיר בלילה הראשון. ולאדם אחד מהיום השני ואילך עולה לב' נרות. אך אפשר שכל זה נר אחד, אבל בטח נהניחה אחת עם ח' פיות מותר להדליק כל אחד בצד אחר, וכן נוהגים.

הדלקה בעיגול- מיאל קערה שמן ושם פתילות בצדיה, או ששם את הנרות בעיגול והתבנות יכולות להתחבר יחד, אם לפני ההדלקה כפה עליה כלי שעז"ז אין הפתילות מתחברות יחד, כל פתילה עולה לנר אחד, ואם הדליק ואח"כ כפה כלי, צריך לכתוב ולהדליק אחרי כפית הכלי, ואם לא כפה כלי כלל אינו עולה אפי' לנר אחד, ולכן יש להדליק את הנרות זה ליד זה ולא בעיגול, ואם יש מחיצה בין נר לנר ומרחב אצבע בניהם מותר אפי' בלא כפית כלי, וכן מותר להדליק בפמטות העשויות קנים קטנים חלולים היוצאים בעיגול, אם מחיצת כל קנה מפסיקה בינו לחבירו, והם מובדלים אצבע זה מזה, וכן הדין כשמדביקים נרות ששוקה בכותל, ומי"א אין זה הדיור לנר חנוכה. וטוב שלא להדליק בנרות שאחד נכנס ואחד יוצא, כדי שלא יבוא להדליק בעיגול. וכפ"מ מדביקים את הנרות וזהו שלא להדביק אפי' שתיים יחד, ואפי' נרות שבת ויו"ט אין לעשות כך אם הם מתחממות ונפולת, אבל בלאו הכי מצוה לעשות נרות שבת ויו"ט נכונים.

מקום ההדלקה

יניח את הנר על **פתח** ביתו לרה"ר, ואם ביתו פתוח לחצר יניחו על **פתח החצר** לרה"ר, ובין ובאי' כתבו כרש"י שידליק בפתח הבית לחצר, ואם הוא רד בעליה וביתו פתוח לבית, ואין לו פתח לרה"ר או לחצר, ידליק **בחלון** הסמוך לרה"ר, ובשעת הסכנה מניחו על **שולחנו** ודיו, וצריך להדליק נר נוסף להשתמש לאורו אם ירצה. להכירא שהדליק את השאר לשם מצוה, ודווקא במניחה על שולחנו ולא במניחה סמוך לדלת, אמנם המנהג שבכל נר חנוכה המודלק בחוץ הבית מודלקים נר נוסף, אפי' אם אינו צריך להשתמש, כדי שלא יאמרו לצנזור הדליקה, ומי שאין לו אלא נר אחד ידליק ללא שמנש ויברך עליו, ויהרר לפתחיה שלא ישתמש לפניה. ואם יש מדורה א"צ להדליק שמש, אא"כ הוא אדם חשוב ודרכו להשתמש לאור המדורה.

גובה ההדלקה- לא ידליק בפתוח מגובה ג' טפחים, ובדיעבד יצא אדם בפתוח מג"ט. ונצוה להניחו מתחת ג' טפחים, וכתב הא"ר שהיזק שהורגלו להדליק בפנים אין בזה קפידא, אכן מהטור משמע שגם היום יש להקפיד בזה, וכן נוהגים המדקדקים. והמדליק בחלון ידליק שם אפי' אם הוא גבוה יותר מיו"ט מקוקיעית העליה זה עדיף מלהניח בפתח הסמוך לפתח אם אתה שם הכנ לבני רה"ר, ואם יש לו חלון פחות מיו"ט ידליק בו, ובנרות בית הכנסת המנהג שמונחה במקום גבוה.

ואין להדליק מעל כ' אמה, בין במדליק בבית בין במדליק בחוץ, ולא שלטא ביה עינא. ואפי' בדיעבד לא יצא, וצריך לחזור ולברך, ועין פמ"ג, ואם נהיה ארוכים והלכה בעל מ' פסולה, ואם הדליק למעלה מוכ' ומוריד את הנרות למטה מוכ' ג"כ לא יצא ד"ח, (ואם שני המוקמות נחתה כ' צ"א).

מקום ההדלקה בפתח - צריך להדליק בטפח הסמוך לפתח ולא רחוק יותר, בין בפתח הבית ובין בפתח החצר. וידליק לכתחילה בצד שמאל כדי שתהיה מוזהר מימין ונר חנוכה משמאל, ואם אין מוזהר ידליק בימין. ואם מדליק בחלל הפתח יניחו בחצי השמאלי, ולהט"ז ראו להדליק בקצה הצד השמאלי ליד הכותל, או אף הוא מימינא וצ"ע הדלת נפתח. וכתב הרמ"א שלדידן שמדליקים בפנים אין לחוש אם לא מדליק בטפח הסמוך לפתח, ומי"מ המנהג המין להקפיד בזה גם בזמננו ואין לשנות, ואם יש לחלון הפונה לרה"ר עדיף שידליק שם משום פרסומי ניסא, אלא שכתב ה"ח, או שהחלון נמצא מול מ"ש ואז עדיף שידליק בפתח. ואם בני הבית רבים, עדיף שכל אחד ידליק במקום אחר שיהיה הכר כמה נרות מדליקים, ולא ידליקו כולם בטפח הסמוך לפתח, ואם ידליקו במקום שמדליקים כל השנה.

מקום מנפי החשד - חצר או בית שיש להם ב' פתחים אחד בצפון ואחד בדרום, צריך להדליק בשניהם מפני החשד, אפי' אם אין בחצר זו עוד דיירים, אך לא יברך שלא באחד מהם. ואם יש של שני בתים או באותה רוח מספיק שידליק באחד, אלא"כ הם של שני בתים או שהבית חלוק מתוכו, שאז צריך להדליק בשניהם מפני שיחשדו שגרים שם שני בני אדם, ויש מקילים בשניהם מפני שיהיה לאדם אחד. וכתב הרמ"א שבזמן הזה שמדליקים בפנים ואין הכר לבני הרה"ר כלא, אין חוששים לחשד. (סעיף ח').

הדלקה בבית הכנסת ובבית המדרש

נהגו להדליק נרות חנוכה גם בבית הכנסת ובבית המדרש משום פרסומי ניסא, ומבשרים על ההדלקה, כמו שמבשרים על הלל ב"ח שאינו אלא מנהג.

מקום ההדלקה בצד דרום או בשלחן העומד בצד דרום, אפי' בזמן הגיו' שהיו מדליקים בפתח. זכר למנוחה, ויסדד הנרות ממוזח למערב, ויעמוד כשאר הנרות לדרום ופניו לצפון, ויתחיל בימיו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש, והנהיגים לסדר הנרות מוצפל לדרום אין למחות בידם, דיש להם על מה לסמוך, וכל אחד יעשה כמנהגו.

אם חוזר ומדליק ומברך בביתו - מי שהדליק בבית הכנסת חוזר ומדליק בביתו, ואפי' בירך בבית הכנסת חוזר ומברך בביתו, וביום הראשון לא יחזור ויברך שהחיינו, אלא"כ מדליק להוציא את אשתו ובני ביתו, ובמקומות האחרים אין בירך פוגע מסתפק אם אורח שהדליק בבית הכנסת חוזר ומברך בביתו.

זמן ההדלקה בבית הכנסת הוא בין מנחה למערב, אפי' הנהיגים להדליק בבית בצה"כ, ובערב שבת הרמ"א ידליק לפני מנחה, ולרש"י בין מנחה למערב, בשעה שהביטור מתחיל להתקבץ ויש פרסומי ניסא, אך אם יש חשש שעד שיבואו יתקדש היום לא יתנונו וידליקו ויברכו אפי' לפני מנחה, ויהיה פרסומי ניסא כשיבואו אחר"כ.

ברכה בבית הכנסת כשאין מניין - דעת הרמ"א שגם בחול כשאין מנין יכול לברך. ודעת המור וקיעיה שצריך שיהיו עשרה בשעת הברכה משום פרסומי ניסא, ואם השעה דחוקה ידליק בלי ברכה. ודעת הב"ח שהפרסומי ניסא לא תלוי בעשרה. ומשום שהתפוסקים אפשיי להדליק ולברך בלי עשרה. ומסקנת הב"ח שהמדליק בברכה יש לו על מי לסמוך, ואם יכול להשיג מנין בקלות מן טוב.

טוב שהש"ח ידליק את כל הנרות, ואם רוצים למהר להתפלל יכול שהשמש להדליק את שאר הנרות והש"ח יתפלל, וכן בביתו אם מזדמן לו דבר נחוץ יכול אחר לסיים את ההדלקה.

אבל בחנוכה - אבל בי"ב חודש על אביו ואמו, או שלושים על שאר קרובים, שמתפלל לפני העמוד בערב חנוכה, ידליק אחר כל הנרות משום ברכת שהחיינו שנינו שזו חנוכה, לציבור, (אבל בביתו יכול לברך שהחיינו), ובשאר הימים יכול להדליק בבית הכנסת, ומתפלל בחנוכה מנחה ומערב (ובט"ו ובא"ט וכו') שבט ול"ג בעומר מתפלל גם שחרית, ובהור"ח מ' פעמים מנעתי מאבל להתפלל מנחה ומערב).

סימו תרע"ב

זמן הדלקת נר חנוכה

איתא בגמרא (שבת כ"א) תניא מצוהה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, ובסו"ט ה' יבואר לאיהי שקיעה המונה, ומזהו זמן שתכלה רגל מן השוק, ומזהו אפשר להדליק בדיעבד לפני אחריו הזמן.

לדעת השו"ע מדליקים בסוף השקיעה, והיינו בזמן צאת הכוכבים, לא מאחרים ולא מקדמיהם, ובערב שבת מקדמיהם. וכתב הרמ"ב שמי שמתפלל מערבי בזמן צה"ל, נכון שידליק קודם מערבי, ויטיל בה שמן שתדלק שעה אחרי צה"ל, שהרי החוש סובר שאפשר להקדים עד קרוב לחצי שעה. והלבוש"ם שצריך להדליק בשקיעה הרי אם מדליק חצי שעה או מעט יותר אח"כ לא יצא, אף המוקלים להדליק אח"כ אינו אלא מטעם ספק, ואם לא ידליק מוקדם והגיע זמן מערבי, יקדים להתפלל מערבי. והנהיגים להדליק בצה"ל נכון שייכינו את ההמון בתוך הנרות לפני מערבי, דאם יכינו אחריו מערבי יש לחוש שיעבור עיקר זמן ההדלקה שהוא חצי שעה, וכתב הב"ח שמה שהחזיק השו"ע שאין מקדמיהם הוא צ"ע מכמה שאלות, דדווקא קודם השקיעה אינו יוצא מפרסומי ניסא, אבל לא שמדליק רבע שעה או חצי שעה לפני צה"ל, ובערב שבת הרי חייב להדליק לפחות עשרים דקות לפני צה"ל.

אבל דעת הרבה ראשונים שצריך להדליק בתחילת השקיעה השניה, שזה בערך רבע שעה לפני צאת הכוכבים. וי"א שמדליקים בזמן שהשמש נכסת מעיניו.

הדלקה מפלג המנחה - אם אין לו פנאי להדליק בזמנה, וי"א (והכי נקטינן פרי"ח). שיכול להדליק מפלג המנחה ולמעלה, והיינו שעה ורבע לפני צה"ל (לפי שעות זמניות), ויכול לברך כשמדליק, ויתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק, ולכמה תפוסקים היינו חצי שעה אחרי צה"ל, ואסור להשתמש לאורה כל אחריו הזמן, ואם ככתב בלוי לפני צה"ל צריך לחזור ולהדליק אבל לא יברך. ואם נתן בה שמן רק לחצי שעה יוסף עוד שמן וידליק אך לא יחזור ויברך, ואם הדליק לפני פלג המנחה צריך לכתוב נתיחו והדליק.

אם לא הדליק שקיעה בין במיזד בין בשוגג, מדליק עד שתכלה רגל מן השוק, שזה בערך חצי שעה, שאז יש עוברי' שובים ויש פרסומי ניסא, וצריך לתת בה שמן שתדלק עד זמן זה, וכל זה לכתחילה, אבל אם עבר הזמן ולא הדליק, מדליק עד עלות השחר, ואם בני הבית נעורים אז יברך, ואם הם ישנים נכון שיקצים כדי שיכול להדליק בברכה, ודעת החמוד משה שיכול לברך גם אם אין אנשים, וספק ברכות להקל, אך הרוב פלגו מותרים אין למוחז בתו. וכתב הרמ"א ש"א שבזמן הזה שמדליקים בפנים ואין הכר אלא לפני ביתו, א"צ להדליק לפני שתכלה רגל מן השוק, וידליק כשבני הבית מוקבצים יחד, ומי"מ טוב להזהר גם בזמן הזה, שמין שמדליקים בפתח הבית והוא פתוח, יש הכר לעוברי' ושבבים.

אם לא הדליק כל הלילה אין לו תשלומין, אמנם בלילות האחרים ידליק מספר הנרות כשאר בני אדם.

כמה זמן צריכות הנרות לדלוק - המדליק בחוץ צריך לתת שמן שידלק עד שתכלה רגל מן השוק, ואם מדליק בתוך ביתו או שמדליק אחר שכלה רגל מן השוק, יתן שמן לחצי שעה, ויתן יותר שמן אין בזה שום מצוה, אמנם בנרות של שעה יש הידור מצוה שיהיו ארוכות, אך לא יעשה אותם גדולות מדי. ומו שאין לו שמן כשיעור ההדלקה ידליק בלי ברכה. ואין לקנות שעה מעובדי' עבודת גיוללים.

הנראה מהשנים אחריו זמן ההדלקה - אם נתן שמן יותר משיעור הנצרך להדלקה, יכול לכתוב, וכן מותר אז להשתמש לאורה זמן השמן, אך טוב להתנות שאינו מקצה את השמן יותר משיעור הנצרך להדלקה, ד"א שבסתמא כלה הוקצה להדלקה, ויש מחמירים שבעוד נרות דולקות לא ישתמש לאורם, מפני שהרואה לא ידע שעבר זמן ההדלקה, ולברייתא אפי' תנאי לא מויעל לזה, וכן אין לטלטל נרות בעוד שהם דולקים אפי' יותר מנצוי שעה.

מי שהדליק נר אחד בלילה השני, ידליק אחר"כ עוד נר ולא יברך, והפ"מ מצד שגפר לא מתחילה לא היה כוונתו להדליק אלא נר אחד ולא יברך על נר השני.

כשיגיע זמן ההדלקה אסור אפי' ללמוד, וכ"ש אכילה ושאר דברים, ואם התחיל פוסק, ויש להחמיר אפי' חצי שעה קודם, ולפי הסבורים שמדליקים אחריו השקיעה, מנילא חצי שעה קודם צריך להחמיר בכל הדברים, אך לענין לימוד נראה שאין להחמיר.

סימו תרע"ג

אלו שמנים ופתילות כשרים לנר חנוכה

שמנים ופתילות שאינם דולקים היטב ויש חשש שיכבו אסור הכמים להדליק בהם בשבת, שאם יזהר את השמן לא התפילה ויתחייב משום מעובר. ולהלן יבואר מה הדין בהם בחנוכה ואם בשבת פתילה, וכן יבואר איזה שמנים פסולים לנר חנוכה, ומה ראוי להדליק למצוה מן המובחר.

כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, אף שמנים גרועים שאינם נמשכים היטב אחר הפתילה, ואף פתילות גרועים שאין האש דולקת בהם היטב, ואף שבשבת אין מדליקים בהם בחנוכה אלא לחוש, דקיימא לן כבתה אין זקוק לה, דכיון שהדליק נעשה זכר לנס ונגנורה המצוה.

אפילו בליל שבת חנוכה מותר להדליק בכל השמנים והפתילות, כיון שאסור להשתמש בנר חנוכה, וכן הדין בנרות שהמהדרים מוסיפים נר בכל לילה, אמנם אם נר בני יותר משיעור המצוה, אסור להדליק בשבת בשמנים ופתילות שאסור להדליק בהם בשבת, מפני שיש לחוש שיטה את הנר לאחר שיעור ההדלקה שמתור אז להנות מהר, וכן אין להדליק בשבת את השמש בשמנים ופתילות שאין מדליקים בהם בשבת, כיון שמתור לעשות איהו תשמיש נגד השמש.

מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית, ואם אין שמן זית מצוי מצוה להדליק בשמנים שאורם זך ונקי, וכתב הרמ"א שנהיגים במדינות אלו להדליק בנר של שעה, כי אורו צלול כמו שמן, וכתב המ"ב דמי"מ מצוה יותר בשל שמן, מפני שעל ידי השמן נעשה הנס. ודעת מהר"ל מפראג שלא להדליק כלל בנר שעה וחלב אלא דווקא בשמן, מפני שהנס נעשה בשמן, אבל אין נהיגים כותיה. ומצוה מן המובחר לקחת לפתילה צמר גפן או חוטי פשתן.

שומן או ת'לב שואטור ע"י תערובת ת'לב אין להדליק בהם, וגם אין לבטלם בשישים כדי להדליק בהם.

שמן גזול צריך עיון אם הוא כשר לנר חנוכה. אם נמצא עכבר בשמן, אסור להדליק בו לחנוכה מפני שהוא מאוס. הנהיגים להדליק בכל יום נר נוסף צריך שיהיה הנר הנוסף דומה לנר העיקרי. כ"כ הישועות יעקב, וכתב בבאר היטב כשם השבות יעקב שבמקום שהשמן זית ביוקר ושאר השמנים כולו, ידליק נר אחד בשמן זית, ושאר הנרות בשאר השמנים, ואפשר שגם הישועות יעקב מורה בזה, כיון שבשמנים לא יצר התבול, ושנים המדליקים באותו בית יכול אחד להדליק נר של שמן והשני נר של שעה.

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד, בעברית או באידיש, סיכומי 7 דפים בשעה, פרשיות השבוע ומועדים וכו', וכן שיחות הכנה כיצד ניתן להרגיש את קדושת השבת בטלפון - 03-6171132

איסור שימוש בנרות חנוכה

נר חנוכה אסור להנות מאורו, כדי שיהיה כיוח שהוא נר מצוה לפי"ס הנס, ועוד כיון שהנס נעשה במורה עשאה כמורה שאין משתמשים בה כלל. ולהלן יבואר איזה שימוש אסור לעשות לאור הנר, ומה הדין כאשר נהיה נר של חול יחד עם נרות חנוכה.

אסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול, ואפילו לבדוק או לספור מעות שהיו משמשי עראי אסור אפילו אם אין ידיו סמוכות לנו, ואפילו שתשמיש של קדושה כגון ללמוד תורה או לאכול סעודה, שבת אסור, ומדבר ה"ט"ז מוכח שלדעת זו אפילו בדרך עראי אסור, ובהל"ה דן בדבריו, וכתב דאפשר שתשמישו קדושה בדרך עראי לכו"ע אין להחמיר, ואפילו ללמוד בדרך קבע אפשר שאין לחמור לאחר חצי שעה, ויחזק טוב שאם הוא חול ואין לו נר אחר ללמוד לפני שכבה הנר לאחר זמן ההדלקה ויחזור וידליק, וגם בנר של בית הכנסת אין להשתמש אף תשמישי קדושה בתוך חצי שעה, אבל אם אינו משתמש בנר מותר לשבת בביתו בשעה שהנרות דולקות אפילו אם לא הדליק שמש, והשעת מביא מהפרי"ח שמתור ללכת לאור נר חנוכה שלא יכשל, דאינו מחויב לעצום עינו, ולא מיקרי תשמיש. ויש מי שמתור בתשמיש של קדושה, לדעת ה"ט"ז דווקא בדרך עראי, ולא"י והרמז משה מותר לדעת זו אף בדרך קבע.

הדלקת נר נוסף - כתב השו"ע שנהגו להדליק נר נוסף מלבד הנר שמניחים על השלחן, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה זה לאור הנר הנוסף שהדולק אחרון, דכיון שמדליקים בפנים שמוא ישתמשו בנר חנוכה בלי לשים לב, ויניחם רחוק קצת משאר הנרות כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקים, וכדי שאם יבוא להשתמש יהיה היכר משתמש רק לאורו.

וכתב הרמ"א כתב שבמדינות אלו לא נהגו להוסיף נר אלא להניח ליד הנרות את השמש שבו מדליקים את הנרות, וזה יותר טוב כיון שיע"ז יכיר שאינו ממנין הנרות, ואפילו רבים המדליקים כל אחד ידליק שמש כיון שכל אחד מניח נרותיו במקום מיוחד, אפילו אם יש נר על השלחן, ונתלקו תפוסקים אם בכמה יונא מותר להשתמש נגד כל הנרות יחד, או שרק כנגד השמש מותר, ודבר העירך עיון גדול שהשמש לא מספיק לה אסור לכו"ע, ויש לעשות את השמש ארוך יותר משאר הנרות, או שניחנה גבוה יותר משאר הנרות, כדי שאם לא להשתמש יהיה עיקר תשמישו ממנו, וטוב שמלבד השמש יניח נר על השלחן, וכתב הרמ"א שלכתחילה אין להשתמש ליד הנרות אף שמדליק נר נוסף או שהיח שם את השמש, מפני שהרואה יאמר שאת כולם הוא הדליק לצורכו, אלא ישתמש לאור הנר הנוסף או לאור השמש כשהוא בפני עצמו.

אם נתערב נר חנוכה בנרות אחרים לאחר שהדולק וכבה בתוך זמן שיעורו, שכבר נאסר בהנאה, (דלפני ההדלקה הנר לא נאסר, דהזמנה לנר חנוכה לאו מילתא), דעת הרמ"א (כהתרומת הדשן) שאסור ליטול נר מהתערובת ולהדליק ולהשתמש בו לאורו, אפילו אם יש אלף נרות אחרים, דדבר שבמנין אפילו באלף אינו בטל, וכן אם הנרות מהתערובת דולקים אסור ליטול מהם נר אחד להשתמש בו לאורו, אלא ידליק מהתערובת מספר נרות גדול יותר מהנרות האסורים, וזו מותר להשתמש אצלם אף לדעת הרמ"א דל"ס שבעלמא כשיש שמש מותר להשתמש דווקא בנר הנוסף או בשמש כשהוא בפני עצמו. וי"א שגם באופן זה אסור להשתמש כיון שהוא משתמש בכל הנרות, (ורק שמש שהוא מוגבה משאר הנרות מותר להשתמש שם כדי עיקר תשמישו הוא בשמש), ובגרי"א ובמור וקיעיה משמע שיש להחמיר בזה, ודעת רש"ל שהנר האסור בהנאה בטל בשתי נרות מותרים, כיון שהנרות נמכרים במשקל, ואף שמדליקים אותם בפניו זה רק בגלל המצה ולא חשיב דבר שבמנין, והרמ"א הביא דעת הרש"ל ולא הכריע לזנא, ומשמע שבמקום הפסד כוונה אפשר שיש להקל, (וכתב הרמ"א שאפילו לרמ"א ביום ח' וכ"ש אחריו חנוכה הוא בטל ברוב, ורק בחנוכה שהוא חשוב מפני שהוא ראוי להדלקה אינו בטל, והיינו כששנא"ר בו שיעור שיכול להדליק בו ביום אחר, דבלאו הכי בטל השימוש גם בתוך חנוכה.

אם צריך להדליק נר חנוכה שכבה - ההדלקה עושה מצוה לפיכך אם כבתה אין זקוק לה אפילו אם כבו כל הנרות, מפני שכבר קיים את המצוה, וכתב הרמ"א שאם רוצה לחזור ולהדליק אין לברך, והמ"ב מביא שהאחרונים כתבו שראוי לחזור ולהדליק בכל ענין אפילו בגנבה בשוגג, ואם כבתה במיזד שראוי לחזור ולהדליק, מ"מ לא יברך, ואם הדליק במקום שיש רוח וכבתה, צריך לחזור ולהדליק במקום שאין רוח, דהוי כאילו לא נתן בה שמן כשיעור, ומי"מ לא יברך עליה, ונראה שצריך בשעת ההדלקה ידליק נרות לפי מספר הימים, ואם כבה אלא לפני שסיים הדליק את כולם צריך לחזור ולהדליק מות שכבה, ואם רואה שהאש לא נאחזת היטב בפתילה ובדואי יכבה במהרה, צריך מדינא לחזור להדליק, ואם הדליק כראוי בערב שבת וכתבה קודם כניסת השבת, דעת השו"ע שא"צ לחזור ולהדליק, והט"ז סובר שבערב שבת מחויב לחזור ולהדליק בלי ברכה, וכתב הרמ"ב שראוי לחזור ולהדליק, ואם הוא כבר קיבל שבת מותר לומר לחבירו שיעדין לא קיבל שבת לחזור ולהדליק.

מצוה מן המובחר לקנות שעה לנר חנוכה ממה שנתפס מהנרות בבית הכנסת, דהואיל ואיתעביד בהו דאור מצוה ליתעביד בהו מצוה אחריתא.

אם צריך להחליף את הנר או הפתילות כל יום - נר של חרס שהדליק בו לילה אחד נעשה ישן ואין מדליקים בו בלילה אחר, ואם יש לו רק נר ישן יסיקו באור בכל לילה, ונר של מתכת או זכוכית או חרס מצופה באבר אין צריך חדש, ואת הפתילות א"צ להחליף כל יום, דאדרבה הם נוחים יותר להדליק כשהם דלוקי כבר.

טוב שכל אחד יטרוח לעשות לו מגורה יפה לפי כוחו, וכן יעשה נרות יפים.

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת, אם יש דבר אשר תוכל לקיימו. אגרת הרמב"ן.

שבוע י"ד ~ מבחן מס' 17

לימוד יומי: א' טבת עד ז' טבת

"חפץ חיים"

מ: הלכות רכילות כלל א' סעיף ד'

עד: כלל ג' סוף סעיף א'

"אהבת חסד"

חלק ב' פרק כ"ב "ויש שמונעים" עד פרק כ"ג "אך זה צריך"

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד

- איזה תועלת יש בידיעת גודל מעלתה של מידת החסד?
  - שעל ידי זה שום דבר לא היה מונע את האדם מלעשות חסד.
  - שעל ידי זה האדם שמח כשמוזמן לו לעשות חסד.
  - שתי התשובות נכונות.
- מה כתב הח"ח שיתבונן האדם כדי שלא להמנע מלהשאל חפץ לאדם שיש לו שנהגה עליו?
  - שהוא לא היה רוצה ששונאו ימנע מלהיטיב לו.
  - שהשכר הוא לפי הצער.
  - שהקב"ה מיטיב לו למרות שהוא הקניט את הקב"ה בדיבור ובמעשיו.
- על מי נאמר שמעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן כלום?
  - על הנותן מתנה לחבירו פחות מכדי צורכו.
  - על הנותן הרבה אבל פניו זעומות.
  - על הנותן צדקה שלא לשם שמים.
- אדם שרואה שאינו יכול לעשות את המצוה אלא רק לתועלת עצמו ולא גם לשם מצוה, מה יעשה?
  - לא יעשה את המצוה, כיון שאין לדבר כזה שם מצוה.
  - בלימוד התורה ילמד אפילו שלא לשמה, אבל במצוה אחרת לא יעשה.
  - יעשה את המצוה, ועל זה נאמר מתוך שלא לשמה בא לשמה.
- העושה מצוה רק כדי לקבל שכר בעולם הבא, האם יש בזה מצוה?
  - אינה מצוה.
  - מצוה שלא לשמה.
  - מצוה גמורה.
- האם צריך לכוון לשם מצוה במצוות שבין אדם לחבירו?
  - לא, בגלל שהעיקר בהם זה טובת השני.
  - כן.
  - מחלוקת.
- מדוע פעולה טובה שנעשית שלא לשם מצוה אין בכוחה לפעול למעלה בעולם הרוחני?
  - כיון שפעולה גשמית אין לה כח לפעול בעולם הרוחני.
  - כיון שהעולם הרוחני הוא זך ונקי, ואינו סובל תערובת מחשבות גשמיות.
  - מפני שיש טענה על האדם למה הוא משתמש במצוות לצרכים גשמיים.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

- האם מותר לספר לאדם מה ששונאו דיבר עליו רע?
  - אסור.
  - מותר מפני שגם בלי זה הוא שונאו.
  - זה אבק רכילות.
- האם מותר לספר רכילות באופן שאם לא יספר הוא יפסיד מזה, כשאין בדבר תועלת להשבתת הריב?
  - אם יחרפוהו ויגדפוהו אסור, אבל בהפסד גדול מותר.
  - גם בהפסד גדול אסור, אבל אינו חייב להפסיד כל ממונו או פרנסתו בשביל זה.
  - חייב להפסיד כל ממונו או פרנסתו בשביל זה.
- אדם שיודע שדיברו עליו רעה, האם מותר לומר לו מי דיבר עליו?
  - מותר, כיון שאין אסור באמירת השם אלא רק בסיפור הדברים.
  - בפירוש אסור אבל בדרך רמז מותר.
  - אפילו בדרך רמז אסור.
- האם מותר לספר לאדם שפלוני גינה את סחורתו?
  - אסור כיון שהוא מכניס שנהגה בליבו.
  - מותר, כיון שרכילות שייכת רק על בני אדם.
  - מותר אבל אינו ראוי משום "ואהבת לרעך כמוך".
- באיזה אופן אסור לספר שפלוני אמר עליו איזה דבר, בדבר שיכול להשמע לטובה או לרעה?
  - בכל אופן אסור משום ספיקא דאורייתא לחומר.
  - בכל אופן מותר מפני שמעמידים אותו בחזקת כשרות שהתכוון לטובה.
  - אם אומר באופן שמוכח שכוונתו היתה לגנותו או שידוע שחבירו יפרש לגנאי אסור.
- האם מותר לספר לשותף ששותפו תכנן להסתלק מהשותפות?
  - אם הדבר נתפרסם לפחות לשלשה אנשים מותר, ואם לאו אסור.
  - בכל אופן אסור כיון שרבים מהראשונים סוברים שגם אם הדבר נתפרסם אסור.
  - בכל אופן מותר שהרי לבסוף לא נסתלק מהשותפות.
- האם מותר לספר רכילות בפני אותו אדם שמרכל עליו, או בדבר שהיה מוכן לאומרו בפניו?
  - אסור בשני האופנים.
  - בפניו ממש אסור, אבל שלא בפניו מותר אם היה מוכן לאומרו בפניו.
  - בפניו ממש מותר, אבל שלא בפניו אסור אפילו אם היה מוכן לאומרו בפניו.

שאלה לעיונא

כתב רבינו בכלל ח' ס"א שהמספר לחבירו איך ששאלו מפלוני אודותיו והשיב שתקו איני רוצה להודיע וכו' וכל כיוצא בזה שמספר איך מדברי פלוני נרמז עליו שלא כהוגן הוא אבק רכילות. ובכמ"ח כתב שמכיון שדבר זה הוא בכלל אבק לשון הרע וכו' הכא נמי הוא אבק רכילות ואפשר שהוא בכלל רוכל ממש. ויש לעיין מה שייך ענין זה לאבק לשון הרע, שכיון שדבר זה גורם קפיידא בלב השומע א"כ לכאורה הוא רכילות. וכן מש"כ בסק"ה שהמספר שפלוני אמר עליו דבר שאינו הגון כגון נורא כי פלניא הוא אבק רכילות, וקשה טובא שמה לי שבלשה"ר הוא אבק גרידא, הרי כאן מעורר עליו קפיידא גמורה בזה. וצריך עיון.

עינינו גל

מואמרים ותפיסות עומק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
ויחי

ד"ת והלכה מלומדי התורה, אז נתעלתה תורת האברכים עצמם לבחי "האספו", עד שראויה לעמוד אש מהשמים.

ב. והנה בעל המימרא הנ"ל הוא רב אשי, שמבואר בברכות (לא) שהוא היה הראש ישיבה דמתא מחסיא, והיה מלמד להמונים את שיעורי הירחי כלה, (ורב האי גאון מציין לגמ' בב"מ (פוא) שרבה היה מוסר לשנים עשר אלף אורחים מקשיבים), ומאידך אנו יודעים שרב אשי הוא חותם התלמוד, דבגמ' הנ"ל מובא עוד שבסיפרא דאדם הראשון נמצא כתוב דרב אשי ורבינא סוף הוראה וסימנך **עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחרייתם** (ופרש"י: 'מקדשי' סימנא דרב אשי, 'אבינה' סימנא דרבינא, 'לאחרייתם' סימן סוף הוראה), ובפשטות נראה לנו שיש להתפעל מרב אשי ש'למרות' שהיה מחבר התלמוד וראש ישיבה עצום, בכל זאת הטריח את עצמו למסור לעמך שיעורים בירחי כלה.

אבל מציאתי דבר נפלא בסדר הדורות (ערך רב אשי), שאין זה 'למרות', אלא אדרבה 'בגלל' שכל כך התמסר לשיעורי הירחי כלה שלו לכן זכה לכך, דמובא שם שרב אשי התמנה לראש ישיבה בהיותו בן י"ד שנים בלבד, וסדר לימודו היה שבמשך ה' חדשים סידר איזה דפים למסור בירחי כלה, א"כ כל רעיון עריכת התלמוד כמו שהוא לפנינו עד היום הזה, היה בעצם למען אורחי הירחי כלה שרצה להגיש להם את כל התלמוד בצורה מאורגנת ומסודרת, ואלמלי זה היה לנו רק ירושלמי ולא היה נותר בידינו דברים מסודרים וברורים מאמוראי הבבלי הקדו'.

והביא בשם ר"ח שקיבל, שמאותו לימוד בב' חודשים של אלול ואדר היו משלימים בשלושים שנה את כל הש"ס, וכיון שרב אשי האריך על ממלכתו שישים שנה, זכה לעשות ב' מהדורות לכל התלמוד, ונמצא שכל הש"ס והתלמוד בבלי שבידינו הוא רק בזכות הירחי כלה שייסד רב אשי!! והנה, לפי חשבון חדשיים כפול 30 שנה, יוצא שלקח להם 60 חודשים כדי לגמור את הש"ס, שיחד זה 5 שנים... ונמצא שלמדו בערך דף וחצי ליום!!!... וזהו מקור נכבד ביותר לרעיון הדף היומי... ומעתה יובן ביתר עומק מדוע זכה רב אשי לעמוד של אש מעל הבית מדרש שלו, כי עסק אז בחיבור התלמוד בבלי לדורי דורות שהוא מעמד מסירת התורה שבע"פ לישראל, והיה זה זכר מן הברקים שהיו במעמד הר סיני. ועתה שכלל ישראל מתאחד סביב לימוד התורה בכל הכוללים ובדף היומי, יעמוד כ"ז לזכותנו לגאולה שלימה.

נוח האסיפה בתורה

א. "האספו ואגידה לכם" רמזו רבותינו, שהבין יעקב שהגאולה תלויה בקיבוץ כל ישראל, ופי' הרשב"ם כתב ידיעה נפלאה, "האספו - כי שבעים נפש הגדילו באלו י"ז שנה, ונעשו עם רב וכדברי רבותינו לשיש מאות אלף". ויש לעיין האם גם את הברכות הוא אמר באזני כולם, אך עכ"פ מבואר כאן שהוא העמיד כאן קיבוץ של עם שלם. ורמז בזה, שהגאולה תלויה בהתקבצות כל העם. ברם לא סתם התקבצות בכינוס בעלמא, אלא סביב מיתת יעקב.

דהנה יעקב אבינו היה עמוד התורה, ונמצא שרמז להם שהגאולה תלויה במה שיתאספו כולם סביב התורה, וזהו "עד כי יבא שילה" דפי' הראשונים שילה גימטרי' מש"ה, שהוא יגאלנו בזכות אחזתינו בלימוד תורה, כמוש"כ האור החיים בפרשתן: "...כי גלות הרביעית שבו יתגלה הגואל העצום, צריך שתהיה ביד ישראל מצות עסק התורה וזולת זה יתעכב מבוא, ולזה רמז באומרו כבס וגו', פירוש כי כחו של המלך המצופה שילה שמו, הוא בחינת עסק התורה שיתעסקו ישראל ביינה של תורה..." עכ"ל.

ב. ויש גמ' פלאית במס' ברכות (י"ב): אמר רב אשי, בני מתא מחסיא אבירי לב ניהו, דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מיניהו, עכ"ל. ובתוס' כתב: ...ושמא ניסא אתרחיש להו, וראיתי בספר העתים שחבר הרב יהודה בר ברזילי ששמע שהיה עמוד של אש יורד מן השמים עליהם ככלה דאלול ובכלה דאדר, עכ"ל. ומתבאר שאפילו הגויים זכו לראות את עמוד האש מעל הבית מדרש של הירחי כלה, וכיון שנותרו באדישותם ולא התגיירו, הגדיר אותם רב אשי כאטומים ואבירי-לב.

ולכאן תמוה, מדוע עמוד האש ירד רק בב' החודשים של הירחי כלה, וכי אותם האברכים ששקדו על תורתם כל השנה אינם ראויים לאותו כבוד וייקר של עמוד-אש שיורד משמים עליהם...? ברם נראה שבאמת גם מה שבירחי כלה ירד עמוד האש, היה רק בגלל עמל התורה של התלמידי חכמים, ברם, כל עוד שהתלמידי חכמים היו יגיעים בתורה לעצמם, והשאירו להם את השגותיהם, עדיין היה חסר להם את השלימות של דברי תורה שהם היציאה לחוץ וההשקיה: לרבים, ולכן רק בימי ה'כלה' שפתחו את שערי בית המדרש והגיעו המון העם לשמוע

א. "יששכר", האברך של השבטים, מוגדר נפלא ביותר בברכתנו של יעקב. אם נתבונן בברכה המיוחדת שיעקב מעניק לו, נגלה את דמות דיוקנו של ה"אברך" המקורי של כלל ישראל, בדיוק כפי ששרד באורח פלא, עד היום הזה.

יעקב פותח ואומר: "יששכר חמור גרם". ובמדרש אגדה איתא, שלכן על דגל יששכר היה מצויר חמור. ומבאר המדרש (בר"ר צט,): "יששכר חמור גרם, כשם שהחמור טוען את המושא כך יששכר טוען את התורה", ומבאר הזוה"ק, שהמיוחד בחמור שאינו מבעט כשמעמיסים עליו סחורה, מושא"כ שאר בע"ח מבעטים כשמעמיסים עליהם סחורה. (זו"ל: א"ר אלעזר, וכי יששכר חמור אקרי, אי בגין דאשתדל באורייתא, נקרייה ליה סוס או אריה או נמר, אמאי חמור? אלא אמרו, בגין דחמור נטיל מטולא ולא בעיט במאריה כשאר בעירי, ולא אית ביה גסות הרוח ולא חייש למשכב באתר מתתקן, אוף הכי יששכר דאשתדלותיה באורייתא נטיל מטולא דאורייתא, ולא בעיט ביה בקוב"ה, ולא אית ביה גסות הרוח, כחמור דלא חייש ליקרא דיליה, אלא ליקרא דמריה).

זוהי ההגדרתו הראשונה של אברך, מסכים הוא לשאת את המושא של התורה, כלומר, לא רק תורה של הברקות, תורה של פנינים ורעיונות, תורה של דף היומי, אלא בירור סוגיות עמוקות בשמעתתא ובהלכה למעשה, אשר לגודל העיון הנדרש עבורם, ולריבוי הסברות והצדדים והשיטות השונות, שנצרכות בשביל לברר את הסוגיה ולהאירה עד ההלכה למעשה, נחשבת תורתו בגדר מושא מפרך, שכל מי שיבא וינסה להעמיס על עצמו מושא כזה, תיכף יבעט ולא יהיה מסוגל לשאת על שכמו עמל מקיף ועיון מעמיק כזה. אבל יששכר לא חושש על יקרותו האישית, לא אכפת לו כמה הוא מרויח בכולל ואיך בדיוק הוא נראה, רק אכפת לו יקרת בוראו, וזהו כל חפצו לברר את עמקי סוגיות התורה.

ב. כמה עומק מונח בכינוי "חמור" ליששכר, שהוא נראה למי שאינו מכירו, כ"חמור נושא ספרים", אנשים שמחויי להיכלה של תורה, מביטים על האברך ברחמים, מתפלאים למה הוא כבר הגיע? הולך עשרות שנים לכולל, ולא רואים בו משהו מיוחד. אכן, יש בו באברך הקלאסי משהו מטעה עד שלמי שאינו מכירו, נראה כאילו הוא חי בשגרה אפורה.

אבל באמת, "אברכים" חי בפלנטה אחרת! אמנם הם רובצים בין המשפתים, וכדאיתא בהמשך הזוה"ק שם דזהו כדאמרינן "ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה

עמל", אבל כל פריחת התורה בזכותם, כי בכל דור, סוגיות התורה הולכות ומתרחבות ונפתחות, והכל בזכות אברכים יקרים שעמלים בתורה בלי להשגיח במצבם, ולא משנה להם איך נראים, ומה חושבים עליהם, אם מבינים אותם או לאו, רק שקועים יום וליל בסוגיות ושמחים במשא התורה.

וזהו שרבינו בחיי מוצא עוד דמיון ל"חמור" שמבנה גופו דל ורזה ובכל זאת רב כוחו לישא משאות כבדים, וז"ל: על דרך הפשט המשיל שבט יששכר לחמור חזק בעל עצמות, שהבשר מועט בו, כן היו בני יששכר זכי החומר דלי בשר סובלי עול תורה כחמור שמטעינין אותו למושוי, עכ"ל. אכן לא יאומן, איך שעד היום עינינו הרואות בישיבת מיר, ולא בישיבת מיר בלבד, אלא בכל היכלי הכוללים די בכל אתר, אברכים כצורתם וכמדרשם, שגם אם מראה גופם דל, רב כוחם לשאת עול התורה, וכל התגלות הדברי תורה שבדור נעשת על ידם, שהם מרחיבים ומגדלים אותה, מבררים את מקחה ואת סוגיותיה, ומאירים אותה ע"י עומק חידושיהם.

ג. ולכן שמו "יששכר" נוטריקון יש-שכר, כפי שממשיך שם הזוה"ק: "ובגיני כך רמזו לן שמא דיששכר דאשתדל באורייתא, יש-שכר, דא הוא אגרא דאינון דמשתדלי באורייתא - יש..." וכלשון המשנה באבות, אבל תלמידיו של אברהם אבינו אוכלים בעוה"ז ונוחלים בעוה"ב שנאמר: "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". ועל סמך זה חיים ברוגע האברכים שיודעים נאמנה שיש שכר! בוודאי שם בעוה"ב, וגם כאן בכל צרכי משפחתם ופרנסתם כל הימים! וכמו שמדינה משלמת הון עתק למדענים שמייצרים לה את האטום שהם חולמים עליו, כך בורא עולם משלם הון עתק, "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו", לכל המדענים שלו - האברכים - שמפצחים את אטום הסוגיה.

וממשיך יעקב ומתאר, "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה", ומבאר האור החיים הקדו, שלא את המנוחה של העולם השפל הוא ראה, ולא את לנעימות הארץ שאף, כי הכל אלא דמיון, אבל הטוב האמיתי והנעימות הצודקת הוא של עולם העליון, ולזה אמר יעקב וירא מנוחה כי טוב "פירוש, העולם שנקרא מנוחה שהיא טובה, לשלול הטוב הנדמה בעוה"ז כנוצר, ואת הארץ כי נעמה כפי האמת, ולכן "ויט שכמו לסבול" צער העוה"ז, "ויהי למס" פירוש שהיה הוא עצמו מס עובד פירוש שפינה עצמו לעבוד ה' ועשה עצמו כמס הניתן". ובכן, הבו רון שיר ושבה, וכתר של כבוד, לאברכי זמנינו, שבהם התקיים כל חזונו של יעקב אבינו, וכל חייהם מוקדשים למשא התורה ועבודת ה', זר לא יבין זאת!!

לדיוקנה של צפת – ברכת נפתלי

א. מפגש נפלא יש בין הדף היומי של שבת קודש זו (מגילה ו,א) לבין פסוק בברכות יעקב לנפתלי שבפר' השבוע, והוא הפסוק "ונפתלי על מרומי שדה", שנדרש בסוגיא שם על חלקו של נפתלי שהיו בו שדות וכרמים, ולכבוד מאורע זה, נדרוש ענין נפלא במהותו של שבט נפתלי ובסוד חלקו.

הכל מכירים את העיר הישנה והעתיקה צפת, השוכנת במרומי הגליל, אשר ממנה נשקף להפליא כל נופי ומרחבי הצפון מחרמון ועד כנרת, העיר צפת מרגשת את כל באיה, המתרפקים על עברה היהודי המפואר, מחכמי הראשונים שהסתובבו בין סמטותיה, ועד לחכמי המקובלים האריז"ל וגוריו. בה הלחין ושורר רבי שלמה אלקבץ את שירו "לכה דודי", יחד עם רבי ישראל נג'ארה ועוד פייטנים קדושים, ששיריהם מלאי הכיסופים התנגנו אל מול בית החיים הקדמוני, והתערבבו עם פרקי התהילים ששוררו פוקדי קברות צדיקה, שלפי המסורה קבורים בה, בשכבות רבות של אדמה, כפליים מיוצאי מצרים לתחיית עולמים, ומשם עלו ונתעלו להיכלות הנגינה בגבהי מרומים, לעורר רחמים.

ב. מאיש צפת מובהק שכבר עלה לגנוי מרומים, שמעתי בקטנותי, שלפי מסורה שבידם עיר המקלט התנכית "קדש בהר נפתלי" הינה עיה"ק צפת, ומצאתי שזה רמוז נפלא בפסוק "קדש בהר נפתלי", "נפתלי" גימט' "צפת" בדיוק! והוא הסבר נאה, לסיבת המשכות בעלי נשמות מעניינות עד היום, למצוא מקלט ומשכן דווקא בעיר ציורית זו. (אך בכפתור ופרח פי"א נראה שהוא לדרומה של קדש מרחק יום).

יודוע המנהג הנהוג עד היום בעיה"ק צפת שאין הכהנים נושאים כפיהם אלא במוסף שב"ק, ויתכן לרמוז זאת בפ' נפתלי שבע רצון מלא ברכת ה'... וממילא אינו זקוק לברכת הכהנים התמידית, כי כבר מבורך הוא מפי ה'. ובסדר א"ת ב"ש נרמז שם העיר צפת בפס' "כי בחר ה' בציון אוה" למושב לו", דצפת בא"ת ב"ש עולה אוה, ודורשי רשומות אמרו צפ"ת ר"ת צ'פת פ'תאום ת'בנה, ומקורם בד' הזוה"ק (שמות ט,א) שכ': דהא אתגלי מלכא משיחא בארעא דגליל, ורבי עמנואל חי ריקי זצ"ל (בספרו הון עשיר) נקט שזהו בבניית העיר צפת, ולהנ"ל זה נרמז במה שהיא הוקבלה לירושלים.

והמבואר בכל המובא כאן להראות, שכל דבר שמוצאים בו ייחודיות, אינו ענין של מה בכך אלא שורשים גבוהים לו, וחז"ל אומרים "חן המקום על יושביו", כלומר, רצה הקב"ה שכל אחד יהיה שייך למקום מסוים, ויתגורר בו כל חייו ויגדל בו את ילדיו, ולא יתגלגל ממקום למקום נע ונד תהיה

בארץ קללת הגלות, ולשם כך הוכן חן מיוחד על כל מקום כדי שישכנו בו יושביו וידורו בו ברצון ושמחה. וזאת משום שכל אדם יש לו תפקיד מסוים, ומילוי התפקיד תלוי בכל מכלול תכונותיו ומידותיו, ואותן תכונות ומידות מתובלות באורחות ומנהגות כל מקום לפי אורו, והדברים עתיקים.

ג. ואחד מגדולי מגורשי ספרד רבי אברהם סבע בספרו "צרור המור" כתב בעניינו של נפתלי שהוא מלשון תפלה, וביאר בזה כל ברכת יעקב אליו, וז"ל: "...ולכן קראו אילה שלוחה, ע"ש אילת אהבים ויעלת חן, כי בתפלה סוד החן ואהבת ה' יתב', כאומרו ואהבת את ה' אלהיך. וזהו הנותן אמרי שפר שהתפלה היא אמרים נאים ונעימים. וזה נפתולי אלהים נפתלתי, באמרי שפר וחן וחסד, שהם מתוקים מדבש ונופת צופים, ושמו יורה על זה. וזהו נפתלי כלומר כל דבר'ך הם נופת לי כמו אילת אהבים. וזהו שאמר משה רבינו עליו השלום נפתלי שבע רצון, בסבת תפלתו העולה למעלה לרצון לפני ה'. וכשה' יתב' מקבל התפלה משביע לכל חי רצון. ואמר "רצון" יראיו יעשה, וזהו נפתלי שבע רצון בסבת התפלה שהיא נפתלי משביע לכל חי רצון".

ובאמת, אם דיברנו על צפת, יש בה השראה עצומה של תפלה, ולא בכדי קברותיה משמשים מוקד תפלה עצום עד דורינו. ברם צריך להבין מדוע באמת עיקר גילוי תפלה הוא אצל שבט נפתלי, עד ששמו נקרא ע"ש תיבת תפלה.

ויתכן לבאר זאת לפמש"כ ר' צדוק הכהן מלובלין (ליקוטי מאמרים עמוד ק). וז"ל: "ונפתלי הוא אחרון הדגלים כפי סדר הדגלים, שדן מאסף לכל המחנות הוא ראש הדגל ונקרא על שמו מחנה דן, אף שהוא הירוד שבשבטים (שמות רבה מ, ד) מ"מ ענין מאסף המחנות הוא עי"ז שהוא הירוד ומאסף כל המדריגות היותר תחתונות מישראל וזהו עיקר דגלו, ושבט דן הוא תכלית הירוד, אבל אשר ונפתלי הם המחברים הירוד עם המעולה, ונפתלי הוא תכלית ועיקר המחבר כמו שנתבאר, והאריך שם עוד בדרוש עפ"ז.

ומעתה יובן, שכיון שנפתלי אשר ודן היו מבני השפחות, היו הם הירודים ביותר מן השבטים, ועבודת בני השפחות הוא לרומם את החלקים הנמוכים, וכמו שהגר"א אומר שבני השפחות רומזים לערב רב. אבל אדרבה אותו נפתלי שיכול להיות בתכלית הירידה, הוא השבט שיכול להמציא את תכלית העליה, ע"י התפלה, כי בכוח התפלה להעלות את האדם מהמקום הכי נמוך, אל המקום הכי גבוה, בבחי' תפלה לעני כי יעטוף, עד שאפי' רוצח שפל, יכול למצוא אצל נפתלי מקלט, בו יוכל לעלות ולהתעלות בעבודת ה'.

א. מברכת יעקב ליוסף נתפוס מראה חדש בדיוקן יהודי, דהנה אי' בסוטה (לו.א) דיוסף עמד בניסיון ע"י שבאה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו, יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם... מיד ותשב באיתן קשתו, "מידי אביר יעקב" מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד, אלא אביר יעקב "משם רועה אבן ישראל", פרש"י: מידי אבירותיו של יעקב, משם זכה להיות רועה, ומשם זכה להיות באבן מאבני ישראל".

וצריכים אנו להבין, בשלמא אם היו אומרים שדמותו של יעקב יש בה סגולתיות של עמידה בניסיון, ניחא, כי באמת יש אומרים שבעת ניסיון שמתרגש ובא על האדם, טוב לו באותו הרגע להיזכר בצורת דמותו של אביו, שיש בכוח ענין זה לנסוך בו כוחות קדושים להתגבר על הניסיון, ובאמת שזה גם מובן בהיגיון, שהרבה פעמים אדם סולח לעצמו על כל מיני מעלות, ומתבטל ממצוות, ומתרפה מן התורה, אבל אם אבא שלו עכשיו היה עומד ומסתכל עליו בוודאי שלא היה עושה מעשים כאלו, א"כ טוב לו שיצייר בדעתו כאילו אביו עומד ומשגיח עליו, וממילא לא יכשל.

אבל בחז"ל מבואר שיעקב אבינו אמר לו שהוא עתיד להשמש מאבני האפוד, ומשם רועה "אבן" ישראל, כלומר זה היה המכה בפטיש, שנתן לו את הכוח להימנע מהחטא. ונראה מתוך כך עד כמה היה גדול נסיונו, שלא היה סגי ליה בהאי עידנא, לומר לו כמה מר העוון הזה לישא בת אל נכר, וכמה יפסיד משכר שלעתיד לבא, רק הראה לו את ההפסד המסויים הזה אם ח"ו ימחה שמו מאבני אפוד, ולכאן צריך להבין, מה המעלה הגדולה הזו, שכה סייעה לו לנצח היצר.

ב. ויתכן לבאר בזה, דכאן הראה לו יעקב יסוד גדול בכל המושג של עבודת ה', שהיהדות איננה איזה מסמך שצריך לקיימו ככתבו וכלשונו, שאם זה מסמך אזי אפשר לגזור או למחוק כמה שורות, וכל השאר נותר שלם, ואדרבה ככל שהמסמך גדול וארוך ומלא בפרטים ווסעיפי סעיפים, כך פחות רואים כזה הפסד במחיקת כמה שורות ביחס לשאר.

אבל "אבן" זה אומר התחלה של בנין, ובאבני החושן, רואים איך שכל השבטים נבנים ל"ב אבנים, שבונים את כל העולם, כמו שהיה אצל יעקב בשעה שהלך לבנות את ביתו, ויפגע במקום וילן שם כי השמש, ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, כמו שמבארים חז"ל שלקח י"ב אבנים והניח סביבו, ונצטרפו ונעשו לאבן אחד, והיא אבן השתיה

שעשאה הקב"ה סניף לארץ, א"כ י"ב שבטי ישראל הם בנין העולם ובנין כלל ישראל, ובאבני החושן, היה שוב פעם ציור להצטרפות כלל ישראל לבנין אחד, וזהו שהראה לו יעקב, שאם יכשל יהרוס את כל הבנין של כלל ישראל כולו.

ג. ומכאן חיזוק נפלא להתגבר על כל דבר הרהור חטא ועבירה ועוון מעתה ועד עולם, ע"י שיתבונן, שכל היהדות זה בנין תלת מימדי, בו כל אחד משפיע על המציאות של כלל ישראל, וכמו עשיר שיש לו וילה עם עשרות חדרים שהתקבלה הודעה שנכנס גנב לאחד החדרים, לא יתכן שהוא יאמר לעצמו, לא נורא, מקסימום הוא ישדוד חדר אחד... כי הוא מבין שמשם עלול לעבור לשאר החדרים, ואם נופל ח"ו ט"ל על קומה אחת מתוך בנין רב קומות, כבר מזדעזע כל הבנין כולו, ועכשיו צריכים מהנדס שיבדוק את הסדקים שנפערו בכל קומות הבנין, כי הכל מקשה אחת.

ואי בספה"ק דישראל"ל ר"ת יש שישים ריבוא אותיות ליתורה, וכמו שאומר הגר"א שמוכרח שיהיה בכל דור ודור שישים ריבוא יהודים בכלל ישראל, וא"כ שוב נתבונן, כמו שם"ת שנמחק בו אות אחת פוסל את כל הס"ת, כך יהודי אחד שחוטא, פוסל בזה את הס"ת הרוחני של כלל ישראל.

וזה כל עסק הגביע של יוסף, כמו שביאר החת"ס שגביע ר"ת ג' אבות, י"ב שבטים, ע' נפש דיעקב, שיוסף הוא אוהב את כל השולשלת של כלל ישראל בידו, והוא המקשר את האבות לשבטים, ואליו מגיעים כל הע' נפש, וכך כל יהודי מקשר את הוריו וזקניו, אל צאצאיו אחריו, וכשהוא פוגם ח"ו בעבירה קלה, זה משפיע על כל תולדותיו ופוגע בהם.

וכך ביחס לכל הרמ"ח עשין, ושם"ה לאוין, מי שיקח את זה כרשימה סתמית של עשין ולאוין, לא יראה ולא יבין מה נורא בהפסד של עשה או ל"ת אחד, אבל מי שיתפוס זאת כמציאות תלת מימדית, בה הכל נבנה בקומה שלימה של גוף שבו רמ"ח אברים (עשין) ושם"ה גידין (ל"ת), אז יתפוס שבברהמ"ז אחת ששכח, או בקר"ש בזמנה אחת שהפסיד, כבר זעזע את קומתו הרוחנית. וכמו שרופא לא יכול ללמוד ולהתמקצע רק בנושא אחד כראיה, או אף אוזן וגרון, בלי להכיר את כל גוף האדם, כי הכל מערכת אחת שלימה. כך כל מצוה יש לה יחסי גומלין על כל האישיות, ולכן צריך להשתדל ביותר על כל מצווה מן המצוות, כי הכל תלוי בה.

וזהו שהועילה לו דמות דיוקנו של אביו, שראה שהשלים את קומתו ודמותו חקוקה בכסא הכבוד, וכך עלינו להיזהר בקלה כבחמורה, ובכל מעגל היום לנצל כוחינו לעבודת ה'.

נושא הגיליון

'קו הגבול הדרומי'

וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב

תכנית: במסגרת סדרת הגליונות בנושא 'גבולות הארץ לענין שמיטה', הנושא בגיליון הקודם הראשון בסדרה (מספר 334), גבול הארץ המובטחת, גבול עולי מצרים הנקרא 'קדושה ראשונה' ובטלה בזמן חורבן בית ראשון. גבול עולי בבל הנקרא 'קדושה שניה', ולדעת רוב הראשונים אינה בטלה אף בזמן שגלו ישראל מארצם בזמן חורבן בית שני. מצות שמיטה כמו כל המצוות התלויות בארץ, נקבע לפי כיבוש עולי בבל.

הגיליון הנוכחי (מספר 335) מתמקד בנושא ההבדלים בין גבולות עולי מצרים ועולי בבל, והאם רק העליה הראשונה בימי עזרא הסופר קובעת, או כל משך תקופת הבית שני, והאם

צילום המפה התקבל מאת הג"ר זלמן קורן שליט"א

דבר העורך

הפולמוס בגבול הדרומי

יסוד הויכוח: שורש הפולמוס ההלכתי בחקירת ובירור הגבולות, נובע מהעובדה שבגבולות רבים אין מסורת ברורה, והשאלה האם אפשר להכריע בהלכה מכח השערות על פי דברי חז"ל, מחקרים, הסתברויות, שימור שמות הערים ונהרות ונחלים, הבנת הגיאוגרפיה (מפה), ניתוח הטופוגרפיה (פני השטח), אפיקי נחלים, ועוד.

ברור לכל, שצריך כח של גדול בתורה להכריע מה לקרב ומה לרחק, שכן לא כל ממצא מחקרי דומה לחבירו, יש הוכחות ברורות שמתחשבים בהם להלכה, ומאידך יש הוכחות קלושות שאינם שוות אפילו לצור על פי צלוחיתו.

לגבי גבול הדרומי, כידוע יש הרבה הוכחות והשערות מסתברות להקטין את גבול הדרום, אולם המחמירים סוברים שהוכחות אינם מחלטות והערבה הצפונית היא עדיין בגדר ספק ארץ ישראל ואין לנו מסורת להכריע בדבר (ונחלקו תלמידיהם עד היכן בדיוק הוא בגדר ספק), ואילו המקילים סוברים, שכל איזור הערבה הן הצפונית הן הדרומית אינו בגדר ספק כלל, ואין זה בכלל חקירות והוכחות אלא הוא דבר מפורש בתורה שאינו צריך חקירה. ולשיטתם, כבר התברר בכל אופני הבירור שהערבה היא ודאי חז"ל, מאחר שמקרא מלא דיבר הכתוב ש"קצה ים המלח" הוא סוף הגבול המזרחי ותחילת הגבול הדרומי, ולכל היותר אפשר להוסיף "קו לחומרא" עוד קצת שטה סמוך לים המלח, שהגבול יהיה באלכסון, אך לא יותר מכך.

כננסים על גבי ענקים: לגבי חקירת גבולות הארץ, כתב הכפתור ופרח (עמוד נב כב בהקדמה למפה של פרק יא), על כן באתי אני הדל השפל לספר לאחי ועמי מה שמצאתי בזה המבוקש, ואין זה מיתרון השגתי על השגת מי שאינו מדבר בזה, אלא מיתרון חקירתי על חקירתו ותנועתי על תנועתו.

לפי דבריו כתב בספר **שלוש ארצות לשביעית** (בהקדמה עמוד 6) כי השתכללות כלי החקירה בדורות האחרונים נותנת גם לנו כמו ננסים העומדים על גבי ענקים, להשתמש במילותיו של הכפתור ופרח כלפי הדורות הקודמים ולומר, כי היכולת שלנו לחקור את הדברים ביסודיות גדולה יותר, אין זה מיתרון השגתנו על השגת הקדמונים, אלא מיתרון כלי חקירתנו על כלי חקירותיהם.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

גבולות ארץ ישראל
בפרשת מסעי

המפה מתוך ספר 'מראה הגבול' בתחילת הספר

המפה מאת הגר"ח קנייבסקי שליט"א דרך אמונה תרומות פרק א עמוד ח

עלון הדברים היזיל לנחמה עט"ר חס חסומה, עממה כל מ"ס עמון סוגול הרווח כל א"י כן אכנס הנרנים נגיים ותיקדקם של מקורות לאמנם כלל ירושלה חוספסל ונאמנים האמנים עם כל אלה נהייתו נעמי סבלס נאמסל סבלס ונחמן קן (נעיד אלה מיד ספיקא לא נפקי עד יום וזרה נוק. נרמם הנרמם ימירימי"א וקף שלם אל"פ"ב:

ספרו, וראה מה שכתב בפרק יא) והתבואות הארץ (בכל הספר), והאדמת קודש (בכל הספר), ועוד גדולי עולם, חקרו את גבולות ארץ ישראל, והוכיחו והכריעו להלכה על פי תוצאות מחקריהם והראיות שבידיהם.

וכתב בשמיטה כהלכתה (עמוד מא) ובשעתו הצענו להעמיד קבוצת תלמידי חכמים שיעסקו לברר מפת הארץ על פי דין תורה דעולי בבל ומצרים, אבל לא הגיע הדבר לידי ביצוע, ובספר משנת יוסף על שביעית (פרק ו) האריך בזה ועשה מלאכה רבה עם תועלת מרובה, שקבע גם כן מפה, אבל השאיר עדיין מקום להתגדר בו. והעיד הגר"ח קנייבסקי שליט"א (ישא יוסף חלק ה סימן יד) שהחזו"א בסוף ימיו ממש, רצה לברר בדיוק היכן הגבולות, אלא שנטרפה השעה ולא הספיק.

גדולי הדורות: רבים מגדולי הדורות שחקרו את הגבולות, התמקדו בגבולות עולי מצרים, ולא בגבולות עולי בבל שקובעים את הקדושה, וזאת מכמה סיבות; א. גבולות עולי מצרים מפורשים במקראות בפרשת מסעי ובספר יהושע, ויותר קל לזהותם, מאשר לזהות את גבולות עולי בבל, שמבוססים על ציטוטים שמצינו בדברי חז"ל. ב. מכיון שעולי בבל לא יצרו קדושה חדשה, אלא רק חידשו את הקדושה שהייתה מכבר בגבולות עולי מצרים, ולא יכלו עולי בבל לקדש יותר מגבולות עולי מצרים. ולכן כשיתברר לנו גבולות עולי מצרים, נדע ממילא בפשיטות, שיותר מזה לא קידשו עולי בבל. ג. בגבול הדרומי יש עוד סיבה, לפי מה שכתב הגר"א, שבצד הדרומי כיבוש עולי מצרים וכיבוש עולי בבל חופפים, ובני יהודה שישבו בדרום הארץ, הצליחו לכבוש בכיבוש עולי בבל את כל שטח תחום הארץ, עד הגבול שהיה בזמן כיבוש עולי מצרים.

גם בגבול הדרומי קיים הבדל בין עולי מצרים לעולי בבל. הגיליונות הבאים (מספר 336 ואילך) יתמקדו בביאור השיטות השונות בשרטוט הגבול הדרומי לשמיטה, והיסוד להבנת הפולמוס הגדול בעשרות השנים האחרונות.

מצוות התלויות בארץ: יש הרבה נפק"מ בגבולות הארץ המקודשת, כלשון המשנה (קידושין דף לו: וברש"י שם) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ. כלומר שכל המצוות שמוטלות על הקרקע או גידוליו, כגון תרומות ומעשרות, חלה, לקט שכחה ופאה, שביעית, חדש, ערלה וכלאים, נוהגות רק בארץ. ויש להוסיף נפק"מ למצוות יישוב ארץ ישראל, איסור יציאה מארץ ישראל וטומאת ארץ העמים, יו"ט שני של גלויות, ביכורים, רבעי.

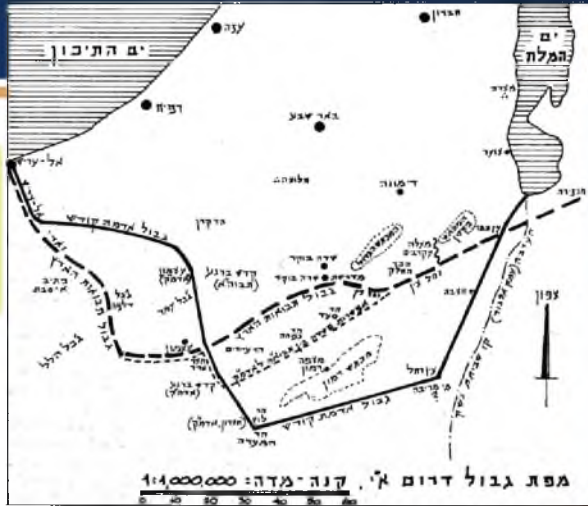
1. חקירת הגבולות

הוכחות ברורות: הקדמה חשובה לקטע זה אודות יסוד הפולמוס על הגבול הדרומי, מופיע במדור 'דבר העורך'. והנה בעצם המושג של הוכחות מהמציאות לברר את ההלכה, הרמב"ן מעיד על עצמו (הערה בענין השקל) שבבואו לעכו בחן שקלים עתיקים מזמן בית שני, והשתמש בהם לצורך קביעת משקל השקל הנצרך לפדיון הבן. בנוסף, מעיד הרמב"ן על עצמו (רמב"ן על התורה בראשית פרק לה פסוק טז) כאשר הגיע לירושלים, שמדד ומצא שאין אפילו מרחק של מיל מקבר רחל עד בית לחם, ומכח זה הוכיח, שפירוש הפסוק (בראשית פרק לה פסוק טז) כְּבַרְת הָאָרֶץ הוא כדעת רש"י שהוא שם מידת הארץ, ולא כפירוש מנחם, וכן לא כפירוש שסבר הוא עצמו בתחילה.

כמו כן התוס' רי"ד (שו"ת הרי"ד קכג) הכפתור ופרת (בכל

המפה מאת הגר"י ליברמן שליט"א משנת יוסף חלק א סימן מה עמוד קמו

החזיקו בכל הארץ לחייב בתרומות ומעשרות, הוא משום שלא היה מספיק אנשים להושיבם בכל הארץ. ואף שמבואר בגמ' (בבא מציעא כח.) שהתיישבו עולי בבל בכל הארץ, בכל זאת נשארו ערים רבות שלא יכלו לשבת שם, כי כל הקהל לא היה אלא כארבע ריבוא.

וכתב הכפתור ופרח, הביאו הרדב"ז (בפירושו על הרמב"ם שנהדרין פרק ד הלכה ו) והחזו"א (שביעית סימן ג ס"ק יט), שמעלת ישיבת ארץ ישראל היא אף במקום שלא קידש עזרא.

3. כיבוש עולי בבל

המשך הכיבוש: נתלקו הפוסקים עד מתי הוא בכלל כיבוש עולי בבל, האם רק בימי עזרא, או גם בכיבוש הארצות בהמשך שנות בית שני. לדעת הכסף משנה (הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כח) והמור וקציעה (סימן שו), גם המקומות שכבשו מלכים תקיפים אחרי עזרא, הוא בכלל כיבוש עולי בבל, כגון ינאי המלך שכבש שישים עיירות. מאידך לדעת התבואות הארץ (עמוד כא) רק המקומות שנכבשו בימי עזרא ממש, הוא בכלל כיבוש עולי בבל.

מבואר במשנה (שביעית פרק ו משנה א ובמפרשים שם), כל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד. כלומר שמקום שכבשו עולי מצרים ולא עולי בבל נאכל אבל לא נעבד. וכתב בדרך אמונה (שמיטה ויובל פרק ד הלכה כו ביאור ההלכה ד"ה הספיחין) שיש ארבע פירושים בראשונים מה הכוונה נאכל אבל לא נעבד. א. לדעת הר"י גיאנות והרמב"ם (פירוש המשניות שביעית פרק ו משנה א) 'נאכל' הכוונה לאיסור אכילת נעבד בשביעית, ובמקומות שכבשו רק עולי מצרים ולא עולי בבל מותר לאכול מה שנעבד בשביעית. ב. לדעת הרמב"ם (הלכות שמיטה פרק ד הלכה כו) 'נאכל' הכוונה לספיחין הגדלים שם שלא נאסרים באכילה. ג. לדעת הר"ש (שביעית שם) 'נאכל' הכוונה אפילו אחרי זמן הביעור. ד. לדעת הגר"א (שנות אליהו שם) 'נאכל' הכוונה בלי קדושת שביעית, והחמירו רק לענין עבודת הקרקע.

הלכה: וכתב בחוט שני (עמוד רכח) שבמקום שהחזיקו עולי מצרים ולא עולי בבל, אסור לעבוד שם בשביעית, ולענין קדושת שביעית צריך להחמיר, ולענין ביעור אפשר להקל כיון שהר"ש פוטר. (ולדעת החזון איש כל ההיתר של הר"ש הוא רק באכילת הפירות אם לא ביעור, אך באמת חייב לבערם). ולענין ספיחין אפשר לסמוך על הרמב"ם שלא אסרו שם ספיחין.

וכתב בדרך אמונה (ס"ק קצג) במקום שכבשו עולי מצרים ולא עולי בבל, אסור לעבוד בשביעית, וחייבין בביעור, ואסורים בסחורה והפסד, וכל איסורי שביעית עליהם, חוץ מאיסור ספיחין. ובמקום אחר (ס"ק קז) כתב שמותר גם נעבד. ולדעת האור לציון (שביעית פרק ו הלכה ב) אסור לעבוד שם בשביעית, אך הנעבד שם מותר, ואין בפירות קדושת שביעית, ואם הפקיר בשעת הביעור הפירות מותרים, וכן מותרים הספיחין.

המפה מאת 'בית המדרש להלכה בהתיישבות'

2. לא כבשו את הכל

קהל מועט: עולי בבל לא כבשו את כל המקומות שכבשו עולי מצרים. כמבואר בגמ' (בבא מציעא דף כח.) לגבי שאלת גשמים בז' בתשון, שבימי מקדש ראשון היו מרובים בני ישראל, דכתיב (מלכים א פרק ד פסוק כ) 'וַיְהוֹדָה וַיִּשְׂרְאֵל רַבִּים כָּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לְרֹב, וְלֹא לָקַח זְמַן רַב עַד שֶׁהִגִּיעַ הָאֲחֵרוֹן שְׁבָהָם לְבֵיתוֹ בְּשׁוּבָם מֵהָעִלְיָה לְרַגְלָא, כִּי הָיוּ שִׁירוֹת מְצוּיֹת. אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ שְׁנִי לֹא הָיוּ הִרְבֵּה אֲנָשִׁים בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכִתִּיב (עזרא פרק ב פסוק סד) כָּל הַקֶּהֱל כְּאֶחָד אַרְבַּע רְבּוּא אֲלָפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים, וְלָקַח הִרְבֵּה זְמַן עַד שֶׁהִגִּיעַ הָאֲחֵרוֹן שְׁבָהָם לְבֵיתוֹ בְּשׁוּבָם מֵהָעִלְיָה לְרַגְלָא כִּי לֹא הָיוּ שִׁירוֹת מְצוּיֹת. (ומסקנת הסוגיא שכולם מזכירים בז' בתשון).

וזה לשון הרמב"ם (תרומות פרק א הלכה ה) כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ, קדשוה קדושה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבוא. וכתב בדרך אמונה (ס"ק נה וציון ההלכה ס"ק פז) שלפירוש רש"י הטעם שלא כבשו עולי בבל את כל המקומות, הוא כדי שיפטר שם משמיטה ויסמכו העניים על מה שיגדל שם. אבל לדעת הרמב"ם כפי המבואר בחזון איש (שביעית סימן ג ס"ק כד) ובכסף משנה (שם) בשם הרשב"א, הטעם שעולי בבל לא

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: איך מודדים את הגבול סמוך לים המלח?

מאיזה צד של ים המלח מודדים - דרום מזרח, או דרום מערב? האם יש המשך גבול למזרח, או רק לדרום? האם מודדים מקצה ים המלח שלפנינו, או מרחיקים דרומה? מה פירוש הערבה הצפונית והדרומית? ומה משמעות ציוני דרך אלו - עין גדי, סוף ים המלח, נחל צין, קו 30, יטבתה, אילת? מקורות: מראי המקומות שהובאו בגיליון הנוכחי והקודם שייכים גם לגיליון הבא. בנוסף; רבינו מיוחס (במדבר פרק לד פסוק ג); חוג הארץ (למהר"ש חלעמא עמוד קכט); אדמת קדש (עמוד ד); ישא יוסף (חלק ה סימן יד); מהר"י קרא (יהושע טו ב); משנת יוסף (חלק ב סימן מז אות א); קובץ בעניני השמיטה (עמוד תרנב); כפתור ופרח (סוף פרק ט).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 334 בסך 100 שקל מזומן

כמר שלמה פלק ני"ו

תלמוד תורה קהילת קמניץ נווה יעקב ירושלים

המדור הוקדש לעילוי נשמת

האשה מרת מיכל ע"ה בת ר' יחיאל זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- כיבוש הארץ:** קדושה שניה של כיבוש עולי בבל לא בטלה. יש אומרים שבכלל כיבוש עולי בבל נכללים גם המקומות שנכבשו אחרי תקופת עזרא, כגון שישים הערים שכבש ינאי המלך. ויש חולקים שרק מה שנכבש בימי עזרא קדוש.
- חקירת הגבול:** גדולי הפוסקים התחבטו רבות בחקירת גבול תחומי ארץ ישראל. הרמב"ן הכריע על פי המציאות את משקל השקל ואת מרחק קבר רחל מבית לחם. והענין מסור לגדולי התורה איזה הוכחה ניתן להכריע על פיה את ההלכה, ואיזה הוכחה אינה שווה אפילו לצור על פי צלוחיתו.
- גבולות פרשת מסעי:** רוב בירורי הגבול נקבעות לפי גבולות פרשת מסעי וספר יהושע, משום שקל לזהות את ציוני הגבול של עולי מצרים, ואילו תוואי הגבול של כיבוש עולי בבל אינו ידוע בוודאות, עולי בבל לא קידשו יותר מעולי מצרים, כצד הדרומי לרוב הדעות גבול עולי מצרים ועולי בבל שווים.
- נאכל ולא נעבד:** מקומות שכבשו עולי מצרים ולא עולי בבל, נאכל ולא נעבד, ונחלקו הראשונים בפירושו, ולמעשה מקומות אלו כל דיני שביעית עליהם, ורק לענין ספיחין ונעבד אפשר להקל. ויש אומרים שאין בפירות קדושת שביעית.

עדכוני הלכה

כתובת רחוב

כתובת רחוב (מצו"ב תמונה) הינה פסיפס בלשון הקודש, שהתגלתה בתשל"ג על רצפת בית כנסת באתר 'תל רחוב' הסמוכה לבית שאן, שנשמרה כמעט בשלמותה. מדובר בכתובת המציינת מיקומים שונים בארץ ישראל, על ידי ציטוטים של קטעים המוכרים מתוספתא ספרי וירושלמי בהלכות מצוות התלויות בארץ, ודיני שביעית ומעשרות, וההבדל בין הערים השונות. גילוי הממצא ההיסטורי עורר הדים רבים, כיון שהכתובת אינה מכילה מושגים חדשים או מתמיהים (כמו ב'מגילות ים המלח'). ונכתבה סמוך לחתימת התלמוד ירושלמי, והוא נוסח מקורי קדום ביותר של תורה שבע"פ. בשו"ת משנת יוסף (חלק א סימנים נא ונב) מפלפל בהלכות שניתן ללמוד מכח הכתובת.

נושא הגיליון הבא:

'הפולמוס בגבול ים המלח'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת מרים ע"ה

בת החבר הר"ר משה גולדשמידט נלב"ע ד' שבט

ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחייה כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לישועתך קיויתי ה'

שאמר בשם הרב שך - שאין גילוי הקץ סיפור של אינפורמציה אלא שבא ללמד את ייחוד ה'.

ואמת שכעין עניין 'האספו' מצינו בתיקון שלעת"ל הנקרא בהפטרה הקודמת "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו: וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך" (יחזקאל לז טז-יז) ומבואר בכל הפרשה שם שהתיקון בסופו יהיה באיחוד כל כוחות השבטים כולם אלא שנעלם ממנו עניין זה וצ"ב מדוע.

הבקשה של יעקב אבינו בתוך הברכות

המקום שמתגלה בפירוש שיעקב ביקש לגלות הקץ ונעלם ממנו, הוא באמצע הברכות - בסוף ברכת דן שעל זה ביקש "לישועתך קיויתי ה'" היינו שיש קריאה של יעקב באמצע הברכות שאיננה שייכת ישירות לברכות, ומבארים חז"ל במדרש - "לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסבור בו שהוא מלך המשיח, כיון שראה אותו שמת אמר אף זה מת - לישועתך קיויתי ה'" (בר"ר צח טז), ועוד שם "לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסובר בו שגאולה מגעת בימיו כיון שראה שמת מיד אמר לישועתך קיויתי ה'". הרי לנו להדיא בדברי חז"ל שרצה לתת להם את מהלך גילוי הקץ, וכשנסתם העמיד להם מהלך אחר שמבואר בפסוק זה לישועתך קיויתי ה' וצ"ב העניין.

ויש עוד תוספת בדברי המדרש שה' לישועתך קיויתי הנמצא בפסוקים בין דן לגד מורה שדן לא יביא את הגאולה אבל גד יבשר אותה והוא אליהו שבא מגד - [לפי השיטות שאיננו פנחס בעצמו] "והוא יגוד עקב" לבשר את הגאולה ואמת שעליו נאמר עוד "והשיב לב אבות על בנים" כו' היינו שאופי גילוי נעמד לחבר האבות והבנים בשלימות הכוללת לבסוף וגם זה צ"ב מה אליהו עומד כהשלמה לסדר הראשון של שמשון, ודווקא בצורה של 'והשיב' כו'.

עכ"פ מתוך החיבור שיש לנו פה בין יחוד ה' לגילוי הקץ, צ"ב שאם באמת עומדים בני ישראל בצורה מתוקנת בעניין הייחוד שאין בליבנו אלא אחד - שמע ישראל כו' למה לא יכל לגלות את הקץ? כלומר מה התשובה לשאלה שמא יש בכך מי שאין ליבו שלם - לגבי גילוי הקץ? והגמ' שם לא מיישבת את זה ולכאורה התשובה נמצאת בלישועתך קיויתי ה' ויבואר.

והרי שזכינו לדין שיעקב בא להעמיד את עניין הגאולה והקץ, וכשראה שלא עלתה בידו מעמיד את התפילה של לישועתך קיויתי ה'.

החילוק בין הקיווי לגילוי הקץ

והנראה לבאר יסוד החילוק בין גילוי הקץ לקיווי הישועה שגילוי הנהגת הקץ מעמידה שיש לפני בנ"א את האפשרות לתקן את העולם מתוך מעשיהם ולכן נסדר להם התכנית מרישא לסיפא, ולעומתו לישועתך קיויתי ה' וכן הציפיה למבשר שיבוא

נבוא להתבונן בחידוש יסודי בהבנת דרכי עבודת ה' שהעמיד יעקב אבינו לפני מותו, שנאמר בתורה בפרשת ויחי.

ברכות יעקב מעמידות את הבנים ובאו במקום גילוי הקץ

הנה זה פשוט שענין הפרשה בא לפרש את השלמת קומת האבות שבאים להעמיד את בניהם אחריהם, ונתגלה ע"י הברכות שמברך יעקב אבינו את בניו ומעמיד כל אחד על יעודו, כמפורט בפרשה בהרחבה גדולה. חז"ל מחדשים שהברכות שברך יעקב את בניו לא היו המבוקש הראשון באסיפתו אותם, אלא באו כאפשרות שניה. ומעיקרא קרא יעקב ואסף את בניו לעניין אחר - והוא עניין גילוי הקץ, ובזה רצה יעקב להיפרד מהשבטים אלא שנסתם ממנו, ובמקום זה נעמדו הברכות. ובוודאי שיש שייכות בין הרצון הראשוני של גילוי הקץ לעניין הברכות, ושייכות זו טעונה פירוש והסבר.

עוד יש להתבונן במה שהובא בגמ' (פסחים נו.) דכשראה יעקב שנסתלקה ממנו שכניה אמר "שמא חס ושלום יש במיטתי פסול... אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בליבנו אלא אחד". וצ"ב מפני מה נתעוררו בדווקא על עניין ייחוד ה' בשעה זו.

גילוי הקץ - גילוי התכלית והתפקיד של כ"א להבאת התכלית

ונראה דמקור הבנת חז"ל שהמכוון הראשון באסיפת יעקב את בניו היה גילוי הקץ ולא הברכות, מפתחת הפרשה שאומר יעקב "ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". כלומר מדובר על הודעה שבא להודיעם ולא על הברכות שיברכם. ועוד לשון 'האספו' מורה שיש פה דבר משותף אחד לכולם ולא כ"א לפי עניינו, ואילו פשט ענינם של הברכות לחלק את התפקידים לכאור"א לפי מצבו ודרגתו, ובהתאם מתקבל לכל אחד השפע המתאים לו. ומכאן הוציאו שהמכוון במילים 'באחרית הימים' כפשוטו בסוף הימים - לידיעה אחת הכוללת את כולם, והוא עניין הקץ, דהקץ עניינו התכלית, ומתוך ידיעת התכלית הכללית ממילא כ"א יודע את מקומו, כלומר שידיעת הקץ בא להורות על העמדת התכלית איך יראה העולם בתיקונו וממילא מתבאר לכל אחד מקומו במילוי התכלית הזו שהיא מקור לפעולת כאור"א. וא"כ נראה לפרש דגילוי הקץ עניינו הוא חלוקת התפקיד לכל אחד מתוך ראיית המטרה המשותפת.

ומתוך זה יש לנו להתבונן במה שחשש יעקב שאולי יש מזרעו שאין בליבם כליבו בייחוד המקום ולכן לא ראויים שיתגלה להם גילוי היחוד, והעניין שבגאולה הוא הזמן המיוחד שנאמר עליו כי אז אהפוך על עמים שפה ברורה לעבדו שכם אחד - כמו שפירש רש"י על פסוק ראשון של שמע, וכן בלשון הרמב"ם (פ"א מהל' ק"ש ה"ד) וז"ל: "ולמה קורין כן, מסורת היא בידינו שבשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו, ציום וזרזם על יחוד השם, ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו", היינו שרצה להראות להם דרך שלימה בעבודת ה' עד תכלית הגאולה שלא יהיו אבודים בחשכת העוה"ז, וכנוסח ששמעתי ממו"ח

וידוע שיש את הדרוש הנפלא והעמוק של הרמח"ל על פסוק דידן בבחינת מעט המחזיק את המרובה בשם דרוש הקיווי (מופיע באוצרות רמח"ל הוצ' הגר"ח פרידלנדר) ועוד חיבר תקט"ו תפילות שכולם בנויים על בקשת הישועה וכל תפילה מסיימת בפסוק "לישועתך קיוויתי ה'" והיינו הקשר מהקב"ה לבנ"א לא לפי מעשיהם אלא לפי השלמה מצידו, וזש"כ הרמח"ל גם בקל"ח ועוד שלאחר חטא אדה"ר - התיקון יבוא בגילוי הייחוד שהקב"ה ישלים את בריאתו ואם חושבים הבנ"א שהם ישלימו הכל לבדם - אדרבא לו יהי. ואמת שאינו מתקיים בדין.

וזה מה שיעקב אבינו הסיק מכח העלמות הקץ, שיש סדר עבודה של לישועתך קיוויתי ה' וכן מצינו שנקראים הי"ג מידות 'נפלאות' שפועלים בסדר של פלא עליון "וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו ראוי ואינו כדאי", והוא גילוי עליון של ישועה וכמו"ש "האר פניך וניושה", וע"ז נאמר "הנה עין ה' אל יראי אל המייחלים לחסדו" כלומר שהישועה מצידו פועלת למייחלים לו, וזהו שאנו תלויים בהארץ פניו של הקב"ה, וזה נושא אופי נוסף בכל העבודה שלנו שחוץ מסדרי העבודה לקנות השלימות ולהיות בעל הטוב ההוא' (כלשון הרמח"ל) עוד נוסף לנו בחינה של שלימות שבלא היא לא שייך להשתלם - והיא עבודת התקוה - לקוות ולייחל להתגלות האלוקית.

אם כי מקום שאלה יש פה שעד כמה שבא האדם לזה העולם לעבוד ולקבל שכר כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא - מה שייך שיתקן לא לפי עבודת בנ"א שהרי בהכרח שהתערבות אלוקית להשלמת הבריאה מעמידה את הבנ"א בנהמא דכיסופא - ולזה מבואר שהשייכות שלנו בעניין העבודה בגילוי הייחוד שלו הוא שאנו מקווים לזה, וזה עוד עמוד שלם של עבודה שעומד לצד פעילותינו התמידית לתקן את העולם והיא השותפות שלנו בגילוי הייחוד מצידו.

והוא היסוד שנמסר לשבטים שיעמידו את השמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד בצורה של הכרת מושג הייחוד וכן העדות עליו אבל לא בגילוי המעשי של הייחוד.

וד"ז מלוה את השתלמות הבריאה מעיקרא שכבר בתפקיד תיקון הבריאה ע"י אדם הראשון שמתואר במעשה בראשית - חוץ מלעבדה ולשמרה - שצריך להתפלל והיינו הפניה מצידו לקב"ה שישלים מעשיו.

דרוש הקיווי לרמח"ל

ויש לראות את הדרוש של הרמח"ל שם ושזורים בו שבע ביאורים על הפסוק והוא מאמר קצר בבחינת מעט המחזיק את המרובה וכ"כ שם "ראשית הבריאה בתקוה שכל התחתונים מצפים לשפעת העליונים כו' כתיב בראשית ברא אלוקים - אין ראשית אלא תקוה" כו' עיי"ש.

ואמת שעניין גילוי הייחוד עומד על נקודה עמוקה שבאה לבאר את החיבור בין גבוליות העולם לבין שייכותו לבלתי בעל גבול ולכאורה הם שני מושגים הפוכים בהכרח שלא ימצא החיבור ביניהם, רק בצורה זו שהנברא יעמוד לצפות שהבורא ברצונו ישפוך רוחו עליו כלומר אין אפשרות שבפעולת האדם כמה שיעבוד בחריצות - יקבל את השייכות מצד עבודתו מיניה וביה לחיבור לרצון האלוקי אלא שהחיבור נעשה רק בצורה זו שנבראים וכל הגבוליים מצפים שיתגלה בהם מהארץ ה' יתברך שאינו בעל גבול ויחול בסדרים המצומצמים וזה גדר הקיווי

מלמעלה להשיב לב אבות על בנים מעמידה את העבודה באופי שונה לחלוטין, כלומר בפסוק לישועתך קיוויתי מבואר שמעמיד יעקב אבינו את התקוה לישועה שבאה מהקב"ה, ואין לחשוב על שבט זה או אחר ומכיון שבאה ההבנה שתלויים אנו בישועתו אפשר לומר שמגד יבוא לבשר את זה אבל לא ליצור את זה, שהגאולה עצמה כולה של ה' והיינו שהקץ לא נמצא בסדר שלנו מיניה וביה, ולזה אין אפשרות לגלות את הקץ.

והוא השינוי העצום בין הידיעה של הקץ לבין התקוה לקץ שהידיעה מעמידה את הרצון לכבוש את המציאות כרצונו של הקב"ה בקביעת דרכי פעולה מסויימים כו' אבל לעומתו דרך העבודה של המקוה שונה לחלוטין, שידוע שלא עליך המלאכה לגמור' ולכן אין לנו אפשרות לבנות את העבודה לפי ידיעה זו אלא דווקא עלינו מוטלת העבודה ומחוייבים לעשותה כפי הנראה לפנינו, אבל סו"ס יש לנו את הידיעה שהישועה עומדת על סדר של "יום נקם בליבי" - ליבא לפומא לא גליא, שהוא מיוחד בליבו של הקב"ה ושמור לפעולה העליונה שלו שהוא [ולא אנחנו] ישלים בעדינו לתקן עולם במלכותו, כדאי בפסוק "למעני למעני אעשה" (ישעיהו מה יא) וכן חותמת פרשת האזינו את שירת ההיסטוריה - כי אשא אל שמים ידי כו' סו"ס הגילוי יהיה מצידו, וכן מרחיב בספר דע"ת שהבנ"א עושים מצידם מה שיכולים כדי לייחד קוב"ה ושכינתיה בגילוי שמו של הקב"ה בעולם ולייחד את המצב הנפרד של יושבי הארץ וענייניהם עם רצונו של הקב"ה אבל השלמת המהלך כנגד כל הגרעונות החסרונות והמפריעים - תמיד יבוא מצד הקב"ה שיופיע להשלים את המהלך עם עבודת בנ"א [ובאמת שד"ז לא תלוי בכלל במעשי בנ"א ויבוא עכ"פ, כלומר שתיקון הבריאה יבוא עכ"פ ויש פה מסיבות מתהפך בתחבולות, והוא באחד ומי ישיבנו להחזיר כל רעה לטובה ולהביא בריותיו לרצונו ומזה מתחדש תפקיד חדש והוא הקיווי לישועתו מתוך הרצון להיות ראויים ושייכים ליום שהקב"ה יבוא לתקן עולמו ויבוא יותר לקמן].

כלומר שהצורה הנכונה של העמדת הקץ תהיה על ה' לישועתך קיוויתי' וכך זוכים ישראל לישועה מתוך שעניניהם תלויים לקב"ה במצב הסתר פנים וכן הוא מפורש בישעיהו ודרשו חז"ל שאין לך שעה קשה לישראל כאותה שעה שנאמר בה "ואנוכי אסתר אסתיר פני ביום ההוא" (דברים לא יח) ואפילו הכי "וחיכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקיוויתי לו" (ישעיהו ח יז) היינו שצריך לחכות ולקוות לקב"ה והיא הנהגה הנוהגת בתוך החושך וההסתר.

והרי שהייחול והקיווי הוא הדבר שעל ידו צריכה לבוא הישועה והוא "לישועתך קיוויתי" כלומר שהדרך לישועתך היא ב'קיוויתי'.

הכל בקיווי

וזהו שדרשו פה חז"ל (מד"ר ויחי צ"ח) שהכל בקיווי וז"ל: "אמר רבי יצחק הכל בקווי, יסורין בקווי, קדושת השם בקווי, זכות אבות בקווי, תאותו של עוה"ב בקווי כו' עכ"ל וכן איתא בחז"ל שהגאולה ג"כ בקיווי והוא כל עניין צפית לישועה - ואמר ביום ההוא כו' זה ה' קיוונו לו כו', ורוצים אנו לעמוד על עניין זכות אבות בקיווי מה עניינו.

והרי לנו הקיווי מתחילתו כשורש באבות וההדרכה בתורה עד שבאים לתכלית בגאולה וזה מערכת אדירה של קיווי ותשוקה של הופעת הקב"ה בבריאה בכל הקומה.

לישועתך קיויתי ה'

ולפ"ז מבוארת השלמת יעקב בישועתך קיויתי ה' לאחר שהתאכזב מן שהתגלה בו שמשון שהיה בכוחו כדוגמא שלמעלה (סוטה י) וזהו שדן ידין עמו כאחד שבטי ישראל שדן את ישראל - כיחידו של עולם (ג"ז שם) ולא צלח לפעול מצד הבנ"א לחוד - וחזר לישועתך קיויתי להורות על גד גדוד יגודנו כו' שמחכים אנו למבשר טוב - אליהו שנאמר עליו "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" והשינוי הזה הוא עניין היחוד והקיווי שנעשה פה המורה על הגדרת החיים עצמם שמקומם בהתאחדות עם עניין השלמת הבריאה מצידו והיינו 'תקוותי תחייני' כלומר שהתקוה מחדשת את החיים והיא הנקודה הפנימית של המבוקש באדם להניע את כח החי שבקרבנו להורות להיכן נוסעים החיים והוא חילוק החי למת שהחי יש לו אחרית ותקוה היינו שיש לו מקור ותנועה להשלמת החיים מראשית לאחרית ותקוותי תחייני מורה שנקודת הגבול והחיסרון של הבריאה מחכה לשלימות שלה.

והלכה למעשה בעניין העבודה הנפלאה הזו יש לנו את מה שנתן לנו יעקב אבינו שבמקום הקץ עצמו נתן לנו את הקיווי והשייכות לקץ, אם כי הקץ עצמו נעלם הוא, והוא עניין "פשונו חכתה לה" "יהי חסדך ה' עלינו כאשר ייחלנו לך" ונראה לבאר את חילוק הייחול מהתקוה שהיחול הוא תחושת החסר כעין "כלו עני מייחל לאלוקי" והתקוה היא החיות היוצאת מהתייחסות הזו היינו שהם שני הקוים שמזינים את התקוה שאי אפשר בלי, וכך יש שייכות ושמחה ל'עם' והם שני המשכות של הייחול והתקוה ובעבודה המעשית נאמר אשר לא ייחל לאיש ולא יקוה לבנ"א.

והיינו שהצורה של תקוותם של ישראל במציאות האדם דורשת הפך השפלות והירידה שלא לאבד את הפניה לשלימות האלוקית וההתגלות מצידו של הקב"ה, ואין לראות את חוסר השייכות לפי המעשים הקטנים של האדם עצמו אלא דווקא לייחל לקב"ה שישלים בעדו והוא העניין שכל הבריאה מייחלת לה' והאדם בכללם וכך יוצאים מסדרי ההסתר של חסרונות והחולשות לראות את המציאות מתוך האמונה שהכל יחזור לטוב.

ועלה בידינו א"כ שלמרות שהיו בני יעקב איתו בעניין הייחוד נתברר לו שאין רצון הקב"ה שיעמיד את העבודה על ידיעת התכלית ונתחדש לו מזה שהגאולה תבוא דווקא בתורת ישועה מצידו של הקב"ה וזה מעמיד את עבודת בני ישראל בשני חלקים - א' המוטל עליהם בכל דרכי ה', ב' הדרך שהתחדשה והיא עבודת הקיווי שצריכים בנ"א להעמיד עצמם בהשתוקקות מלמטה לקוות להשתלמות שלהם מצד הקב"ה ובזה תלוי הגאולה השייכות לזכות אבות וקדושת ה' והעוה"ב,

ומתוך עבודה זו נזכה ל"והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" בגילוי ש"קל חי בקרבכם" ולראות הקץ שנסתם בגילוי הייחוד "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" בגאולת עולמים.

והוא מש"כ הגר"א במקו"א שהאדם אינו עושה אלא ההכנה כלומר מעמיד עצמו ככלי לקבל את הארת טובו של הקב"ה וזה צורת ההתייחסות הנכונה ולא כמו שיש שטועים לחשוב שדרכי השלימות הם מה שהקב"ה הניח לפני בנ"א להשתלם לפי מושגיהם גרידא, והיא תפיסה מוטעית שהרי ההשתלמות של בנ"א היא לפי עניין הקשר עם הקב"ה.

ורוצים אנו לעמוד על עניין הבלתי בעל גבול לעומת המוגבל והיחס שבניהם, שמתבטא באבות לעומת הבנים, ובעבודתנו ביחול ובקיווי - אם נזכה.

זכות אבות בקיווי

מבואר הסדר של זכות אבות בקיווי שאין הכוונה לראות אותם רק כהצדיקים שהתהלכו בדרגות עליונות שהרי אין אפשרות להיות כמוהם ברמת הצדקות שלהם אלא שהם קבעו את צורות ההופעה האלוקית השלימה בעולם בחינת האבות הם המרכבה וההשתוקקות מצד הבנים לבוא לעולמם של האבות פה נמצא עניין הקיווי והוא עניין ההתגלות של אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב שכל אחד מהם העמיד הכנות להתגלותו של הקב"ה בעולם וזהו לשון הרמב"ם שזרזם על דרך ה' שהלכו בו אברהם ויצחק אביו כעניין שנאמר "האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו".

והשייכות לרמה זו היא היציאה מהמסגרת של הגבולים של הבנים אלא שחוזרים להשען על הקב"ה ולקוות לו וכך חוזרים הבנים לעמוד כבני האבות והגם שלא בצדקת הבנים והוא שהתקוה שלנו מביאה את החיבור למה שנפעל מצידו.

תאוותו של עוה"ב בקיווי - גאולה בקיווי

ועוד יש לנו את הגאולה בקיווי והוא בתפילות בנ"א שכל הדברים נועדו באופן מעשי להחיל את הסדר השלם והמתוקן של העולם הבא וכך יאיר ה' פניו לנו להפך מהסתר הפנים והיא הישועה "האר פניך וניוושעה" ולהשיג את הארת הפנים הזו בצורת המשכת הסדרים השלימים והנכונים של הבריאה שישדו האבות בגילוי דרכי ה' שהגאולה באה למען זכות אבות וכן מבאר הגר"א בביאור הסתירה בברכת אבות האם המביא גואל כלומר הגאולה היא מכח וזוכר חסדי אבות או למען שמו ומיישב שמכח הלמען שמו הקב"ה מרחם על ישראל אע"פ שאינם זכאים ומעורר עליהם זכות אבות ובזה מביא גואל לבני בניהם, ורק בהעמדתם כבני בניהם של אבות הם נגאלים, כלומר שצריך את שייכותם של ישראל להשלמה האלוקית שלול"כ מה נשתנו ישראל משאר אומות? הרי לנו שזכות אבות בקיווי וגאולה בקיווי.

קדושת ה' בקיווי

וכן בקדושת ה' בקיווי שפרשו בו מפרשי המדרש שמדבר על התורה והרי שגם הוראת הדרכים בסדר עבודת האדם איך מתגלה העולם כולו כשייך להנהגת הקב"ה והוא עילוי כל החיים בעניין ההוראה והמעשה כמו שמכוון אותנו הקב"ה את כל סדרי הקשרים בתורה לפי כל סדרי הרמ"ח והשס"ה בסדרי כל הפעולות והמעשים בחי' אשר ברא אלוקים לעשות ולשם פונה כל פעולת האדם להכיר את דרכי ה' מהשרשים אל הענפים מהכלל אל הפרטים בשלימות בבחינת השכל וידוע אותי בידיעת כלל דרכי ה' המתגלים באבות ע"ד כלל ומתרחבים בבנים ע"ד פרט.

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 177

פרשת ויחי

תשפ"ב

- כללי מלאכת מחשבת בשביעית (והחילוקים בין שבת לשביעית) ♦ הרב זאב פראנק
- העברת עציצים בשמיטה מבית לבית דרך הרחוב ♦ הרב אורי יצחקי
- דין נתכוין לאכול בשר חזיר בנתכוין ללשה"ר שגרם לו תועלת ♦ הרב חיים הלפרט
- המטביל כלי זכוכית אם מוציא בברכתו את המטביל כלי מתכות ♦ הרב אברהם זנגר

הרב זאב פראנק

מלאכת מחשבת בשביעית

מקור דין מלאכת מחשבת בשבת ויו"ט

הנה לענין איסור מלאכה בשבת ק"ל שהאיסור תלוי בשם מלאכת מחשבת כדאיתא בגמ' בכמה דוכתי, והיינו בין לקולא כגון במקלקל ובמלאכה שאינה צריכה לגופה למ"ד, ובין לחומרא כגון בזורה ורוח מסייעתו. ואע"פ שהלשון 'מחשבת' לא נזכר בתורה לענין מלאכת שבת, הא איתא בחגיגה י' ע"א מאי כהורין התלוין בשערה, מלאכת מחשבת אסרה תורה ומלאכת מחשבת לא כתיבא, ופירש"י דבמשכן הוא דכתיב, ולפי שסמך בפרשת ויקהל פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת, ע"כ. ולענין יוה"כ ויו"ט ודאי דבעינן נמי מלאכת מחשבת אע"פ שלא נסמכו למלאכת המשכן, שהרי הושוו לשבת למנין ל"ט המלאכות שהיו במשכן על כל דיניהם. אבל לענין מלאכת שביעית עלינו לברר, באותם המלאכות שאסרה תורה בשנה השביעית, אם ישנו לדין מלאכת מחשבת.

בשביעית אין האיסור תלוי בשם 'מחשבת'

והנה הדבר מפורש בתוס' גיטין (מ"ד ע"ב ד"ה שנתקווצה) ומ"ק (י"ג ע"א ד"ה נטיבה) גבי נטילת קוצים המחזברים, שאסורה מדאורייתא, ואפילו בארעא דחבריה שבשבת פטור, משום דהויה משאצ"ל, בשביעית חייב, דבשביעית לא מיפטר משום משאצ"ל, דלא בעינן בה 'מלאכת מחשבת'. וזוהו שביעית חמורה משבת, אבל מצינו גם קולא בשביעית מחמת מה דלא כתיב בה 'מחשבת'. והוא בתוס' דסנהדרין (כ"ו ע"א ד"ה לעקל), לענין הזומר בשביעית וצריך לעצים, ועביד ליה באותו ענין דודאי קשה ליה שפטור, וכתבו עלה, דליכא לחיבו משום נוטע [כ"ה גירסת המהרש"ל, והמהרש"א מקיים הגירסא 'משום קוצר', יעו"ש באורן] כדאמרין גבי שבת, דשאני גבי שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, והא מיתעבדא מחשבתו, אבל גבי שביעית אין לאסור וכו'.

בשביעית יש ג"כ פטור במלאכה הנעשית בשינוי

ומעתה יש לעיין לענין מלאכה הנעשית בשינוי כלאחר יד, אם בשביעית פטור עליה כמו בשבת, דהנה לא מצינו להדיא המקור לפטורא דכלאחר יד, אבל בחלקת מחוקק (אעה"ז ק"כג סק"ה) כתב כלפי גט שנכתב בשמאל, דאע"ג דלענין שבת פטור, התם טעמא משום דבעינן 'מלאכת מחשבת' דומיא דמשכן, על כן כל שכתב כלאחר יד או בשמאלו לאו 'מלאכת מחשבת' היא, אבל מ"מ כתב מיקרי לענין גט, ע"כ. וממילא דבמלאכת שביעית דלא כתיב 'מחשבת', שמא יהא הדין דאפילו בשינוי חייב.

וגם בזה מצינו דברים מפורשים בתוס', והוא במ"ק ד' ע"ב (ד"ה מפני), בהא דשרו רבנן לעשיית אמה בתחילה בשביעית, ולא חשו

לה משום חורש, דטעמייהו משום דכיון דע"י שינוי עביד ליה, לאו מלאכה היא ומותר, דלאו שמיה חרישה, ע"כ. ותיקשי, דלמש"כ התוס' גופייהו בגיטין ובמ"ק ובסנהדרין, האיסור בשביעית לא תלי בשם 'מחשבת', וא"כ הוה לן למימר בעושה המלאכה בשינוי לחיובא, להמבואר בחלקת מחוקק שבשבת לא מיפטר אלא משום דבעינן 'מחשבת'. וכבר עמדו בזה רבותינו, וכמו שיבוא להלן בס"ד.

החילוק בין שינוי בעצמות המלאכה לשינוי באופן עשייתה

הנה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (בתשו' הנדפסת בספר משנת הגר"ש סי' ג') כתב לפרש עפ"מ"כ האגלי טל בפתיחה (אות ג') דשני אופנים הן בשינוי דכלאחר יד, יש שהשינוי באיכות הנפעל שלא נפעל כראוי והא לאו מידי הוא בכל דיני התורה, ויש שהשינוי רק באיכות הפועל, שלא עשה המלאכה כדרך עשייתה, ובהא אין הפטור אלא בשבת, ומשום דבעינן 'מחשבת'. והשתא י"ל שהשינוי בחרישה שע"י עשיית האמה הוא שינוי בעצם איכות החרישה, ולהכי לאו מלאכה היא אפילו לענין שביעית דלא כתיב בה 'מחשבת'.

היתר שינוי הוא רק בצירוף דאינו מכוין למלאכה

ובחוט שני (עמ' פ"ד שעה"צ אות קצ"ו) כתב בזה, דכל מש"כ התוס' לענין עשיית אמה דכיון דע"י שינוי עביד ליה לאו מלאכה היא, היינו דוקא התם דאינו מתכוין לחרישה ואע"ג דפס"ר הוא כמפורש בדברי התוס' שם, בהא אהני לן מה שמלאכת החרישה נעשית בשינוי דתו אין כאן מעשה מלאכה גמור לאוסרו מכח מה דהוי פס"ר.

ואם כי דברים מחודשים הם, מ"מ מפורשים הם בחז"א (י"ח סק"ט), דנקט בפשיטות בטעמא דרבנן דלא חיישי לחרישה בעשיית אמה, דכיון דלא מכוין לזה, ומלאכתו ג"כ אינו כדרך העושין לזריעה שרי, וכמש"כ תוס' שם, ע"כ. הרי דתרתני בעינן, חסרון כוונה עם השינוי.

ושמא ביאורו, בהקדם מש"כ החז"א (י"ט סק"ד ד"ה ובתוס') כלפי מש"כ התוס' דסנהדרין בזומר וצריך לעצים, דאי עביד ליה באותו ענין דודאי קשה ליה שפטור, וכנ"ל, דהיינו טעמא משום דזימור צריך דקדוק וחכמה שלא יגרע בפירות, ובצריך לעצים שאינו מדקדק בזה, כיון דאין עושין כן, והוא נתכוין לעצים, לענין שביעית פטור. וביאורו לכאור', דמתוך שאינו מדקדק באופן הזמירה שלא תהא קשה לפירות, מוכח מתוך מעשיו שאינו עוסק בתיקון הקרקע, וכיון שבאמת גם לא נתכוין למלאכה, לאו שם מלאכת הקרקע עלה.

השתא י"ל דהיינו נמי מש"כ החז"א בטעם היתר עשיית אמה לרבנן, שמתוך צירוף שני העניינים, שאינו מתכוין לחרישה, וגם נעשית שלא כדרך העושין לזריעה, לאו שם מלאכת עבודת הארץ עלה. ולזה ניחא שפיר, מה דמהני שינוי להתיר בשביעית אע"ג דלא כתיב בה 'מחשבת' כמו בשבת, שהרי יסוד ההיתר מכח מה דאינו מתכוין לתיקון הקרקע, עם מה שגם מוכח מתוכו, שהרי אינו עושה כדרך העושין לזריעה, ותו לא קרינן בה עבודת הארץ.

שינוי לחוד או אינו מתכוין לחוד אי שרי מדאו'

ויש לציין לדברי החזו"א במקום אחר (י"ח סק"ו ד"ה ויש) בהאי ענינא, דנראה דבשינוי ל"ע אינו אסור מן התורה. ומשמע דכל בשינוי לחוד, מדאורייתא מישרא שרי, ורק מדרבנן אסור. ושם כתב עוד, דאפשר דמן התורה אינו אסור אלא במתכוין, וכל שאינו מתכוין לעבודת הארץ אינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום שהיה נראה להם להתיר. אמנם בתוס' בגיטין ומו"ק הנ"ל (באות ב'), שכתבו על נטילת קוצים המחבורים, שאסורה מדאורייתא אפילו בארעא דחבריה, ומשום דשביעית לא בעינן בה מלאכת מחשבת, שמע מינה דגם בשינוי מתכוין לעבודת הארץ, חשיבא מלאכה מן התורה. ואכן החזו"א בסו"ד שלח לעיין במש"כ לקמן (י"ט סק"ב), ושם נתקשה בדברי התוס' מכח מש"כ להוכיח דהיכי דאינו מתכוין לעבודת הארץ, אין איסור בשביעית מן התורה.

מקלקל ורוח מסייעתו בשביעית

עד השתא כתבנו לרוב בדין שינוי וכלאחר יד במלאכת שביעית, דשמא חמירא ממלאכת שבת, דלא כתיב גבה מלאכת מחשבת. ויש לעיין עוד לענין פטורא דמקלקל, דגבי שבת קי"ל דכל המקלקלין פטורין, והיינו משום דלאו מלאכת מחשבת היא, וא"כ שמא בשביעית אפילו מקלקל ליחייב. וכן יש לעיין לענין רוח מסייעתו, דגבי שבת הזורה ורוח מסייעתו חייב, ופירשה רב אשי בב"ק ס' ע"א דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וממילא בשביעית ניזיל בה לקולא, ולא יתחייב על סיוע הרוח במלאכה האסורה.

מסקנת הדברים

א] במלאכת שביעית לא בעינן 'מחשבת', וכתבו התוס' דלהכי חייב גם על מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ב] לענין מלאכה הנעשית בשינוי מבואר בתוס' להתיר. להגרי"ש אלישיב היינו דוקא כשהשינוי באיכות עצם המלאכה, דבכל התורה כולה לאו מלאכה היא. ולהמבואר בחוט שני, היינו דוקא בשינוי מתכוין למלאכה, אע"ג דפסיק רישא הוא, וכן מבואר בחזו"א.

ג] החזו"א דן לומר, דבשינוי לחוד, אין האיסור מדאורייתא. וכן בשינוי מתכוין לעבודת הארץ. אמנם בתוס' מפורש, דגם בשינוי מתכוין להשביח הקרקע, יש בו איסור תורה.

ד] יש לעיין לענין פטורא דמקלקל במלאכת שביעית, וכן לענין חיובא דרוח מסייעתו.

הרב אורי יצחקי

העברת עציצים בשמיטה

א. הפוסקים שו"ט בענין ההנהגה הנכונה בענין עציצים בשמיטה, וראיתי לברר פרט אחד מסוגיא ענפה זו, והוא אם יש היתר בשמיטה להעביר עציץ מבית לבית דרך הרחוב, ונוגע מאוד לכל מי שעובר דירה או קונה עציץ.

הנה יש להקדים ולבאר את יסודות ההלכה בענין עציצים בשביעית, וכדי לקצר בידוע ולהגיע אל המכוון במאמר זה, אעתיק תחילה מש"כ בזה בספר דבר השמיטה (שיעורי שביעית למו"ר הגר"צ וובר שליט"א) בפרק ו' [כותרות הסעיפים אינן מהרב]:

[א] קיצור דיני עציצים בשדה ובבית. אסור לזרוע בעציץ נקוב וה"ה שאר מלאכות כיון שדינו כקרקע לכל דבר, ואף בעציץ שאינו נקוב גזרו רבנן אטו נקוב ונתנו לו דיני עציץ נקוב [חזו"א סי' כ"ב ס"ק א'], אלא דאפשר דיש להקל לזרוע בעציץ הנמצא בתוך בית מטעם אחר, דבירושלמי [ערלה פ"א סוף ה"ב] הסתפקו אם מותר לזרוע בשביעית בבית דכתיב בקרא "שדך לא תזרע" משמע דוקא שדה אבל בית מותר, ומקרא ד"ושבתה הארץ שבת לה" כל ארץ במשמע, ואף בית, והניחו שם בספק, ודעת הפאת השולחן [סי' כ' ס"ק א'] דבזהמ"ז דשביעית דרבנן הו"ל ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא ומותר לזרוע בזה"ז בתוך בית.

אמנם בחזו"א שם חלק עליו דאף שכיום שביעית מדרבנן מ"מ כיון ששורש הספק הוא בדאורייתא ובו אזלינן לחומרא כדין ספיקא דאורייתא, ה"ה בזמן הזה אזלינן לחומרא ואין להתיר לזרוע בבית. ומ"מ ידוע הוראת החזו"א דאפשר להקל לזרוע בעציץ שאינו נקוב בתוך בית כיון דבלא"ה אין איסורו אלא מדרבנן, ומ"מ אף בזה לא היקל לזרוע אלא בשעת הדחק, ע"כ.

ב] הוצאת עציץ מהבית לחוץ. עוד כתב החזו"א [סי' כ"ב ס"ק א'] דיש לאסור להוציא עציץ מהבית לחוץ, דלצד הראשון דבית לא מיקרי "שדה" ממילא כשמוציאו מהבית נהיה במצב של "שדה" והרי הוא תולדת זרע, וז"ל: ואף למאן דמיקל אסור להסיר התקרה מעל הזרעים בשביעית דהוי תולדת זרע, ולפ"ז אף אם זרע ערב שביעית אסור להסיר התקרה בשביעית, שעצם הוצאת העציץ לחוץ זה עצמו כזריעה, ועוד כשמסיר התקרה נמצא דעביד איסורא למפרע דהוי זרע ע"מ להסיר וזו זריעה גמורה [ולטעם זה אף להסיר בשמינית אסור], ואם הוסר באונס כל מה שגדל אסור משום ספיחין דלא עדיף מעלו מאליהן בשביעית וקדושים בקדושת שביעית, וכש"כ אם מתוח אהל ארעי לפי שעה לזרוע תחתיו שזה אינו כלום ואין אהל ארעי מבטל שם שדה כלל, ע"כ.

ג] הסרת תקרה כשאין מתכוין. ומצוי שבזמן שמנקים הבית מוציאים את העציצים למרפסת, ויש לזהר לא לעשות כן בשביעית במרפסת פתוחה דיש בזה איסור זרע כמ"ש החזו"א, וכן מצוי שמניח עציצים במרפסת מקורה ובערב סוכות מוריד את התקרה כדי לסככה בסכך כשר, וצריך להקפיד להכניס מקודם את העציצים לתוך הבית כיון שבשעת הורדת התקרה הרי הוא זרע את העציצים, ויש שהתירו בכל זה כיון דעושה כן לצורכו ואינו מתכוון לעשות זריעה וכמו שנתבאר לעיל [פרק ג' סעיף ב' ג'] דכל שאינו מתכוון שרי אף בפסיק רישא, אמנם דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל להחמיר בזה ואפשר דטעמו דחיישינן דניחא ליה, דנתבאר לעיל [שם] דבניחא ליה אין להתיר אף שאינו מתכוון, ואף כשיודע בעצמו שלא איכפת ליה מ"מ אסור מפני הרואין ואין כאן היכר דדילמא כוונתו ג"כ לצורך העציץ. ע"כ העתקה מדברי מו"ר הגר"צ וובר בספר דבר השמיטה.

ב. הוצאת העציץ מביתו ע"י כיסוי בניילון. הנה לגבי הוצאת עציץ מבית לבית דרך הרחוב, ודבר זה מצוי כשקונה עציץ בחנות ובא להעבירו לביתו, או כשעובר דירה, לכאורה יש בזה שתי בעיות, האחת דבמקרים רבים מדובר בעציץ נקוב, והבעיה השניה היא הוצאת העציץ מהבית או החנות שהם מקורים לרחוב שאינו מקורה, נחשבת כתולדת זרע לפי החזו"א, שאסורה גם בעציץ שאינו נקוב.

הנה כתב החוט שני [פ"א ה"ו עמו' ק"י] העברת עציצים בשביעית מהבית לחוץ לבית אפשרית ע"י שעוטפים את העציץ והצמח עם כל ענפיו בניילון שסגור מכל צדדיו דאז אין לו ניקה וכך מעבירו לבית אחר, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

והקשה מו"ר: אמנם יש לעיין בזה דעטיפתו בניילון אטום מועילה אמנם להופכו לאינו נקוב, אך מ"מ מדרבנן אסור לזרוע גם בעציץ שאינו נקוב, ובהוצאתו לחוץ יש בו תולדת זרע וכמ"ש החזו"א הנ"ל דמוציאו מבית ל"שדה", ובאמת באורחות רבינו ח"ב עמו' שנו" הביא בשם החזו"א דאסור להוציא לחוץ אף אם מכסה את כולו בפח וכד' מטעם זה דהוא תולדת זרע. ומסיק מו"ר זצ"ל: ומ"מ נראה להקל בזה דסו"ס הרי אינו מתכוון לזה, ומעיקר הדין היה צריך להיות מותר אף בלא כיסוי, אלא דשייך בזאת גזירת הרואין שיאמרו שמכוון לתועלת העציץ, ולזה מועיל כיסוי בפח או בניילון דהוי היכר שאין כונתו אלא לצורכו להעבירו ממקום למקום, וכמבואר ברמב"ם פ"א ה"ז דכל שבהמתו או כירתו מוכחין עליו שרי וכמו שנתבאר לעיל פרק ג' סעיף ג', עכ"ל.

ג. ולענ"ד יש לדון בזה טובא, (ומקצת הדברים דנתי לפני מו"ר, ואביא את הדברים כפי הבנתי ועל אחריותי). דיל"ע על מש"כ להתיר משום דהוי דבר שאינו מתכוין, ולכאורה תמוה דהוי פ"ר דבשבת מחמירינן גם באיסור דרבנן כמבואר בכל הפוסקים בסימן שי"ד, אך לזה ציין מו"ר למש"כ בפרק ג' ושם כתב בשם החזו"א [י"ט, י"ד] דבשביעית מותר באינו מתכוין אפילו בפ"ר, אלא שכתב עוד שהחזו"א הסתפק שמא דווקא בלא איכפת ליה אבל בניחא ליה אסור, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דכל שניחא ליה אסור. מעתה יש לדון בנידו"ד אם חשיב "ניחא ליה".

ד. הנה מו"ר נקט דחשיב "לא ניחא ליה", וטען שעיקר איסור זרוע הוא על מעשה הזריעה וזה ודאי לא ניחא ליה בנידו"ד, דודאי אין רצונו ולא ניחא ליה כלל שהעציץ יהא זרוע באמצע הרחוב, וגם מעשיו מוכיחים כן שמעבירו כל העת ממקום למקום, אך לענ"ד היה נראה דודאי חשיב שניחא ליה דהא ודאי ניחא ליה בתוספת הצמיחה של העצם בהוצאתו לרחוב, וטען מו"ר דמלאכת זרוע בשביעית היא על הכנסת הזרע בקרקע ולא על צמיחתו, וכמו שהכריע החזו"א בדין זרוע בערב שביעית ונקלט בשביעית שמתור (ברע"ם ואילנות סרק) ודלא כהמנחת חינוך דס"ל שיש איסור גם

על הקליטה בשביעית.

כתב שההיתר הוא רק כשהמספר והשומע מתכוונים שניהם לתועלת, אבל אם המספר לא התכוין לתועלת והשומע מתכוין לתועלתו, כתב בבמ"ח סקמ"ו דהמספר עובר באיסור נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, דה"נ נתכוין ללשה"ר ועלה בידו לשה"ר לתועלת, ולענין השומע שמכוין לתועלת מן הדין היה ראוי להתיר את שמיעתו, אלא שכתב הח"ח שמ"מ עובר על לפני עור שמכשיל את המספר באיסור נתכוין וכו' [והביא ראיה מתוס' בקידושין ל"ב דכתבו שיש לפני"ע על איסור נתכוין, ושוב דן הבמ"ח שמא הוי לשה"ר גמור ולא רק נתכוין, דכיון שלפי מחשבתו נתכוין לגנות את חבירו, הוי לשה"ר גמור, ע"ש]. ויל"ע אם דברי הח"ח נסתרים מדברי האחרונים המובאים להלן.

דהנה בסוף פר' ויחי מבקשים האחים סליחה מיוסף [כמבואר ביומא דף פ"ז שהיה בזה דין ביקוש מחילה, ומינה ילפי' דלא יבקש יותר מג"פ כפי שאחי יוסף ביקשו רק ג' פעמים אנא, שא נא, שא נא], ויוסף משיב לאחים 'ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב', וכ' האור החיים בזה"ל, 'ואתם חשבתם וגו' אלוקים חשבה לטובה, והרי זה דומה למתכוון להשקות חבירו כוס מות והשקהו כוס יין שאינו מתחייב כלום והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים'.

והקשו הבית יצחק [יו"ד ח"א ס' ח'] והכלי חמדה עה"ת שדברי האוה"ח נסתרים מדין נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך סליחה וכפרה, והיאך כ' האוה"ח דדמי למתכוין להשקות כוס מות והשקהו כוס יין שאינו מתחייב כלום ופטורים אפי' בדיני שמים, הא אכתי בעו סליחה וכפרה. ומצינו ב' דרכים באחרונים שמשניהם יש ללמוד חידושים בהל' נתכוין לאכול וכו', ובשניהם יל"ד מדברי הח"ח הנ"ל.

הכלי חמדה כ' חידוש גדול דכל האי דינא דנתכוין לאכול וכו' הוי רק בעבירות שבין אדם למקום, אבל בעבירות שבין אדם לחבירו שהאיסור הוא להרע לחבירו, ליתא להאי דינא דנתכוין, וזהו שכתב האוה"ח שהיות ולבסוף השקוהו כוס יין, הרי הם זכאים אפי' בדיני שמים.

בפולגת האחרונים בגדר איסור נתכוין

ולבאר דבריו [אשר לכאורה אינם מובנים מ"ש בין אדם לחבירו] יש להקדים פולגת האחרונים בגדר איסור נתכוין לאכול וכו', דהנה התרומת הכרי בהקדמתו הקשה שדין זה סותר למה שמצינו שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ות' דבאמת הקב"ה דן גם מחשבה כדחזינא מהא דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וכן מצינו בקידושין מ: דאחר ששנה בעבירה הקב"ה מצרף גם מחשבה למעשה, וכע"ז מבואר בתוס' שם דעכו"ם נידון גם על מחשבה, אלא הא דבישראל אין הקב"ה מצרפה למעשה קודם ששנה בה הוא משום שתולין שימלך על מחשבתו הרעה, וע"ז איתרע מחשבתו, 'אבל בחשב לאכול בשר חזיר והעלה בידו בשר טלה הנה מחשבתו הרעה הזאת מיקרי מחשבה ולא איתרע משום דעביד דממליך דהרי חזי' דלא נמלך דהרי ה' סבר שהוא חזיר ואפ"ה אכלו והוא חילוק נכון'. ומבואר דס"ל דאיסור נתכוין הוא על גוף המחשבה רעה, ורק דבעי מחשבה רעה שלא עביד דממליך.

אולם בגר"ז בנזיר דף כ"ג מבואר גדר אחר בהך דינא, דהנה בתוס' בנזיר כ"א מבואר דכשעוברת על נדר שאביה היפר לה ולא ידעה מהפרתו פשיטא שפטורה ממלקות, והחידוש בדין 'מתכוין' הוא מה שצריכה סליחה וכפרה, אך כתב הגר"ז דמהרמב"ם פ"ב מנדרים הל"ח שכ' דאע"פ שנתכונה לאיסור הרי היא פטורה ממלקות וצריכה רק סליחה וכפרה, משמע שהתחדש בפרשה זו שאין חיוב מלקות אלא רק סליחה וכפרה, ותמה הגר"ז מהיכי תיתי שיהיה מלקות על נתכוין לאיסור, ובאר בזה, 'וצריכים לומר דבאמת בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה יש כאן מעשה איסור אלא דילפי' מקרא דליכא חיוב מלקות', והיינו דאכילת טלה במחשבת איסור חשיבא אכילת איסור ולא רק מחשבה. ובבאר דבריו י"ל דהאיסור אינו רק גוף האכילה, אלא אף המחשבה הוי חלק מהעבירה, כדחזינא מהא דמזיד חמור יותר משוגג, וא"כ י"ל דמחשבת איסור בלי החפצא של האיסור הוא גם חלק מאיסור אכילת חזיר [ואם היה מלקות על נתכוין היו צריכים להתרות על 'חזיר' ולא על 'נתכוין'], וקמ"ל בהאי פרשה דליכא מלקות אלא רק סליחה וכפרה, אבל הסליחה וכפרה על גוף אכילת הטלה במחשבת חזיר.

ומקובל שיש נפק"מ בפולגת התה"כ והגר"ז בנתכוין לאכול בשר חזיר וחשב שחזיר מותר, ועלה בידו בשר טלה, להתה"כ דהסליחה

הנה אנכי הקטן כבר הארכתי בזה בתכלית האריכות בספרי "חסד לאברהם" שביעית שיצא לאחרונה, והבאתי שדברי החזו"א בזה מתנגדים בפשוטו לדעת כמה מגדולי הראשונים בסוגיא בע"ז כמו שעמד בזה כבר בספר חוט שני, ומה שתירץ את דעת החזו"א הוא דחוק למעיין, וא"כ דברי המנחת חינוך אינם דחויים, ולפ"ז יש מקום להחמיר בנידו"ד דחשיב כ"ניחא ליה".

ה. עוד רגע אדבר בענין זה דילמא גם לחזו"א יש להחשיב את העברת העציץ כ"ניחא ליה", דהא זה פשוט דודאי ניחא ליה בכל פעולה שעושה בהעברת העציץ, דכל נקודה ונקודה בקרקע שעובר בה הוא עובר ברצונו ובניחותא גמורה, אלא שאין רצונו שהעציץ ישאר בנקודה זו, אך אין לו אפשרות להעביר את העציץ מהחנות לביתו בלא שיעבור את כל המסלול ברחוב, ויש לדון אם חשיב כ"ניחא ליה" מחמת זה, עד שנאמר שבכל פעולה ותנועה שעושה בדרכו נחשב כ"זורע" ו"עוקר", ובכל זריעה ניחא ליה כיון שרצונו בהוצאה זו שהיא היא הנחשבת מעשה זריעה.

ויש להביא ראיה ממש"כ המשנ"ב בסימן שכ"א סוס"ק נ"ז בשם הח"א שכשמכסה מי רגלים בחול ואפר וכשיתן מעט יהיה מתערב במי רגלים הוי כמו לישא ומנתינת מים חייב להרבה פוסקים, ע"כ, וכתב בשעה"צ ס"ק ע': ונראה דבזה לא שייך פ"ר דלא ניחא ליה דבאמת ניחא ליה שיבלע המ"ר בתוך האפר וחול כדי שלא יהיה מינכר, ע"כ, ובספר קצוה"ש סימן קמ"ו בדה"ש ס"ק נ"ח ביאר דבריו לפמש"כ הריב"ש [הו"ד במג"א סוס"י ש"ג] גבי סריקת השער בשבת, כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות וא"א זה זולת ההשרה מקרי פ"ר דניחא ליה, ה"ה בנותן אפר על מ"ר כיון שרוצה שיבלעו המ"ר בתוך האפר וא"א זה מבלי שיעשה לישא באפר הוי פ"ר דניח"ל, עכ"ל. וצ"ע.

ו. אך לענ"ד עוד דגם אם נודה לחזו"א בעיקר מלאכת זורע בשביעית דהאיסור על הכנסת הזרע בקרקע ולא על הקליטה, בנידו"ד דהאיסור הוא מחמת הוצאת הצמח מבית לשדה לכו"ע גדר המלאכה הוא תוספת הצמיחה והתועלת לצמח בשדה, דאפילו אם נקבל את חידוש החזו"א דהוצאת צמח מבית לשדה או הסרת התקרה של הבית נחשבת כתולדה דזריעה, קשה מאוד להבין שגדר המלאכה היא הכנסת הזרע בקרקע, ובפרט במקום שמחציק את העציץ בידו ואינו מחובר כלל לקרקע, וע"כ הכא כו"ע צריכים להודות דהאיסור על תוספת הצמיחה והתועלת לצמח בשדה, ועיין בכ"ז בספרי "חסד לאברהם" שביעית, ואם כנים הדברים הרי בנידו"ד ודאי ניחא ליה שהרי ניחא ליה מאוד בכל תוספת צמיחה של הצמח והשתיל שבעציץ.

ז. אך מה שיש לצדד להתיר בכה"ג הוא ע"פ מש"כ בספר חוט שני (פרק א' הלכה ב' עמ' פ"ד - פ"ה, הערה קצ"ו), דבמלאכות שביעית כשאנו מתכוין להם וגם עושה המלאכה בשינוי לאו מלאכה היא אף כשהוא פסיק רישא, מפני שהשינוי מוריד את האיסור שבפסיק רישא והו"ל אינו מתכוין ומותר, והטעם שכשעושה מלאכה ומתכוין לה הרי שיש כאן מעשה גמור של מלאכה, אבל כשלא מתכוין כלל למלאכה וגם עושה בשינוי הרי שאין כאן צורת המלאכה הנעשית ברגילות, ובזה י"ל דאף כשהוא פסיק רישא מ"מ אין זה נחשב כמתכוין לעשות המלאכה בגלל הפסיק רישא, עכ"ל.

הנה בנידו"ד פשוט שגם לפי החזו"א דהוצאת צמח מבית לשדה או הסרת תקרת הבית נחשבת כתולדה דזריעה, ודאי אינו כצורת המלאכה והוי שינוי גמור, ובאינו מתכוין אע"פ דהוי פ"ר מותר, וכמו שביאר מרן בחוט שני, וא"כ ה"ה בהעברת עציץ מבית לבית דרך הרחוב צ"ל מותר דאינו מתכוין והוי שינוי מצורת המלאכה.

הרב חיים הלפרט

אם יש דין נתכוין לאכול בשר חזיר בנתכוין ללשה"ר שגרם לו תועלת

האחרונים הוציאו חידושים לדינא מדברי האור החיים בפר' ויחי בדין נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דבעי סליחה וכפרה כמבואר בנזיר דף כ"ג, דיש אופנים דליתא להאי דינא, ויש מדבריהם נפק"מ לדינא בהל' לשה"ר כפי שיתבאר להלן.

דהנה הח"ח [כלל ד סעיף י] כ' שיש בלשה"ר היתר 'לתועלת', אולם

מצוה לספר כדי להציל חבירו, ואעפ"כ אית ביה איסורא דנתכוין. ונ"ל דאין מזה ראייה בהקדם הבאור בדברי הבית יצחק, דלכאורה דבריו צ"ב מאי נפק"מ שעלה בידו מצוה, סו"ס איכא מחשבת איסור. ויש לבאר דבריו ע"פ הגר"ז הנ"ל דאיסור נתכוין ל"ה על המחשבה, אלא על אכילת הטלה במחשבת חזיר, דלפ"ז יש לבאר את חידושו דדוקא כשעלה בידו מידי דמצוה כהיא דמנחות דהציל את איסור, אבל כשעלה בידו מידי דמצוה כהיא דמנחות דהציל את התינוק, משתנה הגדרת המעשה דל"ח מעשה איסור ע"פ המחשבה, אלא מעשה הצלה ע"פ התוצאה, ולהכי אין בזה איסור נתכוין. ועפ"ז י"ל דמש"כ הח"ח דיש איסור נתכוין בלשה"ר לתועלת אינו סותר למש"כ הבית יצחק, דכשמספר לשה"ר על פלוני, גם אם הוברר שיש מזה תועלת לשומע, מ"מ כלפי אותו שסיפר עליו חשיב מעשה לשה"ר, ולהכי יש בזה איסור נתכוין, ואינו לדומה למש"כ הבית יצחק דאיירי באותו מעשה, כגון בההיא דמנחות דהמעשה צידה הוגדר מעשה הצלה ע"י הצלת העובר, וכן באחי יוסף המעשה כלפי יוסף הוגדר כמעשה הצלה, משא"כ בלשה"ר לתועלת, הלשה"ר והתועלת הוו בתרי גברי.

אלא שלפ"ז י"ל דבידוד גדול לדינא במקום שהלשה"ר והתועלת הוא בחד גברא, כגון שסיפר לשה"ר על ראובן, ומתוך הלשה"ר הגיע תועלת לראובן, כגון שנמנע ממנו שידוך ע"י הלשה"ר, ולבסוף הוברר שאותם אנשים אינם הגונים, דנמצא שהלשה"ר הוא זה שהציל אותו, דבכה"ג לדעת הבית יצחק מהני התועלת להפקיע אף את האיסור נתכוין, דומיא דאחי יוסף שההצלה שצמחה ממכירתו הפקיעה את האיסור נתכוין.

אלא שעיקר דברי הבית יצחק באחי יוסף מחודשים טובא, דבשלמא בסוגיא במנחות ניתן להבין שע"י המעשה הצלה פקע מהמעשה שם צידה, אבל מה שע"י מכירת יוסף היתה הצלה לאחר עשרים ושנים שנה איך מהני להפקיע שם מעשה איסור ממעשה המכירה. אכן גם אי נימא דבאחי יוסף לא שייך חידושא דהבית יצחק ומהטעם הנ"ל, אכתי י"ל דשם בגוונא הנ"ל שייך היסוד של הבית יצחק, דשמה לשה"ר שיש בו תועלת לאותו אחד שמספרים עליו, דומה לההיא דמנחות דכמו דהתם פקע שם צידה, אף הכא פקע שם מעשה איסור לשה"ר. אך עיקר דברי האחרונים הנ"ל תמוהים טובא כפי שיתבאר להלן.

א. בכל עיקר תמיהת האחרונים מדין נתכוין שמעתי מידידי הגאונים רבי שלמה פלאי שליט"א ורבי אברהם קוסובסקי שליט"א לתמוה טובא, דבאחי יוסף לא שייך כלל איסור נתכוין, דהא דינא דנתכוין מבוסס על מחשבת איסור [להתרוה"כ על עצם המחשבה, ולהגר"ז המחשבה מצטרפת למעשה איסור], ובאחי יוסף לא היתה שום מחשבת 'איסור' אלא פסקו דינו כרודף, כמבואר בספורנו על הפסוק ואתם חשבתם עלי רעה, "הנה פעולתכם היתה בשגגה שחשבתם אותי לרודף ואם היה זה האמת היה פעולתכם בדין", וא"כ לא היתה בהם 'מחשבת איסור', דכשב"ד פוסקים דין רודף אין בזה פסק בהם 'רציחה', אלא פסק המצוה להמיתו כדן רודף, דאטו ב"ד שטעה עובר על איסור נתכוין, הא פשיטא דאין בזה מחשבת איסור, וא"ש מש"כ האור החיים דהוי כמתכוין להשקות חבירו סם מוות והשקוהו כוס יין, דהיתה להם רק מחשבת סם מוות אבל בפועל לא הרגוהו, ומדין מחשבת איסור ליתא כדלעיל, אלא שנתבעו על עצם מה שפסקו עליו דין רודף, דהוברר שהיה שלא כדן.

ב. בעיקר דברי האחרונים תמה בחבצלת השרון, דלדבריהם שאין תביעה אפ"י על מחשבת איסור, מהו שנענשו האחים על מכירת יוסף בעשרה הרוגי מלכות שבא כעונש על מכירת יוסף [ומזה הוכיח רבינו בחיי שיוסף לא מחל לאחים], הא לדבריהם לא היה שום חטא, וע"כ דהיה חשוב כחטא, ואעפ"כ לא שייך בזה איסור נתכוין ומהטעם שבארו ידידי שליט"א.

ג. עוד יש לתמוה, דגם אם לפי הכללים של איסור נתכוין אין עליהם תביעה, הא הכא איירי שעשו מעשה גמור והוא איסור של גונב איש ומכרו, ול"ה רק מחשבה אלא מעשה גמור, ואם יש תביעה על איזה איסור, התביעה היא על גוף המעשה כפי שאכן נתבעו עליו בעשרה הרוגי מלכות, ולא מדין נתכוין.

ומעתה אין ראייה ליסוד שכתב הבית יצחק מאחי יוסף, אלא שאכתי יש ראייה מהסוגיא במנחות, וכבר נתבאר דהתם מובן היטב שע"י הצלת העובר פקע שם מעשה צידה, ואף בנידון לשה"ר שיש בו תועלת לאותו גברא, אפשר דפקע שם לשה"ר ואית ביה שם הצלה, אבל באותו דמהתם אינו מוכרח להכא, דבנד"ד אפשר דאכתי אית ביה גם שם לשה"ר וגם תועלת, ואפשר שיהיה בזה איסור נתכוין, וצ"ע לדינא.

וכפרה על המחשבה רעה, בכה"ג ליכא מחשבה רעה היות וחשב שמותר, ואילו להגר"ז דהאיסור אינו על המחשבה רעה, אלא שאכילת טלה במחשבת חזיר הוי אכילה אסורה, אף בכה"ג הוי כחשב לאכול את מה שהתורה אסרה, דלא צריך מחשבה 'רעה', אלא 'מחשבת חזיר', והא איכא.

ומעתה י"ל דחידושו של הכלי חמדה תליא בהאי פלוג', להתרוה"כ מסתבר שאף במחשבה רעה בין אדם לחבירו בעי סליחה וכפרה, דכל שא"א לחזור ממחשבתו דומיא דאחי יוסף, הוי מחשבה רעה שהקב"ה מצרפה למעשה, אבל להגר"ז שהאיסור בגוף המעשה, ניתן להבין שבעבירות שבין אדם לחבירו גוף האיסור הוא התוצאה כלפי חבירו, וכל שבפועל ליכא תוצאה, חסר בעיקר האיסור.

אם מוכח מהח"ח דיש איסור 'מתכוין' גם בבין אדם לחבירו

ועפ"ז י"ל דבדברי הח"ח [המובא לעיל] שיש בלשה"ר איסור נתכוין, דהא מבואר ברמב"ם פ"ז מהל' דעות ה"ה שלשה"ר הוא איסור להזיק לחבירו, וז"ל, "אחד המספר בלשון הרע בפני חבירו או שלא בפניו, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבירו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הוי זה לשון הרע", ולפמ"כ הכלי חמדה ל"ש איסור נתכוין בבין אדם לחבירו. אך יש ליישב בכמה אנפי.

א. י"ל ע"פ מש"כ בבמ"ח כלל ג סק"ז בשם השע"ת דבלשה"ר יש ב' חלקים, "המספר לשון הרע שנים הנה קוראותיו הנזק והבשת אשר יגרום לחבירו, ובחירתו לחייב ולהרשיע את חבירו ושמחתו לאידם", דמבואר שיש בלשה"ר גם חלק של מזיק וגם חלק מדה רעה להרשיע את חבירו, דלפ"ז י"ל דהן אמנם החלק הראשון שכ' רבינו יונה הוא בין אדם לחבירו, אבל החלק של בחירתו להרשיע את חבירו הוא בין אדם למקום, ואולי רק חלק זה ישנו באיסור נתכוין ללשה"ר. אולם מסתימת הבמ"ח משמע דמדן נתכוין יש את כל חלקי איסור לשה"ר, וזה סותר למש"כ הכלי חמדה.

ב. אמנם י"ל דגם כלפי החלק האיסור להזיק שייך דין נתכוין, דהא מבואר בערכין ט"ו דגם באופן שלא אהנו מעשיו עובר באיסור לשה"ר, ומזה מוכרח דשורש האיסור לשה"ר להזיק לחבירו אינו תוצאת הנזק, אלא מעשה מזיק כלפי חבירו, וע"ז שייך דין נתכוין, שאף נתכוין ללשה"ר שלא לתועלת ועלה בידו לשה"ר לתועלת, יש בו שם מעשה איסור היזק חבירו.

ג. עוי"ל דכל הכלל שכ' הכלי חמדה שייך רק באופן שלא היתה תוצאת נזק כלל ועיקר, אבל היתר לשה"ר לתועלת הוא אף באופן שיש נזק לאותו שמספר עליו, דאף באופן זה הותר לשה"ר כשיש ממנו תועלת, ולהכי שייך בזה איסור נתכוין כשלא נתכוין לתועלת.

בד' הבית יצחק דאין איסור כשעלה בידו מצוה

אולם הבית יצחק ביו"ד ח"א ס' ח' כתב תי' נוסף על קושית האחרונים מ"ט אין באחי יוסף איסור נתכוין, דהך כללא שייך רק בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דהוא מידי דרשות, אבל כשעלה בידו מידי דמצוה ליתא להאי כללא, ומקורו מהא דפליגי במנחות דף ס"ד במתכוין להעלות במצדותו דגים והעלה גם תינוק או רק תינוק [ע"ש], אי חייב משום צידה דאזלי' בתר מחשבתו, או דפטור דאזלי' בתר מעשיו שהציל תינוק, ומשמע דלמאן דפטר אינו צריך אפ"י סליחה וכפרה ולא מכת מרדות, וקשה דקעבר על איסור נתכוין, וע"כ דבנתכוין לאיסור ועלה בידו מצוה ליכא איסור נתכוין, ואף באחי יוסף שעלה בידם מצוה שהוברר שלמחיה שלחו הקב"ה להציל את כלל ישראל כמבואר בפסוק 'אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחית עם רב' [ובעוד פסוקים בפרשת ויגש], ליתא לאיסור נתכוין.

ולדבריו אפשר לדקדק את ל' האה"ת, "והרי זה דומה למתכוון להשקות חבירו כוס מות והשקוהו כוס יין שאינו מתחייב כלום והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים", ומדוע לא נקט שהשקוהו כוס מים, ולמש"כ הבית יצחק י"ל שכוונתו לרמז דעלה בידו דבר של מצוה כיון ולא מים.

אם מוכח מהח"ח דיש איסור גם בעלה בידו מצוה

וי"ל דאם הח"ח פליג על הבית יצחק, דהא כ' שהמספר לשה"ר ולא התכוין לתועלת ועלה בידו לשה"ר שיש בו תועלת, יש בו איסור נתכוין, על אף דל"ה מידי דרשות אלא מידי דמצוה, דהא כתב הח"ח בכלל ד' ס"י דלשה"ר לתועלת אינו רק היתר כי אם

אם המטביל כלי זכוכית מוציא בברכתו את המטביל כלי מתכות

מעשה באחד שהטביל כלים חדשים וחשש מלברך על הטבילה שמא יש שותפות של יהודי בבעלות על מפעל היצור בחו"ל, ולכן ביקש מאדם אחר שטבל את כליו שיוציא אותו בברכה על הטבילה. והנה הראשון הטביל כלים ממתכת והשני הטביל כלי זכוכית, ולפ"ד רוב הפוסקים טבילת כלי מתכות היא מדאו' וטבילת כלי זכוכית היא מדרבנן, ונתעוררה שאלה האם המברך על מצוה דרבנן יכול להוציא מי שחייב בברכה על מצוה דאו'.

דין ערבות בברכה על טבילת כלים

והנה רוב המצוות שהן חובה יש בהן דין יצא מוציא (מדין כל ישראל ערבין זל"ז כמבואר בר"ה כט. דיכול לברך עבור חבירו אף אם אינו מברך עבור עצמו כלל), ועל כן אין בהם מקום לנידון הנ"ל, וכגון המברך על טלית החייבת בציצית מדרבנן פשוט דיכול להוציא מי שלובש טלית החייבת בציצית מדאו', כי אף מי שאינו לובש טלית כלל יכול לברך כדי להוציא את חבירו מדין ערבות כמבואר במשנ"ב (סי' ח' סק"ד).¹ אולם בברכה על טבילת כלים ושחיטה והפרשת תרומ' וחלה דעת רוב הפוסקים (ב"י יו"ד סי' א' וש"ך סק"ב בשם האור זרוע) דאין דין ערבות, ומי שאינו מברך לעצמו אינו יכול לברך כדי להוציא את חבירו, ובברכות אלו יש להסתפק אם המברך על מצוה דרבנן מוציא מי שחייב בברכה על מצוה דאו' (כגון המברך על טבילת כלי זכוכית או על הפרשת תרומ' וחלה מעצין שאינו נקוב או על שחיטת בן פקועה לד' הפר"ח יו"ד סי' י"ג סק"ה ותב"ש סק"ט דמברכים על שחיטתה, שכל אלו חיובם מדרבנן).

קטן שהגדיל בספה"ע אם מוציא אחר בברכתו

ויש לצייר עוד היכ"ת להדעות דספה"ע בזה"ז דאו',³ ולהדעות דקטן שהגדיל בספה"ע חייב להמשיך לספור מדרבנן (דלא גרע מקטן) לד' בה"ג דכל המ"ט יום מצוה אחת הם, ולפ"ד הפר"ח (סי' תפ"ט סק"ח) דמי שלא ספר יום אחד דינו כאינו מחויב בדבר לפ"ד בה"ג ואינו מוציא אחרים מדין ערבות, לפ"ז נמצא דאינו יכול להוציא גדול בספירה עצמה, אולם לענין הברכה תלוי בניד"ד אם המברך על מצוה דרבנן מוציא מי שמחויב בברכה על מצוה דאו'.

שוכר דירה ואח"כ קנאה אם חוזר ומברך

והנה בנחלת צבי (יו"ד סי' רפ"ו) דן בשוכר דירה ואח"כ קנאה שנתחייב במזוזה מדאו', אם צריך לברך שוב על המזוזה כיון שמקודם היה מחויב בה רק מדרבנן לרוב הפוסקים, הרי דנקט דברכה על מצוה דרבנן אינה פוסלת חובת ברכה על מצוה דאו', וכן האריך לדון בתהלה לדוד (סי' ח' סק"א) לענין מי שבירך על טלית החייבת מדרבנן דלא יוכל לפטור בזה טלית החייבת בציצית מדאו' שעומד ללבוש אח"כ, כי ברכה על מצוה דרבנן אינה פוסלת חובת ברכה על מצוה דאו' ע"ש בכ"ד.

אך באמת אי"ז נוגע כלל לניד"ד, דשם הנידון הוא מחמת גוף המצוה, דכיון שבירך על מצוה דרבנן בשעה שעדיין לא נתחייב מדאו' הרי זה כבירך בשעת פטורו כלפי המצוה דאו' שנתחייב בה אח"כ, ולכן חייב לברך שנית, וניד"ד הוא לענין דרגת החיוב של הברכה עצמה כשכא להוציא אחר החייב עתה בברכה על מצוה דאו', ופשוט.

ובספר טבילת כלים (להג"ר צבי כהן זצ"ל פ"ט הערה כ"ב) דן בניד"ד וכתב דנראה דיכול להוציא, ואף דמחויב בברהמ"ז מדרבנן אינו מוציא מי שמחויב בברהמ"ז מדאו' (בלא דין ערבות) כגון אשה אינה

¹ ואי"ז סתירה שמשמש באותה ברכה הן לעצמו בתורת ברכה על מצוה דרבנן והן לחבירו בתורת ברכה על מצוה דאו' מדין ערבות, דמצינו כזאת בגמ' (ברכות מח.) וש"ע (סי' קצ"ז ס"ד) ומשנ"ב (סק"ד) דמי שאכל כזית וחייב בברהמ"ז מדרבנן יכול להוציא בברהמ"ז מי שאכל כדי שביעה וחייב בברהמ"ז מדאו', לפי שמן התורה יכול להוציא מדין ערבות אפי' אם לא אכל כלל, ונמצא שמשמש באותו ברהמ"ז בתורת ברכה דרבנן לעצמו ובתורת ברכה דאו' לחבירו.

² משום דדמי לברכת הנהנין דיצא אינו מוציא, והטעם פרש"י בר"ה כט. לפי שאינו חובה על האדם דלא ליתנהי ולא לברכי, ולכן אין אדם

מוציאה איש בברהמ"ז, שאני התם דהברכה בעצמה היא המצוה, אבל בברכת המצוות דהברכה היא מדרבנן גם כשמברך על מצוה דאו', נמצא דשניהם מחויבים בברכה מדרבנן ושפיר יכול להוציא. וכ"כ בספר דרך שיחה (ח"ב עמ' רנ"ה) בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א דאם אחד צריך לברך על מצוה דאו' וחבירו צריך לברך על מצוה דרבנן יכולים להוציא זא"ז בברכה כיון שכל חיוב ברכת המצוות הוא מדרבנן.

אם ברכת המצוות על מצוה דרבנן היא תרי דרבנן

אולם העיר ידידי הרה"ג ר' מנחם שטראוס שליט"א (בקונטרס זה לזה) דיש מקום לדון בזה מטעם אחר, דהמברך הוא תרי דרבנן והשומע הוא חד דרבנן, דחיובו של המברך בברכה הוא מכח ב' תקנות דרבנן, עיקר המצוה של טבילת כלים שהיא דרבנן, וכן ברכת המצוות שהיא תקנה דרבנן, ואילו השומע חייב בברכה רק מכח תקנה אחת של ברכת המצוות, והרי זה דומה למש"כ תוס' והראשונים (מגילה יט:): דקטן אינו מוציא גדול במגילה ובברהמ"ז (כששניהם אכלו כזית) לפי שהקטן הוא תרי דרבנן והגדול הוא חד דרבנן (והוא במשנ"ב סי' קפ"ו סק"ז וסי' תרפ"ט סק"ו וכן בשעה"צ סי' רע"א סק"ב לענין קידוש).

קטן המברך על מצוה דאו' אם מוציא גדול החייב לברך על מצוה דרבנן

וכן יש להסתפק להיפך, אם קטן המברך על מצוה דאו' יכול להוציא בברכתו גדול המקיים מצוה דרבנן, כגון גדול הלובש טלית החייבת בציצית מדרבנן או מטביל כלי זכוכית והקטן לובש טלית החייבת בציצית מדאו' או מטביל כלי מתכות וכיו"ב, והספק הוא אם נחשבים שניהם כתרי דרבנן ועל כן יכול להוציא או להגדיל נחשב כחד דרבנן בכל גווני ואין נפ"מ על איזה מצוה הוא מברך וא"כ אין הקטן מוציא, דהקטן הוא תרי דרבנן בכל גווני, לפי שעיקר חיובו של קטן במצוות הוא מדרבנן וגם ברכת המצוות הוא דרבנן. וב' ספקות אלו תלויות זו בזו (אם קטן המברך על מצוה דאו' מוציא גדול המברך על מצוה דרבנן, ואם גדול המברך על מצוה דרבנן מוציא גדול המברך על מצוה דאו'), ושורש הנידון בשניהם חד הוא, אם ברכה על מצוה דרבנן חשובה כתרי דרבנן לגבי ברכה על מצוה דאו'.

דין קדימה לברך על מצוה דאו' קודם מצוה דרבנן

והנה מסברא נראה דחשוב חד דרבנן, כי כל חיוב ברכת המצוות הוא מדרבנן ותקנה אחת היא שתקנו חז"ל לברך על כל המצוות, בין מצוות דאו' ובין מצוות דרבנן, ואותה דרגת חיוב יש לברך על מצוה דרבנן כמו החיוב לברך על מצוה דאו'. ואף שהנוב"י (או"ח סי' ל"ט) נקט דיש דין קדימה לברך על מצוה דאו' קודם שמברך על מצוה דרבנן (אף אם אין נפ"מ כלל לגבי קדימה בקיום המצוה והנידון הוא רק לענין דין קדימה על הברכה עצמה ע"ש), וביאר דברכה על מצוה דאו' חשיבא מקודש כלפי ברכה על מצוה דרבנן, מ"מ אי"ז נוגע לניד"ד, דאף אם יש חשיבות טפי כשמברך על מצוה דאו' מ"מ אין הכרח דחיוב הברכה אלים טפי, דהא גם בברכת הנהנין יש דיני קדימה לברך על ז' המינים וכיו"ב אף שפשוט דאין שום נפ"מ בדרגת החיוב של הברכה.

אם ברכת המצוות היא חלק מקיום המצוה עצמה

אולם הגאון רבי אברהם ישעיהו וולפא שליט"א כתב בזה, ד"ל דד"ל תלוי בחקירה הנודעת בגדר ברכת המצוות, אם ברכת המצוות היא חיוב בעלמא על הגברא לברך על המצוות, או הוי דין במצוה עצמה שהמצוה טעונה ברכה, וידוע להוכיח כצד הב' מדברי תוס' הרא"ש (ברכות טו.) שכתב דאם הברכה על הפרשת תרומ' היתה מה"ת היתה הברכה מעכבת את חלות ההפרשה, והוא דברכות אינן מעכבות היינו משום דהברכות מדרבנן ע"ש, והוא בדבר אברהם

ערב לחבירו לברך עבורו ברכה זו, וה"נ בטבילת כלים ושחיטה והפרשת תרומ' אין חיוב על האדם לעשותם ולכן אין עליהם דין ערבות (ב"ח שם ופר"ח סק"ג ותב"ש ס"ד, וטעם החילוק בין מצוות אלו לציצית עי' אבנ"ז חו"מ סי' כ"ו ושבילי דוד ריש או"ח כללי ברכות כלל ג' פ"א סק"ד וכלל ד' פ"א סק"ד ואפיקי מגינים סי' ח' סק"ב).

³ ובתרוה"ד (סי' ל"ז) ונשמט אדם (כלל ה' סק"ו) מבואר דהטעם דמי שספק אם ספר ממשיך לספור בברכה הוא משום דמצרפים הדעות דספה"ע בזה"ז דאו' ואפשר לברך על ספק ספירה מדין ספיקא דאו' לחומר.

הראש בברכות שם דאשה אין לה ערבות מה"ת להוציא איש בברהמ"ז הואיל והיא עצמה אינה בר חיובא בברהמ"ז מה"ת, והרי הקטן בר חיובא בעצמו בברהמ"ז רק מדרבנן (אף כשאכל כדי שביעה), וע"ז השיב הקובץ שעורים דמ"מ הכל חד טעמא הוא, דב' הדברים תלויים בדבר אחד שהוא קטן, וא"כ הוי חד דרבנן שתקנו דקטן דינו כגדול מדרבנן הן לענין חיוב בברהמ"ז והן לענין חיוב ערבות (דכל ישראל ערביין ז"ל).

והנה בפשוטו היה נראה להשיב באופ"א, דהא דבעינן שיהא בר חיובא אינו אלא תנאי שיחול עליו חיוב ערבות, דלא הטילה התורה חובת ערבות אלא על מי שמחויב בדבר, אבל עצם החיוב ערבות הוא חד דרבנן וא"ז חיוב המורכב על ב' חיובים. ומדברי הקובץ שעורים וחותנו מבואר שנקטו דכל היכא שהחיוב מתלי תלי בב' תקנות דרבנן דינו כתרי דרבנן לענין זה, ולא רק באופן שהחיוב שאנו דנים עליו מורכב בעצמו מב' תקנות.

אם יש קיום מצות קידוש דרבנן ביו"ט בתפלה

ב. כתב המחצה"ש (סי' רע"א סק"ב) דכשם שבשבת יכול קטן שלא התפלל להוציא יד"ח קידוש גדול שהתפלל כי שניהם חד דרבנן, דהגדול יצא יד"ח קידוש דאו' בתפלה (לפ"ד המג"א שם), ה"ה ביו"ט יכול קטן שלא התפלל להוציא גדול שהתפלל כי שניהם תרי דרבנן, לפי שהעיקר להלכה דחיוב קידוש ביו"ט אינו אלא מדרבנן. ולפ"ד נראה כוונתו דגדול שהתפלל ביו"ט קיים עיקר מצות קידוש ולכן הוי רק תרי דרבנן.

לקיים מצוה דרבנן באופן שאינו מועיל מדרבנן

ומו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל תמה טובא מה שייך לקיים קידוש בתפלה ביו"ט, כיון שכל חובת הקידוש היא דרבנן, ורבנן הלא חייבו לקדש על הכוס, ודימה זאת למש"כ בשו"ת ערוגת הבושם (סי' ב' וסי' ר"ה ב') לדון בהא דקיי"ל דנסרים ד' טפחים פסולים מדרבנן לסכך בהם, אך אם אין לו סוכה אחרת יושב בה לקיים מצות סוכה מדאו', ויש לדון איך הדין בשמיני עצרת בחו"ל דחייב לישב בסוכה רק מדרבנן ויש לו רק סוכת נסרים הפסולה מדרבנן וכשרה מן התורה, האם חייב לשבת בסוכה זו, וכן אם יש לו רק אתרוג הפסול מדרבנן האם יטלנו בחוה"מ, והסיק דא"צ ליטול, דכל שחייבו מדרבנן אינו מקיים כלום באתרוג הפסול מדרבנן או בסוכה הפסולה מדרבנן. וכ"כ בשו"ת בית שיערים (או"ח סי' נ"ג) דביו"ט אין מקיימים מצות קידוש בתפלה כלל. [אמנם בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' מ"ג סק"י ובלבושי שרד סי' רצ"ו על המג"א סק"ח מבואר דיש קיום קידוש בתפלה ביו"ט, וע"ע בשו"ת מגדנות אליהו ח"א סי' קט"ו].

ונראה לבאר ד' המחצה"ש, דודאי לא שייך לקיים מצות קידוש בתפלה ביו"ט כלל, אולם סברת המחצה"ש היא דהחיוב לקדש על הכוס לאחר שהתפלל ביו"ט נולד מכח ב' תקנות דרבנן; א. עיקר תקנת קידוש ביו"ט, וגדר התקנה הוא שתקנו לקיים מצות קידוש ביו"ט כמו בשבת. ב. עוד תקנו חז"ל תקנה כללית דמצות קידוש יש לקיים על הכוס אף אם קידש בתפלה. ולולי תקנה זו הרי גם קידוש ביו"ט היה יוצא יד"ח בתפלה כמו קידוש בשבת, ולא היתה תקנה אחת מסויימת לקדש ביו"ט על הכוס, אלא ב' תקנות נפרדות כמבואר, ולכן ס"ל דנידון כתרי דרבנן. וה"ל לענין ברכת המצות, דעיקר תקנת ברכת המצות היא תקנה כללית על כל המצות, אך כשמחויב בה מחמת מצוה דרבנן הרי דחיובו נולד מחמת ב' תקנות דרבנן.

איך קטן מוציא גדול בברכה רביעית דברהמ"ז

ג. מבואר בגמ' (ברכות כ: וש"ע סי' קפ"ו ס"ב) דקטן שאכל כדי שביעה מוציא בברהמ"ז גדול שאכל כזית, דשניהם חד דרבנן הם, והנה מסתימת הדברים משמע דמוציאו גם בברכה רביעית

אבל יכול להתפלל מעריב מבעו", ואם נימא דבתפלה יש כאן קיום מצות קידוש אכתי חסר בתמימות.

ומו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דחה ראייתו דאינו חייב לקיים מצות קידוש בתפלה ובודאי בחג השבועות אמרינן דכוונתו שלא לקיים בזה קידוש משום תמימות. ואמנם לפ"ד המחצה"ש הנ"ל עולה דהאיש נידון כתרי דרבנן והאשה כחד דרבנן.

אולם לפי מה שנתבאר א"ז סתירה כלל לד' המג"א הנ"ל מטעם אחר, דא"נ אין מקיימים מצות קידוש בתפלה, אך מ"מ הו"ל תרי דרבנן כי רק מכח ב' התקנות דרבנן חייב לקדש על הכוס ולא יצא יד"ח בתפלה.

(ח"א סי' ט"ז), וכן מהא דלד' הרבה ראשונים מי ששכח מלברך על הפרשת תרו"מ אינו יכול להתוודות וידוי מעשר משום דדרשינן לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי מלברכך, ואף דהברכות מדרבנן מ"מ הואיל וחסר בקיום כל מצוות המעשר אינו יכול להתוודות (עי' חזו"א דמאי סי' ב' סק"ו), ומבואר דהוא חלק מקיום מצות מעשר ולא חיוב נפרד של ברכת המצות גרידא, וכן הוכיח באג"מ (או"ח ח"ד סי' כ"א סק"ב), ויש עוד ראיות לזה. ולפ"ז נראה דגדר התקנה הוא שהמצוה מחייבת את הברכה, וא"כ כשהמצוה היא דרבנן נמצא דהמחייב של הברכה הוא מילתא דרבנן, ואילו כשהמצוה היא דאו' תקנו חז"ל שהמחייב של הברכה הוא המצוה דאו', וא"כ נמצא דעצם החיוב של הברכה על מצוה דרבנן קלוש טפי מחיוב הברכה על מצוה דאו', ואע"ג דגם מה שמצוה דאו' מחייבת ברכה א"ז מדאו' אלא מדרבנן, דחכמים הם שתיקנו שהמצוה תחייב ברכה, מ"מ כיון שהמחייב הוא חפצא של מצוה דאו' י"ל דחיוב זה אלים טפי מהחיוב שחל מכח מצוה דרבנן, עכ"ד.

אולם נראה דגם לדבריו אין הכרח דיש בזה נפ"מ לענין להוציא אחרים, דלא מצאנו חילוק בדרגות החיוב לענין להוציא אחרים אלא בין חד דרבנן לתרי דרבנן, דחיוב המורכב מכח ב' תקנות נחשב לאו בר חיובא כלפי חיוב מכח תקנה אחת, אבל ברכת המצות לפ"ד נחשב כחד דרבנן בכל גווני, ולכן אף אם יש ב' דרגות בחומר החיוב יוכל להוציאו כאמור. [וכן יעו"ב בספר בר אלמוגים (עמ' ש"ח) שהביא כמה גווני דאלים חיובו של השומע מחיובו של המברך ומ"מ מוציאו הואיל וסו"ס שניהם חד דרבנן].

אם ברכה על מצוה דרבנן דינה כתרי דרבנן

אך עדיין יש לדון בזה ביסוד החילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן, דאף שנתבאר דברכת המצות היא תקנה אחת שתקנו חז"ל לברך על כל המצוות, ואין נפ"מ בעצם החיוב בין מצוה דאו' למצוה דרבנן, מ"מ חיוב ברכה על מצוה דרבנן הלא הוא נולד מכח ב' תקנות דרבנן, דעצם המצוה היא דרבנן, וכן הברכה היא תקנה דרבנן בפנ"ע, ורק בצירוף ב' התקנות יש לו חיוב לברך, וא"כ י"ל דדינו כתרי דרבנן. אלא ד"ל דענין תרי דרבנן הוא רק כשעצם החיוב עתה מורכב מב' תקנות דרבנן, כמו קטן שאכל כזית, דחיוב ברהמ"ז זידיה מורכב מב' תקנות, תקנת חיוב ברהמ"ז על אכילת כזית, ותקנת חיוב כח במצוות, משא"כ בניד"ד דתקנת המצוה דרבנן אינה אלא היכ"ת שיחול עליו חיוב הברכה, אבל חיוב הברכה עצמו הוא תקנה וחיוב אחד, ותוקפו ככל חיוב דרבנן בעלמא, ואין אנו דנים איך הגיע אליו החיוב, וכן היה נראה מסברא, אולם נראה להביא כמה מקורות שמצאנו בנידונים דומים דדיינינן להו כתרי דרבנן;

בתמיהת הגרע"א מ"ט קטן אינו מוציא גדול שאכל כזית בברהמ"ז מדין ערבות

א. בקובץ שיעורים ח"ב במכתבים לחותנו כתב בזה"ל; 'מ"ש כ"ג לתרץ על קושית הגרע"א (בברכות כ: ובתשו' סי' ז), לע"ד יש מקום לפקפק על דבריו, דהא דקטן ליתא בערבות היינו טעמא, דלא עדיפא אכילת חבירו לחיובו בברהמ"ז יותר מאכילת עצמו, דכמו שאינו חייב לברך על אכילתו ה"נ לא יתחייב בשביל אכילת חבירו, והכל חד טעמא הוא מפני קטנותו, וא"כ אין כאן אלא חד דרבנן שאינו בר חיובא מדאורייתא בשביל קטנותו עכ"ל. ביאור דבריו, דהגרע"א תמה ע"ד תוס' שכתבו דקטן שאכל כזית אינו מוציא בברהמ"ז גדול שאכל כזית מפני שהקטן הוא תרי דרבנן והגדול הוא חד דרבנן, והקשה הגרע"א דהקטן הוא חד דרבנן לפי שיכול להוציא את הגדול מדין ערבות והו"ל כאכל כדי שביעה. וחותנו של הגר"א זצ"ל כנראה כתב ליישב דאכתי הוי תרי דרבנן, חדא דחיוב ערבות בקטן הוא רק מדרבנן, ועוד דכללא הוא דליכא חיוב ערבות אלא כשהוא בר חיובא בעצמו (וכדביאר הגרע"א בכוננת

איש להוציא בקידוש ביו"ט אשה שלא התפללה

ובספר הליכות חיים (למחור' הגאון רבי אליעזר רוס שליט"א, יו"ט עמ' קכ"ב) דן כע"ז לענין ד' הדגול מרובה שם שצידד דאיש שהתפלל אינו יכול להוציא בקידוש אשה שלא התפללה לפי שאין ערבות מאיש לאשה, והאשה חייבת בקידוש מדאו' והאיש רק מדרבנן, ויש לדון לפי דבריו איך הדין ביו"ט, האם ביו"ט מקיימים מצות קידוש בתפלה וא"כ האיש הוא תרי דרבנן והאשה היא חד דרבנן, או דביו"ט שניהם חד דרבנן כי גם האיש אינו יוצא יד"ח קידוש בתפלה. וכתב להוכיח כצד הב' ממש"כ המג"א (סי' תצ"ד) דבחג השבועות אין לקדש מבעו"י משום תמימות

דרך (דחוק ורחוק) עכ"ל. והנה דברי הפמ"ג באו סתומים (ונראה דקאי על מה שכתב שם מקודם דמי שבירך שהחיינו על סוכה הפסולה מדרבנן עליו לברך שוב), ובספר חקר הלכה (להג"ד נפתלי הירץ לנדא זצ"ל אב"ד סטרעליסק, תרמ"ח, אות ב' עניני ברכות סק"ז) הביא דברי הפמ"ג ונראה שפירש דכוונתו לניד"ד, דרחוק ודחוק לומר דהמברך (שהחיינו או ברכת המצות) על מצוה דרבנן אינו יכול להוציא מי שמברך על מצוה דאורייתא, כי סו"ס עיקר תקנת הברכות הוא דרבנן ולא מסתבר לחלק בזה בין חד דרבנן לתרי דרבנן.

ד' המהר"י ענגיל דקטן שהגדיל בספה"ע חייב מדין חינוך ודינו כתלת דרבנן

מאיך גיסא מדברי המהר"י ענגיל (ציונים לתורה כלל י"ב) נראה דנקט בפשיטות דאינו יכול להוציא, דהנה ידוע נידון האחרונים אם קטן שהגדיל בימי ספירת העומר יכול להמשיך לספור בברכה, והמהר"י ענגיל שם ועוד אחרונים חידשו דיכול להמשיך לספור בברכה מדין חינוך דלא גרע מקטן, אולם כתב דמ"מ לא יוכל להוציא גדול בברכתו כיון שחיובו הוא מדין קטן. והנה לענין להוציא גדול בספירה עצמה פשוט דאינו יכול להוציא, כי דינו כתרי דרבנן כמו קטן, [וכ"כ בשו"ת הרד"ד (א"ח מהד"ב סו"ס ז') לענין הבדלה בקטן שהגדיל במוצ"ש דחייב כמו קטן משום דלא גרע מחינוך אך אינו יכול להוציא גדול משום דהו"ל תרי דרבנן], אולם לענין הברכה צ"ע למה לא יוכל להוציא, דהלא באמת הוא גדול וחייב במצוות, אלא דמצוה זו אינו מחויב בה אלא כדן תרי דרבנן, אבל סו"ס מאחר שהוא מחויב בה למה לא יהא מחויב לברך עליה ברכת המצוות כשאר המצוות שמחויב בהם בתורת גדול, וא"כ לענין הברכה הו"ל חד דרבנן ויוכל להוציא גדול. ובע"כ דנקט המהר"י ענגיל דהמברך על מצוה דרבנן אינו יכול להוציא מי שחייב בברכה על מצוה דאורייתא, וה"נ המברך על מצוה שהיא תרי דרבנן אינו יכול להוציא מי שחייב בברכה על מצוה שהיא חד דרבנן, [ולפי האמור הביאור בזה דהברכה דידיה היא תלת דרבנן והשומע מחויב בברכה שהיא תרי דרבנן].⁵

דין תרי דרבנן הוא רק בקטן שאינו בן דעת

ויש להוסיף עוד בענין זה, דהנה בגליון רעק"א (סי' קפ"ו) הביא פלוגתת בעלי התוס' בטעם דסומא מוציא אחרים אף אם הוא תרי דרבנן, ולד' תוס' (מגילה כד. בסוה"ע) הטעם הוא, דרק בקטן יש חילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן לפי שאינו בן דעת, וכתב הגרע"א דעולה נפ"מ ביניהם אם אשה שאכלה כזית יכולה להוציא איש שאכל כזית בברהמ"ז, דלד' התוס' הנ"ל יכולה להוציא אע"פ שהיא תרי דרבנן והוא חד דרבנן. ולפ"ז גם בניד"ד פשוט דמוציא. ועי' בכתבי קה"י החדשים (מגילה סו"ס קפ"ג) מש"כ בביאור סברת התוס' ואכמ"ל.

תמצית הדברים

יש להסתפק אם המברך על מצוה דרבנן יכול להוציא מי שחייב בברכה על מצוה דאורייתא (באופן שאין דין יצא מוציא כגון בברכת שחיטה טבילת כלים והפרשת תרומה), וכן יש להסתפק להיפך, אם קטן המברך על מצוה דאורייתא יכול להוציא גדול שחייב בברכה על מצוה דרבנן, ושורש ב' הספקות חד הוא, אם ברכה על מצוה דרבנן דינה כתרי דרבנן, או דכיון שהתקנה דרבנן של המצוה היא רק היכ"ת לחיוב של הברכה אין כאן אלא חד דרבנן, דהחיוב של הברכה הוא חד דרבנן, דתקנה אחת היא לברך על המצוות, בין מצוה דאורייתא ובין מצוה דרבנן, [והגרא"ש וולפא שליט"א דן לתלות נידון זה בגדר ברכת המצוות אם הוי חיוב גברא בעלמא או הוא מדיני המצוה עצמה], והבאנו כמה מקורות לגדר תרי דרבנן דא"צ שיהא החיוב בעצמו מורכב מב' חיובים דרבנן (כמו בקטן במצוות דרבנן שחיובו מורכב מחיוב של קטן על המצוות וחוב המצוה עצמה), אלא אף אם החיוב בעצמו הוא חיוב אחד בלבד, אלא שלולי שהיו ב' תקנות דרבנן לא היה מתיילד עליו החיוב, גם זה נחשב תרי דרבנן. ומדברי הפמ"ג משמע שנקט דלא חשיב תרי דרבנן, וכן השיב מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אולם מדברי המהר"י ענגיל נראה שנקט דחשיב תרי דרבנן. והערנו עוד דלפ"ד התוס' במגילה כד. דדין תרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן הוא רק בקטן לפי שאינו בן דעת אין מקום לכל הנידון.

דברהמ"ז, וצ"ע דהא ברכה רביעית היא דרבנן ונמצא דהקטן הוא תרי דרבנן בזה והגדול הוא חד דרבנן. ולכאן צ"ל בזה דגם הגדול נידון כתרי דרבנן, דעיקר חיוב ברהמ"ז באכילת כזית הוא מדרבנן וכן ברכה רביעית היא מדרבנן, [וכ"כ מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל בבר אלמוגים עמ' שנ"ה בהשלמות מחמת קושיא אחרת]. וגם בזה יש להעיר כעין הקושיא הנ"ל ע"ד המחצה"ש, דכיון דכל עיקר החיוב הוא מדרבנן הרי פשוט דכשתקנו חיוב ברהמ"ז על כזית היינו חיוב לברך ד' ברכות, דהא מדרבנן ברהמ"ז טעונה ד' ברכות, והרי זה כחיוב נטילת אתרוג דרבנן בחוה"מ דאינו יכול ליטול אלא אתרוג שכשר מדרבנן. ובע"כ דכיון דב' תקנות נפרדות המה, ולולי התקנה של ברכה רביעית היה יוצא יד"ח ברהמ"ז בג' ברכות גם בחיוב ברהמ"ז דרבנן, על כן שבינין ליה כתרי דרבנן.

והגאון רבי אברהם ישעיהו וולפא שליט"א דחה הראיות האחרונות, דהתם יש על הגברא ב' חיובים שהם מחייבים אותו את הברכה רביעית, החיוב לברך ברהמ"ז באכילת כזית והחיוב לברך ברכה רביעית, ושני החיובים המוטלים על הגברא יצרו את עצם החוב שלו בברכה רביעית, אבל ברכת המצוות הוא חיוב אחד על הגברא לברך על המצוות בין על מצוה דאורייתא ובין על מצוה דרבנן, ואין על הגברא ב' חיובים שע"ז חייב לברך, ועל כן חיוב הגוף שלו הוא חד דרבנן ולא תרי, וכן לענין קידוש ביו"ט יש שני חיובים על הגברא, חובת קידוש כעין דאורייתא, ועוד חובת קידוש על הכוס, ונמצא דהחיוב של הגברא לקדש על הכוס מורכב משני חיובים המוטלים עליו, וחיובו הוא תרי דרבנן, אבל בניד"ד הוא חיוב אחד בלבד לברך על כל מיני המצוות והוא חד דרבנן, עכת"ד.

והנה חילוק ברור, ואעפ"כ נראה דיש להביא מזה דוגמא לכך דא"צ שיהיו ב' חיובים נפרדים שחלים בפועל על הגברא כדי לדון כתרי דרבנן, דהא בב' האופנים הנ"ל לא חל על הגברא בפועל ב' חיובים, אלא מעיקרא חל עליו חיוב אחד בלבד, לקדש על הכוס ביו"ט או לברך ברהמ"ז של ד' ברכות, וחזינו דדי בכך דחיוב זה נולד מכח ב' תקנות נפרדות, וא"כ שמה ל"ל עוד דגם לענין ברכת המצוות כל שהחיוב נולד מכח ב' תקנות נפרדות דינו כתרי דרבנן, ואינו מוכרח כמובן.

אשה אינה מוציאה איש במגילה לפי שהיא תרי דרבנן מדין 'אף הן היו באותו הנס'

ד. בטורי אבן (מגילה ה.) ופמ"ג (סי' תרפ"ט א"א סק"ב) כתבו טעם חדש להא דאשה אינה יכולה להוציא איש בקריאת המגילה (כמבואר בשו"ע ס"ם ט"ב), לפי שאשה היא תרי דרבנן ואיש הוא חד דרבנן, דהא מדינא היה ראוי להיות שתהיה פטורה ממגילה מדין מ"ע שהזמן גרמא, והא דחייבת הוא משום דאף הן היו באותו הנס, וד"ז הוא תקנה נוספת של רבנן, עכת"ד. והנה בכתבי הגר"ז (ערכין ג.) כתב להסתפק בגדר הדין דאף הן היו באותו הנס, אם היינו דמטעם זה ליכא בהו פטורא דמ"ע שהז"ג וממילא נכללו בחיוב קריאת המגילה של האנשים, או דהוא חיוב מיוחד לנשים מטעם זה דאף הן היו באותו הנס, ונפ"מ בעבדים כנענים ע"ש. ולכאן נראה דלצד הב' דהוי חיוב חדש פשיטא דהוי חד דרבנן ואין מקום לדברי הטור"א והפמ"ג, אך גם לצד הא' דנכללו בחיוב הקריאה של האנשים צ"ב טובא, דסו"ס הא אין כאן ב' תקנות בעצם החיוב אלא דמחמת סברא דאף הן היו באותו הנס אין להם הפטור מדין מ"ע שהז"ג. וחזינו דס"ל דהסברא דאף הן היו באותו הנס הוא בגדר תקנ"ח נפרדת, ולכן אע"פ שעצם החיוב הוא חיוב אחד לאנשים ונשים, מ"מ הואיל ולולי התקנה דאף הן היו באותו הנס היה להם פטור מדין מ"ע שהז"ג הרי זה נידון כתרי דרבנן. [וגם ראה זו יש מקום לדחות כדברי הגרא"ש וולפא שליט"א, דסו"ס החיוב מורכב מכח ב' תקנות, ולא דמי לניד"ד שהחיוב מורכב מכח תקנה אחת בלבד, ועי'].

ד' הפמ"ג בדין המברך שהחיינו על מצוה דרבנן אם מוציא את חבירו על מצוה דאורייתא

שוב הראני הרה"ג ר' מנחם שטראוס שליט"א לדברי הפמ"ג (סי' תרל"ד סק"ב) שכתב בזה"ל; (ולומר לענין להוציא אחרים חד דרבנן תרי דרבנן דכל הברכות דרבנן, עיין סימן קפו אשל אברהם אות ג

⁵ והנה בסוף דבריו חזר בו המהר"י ענגיל וכתב דיכול להוציא מדין ערבות, דהרי הוא גדול ויש לו דין ערבות. אולם פשוט דאזיק בזה שלא כד' הפר"ח, אך לפ"ד הפר"ח ודעימיה דמי שלא ספר יום אחד דינו כאינו מחויב בדבר ואינו מוציא אחרים מדין ערבות, ה"נ בזה אין לו

והנה בסוף דבריו חזר בו המהר"י ענגיל וכתב דיכול להוציא מדין ערבות, דהרי הוא גדול ויש לו דין ערבות. אולם פשוט דאזיק בזה שלא כד' הפר"ח, אך לפ"ד הפר"ח ודעימיה דמי שלא ספר יום אחד דינו כאינו מחויב בדבר ואינו מוציא אחרים מדין ערבות, ה"נ בזה אין לו

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון י"ד

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

ברכת התורה
חלק ג'

ברכת התורה - והערב נא

מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה שנאמר כי סה' אקרא הבו גדול לאלוקינו [ברכות כא ע"א]
ול' יזחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך נפינו וכו' באל"ה המלמד תורה לעמו ישראל [סס י"א ע"ג]

פרשיות
ויחי - שמות
תשפ"ב

עומק התפילה
בענין הג' חלקי ברכת תורה

תפילה כהלכתה
בענין תקנת הג' ברכות

ביאורי התפילה
והערב נא - חלק ב'

פניני התפילה

זכפי עמך בית ישראל - תפילה על אחרים אינו ביטול בחירה

המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפייה בין בפיתוי, ולא הוי ביטול הבחירה כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש איש, והיינו מי יתן שיהיה בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב דא"כ לא יתיחס הדבר לברואיו, אמנם אם יש מתפלל לפניו ית' על הקירוב ותפלתו נשמעת, מתיחס הקירוב שעושה הקב"ה לברואיו, כיון שנעשה ע"י תפילת נברא, והיינו דאמרנו (ע"ז ה ע"א) היה להם לומר אתה תן, ור"ל שע"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא ע"פ תפלתו.

חזון איש הוספות לטהרות מגליונות החומש

שיח התפילה

והערב נא וכו' בפנינו זכפי עמך בית ישראל

מכתב מרן הגר"ק שליט"א
להג"ה צבי יברוב שליט"א

מה שאין מוסיפין לבקש להערב התורה בפניות צאצאינו (כמו שבסוף מבקשים "ונהיה אנחנו וצאצאינו"), כי אם יהיה ערב לנו, ממילא נוריש זה לצאצאינו והיו כולם יודעי שמך וכו'. וזה מה שאומרים ב'ובא לציון' "הוא יפתח לבנו בתורתו וכו' למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". וע' מ"ב (מ"ז סק"י) דלמען לא ניגע לריק קאי על חינוך הבנים, והיינו שע"י שהאב ילמד וכו' ממילא יוריש זה גם לבניו, כנ"ל.

ועיין בדברי הרשב"א (שו"ת ח"ה סי' נ"ה) שכתב לבאר לשון הכתוב בקריאת שמע "והיו הדברים האלה וכו' על לבך וכו' ושננתם לבנך ודברת בם", וז"ל, ואין זו עבודה שלימה עד שיהיה שמה בעת שנצטווה ומצא עצמו נגמר דעתו על הקיום. והוא אומרו ושננתם לבנך ודברת בם, כאדם המלמד לבנו דברים ערבים עליו והם מורגלים בפיו ומדבר מהם תדיר שאין אדם מדבר בדברים שלבו קץ ומואס בהם, עכ"ל.

וכן האריך האלשיך (שם) "והיה זה כלל גדול בידם, כי כל דבר ודבר כפי מוצאו אשר ממנו יצא, כן יהיה הלכו ומנחתו אשר שם ינוח. והוא, כי אם יהיו הדברים היוצאים מפי המלמד תורה, או מוכיח במשור, מקרב לבו, כן מהלך נסעו ועד לב שומעיהם ילכו, כחצי גבור שנונים, ושם ינוחו ולשמוח ולעשות בכל מאמצי כח. אך אם אשר יוציאם לא יהיה מקרב לבו, כי אם פה אל פה ידבר, גם בלכתם לאוני שומעיהם בחוץ יעמודו, ופרי בל יעשו".

ויש לציון דבסדר רב עמרם גאון באמת מצינו נוסח שהבקשה על זרעו היא על תחילת הבקשה של והערב נא וז"ל "והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו ובפני בית ישראל ובצאצאינו ובצאצאי עמך בית ישראל ונהיה כלנו וצאצאינו מלומדי תורתך ויודעי שמך".

והערב נא וכו' ובפי וכו' וצאצאי - עמך בית ישראל

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברזמו של עולם

תקנו אנשי כנסת"ג בזה, שנתפלל ונעורר רחמי שמים לא על עצמנו וצאצאינו בלבד, שנזכה לעריבות התורה ולהיות מיודעי שמו יתברך, אלא שנכלול בבקשתנו גם כל עמו ישראל וצאצאיהם בלי יוצא מן הכלל.

ואולי הטעם בזה הוא כי כל ישראל ערבים זה בזה, וכמ"ש בסוטה (לז ע"ב) דלר"ש כל או"א מישאל כרת ברית גם עבור כל או"א מישאל שיקיימו כל התרי"ג מצות, ולכן בודאי לכה"פ אנו חייבים לבקש מהשי"ת בברה"ת עבור כל ישראל שיזכו לתורה ולדיעת ה' ועי"ז יבואו לקיים כל המצות כראוי.

ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל

הנה הב"ח (סי' מ"ז) כתב שיאמר "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו", משום דזה שתקנו להתפלל עבור צאצאינו הוא ע"פ מה דאיתא בגמ' בב"מ (פ"ה א') שכל שהוא ת"ח ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם, ולכן צריך להתפלל גם עבור צאצאי הצאצאים. ונראה להוסיף עוד טעם להתפלל בזה גם על בני בניו, דק"ל (ו"ד סי' רמ"ה ס"ג, ע"פ הגמ' קידושין ל' ע"א) דחייב אדם ללמד תורה לבן בנו, וכיון שהוא מחוייב בלימודם, ראוי שיתפלל עליהם שיצלחו בלימודם. אך למעשה כתב המג"א ד"צאצאינו היינו יוצאי חלצינו וכולל בני בנים, ולכן אין לשנות הנוסח.

וכתב השל"ה הק' (שער האותיות אות ד', דרך ארץ, כז) שיתפלל בברה"ת ובאהבה רבה ובסוף ובא לציון, בכל לבבו ונפשו ובהתעוררות רבה שיהיו זרעו וזרע זרעו עד עולם לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות, וכ"כ המ"ב (בסי' מ"ז סק"י ובסי' קכ"ב סק"ח).

לרפואת
יוסף שמואל חיים בן מרים
ולרפואת
אסתר בת שרה חנה
בתוך שאר חולי ישראל

הגליון הוקדש
לרפואת
שמואל
בן
שרל רחל
בתוך שאר חולי ישראל

לכל הלומדים החשובים!
נא להיות שותף
בהקדשת אחת מן הגליונות הבא!
02-6307929
bso6307929@gmail.com

בלנו יודעי שמך

ומלבד בקשתו עבור זרעו להיותם ת"ח ויר"ש ובעלי אמונה ומדות טובות, יש בזה ענין גדול לכבוד שמים, כמו שמצינו שאמר יעקב אבינו, "והיה ה' לי לאלקים", ופרש"י שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי. ולכן תקנו לבקש, שנהיה כולנו יודעי שמך, בלי שום יוצא מן הכלל ח"ו, והיה ה' לכולנו לאלקים. וכמו"כ כתב הספר חסידים (ר"ל ג') "כל ישראל ערבים זה לזה, שנאמר (שמות כ"ד ג') ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל [הדברים] אשר דבר ה' נעשה, אלו היה אחד מוחה לא נתנה התורה (ע' במכילתא דר' ישמעאל יתרו פרשה ג'), לכך אומרים ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך וכו'". ועד"ז יש לבאר הלשון 'כולנו' בברכה זו.

יודעי שמך

האדם זוכה לידע הדרך אשר ילך בה ע"י התורה

יש לבאר הקשר בין תפלתנו על לימוד התורה ובין מה שאנחנו מקשים להיות "יודעי שמך" ע"פ מש"כ הגר"א במשלי (כ"ג כ"ו) וז"ל, כי תכלית ועיקר עסק לימוד התורה הוא כדי לידע הדרך הכבושה והישרה לילך בה לעבוד ה' ובל יגוף רגלו, וכמו שנאמר "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי", "השכל" הוא לידע דרך הישר אשר ילכו בה, "וידוע אותי" הוא לידע הקב"ה, כמו שנאמר "דע את אלקי אביך ועבדה". וידיעת שמו יתברך הוא ג"כ מעיקרי העבודה, והיא ידיעת הדרך לילך בה, וכמו שנאמר "בפקודיך אשיחה ואביטה אורחותיך", כלומר בעת אשיחה בפקודיך ועסקי בתורתך, אני מביט משם לידע אורחותיך, כי התורה מראה את הדרך לילך בה לבל יכשל, וכמו שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור", עכ"ל.

תביעה מיוחדת על לומדי תורה

הגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל כותב בספרו על התפלה, עלת תמיד, שמצד א' מצינו "ותפשי התורה לא ידעוני" (ירמיה ב'), "ישראל לא ידע" (ישעיה א'), ומשמע שיש חיוב לידע את ה', ומצד שני כתוב "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי" (ירמיה ט'), ומשמע דאינו חיוב אלא מעלה להתהלל. וצ"ל שיש תביעה מיוחדת על לומדי תורה להתאמץ יותר בזה, והם חייבים להיות מהמשכילים שיודעים את ה'.

ידיעת ה' - אמונה חושית

וביאר הכוונה של יודעי שמך ע"פ מה שפירש החרדים (פ"א) את ענין הפסוק "ותפשי התורה לא ידעוני" ר"ל שיהא דומה לו בעיני שכלו כאילו רואהו בעיני בשרו, דהיינו בתוקף האמונה תמיד. ולפ"ז מובן למה מתפללים בברה"ת להיות מיודעי שמך.

ידיעת ה' - לילך אחר מידות הקב"ה

ועוד ביאר העלת תמיד דיודעי שמך הם ההולכים בדרכי ה', מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, דכ"כ הסמ"ג (עשה ז') דע את אלקי אביך ועבדהו (דבה"י א', כ"ח, ט'), שכמו שהוא חנון ורחום ועושה חסד ומשפט וצדקה בארץ, כן תעשה אתה. וכ"כ הר"י ב"ר יקר דידיעת ה' היא להידבק בדרכו כדדרשינן בספרי "ולדבקה בו" הדבק בחכמים ובתלמידיהם.

יודעי שמך - התורה הוא שמותיו של הקב"ה

הגר"א באמרי נועם ביאר "כי כל התורה שמותיו של הקב"ה, לכך שייך לשון ידיעה" [נדצ"ל ידיעת שמו]. ויבאר היטיב הא דנקטו חז"ל לשון זה בברה"ת ע"פ מש"כ המהרש"א בברכות (כא ע"א) לבאר הילפותא של ברכת התורה מהפסוק "כי שם ה' אקרא", שביאר דמצא כתוב דהכי משמע ליה ברכת התורה כי כל התורה שמות של הקב"ה שכל התורה באותיותיה היא שמותיו של הקב"ה כדאייתא במדרשות (וע' רמב"ן בהקדמה לספר בראשית מה שהאריך בביאור הדבר). ובזה יבואר היטיב כוונת הברכה דקאי על ידיעת התורה שהיא שמותיו של הקב"ה.

סגולת התפילה

ונהיה אנחנו וצאצאינו

והרוצה להתחכם ידרים (ב"ב כה ע"ב) ר"ל יתן הודאה ושבח על חכמת התורה שנתן לנו השי"ת, ואמר ידרים כי החכמה היא דרומי, כדכתיב (קהלת י, ב) "לב חכם לימינו", וכתיב (משלי ג, טז) "אורך ימים בימינה". והיא החכמה שתחיה את בעליה, וכל שכן חכמת התורה דכתיב בה (דברים ל, כ) "כי היא חייך ואורך ימיך". ובזכות שיתן שבח והודאה ויברך ברכת התורה בתום לבבו, יזכה להתחכם יותר, כי כשם שבזכות ברכת הנהנים התבואה והפירות מתברכים ומתרכים, ואם אינו נוהר בברכות בעון זה נפסדים ונתמעטים כאשר אבאר, כן בזכות ברכת התורה מתרבת אצלו ולרעו ולירעו זרעו, ואם אינו נוהר בה פוסקת מזרעו, כדאייתא בנדרים פרק ואלו נדרים (פא, א) מפני מה תלמידי חכמים אין מוצי' לצאת מכניהם תלמידי חכמים, רבינא אמר מפני שלא ברכו בתורה תחלה.

מטא משה (תלמיד המהרש"ל)

עמוד העבודה נטילת ידיים, סעודה, ברכות סימן שנה

חובת האב והאם להתפלל על זרעם תמיד

ותמיד תהיה תפילת האב ואם שגורה בפיהם להתפלל על זרעם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות. ויכוון מאוד בברכת אהבה רבה, וכן בברכת התורה כשאומר ונהיה אנחנו וצאצאינו כו' וע' ילקוט תהלים עה"פ בטח בה'.

וז"ל הילקוט (רמז תשכט; תנד"א י"ח) "תנא דבי אליהו מעשה ככהן אחד שהיה ירא שמים בסתר והיו לו עשרה בנים מאשה אחת ששה זכרים וארבע נקבות, ובכל יום היה מתפלל ומשתטח ומלחך עפר בלשונו כדי שלא יבא אחד מהם לידי עברה ולידי דבר מכוער, אמרו, לא יצאת אותה שנה שלמה עד שבא עזרא והעלה הקב"ה את ישראל מבבל, והעלה אותו כהן, ולא נכנס הכהן לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ובני בניו עד חמישים שנה, ואחר כך נכנס לעולמו".

עשרת זקנים סי' מ"ז (הובא במשני"ב סק"י)

עיוני התפילה | ונהיה אנחנו וצאצאינו - שלא תשתכח תורה מישראל

ולפ"ז י"ל שזהו כוונת הר"י ב"ר יקר, שמתחילה מבקש שיזכה ללמוד תורה, ושוב חוזר ומתפלל שהתורה לא תשכח ממנו, כי זהו חיוב נוסף שנתחייב בו לאחר שלמד, שהמסורה תהא שמורה ולא ישכח כדי שתמשך לדורות הבאים, וזהו מה שתקנו אנשי כנה"ג להתפלל כאן ש"נהיה אנחנו וצאצאנו כלנו יודעי שמך וגו'" ע"ש הפסוק "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח... ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך".

ויל"פ בכוונתו דהנה חז"ל (אבות ג, ה; מנחות צט, ב) דרשו מפסוק זה אזהרה על השוכח דבר אחד ממשנתו, ומעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, ויודעים דברי הגר"ח מוולאזין זצ"ל (ע"י כתר ראש או' סז) שזה קאי רק על הדורות הראשונים שלמדו בעל פה. וכבר האריך מרן הגרי"ז זצ"ל (בפר' ואתחנן) לבאר דבריו, דעיקר האזהרה היא על תורה שבעל פה הנמסרת מדור לדור, שיש בזה ציווי מיוחד [שאינו בכלל ללמוד וללמד] לשומרה שלא תשכח, ויש חובה למסור הקבלה של תורה שבע"פ כדי שתהא נמשכת מדור לדור, ולכן כ"ז שייך רק בדורות הראשונים שלמדו בע"פ, שאם ישכחו ד"א ממשנתו הרי יפסק המסורה ולא תמשך דבר זה לדורות הבאים, אבל לאחר שכבר נחתם התלמוד א"כ שוב אין זה בכלל השוכח ד"א ממשנתו, כי עיקר האזהרה היא על התורה שבע"פ שלא תשכח, ועכשיו אין מסירת התורה מדור לדור ושמירתה נפסדת ע"י שכחתו. [עיי"ש בכל דבריו מה שהאריך בכ"ז, ובסו"ד הביא שכ"מ מהגר"א בפ"י לירושלמי (פאה ב, ד).]

כתב הר"י ב"ר יקר וז"ל, מתחילה שואל שיזכה ללמוד תורה כיון שהפץ בו וכשהוא ואמר ונהיה אנחנו וצאצאנו כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך מתפלל שלא ישכח, ע"ש 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך' (דברים ד, ט), עכ"ל.

בענין תקנת ג' ברכות של ברכת התורה

מחלוקת הראשונים אם והערב נא הוא המשך הברכה הראשונה או ברכה בפני עצמה

איתא בברכות (יא:): מאי מברך, אמר רב יהודה אמר שמואל, אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי, הערב נא וכו' בא"י המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו בא"י נתן התורה. אמר רב המנונא, זו היא מעולה שבברכות, הלכך לימרינהו לכולהו.

הנה מרהיטת לשון הגמ' דקאמר "ור' יוחנן מסיים בה הכי הערב נא וכו'", משמע ד"והערב נא" הוא סיום של הברכה הראשונה. וכן מבואר יותר מדברי רש"י שכתב דר"י מסיים בה הכי משום דבעי פתיחה בברוך וחתימה בברוך. וכ"כ להדיא הרשב"א (שם) וז"ל, פירש"י ז"ל שאין זו ברכה בפני עצמה אלא חתימה לברכת על דברי תורה, דרבי יוחנן מסיים בה הכי דבעי פתיחה בברוך וחתימה בברוך וכן אמרו נמי משמו של ר"ת ז"ל. והתוס' והרא"ש¹ כתבו בשם ר"ת דגם בברכה הסמוכה לחברתה, אם הברכה הראשונה ברכה קצרה, הברכה השניה פותחת בברוך, ולכך כיון ד"והערב נא" אינה פותחת בברוך ע"כ צ"ל דהוה המשך הברכה הראשונה ולא ברכה בפני עצמה.

אולם הרי"ף גרס בגמ' הכי, "ור' יוחנן אמר הערב נא", ומשמע דהוה ברכה בפני עצמה. [ולגירסתו א"ש מה שגורס ג"כ הערב בלי וי, וכ"ה גירסת הרמב"ם, ומה"ט כתב (הלכות תפלה פ"ז הל"י) ששלש ברכות הן.] ולדידהו מה שברכת הערב נא אינה פותחת בברוך, עיי' בתוס' פסחים (שם) שכתבו דמדברי הירושלמי (ברכות פ"א סוף ה"ה) מבואר דאף ברכה הסמוכות לברכה קצרה הוי ברכה הסמוכה לחברתה ואינה פותחת בברוך. [והב"י כתב שדעת רש"י גבי ברכת חתנים (כתובות ת. ד"ה שמח תשמח) הוא ג"כ דברכה הסמוכה לברכה קצרה אינה פותחת בברוך].²

לדינא

והנה יש לדון האם לדינא נקטי כדעת הראשונים דסברי דברכות התורה הם ג' ברכות, או כדעת הראשונים דסברי דברכת התורה הם ב' ברכות. ואע"פ שלענין אמירת הערב נא או והערב נא, אין בזה נפק"מ כיון דאמר"י והערב נא וזוהי יוצא ידי כל השיטות וכנ"ל, מ"מ איכא נפק"מ אם לענות אמן אחר ברכת לעסוק בדברי תורה, ופליגי בזה הפוסקים. וכתב המ"ב דרוב האחרונים מצדדים שלא לענות אמן,³ אלא דהוסיף שנכון לברך ברכה זו בלחש.⁴

ולהילכתא כתב הב"י דנראה לומר והערב עם וי"ו, שהרי לדברי האומרים שהיא ברכה אחת אם חיסר הוי"ו הוי מפסיק באמצע הברכה, ולדברי האומרים שהיא ברכה בפני עצמה אע"פ שאמרו עם וי"ו אין בכך כלום,⁵ וכן הכריע בשו"ע. ודעת הרמ"א הוא דאע"פ דנהגו כדעת הראשונים דסברי דהוי ג' ברכות, ולכן י"ל הערב נא בלא וי, מ"מ כתב דיותר טוב לומר עם וי. וביאר המ"ב דהטעם הוא כדברי הב"י הנ"ל, שבזה אפשר לצאת ידי כל הדעות, אבל אם תאמר בלא וי הוי הערב נא ברכה בפני עצמה, והוי הפסק לאותה דעה שס"ל ברכה אחת היא.

על מה נתקנו הברכות

במצותיו כשאר מצוות התורה שתיקנו ברכה לפניו,⁶ וברכת אשר בחר בנו הוא ברכת הודאה. ומדברי הלבוש (מ"ז א') מבואר דיש בזה גם ענין של ברכת הנהנין שהרי כתב דענין הברכה הוא "להראות שהתורה חשובה בעיניו ונהנה ממנה כמו שמברך על כל הנאותיו".⁷

כתב הבעל המאור דהשלש ברכות ניתקנו כנגד תורה ומשנה ומדרש. ורבינו יונה (ה ע"ב) כתב דלשיטות דהו"ו ב' ברכות, הטעם שניתקנו הוא משום דהוי כנגד תורה שבכתב ושבועל פה. ומדברי הפוסקים מבואר דהברכה ראשונה הוא ברכת המצות ולכן אומרים אשר קדשנו

הפסק בין לימוד התורה להברכה

יום ולילה, וא"כ לעולם ליכא היסח הדעת. אולם המ"ב (שם) כתב דרוב האחרונים חולקים על השו"ע וס"ל דדין ברכת התורה הוא כמו בכל ברכת המצות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו, דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אח"כ על מה לחול.⁸

הנה השו"ע (סי' מ"ז ס"ט) כתב "י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמודו, אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם, וכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה". הרי דמעיקר הדין שאין חיוב ללמוד מיד לאחר ברכת התורה, וטעמא משום דלא דמי לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכה להמצוה, משום דמצוה להגות

⁴ המשך בעמ' 4

אמן קודם והערב נא. עכ"ד. ועיי' גם במאמר מרדכי (סק"ה) שהאר"י דשפיר י"ל אמן. אכן מנהג העולם שלא לענות אמן וכמו שהעיד הח"א וכדברי המ"ב. ובאמת בגוונא דידן דהוא באמצע ברכתו ע"י שומע כעונוה יש עוד סיבה שלא לענות אמן כדי שלא יפסיק באמצע ברכתו. 6. בי"ח (סי' מ"ז), פנ"י (ברכות יא:), חיי אדם (כלל ט' סי' א) מנח"א (ת"ל), ועי' באגרות משה (ח"ב סי' ג') שהאר"י בזה.

7. וכי"מ מלשון הרמב"ן (סה"מ מ"ע ט"ו) דמדמהו לברכת המזון. והנה הלבוש בעצמו (סי' ה) ס"ל דוהערב נא הוא המשך ברכה הראשונה, ומביא שם ששאלו למה לא תיקנו ברכת הנאה בפני"ע כמו אכילת מצה שלבד ברכת אכילת מצה מברכין המוציא, ותי' דהמצוה בעצמה הוא ההנאה, "לכן לא תיקנו רק ברכה אחת ברכת המצות והיא היא ברכת הנהנין". ולפ"י לדעת הר"מ דעיימה דבאמת הוי ג' ברכות שפיר י"ל דברכת והערב נא באמת היא ברכת הנהנין, וכמו שהלבוש ביאר ענין הברכה דהוא בקשה שלא ידחה טעם מפני טעם.

8. ויל"ע לענין לענות איש"ר וקדושה בין הברכות. דלפי מה שנקטו הפוסקים דהברכה הראשונה הוא הברכת המצות לכאורה אין לעשות שום הפסק ביניהם, כמו דאסור לעשות שום הפסק בין ברכת הגפן לברכת הקידוש. ורק לענין מי שקוראו לעלות לתורה לפני ברה"מ, בזה בשעת הדחק יוצא ידי ברכת המצות עם ברכת אשר בחר בנו, אבל בודאי לכתחילה נתקן שהברכה הראשונה יהיה ברכת המצות, ומשו"ה כתב הח"א דאם יוכל להפסיק לברך כל הברכות לפני שיעלה לתורה עדיף לעשות כן. [ועי' ברע"ת תורה (מ"ו ו') שאלה דומה לזה, ועי' היטיב במה שדנו הפוסקים בדברי הט"ו שהביא].

ולפ"י לענין הפסק בין לעסוק בדברי תורה לוהערב נא, אם הוא ברכה אחת שפיר יכול לענות כמש"כ הח"א (כמש"כ הח"א בכלל ה'), אבל אם הוא ב' ברכות לכתחילה אין לענות, אבל דיבעבד ספק ברכות להקל, דהרי מדאורייתא שפיר יוצא עם ברכת אשר בחר בנו.

1. ברכות (מו. ד"ה כל), פסחים (קד: ד"ה חוץ), כתובות (ה. ד"ה שהכל). וכ"כ הרא"ש (ברכות פ"ק סי' י"ג) וה"ר יונה (שם ה: ד"ה והא) והמרדכי (סי' ל"א).

2. ולפ"י מוכח דמה שנקט רש"י דהוה ברכה א', בעי"כ טעמו משום דהכי גריס בגמרא שהרי ליכא להחוכחה של ר"ת.

3. ועי' בא"ד שתמה עליו דאיפכא מסתברא, דהוה יותר הפסק במה שמפסיק בוא"ו ממה ששותק. והעלה דודאי מעיקר הדין הוי ברכה אחת, ואפ"ה מצינו התחלת בקשה באמצע הברכה בלא 'ואי', אלא דכיון דחששו שיענה אחריו אמן יותר טוב לאומרה בוא"ו. אך כבר ביאר המחצית השקל כוונת הב"י דר"ל, דאם אינו אומר עם וא"ו נראה שהוא ענין אחר ואינו מוסיף על ענין ראשון.

4. אלא דיש להעיר דהמ"ב לעיל (סי' מ"ז סק"ד) נקט לעיקר כדעת הראשונים דסברי דברכות התורה הם ג' ברכות, ולכן לענין מאה ברכות מנה ברכות התורה כג' ברכות, [וציין שכן היא דעת הרמ"א] ובאמת כ"כ הב"י ג"כ, וצ"ע.

5. אך היכא שבא לצאת ידי חובתו כשישמע מאחר, בע"כ צריך לשמוע סיום הברכה ולא לענות אמן כמו שהכריע המ"ב ע"פ דברי הפמ"ג דה"ה ומטה יהודה דאין לענות אמן. והנה הפמ"ג לדרכו אזיל, שהק"י על הרמ"א שכתב דיותר טוב לומר בוי"ו, דמה בא להוסיף על דברי המחבר, הא ספק המחבר הוא ג"כ מחמת ספק כמבואר בב"י. ומבואר דהבין דכוונת הרמ"א דיותר טוב לומר וי"ו מחמת ספק. אבל כבר השיג רע"א ע"ז דאין זה כוונת הרמ"א וי"ל (בהשגותיו לד"ה"ה) דהעיקר לענות אמן, דהרי הרמב"ם והאבודרהם כתבו והערב בלא וי"ו, הרי דס"ל דהוי ג' ברכות, וכן ס"ל להרמ"א לעיקר, אלא דכתב דיותר טוב לומר בוי"ו, והיינו דזה נכון לכל השיטות, ונקט רק בדרך יותר טוב, אבל לא דצ"ל כן. והט"ז (סק"ד) והמג"א (שם) כתבו שהאר"י נהג לענות אמן, משום דס"ל דהוי ברכה בפני עצמה. ומשמע דס"ל כן מדינא. ולכך צריך לענות

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א בעמ"ס אור צפון

ג' חלקי ברכת התורה

הראשון של ברכת התורה הוא ברכת לעסוק בדברי תורה, ונאמרת הברכה בנוסח של שאר ברכת המצוות. ולביאור העניין יש להביא את לשון הספר מנוחה וקדושה וז"ל, הגר"א פירש דיבור הוא שלומד התורה כמו שהיא כתובה ואינו מבין עומק פירושה, לכן לא נאמר לעסוק בתורה שהיה משמע שיווד לעומקה של הלכה, ואמר בדברי תורה ללמדנו שגם לימוד התיבות מצוה כמאמרם (שבת סג.) "לעולם לגמור איניש אפילו לא ידע מאי קאמר". ובזה דומה ברכה זו למעשה מצוה כמו מקרא מגילה או קריאת הלל שאין ההבנה מעכבת. ולכן נוסח הברכה הוא כברכת המצוות אע"פ שמהותה היא ברכת השבח.

ברכה שניה

החלק השני של ברכת התורה שהוא והערב נא עד המלמד תורה לעמו ישראל, נאמר כשבח על המשנה, והנה יש קושי מיוחד בלימוד המשנה, והוא שצריכים ללמוד ולחזור עליהן תמיד כדי שלא ישתכחו, ולכן אם הלימוד אינו לשמה ולשם ה' קשה מאוד להמשיך ולחזור ובוודאי חסר בעריבות של הלימוד, ולכן דוקא בברכה זו מבקשים שלימוד המשנה יתערב בעצמותינו ובדמנו כדי שתהיה לנו הנאה ודביקות בדבר ה', והיינו שע"ז הלימוד יהיה לשמה, ובזה יהיה לנו חשק וחפץ אפילו בלימוד המשנה בלי עסק הפלפול להבין סברותיה. ומזה הטעם משתמשים בלשון והערב, וכמו שביאר העלי שור, "שרש מלת 'ערב' הוא מיוזג ותערובת, מה שערב לנו מתמוזג עם עצמנו, והוא ענין ברכת והערב נא וכו', אנו מתפללים שד"ת יהיו ערבים עלינו, וע"ז תתמוזג תוה"ק עם כוחותינו הפנימיים והיו לאחדים".

ברכה שלישית

החלק השלישי של ברכת התורה נאמר כשבח על התלמוד שדורשת את התורה ע"י י"ג מידות של הברייתא של ר' ישמעאל [ולכאורה נכלל בזה סברת טעמי המשנה ותירוצי משניות הסותרות זו את זו]. חלק זה הוא עיקר התורה כמו שכתב רש"י (ברכות יא:): וז"ל, אף גמרא צריך לברך, שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה, עכ"ל. ועל ברכה זו הגמרא אומרת שהיא מעולה שבברכות, וכמו שביארנו.

הנה בברכת המצוות לא מצינו ב' או ג' ברכות על קיום מצוה אחת. אמנם בברכת השבח אכן מצינו שתקנו כמה ברכות על ענין אחד, וכגון ברכת המזון שעל אכילת כזית אחת חייבים להודות עם ד' ברכות. ובאמת יש הו"א בהגמרא (ברכות כא.) ללמוד ברכת התורה מברכת המזון ע"ש. ומבואר שם (לעיל יא:) שאפילו הברכה הראשונה שאומרים "אשר קדשנו במצותיו" נחשבת כברכת השבח שהרי רב המנונא השווה כל הברכות, וז"ל, מאי מברך אר"י אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וכו' ור"י מסיים בה הכי הערב נא וכו' בא"י המלמד תורה לעמו ישראל, ורב המנונא אמר אשר בחר בנו וכו' בא"י נתן התורה, אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות הלכך לימרינהו לכולהו, עכ"ל.

המקור לברכת התורה המובאה בגמרא (כא.) היא הפסוק "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיני", ולעיל (יא:): נחלקו איזה חלקי התורה צריכים ברכה, אבל לכו"ע פשוט שלמקרא צריכים לברך. והנה מצד מצות תלמוד תורה ברור שאין הבלד בין מקרא מדרש משנה ותלמוד, וא"כ משמע שאין הברכה מצד המצוה, אלא מצד השבח, וכיון שהפשטות של הפסוק "כי שם ה' אקרא" קאי על מקרא, לכן נחלקו אם גם מדרש משנה ותלמוד נכללים ב"כי שם ה' אקרא" שנאמר על מקרא, וכמו שכתב רש"י שם וז"ל מדרש הוא קרוב למקרא כגון מכלילתא וספרא וספרי שהם מדרשי מקראות. ולמ"ד דמברך על המשנה כתב רבינו יונה דמשנה נ"כ מפרש הפסוקים. וע"ע בחידושי הגר"י סוף הל' ברכות.

עם הבנה זו יש לנו ביאור בדברי הבעל המאור שכתב שם שג' ברכות אלו הן כנגד מקרא משנה וברייתא דר' ישמעאל של י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן. והביאור בדבריו לפי הנ"ל, שאנו משבחים על חלקי התורה והיינו ברכת לעסוק בדברי תורה על תורה שבכתב, והערב נא ... בא"י המלמד תורה לעמו ישראל על תשבע"פ בבחינה של משניות, ואשר בחר בנו וכו' בבחינה של תלמוד שהוא חלק התורה שבו עוסקים בקושיות וסתירות, ותמצית ענינו נמצא בברייתא של י"ג מידות.

ברכה הראשונה

ועלינו לבאר תוכן הנוסח והקשר שביניהם לכל חלק מחלקי התורה. החלק

< המשך מעמ" 3

ברכה אחרונה על התורה

הנהגה הבי"ו והלבוש כתבו כתי" בתרא דהרשב"א. והוסיף הלבוש לבאר עפ"י הא דתיקנו ב' ברכות, כדי שתהא אחת נחשבת לברכה אחרונה על הלימוד שלמד אתמול שלא היה יכול לברכה קודם לכן עד שיישן בינתיים, דהוי השינה הפסק והוי שפיר אחריה. ואין לומר שהיה יכול לברכה כשהפסיק ללמוד אתמול כשהלך לישן, דהא חייב להגות בה אפילו במטתו עד שישתקע בשינה, ואי"כ אין לו עת אחר לברכה עד הבקר כשיעור משנתו⁹.

חיוב התקנה לברך בכל יום

מחלק את המצוה לבי' הלכות, (א) כתב בהלכה ט' הדין של המשכים לקרות דחייב לברך, (ב) בהלכה י' כתב "בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואח"כ קורא מעט מדברי תורה, וכו'", ומשמע דכל הג' ברכות תקנו לומר בכל יום כמו שאר ברכות השחר. וכן משמע מדברי הרמב"ם (שם הי"ד) שמנה בסתמא הג' ברכות התורה למנין המאה ברכות, [ולא כתב אם בא ללמוד כדרך שכתב שם לגבי אכילה], וכן מבואר במג"א (סי' מ"ז סק"ב) עיי"ש. ולפי"ז נראה פשוט שאף מי שידע שלא יוכל ללמוד באותו היום, מ"מ מחוייב לברך ברכות התורה ולומר מיד קצת פסוקים ומשניות כפי מה שנוהגים¹⁰.

9. ומתפללין שהקב"ה יערב בפניו כל מה שלמדנו אתמול, ולא תשכח ממנו נעימות טעמה אע"פ שנלמד היום יותר ויש לנו טעמים אחרים, ולא ידחה הטעם מפני טעם, כמו שהוא הענין בדברים הנהנים הגשמיים. רק ישאר בפניו עריבות הטעם הראשון עם עריבות הטעם האחרון. והאריך לבאר הא דלא הוי הפסק במה שישן לפני הברכה האחרונה, דכיון דחייב

9. ומתפללין שהקב"ה יערב בפניו כל מה שלמדנו אתמול, ולא תשכח ממנו נעימות טעמה אע"פ שנלמד היום יותר ויש לנו טעמים אחרים, ולא ידחה הטעם מפני טעם, כמו שהוא הענין בדברים הנהנים הגשמיים. רק ישאר בפניו עריבות הטעם הראשון עם עריבות הטעם האחרון. והאריך לבאר הא דלא הוי הפסק במה שישן לפני הברכה האחרונה, דכיון דחייב

תגובות והערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: a025861267@gmail.com

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה למייל bso6307929@gmail.com | לתרומות 02-6307929 | ניתן לתרום גם בעמדת נדרים פלוס

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

גליץ סס' 103

תוכן הגיליון:

הלכות שביעית

- א. האם צריך לנהוג קדושת שביעית בגרעיני פירות?
- ב. יסוד גדול "מהיות טוב אל תקרא רע"!
- ג. מצות שמיטת כספים, וכמה דיני פרזבול.

משנה (שביעית פ"ז מ"ה) קליפי אגוזים והגלעינין יש להם שביעית. כתב הר"ש (שם) גרעיני שאר פירות כגון תמרים וזיתים שייך בהו שביעית, דקליפי אגוזים הזו לצביעה, וגרעיני זיתים ותמרים הזו להסקה, והזו נמי לבהמה, וגרעיני זיתים יש שמוציאין מהן שמן, עכ"ל. וכן פסק הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ז ה"ט) קליפי רמון והגין שלו קליפי אגוזים והגרעינין יש להם שביעית. אמנם, לגבי תרומה פסק הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"א) וז"ל: גרעיני אתרוג מותרים, גרעיני זיתים ותמרים והרובין, אף על פי שלא כנסן הכהן הרי אלו אסורין לזרים, ושאר הגרעינין בזמן שכנסן ויש בהן להלוות למצוץ אותן אסורין לזר ואם השליכן מותרות.

גרעיני פירות של תרומה

משנה (תרומות פ"א מ"ה) גרעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן (הכהן מכניסן לביתו לאוכלו) אסורות, ואם השליכן מותרות. ונתבאר בירושלמי (תרומות פ"א ה"ד) א"ר יוחנן המשנה מדברת בגרעיני אגסים וקרוסטומלין (שהם רכים וראויין לאכילה בשעת הדחק, ולכן אם הכהן מכנסן לאוכלו אסורות), א"ר לעזר אפילו תימא בגרעיני הרוטב במהוסרין למצמין (אפילו גרעינים שאינם ראויים לאכילה, כמו גרעיני תמרים, מ"מ כיון שיש בהם לחות ואפשר למצוץ אסורות). וביאר הרמב"ם (בפיהמ"ש שם) וגרעינין אלו או שהן גרעינין הראויות לאכילה כגון גרעיני הפרישין והקרוסטומלין, או גרעינין שנשאר בהן להלוות הראויה למצצה כגון גרעיני התמרים הלחים, אבל שאר גרעינים כגון גרעיני החרוב מותר לזרים לאכלן ואפילו לא השליכן הכהן, עכ"ל. אמנם, בתוספתא (תרומות פ"א ה"א) כתב וז"ל: גלעיני זיתים, גלעיני תמרים וגלעיני הרובין כולם אף על פי שאין מכנסן אסורין, ושאר כל הגלעינין מכנסן אסורין, שאין מכנסן מותרין, עכ"ל. וכן פסק הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"א) וז"ל: גרעיני זיתים, ותמרים והרובין, אף על פי שלא כנסן הכהן הרי אלו אסורין לזרים, ושאר הגרעינין בזמן שכנסן ויש בהן להלוות למצוץ אותן אסורין לזר ואם השליכן מותרות, עכ"ל.

מקשה הר"י קורקוס (ע"ד הרמב"ם שם) וז"ל: מתניתין מיירי בגרעיני תמרים ודומיהן, ואפילו הכי דוקא מכנסן, קשיא, דאמרו בתוספתא אפילו אין מכנסן אסורין? ומיישב דיש להלק המתני כשיש בהן להלוות למצוץ והכניס אותם אסורים הם וכו', ובתוספתא מיירי בתמרים לחים מאד שנשאר בהם קצת מן האוכל דבוק, והדרך באוכל אותם להניח אותו המעט דבוק עם הגרעינה, וכו', ולכך השמיענו דאסורים בכל גוונא, וכן כזיתים נשאר בו קצת שאינו ניטל אלא בטורה, וגם בהרובין בהכי מיירי, עכ"ל.

שיטת הרמב"ם: כתב הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ה ה"א) שדין הגרעינים בשביעית, כדנים לגבי תרומה, וז"ל: הקליפין והגרעינין שמוותרין בתרומה לזרים, אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן כעצים אא"כ ראויין לצביעה, עכ"ל. ולגבי תרומה מבואר מדברי הרמב"ם על המשנה שגרעיני תמרים וכדו' שנשאר בהם להלוות שאפשר למוצצן, אם כנסן ע"מ לאוכלן אסורים, ואם לאו מותרים. והרמב"ם פסק את דברי התוספתא שגרעיני תמרים אסורים תמיד וביאר מהר"י קורקוס שמדובר בתמרים לחים מאד שהלק מהפרי נדבק על הגרעין ואסור בכל גווני.

שיטת התוספות: כתבו התוספות (ובחס פו. ד"ה פליא) וא"ת דבמשנה (תרומות פ"א מ"ה) אמרי' גרעיני תרומה בזמן שמכניסן אסורין השליכן מותרין, וכן עצמות קדשים בזמן שמכניסן אסורין השליכן מותרין. ופירש רבינו דהתם מיירי בעצמות קדשים הנאכלין, דומיא דתרומה ויש עליהם עדיין בשר וקאמר דאם מכניסן ומצניען א"כ הוא מחשבון ואכתי שם קדשים עליהן ואסורין, אבל משליכו בטל שם אוכל מינייהו, וכן גרעיני תרומה מיירי שיש עליהם אוכל ומיפרשא בענין זה, עכ"ל. וכתב החזון איש (הל' שביעית פ"ג ה"א) וז"ל: בר"ש מבואר דאין הקליפין והגלעינין קדשי אלא א"כ עומדין למוץ או שעומדים למאכל בהמה או לצביעה, וכו', וגרעיני זיתים ותמרים והרובין דכתב הרמב"ם דאסורים אף בלא כנסן, וא"כ נראה דיש להם דין מאכל אדם, ושאר גרעינין דבעו כינוס למיסרן לזר צ"ע לענין שביעית, עכ"ל.

והורה בדרך אמונה (קונטרס סדר השביעית פ"ה) וז"ל: וכן הקליפות והגרעינים הראוים למאכל אדם, בהמה ועוף (ובכללם גרעיני זיתים, תמרים והרובים), או שיש עליהם להלוות אוכל - יניח בפח מיוחד (ולא בפח הזבל) עד שירקבו ויפסלו מאכילת אדם.

החוט שני (עמ' דצו) הביא את דברי התוספתא שגרעיני זיתים ותמרים אע"פ שאינם מוכנסים אסורים, והוסיף וז"ל: ועוד דגרעיני זיתים ראוי לעשות מהן שמן ובגרעיני תמרים יש עליהם קרום הראוי לאכילה, אע"פ שאין רגלין לאכלו, וכל זמן שראויים למאכל אדם לא פקע מינייהו קדושת שביעית, וגרעיני דלעת ומילון ואבטיח שהדרך להשתמש בהם לאכילה איכא עלייהו קדושת שביעית, עכ"ל.

ולמעשה, החוט שני החמיר בזה מאד, מ"מ יש צדדים להקל בגרעינים, שהרי אין הדרך למצוץ גרעיני פרי! וגם זה ספק דרבנן, וגם הסמ"ע (ח"מ סי' כה"ס יט) כתב וז"ל: כתב המרדכי (כתובות סי' קע), שפוסקים בכל מקום כרב אלפס, אם לא במקום שהתוספות חולקין עליו, עכ"ל. מבואר שבמקלות האשכנזים יש לפסוק כשיטת בעלי התוספות במקום שחלקו על הר"ף (וכן הרמב"ם שבו"כ ס"ל כרבו הר"ף!) ולכן יש צד לפסוק כדברי תוספות (ובחס פו.) שגם גרעיני תמרים כיון שזורקן אין עליהם שם אוכל.

אבל מאידך, כיון שזה קל מאד להדר בזה ולזרוק את גרעיני הפרי לפח של שמיטה, יש להביא כאן יסוד גדול בהנהגה! שהובא בגמרא (ברכות ל.) שנחלקו רב הסדא ורב ששת האם צריך לעמוד מהליכתו בשעת אמירת תפילת הדרך, ורב ששת סבר שאומרה אפילו מהלך. ומספרת הגמרא רב הסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא, קם רב הסדא, וקא מצלי תפלת הדרך, אמר ליה רב ששת (שהיה סני נהור) לשמעיה, מאי קא עביד רב הסדא? אמר ליה: רב הסדא קאי (עומד מהליכתו), ומצלי (תפלת הדרך). אמר ליה רב ששת אוקמן נמי לדידי, (העמד גם אותי) ואצלי - (ואתפלת תפלת הדרך, שהרי כתוב) "מהיות טוב - אל תקרא רע!" ומבאר העולת תמיד (סי ק) "מהיות טוב אל תקרא רע", כלומר היכא שאתה יכול לעשות המצוה כתיקונה חייב אתה לעשות, ולפיכך אם אפשר לומר בעמידה יאמרנה, ואם לאו, כגון שאין החבורה ממתניין יאמרנה במהלך. וכן כתב האליה רבה (סי עא) מיהו וודאי שכל שאינו צריך לטרוח כלל יצא ידי שניהם, מהיות טוב אל תקרא רע, עכ"ל. וכיון שיש הרבה שמדקדקים בזה, וזה קל לעשותו, הנכון להדר ולשים את הגרעינים בפח שמיטה!

מצות שמיטת כספים

ישנם שלשה דיני דאורייתא בשמיטת כספים: א. נאמר בתורה (דברים טו ב) "וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו". מצות עשה לשמוט ולהפקיע את כל החובות שעבר עליהם שנת השמיטה. ב. נאמר בתורה (דברים טו ג) "לא יגוש את רעהו ואת אחיו". איסור לא תעשה לתבוע חוב שעבר עליו שנת השמיטה. ג. נאמר בתורה (דברים טו ט-י) "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור קרבה שנת השמיטה שנת השמיטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו" וגו' "נתן תתן לו ולא ירע לבבך וגו'". איסור לא תעשה להימנע מנותנת הלואה מחשש שמא תשמוטו השביעית. וכל מי שמקיים מצות שמיטת כספים מתברך בברכה מיוחדת ככתוב בתורה הקדושה (שם) "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוהיך בכל מעשיך ובכל משלה ידך". אכ"ר!

וטעם המצוה מבאר בספר החינוך (מצות תעו) וז"ל: ללמד נפשנו במדות המעולות, מדת הנדיבות ועין טוב, ונקבע בלבבנו הבטחון הגדול בשם ברוך הוא, וכו'. וגם נמצא מזה גדר הזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאד מן הגזל ומן החמדה ככל אשר לרענו, כי נשא קל וחומר בנפשנו לאמר, אפילו הלוינו ממוני והגיע שנת השמיטה אמרה תורה להשמיט בידו המלוה, שלא לגזול ושלא לחמוס משלו לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון, עכ"ל.

אימתי שמיטת כספים נוהג

הובא בגמרא (גיטין לו.) דתניא, רבי אומר: "וזה דבר השמיטה, שמוט" - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים. מבאר רש"י (שם) שאחרי חורבן הבית בטלה קדושת הארץ ובטלה שמיטת הארץ ולכן בטלה גם שמיטת כספים, ושיטת רבי שאפילו בזמן בית שני לא נהגו שמיטין מדאורייתא הואיל ולא היה יובל נוהג. אמנם, הובא בגמרא (שם) ותקינו רבנן דתשמיט, משום זכר לשביעית. מבאר רש"י (שם) רבנן תקנו שמיטת כספים, שלא תשתכח תורת שביעית מישראל. וכן פסק הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ט ב-ג) אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג וכו'. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום, ואף על פי שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל.

תקנת פרוזבול

הובא בגמרא (גיטין לו.) זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה, ועברו על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" וגו', עמד והתקין פרוזבול; וזה הוא גופו של פרוזבול: מוסרני לכם פלוני דינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים הותמים למטה או העדים. וכן פסק הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ט ה"ט) כשראה הלל הזקן וכו' התקין פרוזבול, כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה, ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי סופרים, אבל שמיטה של תורה אין הפרוזבול מועיל בה, עכ"ל.

יסוד התקנה הוא מדרשת הו"ל ששמיטה משמטת רק חובות פרטיים ולא חובות של בית דין, או חובות שנמסרו לבית דין לגבות, (ועי' מכות ג. ובתוס' שם). והלל תיקן שגם אם אדם מצהיר בפני בית דין שהוא מוסר להם את חובותיו אפילו שאינו מוסר אותם בפועל הרי זה נחשב כחוב של בית דין ואינו משמט.

מתי שמיטה משמטת

דעת הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ט ה"ד) אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה שנאמר "מקץ שבע שנים". וכן סברו רוב מפרשי של רבותינו הראשונים. וכן פסק השולחן ערוך (ח"מ סי' סז סע' ל) אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה, לפיכך המלוה את חבירו בשביעית עצמה, גובה חובו כל השנה בבית דין, וכשתשקע חמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב.

אמנם, הרא"ש (גיטין פ"ד ס"ב) כתב וז"ל: מפשטיה דקרא ילפינן דאין שביעית משמטת אלא בסופה, כדכתיב "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה, וזה דבר השמיטה" שאינו אלא בסוף השבע, "שמוט כל בעל משה ידו", אבל מיד כשהתחלה שנת השמיטה אין בית דין בודקין לגבות שום חוב, וגם המלוה בעצמו אין לו ליגוש הלואה, דכתיב "לא יגוש את אחיו ואת רעהו כי קרא שמיטה לה" מיד שנכנסה השמיטה לא יגוש אבל אם ירעה הלואה מעצמו אין צריך לומר משמט אני וכו', עכ"ל. ולכן, לפי דעת הרא"ש צריך לכתוב פרוזבול לפני סוף השנה השישית כדי שלא יעבור על "לא יגוש".

הפתחי תשובה (ח"מ סי' סז סק"ה) הביא דברי החתם סופר (ח"מ סי' ג) אודות תלמיד אחד שרצה לעשות פרוזבול בסוף שנה שישית, כי חשש לדעת הרא"ש והטור דאין כותבין פרוזבול משנכנסה שנת שביעית. והשיב לו, אנה עובדא ידענא שמורי ורבי הסיד זצ"ל וידענא שלא עשה פרוזבול בסוף תקמ"ג, והאריך עוד בזה שהלכתא כרוב הראשונים שמשמטת בסופה, ומוסיים דמעיקר הדין אין להוש כלל, ומ"מ אם נפשו איוותה ויעש אין מזהיחין אותו. ואין כאן משום יוהרא דחש מהרש"ל (יש"ש ב"ק פ"ו סי' מא), והביאו מגן אברהם (או"ח סי' סג סק"ב) דהא פרוזבול המוקדם כשר וכל שעתא ושעתא זימניה הוא, וזכור לטוב, ע"ש. גם בתומים (אורים סק"ד) כתב הדירא וחרד יש להחמיר לעשות פרוזבול בערב שביעית, אם לא בהלואה שנעשתה בשביעית, דאז בלאו הכי הרדב"ז והב"ח (שם) סוברים דאף הרא"ש מודה דיכול לעשות פרוזבול עד סוף שביעית, עכ"ל.

ולכן, יש מדקדקים לצאת ידי שיטת הרא"ש, וכן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל, אמנם החזון איש לא נהג כן! ובוהט שני (עמ' תלד) ביאר וז"ל: מרן החזון איש לא עשה פרוזבול בערב שנת שביעית, ויש שלמדו מזה שלא לחשוש לדעת הרא"ש, ואין ראייה שהחזון איש אמר פעם בשעה שהלך לעשות פרוזבול שעושה לא כדי שלא ישמטו החובות שחייבים לו! דלא איכפת לו מזה. אלא שהחושש שיבואו לשלם לו חוב וישכח לומר משמט אני, נמצא שהחזון איש כתב פרוזבול לא בגלל חשש "לא יגוש", ולכן אין ראייה שלא לנהוג כדעת הרא"ש! (ובספר נר איש וביתו הובא שהחזון"א כתב נרות חנוכה לאחר חצי שעה וביאר זאת שלא ילמדו ממנו שמעיקר הדין צריך שלא לכבותו, וא"כ צ"ע שמה גם בפרוזבול לא נהג כהרא"ש שלא יחשבו שזה נצרך מדינא! וצ"ע)

עשרה בטבת כשורש הפורענות וכיום הדין

נשאל החזון איש מדוע אין קובעים ימי אבל לזכר קדושי החורבן הגדול המכונה בפי העם והרשויות הרשמיות "שואה". ועל כך כתב:

"ענייני הלכה קבועים הם על פי התורה שעיקרן בכתב ופירושן בתורה שבעל-פה. ואף נביא אינו רשאי לחדש עד שמצאו להם סמך בתורה. וכשם שהגרעון בכלל נליזה מהתורה, כך ההוספה על מצוות התורה נליזה מהתורה.

"כן קביעת תענית לדורות היא בכלל מצוה דרבנן, ומה שיש בידינו הוא מזמן שהייתה עדיין נבואה, ואיך נעיז פנינו, דור שטוב לו השתיקה, להרהר כזאת לקבוע דברים לדורות, והרי ההצעה הזאת מעידה עלינו כמתכחשים בכל חטאתנו ושפלנו, בזמן שאנו מלוכלכים בעוונותינו ובפשעינו, דלים וריקים מן התורה ועלומים ממצוות. אל נא נעבור לגדולת ממנו". (אגרות חזו"א ח"א אגרת צ"ז).

התנגדות החזון איש אינה רק נגד קביעת "יום השואה והגבורה" בתאריך בו נקבע. יום זה בא להנציח את גבורת לוחמי הגטאות יותר משבא לבכות על החרבן ולקיים "נחפשה דרכינו ונחקורה. ולכן נקבע בתאריך המסמך את מרד גטו ורשה (שהתרחש בין ט"ו לניסן לט"ו באייר והיום נקבע באמצע) כשהמילה "גבורה" בצירוף "השואה והגבורה" מתייחסת ללוחמים (ובמשך עשרות שנים התעלמו לחלוטין מגבורת הרוח היהודית שהיתה חזון נפרץ והתמקדו בקומץ הלוחמים). ומהווה עוות המציאות. החזון איש מתנגד לקביעת יום זיכרון חדש לדורות על ידי מי שלא יהיה, ולו יהיה הקובע מגדולי דורנו.

לעומת זאת, כשבאו יהודים שבורים ורצוצים לשאול אותו אימתי יאמרו קדיש על יקיריהם שמתו ואין להם אפילו תאריך פטירה. הורה להם לומר את הקדיש בעשרה בטבת. גם הרבנות הראשית קבעה את עשרה בטבת כיום המתאים לומר קדיש לזכר אלה שיום מותם והרצחם לא נודע.

עשרה בטבת, הוא מימי הצום החשובים ביותר עד שאמרו שאם היה נופל בשבת היו צמים בשבת משום שנאמר בו "בעצם היום הזה" (יחזקאל פרק כ"ד פס' ב') כמו ביום הכיפורים (בית יוסף ס' תק"נ). דבר שלא קורה אפילו בט' באב. ט' באב אכן חל מפעם לפעם בשבת ואין צמים בו אלא נדחה הוא ליום ראשון. לא כך היה הדבר לו היה קורה בעשרה בטבת. ואמנם עשרה בטבת לא יחול לעולם בשבת, אך הוא יום הצום היחיד שיכול לחול מפעם לפעם ביום ששי וצמים בו ונכנסים לשבת מעונים.

עשרה בטבת הוא היום שבו החלה ההתדרדרות. המצור שהביא לחרבן בית ראשון שממנו טרם נרפאנו. שגם כשנבנה בית שני לא היה בשלמותו. וכבר אז החלו לצפות ולייחל לבנית הבית השלישי. כמתואר בספר נחמיה שהזקנים שזכרו את בית ראשון בכו בחנוכת בנין בית שני, כי ראו את ההבדלים.

כל האסונות וכל הצרות שהיו מאז חרבן בית ראשון שורשם בחורבן זה ולכן התחלת החרבן הראשון היא אבן הפינה לכל צרותינו.

המונח "שואה" מכיל בתוכו צליל של הפתעה ושל חידוש. ואכן היו חידושים בחרבן הגדול הזה, אך אין לנתקם מדברי ימי ישראל בכללם. אחד החידושים שהופיעו בחרבן הגדול האחרון הוא הקמת ציר רשע בבין מזרח למערב. עד אז כשיהודים סבלו מהנוצרים בני אדום (כך מגדירים אותם האברנבאל והעיקרים ועוד רבים) יכלו לברוח לבני ישמעאל שבמזרח ולהפך. ובעת הזאת נכרתה ברית בין אדום וישמעאל. דוגמת הברית בין היטלר לחאג' אמין אל חוסייני, המופתי הרוצח. אבל גם ברית חדשה זו הופיעה לרגע בחרבן בית ראשון כשהבבלים הוציאו את שארית יושבי ירושלים למצעד בבבלה שנאמר "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו" ודרשו חז"ל - "עד שם לא ישבנו" והיו בני ישמעאל מוציאים להם נודות מים שהיו למעשה מליאים אויר ותוך שניצלו את הצמא הגדול בו היו השבויים שרויים הרגו בהם המונים. ושרשה בפרשת תולדת שם נאמר "וירא עשיו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל על נשיו לו לאשה". ואומר האור החיים הקדוש, שברית זו מטרתה להבטיח את קבלת החרב מהברכה "על חרבך תחיה" כי עשיו חשש שהברכות לא יחולו על הנשים שהכעיסו את אביו.

ולכן עם כל עצמתם הזוועתית של אירועי החרבן הגדול האחרון הם חלק בלתי נפרד מכל אירועי הגלות וזו החלה בחרבן בית ראשון ששורשו בעשרה בטבת.

זאת ועוד.

מין החתם סופר בדרשתו בשנת תקפ"א אמר דברים נוראים על עשרה בטבת. הוא הזכיר את שאמרנו לעיל שאם היה עשרה בטבת חל בשבת היו צמים בו ביום, ואכן היו תלמידי חכמים בפרשבורג שהיו מקבלים את צום עשרה בטבת מבעוד יום בליל י' כמו ביום הכפורים. ואמר רבנו: "ונראה לבאר שהנה הטעם שקבעו תענית על המצור ההוא. הלוא הייתה ירושלים כמה פעמים במצור, בימי פרעה נכה וכדומה. רק הטעם הוא דמה שהייתה העיר בטרדת המצור שתי שנים ומחצה זה מחמת שאותו יום שסמך מלך בבל למטה על ירושלים, כמו כן ישבו בית דין של מעלה, אלו מיימינים ואלו משמאילים עד שגברו המשמאילים ונחרב הבית. והנה, אין לך שנה שאין קללתה מרובה מחברתה וכל דור שלא נברא בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי ריש יומא). נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן חדש וזהו בכל פעם כשהגיע אותו יום של עשרה בטבת שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור, יושבים בית דין של מעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה... וידוע שעל כל צרה שעברה כמו יום שמת בו אביו ואמו אין אנו מתעניין בשבת, אבל תענית חלום מותר להתענות בשבת, שבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבוא עליו לא מעונה הוא (או"ח סי' רפ"ח ס"ד) הלכך תענית ט' באב דזהו רק על לצרה שעברה לא דחי שבת אבל תענית עשרה בטבת זהו בטול צרה העתידה יהיה דוחה שבת" (תורת משה סוף ספר דברים).

ומבחינה זו ודאי מתאים יום עשרה בטבת שיאמרו בו קדיש על קדושי השואה שלא נודע זמן רציחתם כי הרי בו ביום קובעים את הפורעניות שתבואנה חלילה, כמו שהיה הדבר בזמן גלות בבל. ממילא זה היה היום שנקבעה הפורענו הנוראה הזאת, וזה הזמן להתפלל שנראה מכאן ולהבא בישועת השם ושה"מיימינים" יכריעו.

{ אז נדברו }

פרשת ויחי תשפ"ב | לסדר: "לישועתך קויתי ד' " | גליון מספר: 538

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

העלון נתרם לע"נ

מרת שרה מותנה בת רגינה

ת.נ.צ.ב.ה

ניתן לקבל את הגיליון בשירות
פקס באמצעות שיחת טלפון:

☎ 0795319191

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
לידידנו המסור האברך החשוב
הר"ר יששכר חזק שליט"א
נציג גיליון זה בעיה"ק טבריה,
לרגל השמחה השרויה במעונו,
בהולדת הבן במזל טוב, יזכה לגדלו
לתורה ולחופה ולמעשים טובים,
רוב נחת וברכות עד בלי די.

רובה שפיט אנשים יקראו, כאוק, אר
הלון? קדימה!
זה הזמן להצטרף לשמחה בה"ק
האגדה הלון...
ואתה שפיט קבוצה בכיכובך האגדה
הלון!

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!:

בנק: בנק פאני

סניף 182

חשבון 747815

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799 854321

בוצאר: פולק, גאולה 15 חיפה

תודה מראש!!!

כרע רבץ כארי... למה האריה כל הזמו רובץ?? למה הוא לא זז??

כשיעקב אבינו מברך את יהודה... הוא ממשיל אותו לאריה... כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו!!
באמת מעניין: האריה בדרך כלל רובץ... לא זז... כל פעם שהייתי בגן חיות וראיתי את האריה רובץ התחשק לי לזרוק עליו אבן... נו...
תזוז כבר... לפחות תשאג... באנו לפה... טרחנו... רצינו כ"כ לראות אותך... עומדים פה עשרות אנשים ומחכים שתזוז את עצמך... נו...
תכבד את המעמד... אבל לא!!! הוא רובץ כמו בלוק... ולא זכור לי שראיתי אריה במצב אחר... תמיד הוא רובץ...
וכאן תמיד מתעוררת השאלה: הרי הסעיף הראשון בש"ע זה "יתגבר כארי לעמוד במוקד"... הוי עז כנמר... **וגיבור כארי** לעשות רצון
אביך שבשמים... מה אעשה שהאריה בגן חיות דווקא די מזכיר לי את זה שמתהפך על הצד השני במיטה... האריה ממש לא מעורר בי
ערינות... המראה שלו רק מרדים אותי יותר... **אז מה באמת הפשט בזה??**
מצד אחד יש פסוק "כרע רבץ כארי וכלביא מי יקימנו" ומצד שני בלעם מברך אותנו: "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא..." **אז**

תחליט: אריה זה סמל לרביצה... או סמל להתגברות כ-- ארי??

התשובה היא ככל הנראה: שזה שתי תכונות שהולכות ביחד!!!

את האריה אי אפשר להזיז... הוא לא מושפע מלחץ חברתי... אין לו מישוה שנוסף לו בעורף ומפעיל אותו... הוא לא מפחד מאף
אחד ולכן הוא רובץ כ"כ הרבה... כי אין מי שילחץ אותו...
אבל דווקא בגלל זה!!! ברגע שהאריה כן!!! כן מחליט משהו... ברגע שהאריה החליט שמהוה פה צריך לקרות אז הוא קם מרובצו!!!
וברגע שהוא קם מרובצו... זה עד הסוף... הוא לא ינוח ולא ישקוט... זה להילחם על החיים ועל המוות... זה יהודה!!!!!! זה יהודי!!!!

כבר נכתב בגיליון זה שיוסף נקרא מלך ויהודה נקרא מלך... מילא יוסף... כולנו יודעים איך הוא נהיה מלך... מדובר היה
בתהליך ממושך איך "שלח מלך ויתירה... שמו אדון לבית..." אבל יהודה? איפה מצינו שהכתירו את יהודה למלך??
מתי היה טקס ההכתרה? **התשובה היא:** שאף אחד לא הכתיר את יהודה למלך!! יהודה הוא מלך וגור אריה מצד עצמו!!!
אם כעת רצון ה' לרבוץ... לא יעזור כלום!!! כרע רבץ כאריה!!! אתה יכול להביא עליו את כל העולם... להפעיל עליו לחץ
חברתי... מה לא... והוא לא יזוז מלימטר מהמעמדה שלו! כי הוא אריה!!! הוא מלך!!! לא מעניין אותו מה אחרים
עושים... הוא מסתכל על אחרים כמו אותם אלו שמגיעים לגן חיות ומנסים להפעיל את האריה... והאריה מסתכל עליהם
ואומר להם: חברה... תרגעו- אני אריה!!! אם אני החלטתי להישאר יהודי מיושן עם פלאפון כשר וחוסום... אתם יכולים
לקפוץ על הראש ואני לא אזוז מהמעמדה שלי מלימטר!!! יהודה לא חושש על הריטינג שלו... הוא לא רואה צורך לדפוק
הופעה ולהראות גבורה... הוא מצידו רובץ... אתה רוצה לצחוק עלי שאתה חלש? תצחק... אתה רוצה לחשוב שאני
פרמיטיבי ולא מבין מהחיים שלו... תחשוב... לאריה לא איכפת שיראו אותו רובץ... לא מזיז לו... **אבל דווקא בגלל זה!!!**
דווקא בגלל עוצמת היציבות הזו של גור אריה יהודה שלא איכפת לו מה חושבים עליו... כשאתה נוגע לו בעקרונות שלו
והוא מחליט לקום מרובצו זה רציני... הוא קם כמו אריה מרובצו וכעת שום חומה לא תרתיע אותו... כמו שאף אחד לא
הצליח להקים אותו מרובצו... כך אף אחד לא יוכל לכופף אותו כשהוא החליט לצאת למאבק...

באופו כללי אנחנו רואים את זה בהתנהלות של החרדים נגד החילונים... החרדים בדרך כלל מצטיירים כחלשים... הם
בדרך כלל לא מתעקשים... אפשר לנצל אותם... בקיצור: רובצים!!! "רחל לפני גוזזיה נאלמה..." מטיחים בהם... עושקים
מהם תקציבים והם מכופפים את הראש... ואז פתאום מנסים לנגוע להם בציפור נפשה של היהדות... ואז לפתע האריה
קם מרובצו!!! ואז החילוני מגלה מול עיניו אריה שכול שברגע שהוא קם מרובצו, הוא לא יחזור לרובצו עד שלא תשיב לו
את העקרונות שעליהם הוא רובץ... מסתובב לו יהודה בן יעקב... אף אחד לא מכיר אותו בתור איש מאיים... כל השכנים
מכירים אותו כאיש ניווח אדיב ונחמד... והנה יום אחד הוא מגיע למצרים ופתאום נוגעים לו בציפור נפשו... רוצים לקחת
לו את בנימין שהוא ערב עליו... פתאום האריה קם מרובצו... יוצא מפיו שאגה מקפיאת דם שמשתקת את כל מצרים...
כמה בעיטות בקרקע וכל מצרים נעשית תלמים תלמים... רגע... איפה כל זה היה עד היום?? אנחנו כבר שנים מכירים
את יהודה... בחיים לא ידענו שיש לו בכלל כח?? כן... האריה עד עכשיו רבץ כי לא נגעת לו בנקודה... ליהודה יש גבורה
אדירה והוא אף פעם לא עושה בה שימוש איפה שלא צריך... אבל אל תעזי לנגוע לו בנקודה... כי אז האריה יקום מרובצו
ואז הוא נהיה מוסכך...

זו העוצמה של יהודי עובד ה'... זה כ"כ מפעים לראות את זה... מדובר ביהודי עדין... לא חם מזג... משדר ניווחות... אף
פעם לא מפגין עוצמה וכח... תמיד הכל באוירה טובה ובידידות... דעתו מעורבת עם הבריות... כמה נאים מעשייו... אבל
יש גבולות!! יש מקום שבו אם אתה נוגע לי... אני יוצא לקרב חיי... כן... החכמה היא לשמור את השאגות ואת היציאה
לקרב למקומות הנכונים באמת... אגב: המלבי"ם אומר שזה אחד ההבדלים בין מלכות יוסף ליהודה... שמלכות יוסף זה
שליטה בכח ועוצמה!!! ואילו מלכות יהודה זה "מי השילוח ההולכים בנח"ך... כרע רבץ... אתה יכול להשפיל את דוד המלך
ולשפוך את דמו והוא לא יעשה לך כלום... תולעת ולא איש... אבל תעזי לעשות משהו נגד מלכות שמים?? בבת אחת דוד נהפך
לאריה... וארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם... לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מעיר ה' כל פועלי און... הוי כמה שזה
מטעה... כמה שדוד ויהודה והאריה מעטים... אני מזהיר אותך חילוני: אל תתחיל עם האריה הזה שרובץ... איך אומרת הגמ' בשבת
(י.) תתחיל עם מי שאתה רוצה... עם אדומי, עם ישמעאל... רק אל תתחיל עם תלמיד חכם... כלביא יקום...

אתה אדם טוב?? יש לך טוב לב שנשפר?? המאמר הזה בשבילך...

יוסף הצדיק היה פיקח גדול... מבין מספר אחד בכלכלה... והכי הכי: מבין בייחסי אנוש... אבל בסוף פרשת יוג'ש... יש שתי מילים שאני חושב שזו הפיסגה!!!! פסגת הפקחות של יוסף בהתנהלות מול ייחסי אנוש... תנחש מה הם שני המילים?? **ויאמרו החייתנו!!!**

אתה קולט מה המשמעות של שני המילים האלו?? אתה יודע באיזה סיטואציה זה נאמר?? **אני אסביר בקצרה את הרסע:** מדובר פה בעם שלם שסובל מתת תזונה... אספסוף מתוסכל מסתובב סביב עצמו ומחפש אוכל ולא מוצא... אנשים חסרי אונים ומסתמא גם חסרי מעש... ותחשוב שכולם גם יודעים להצביע ששם ממול... אתה רואה שם את הארמון המפואר... יושב שם איש אדוני הארץ- יוסף... והוא יושב על בוחסות של אוכל ובוחסות של כסף...

נו... אתה יודע מה השלב הבא??? זה עניין של שבוע שבועיים... חודש חודשיים... עד ש... ש... שקורה פה במקרה הטוב האביב הערבי... (למי שזוכר לפני 12 שנה) ובמקרה היותר גרוע פורצת מלחמת עולם... למי שיודע כל המהפכות וכל המלחמות עולם שגבו מרחץ דמים... מאיפה הכל התחיל?? ממשבר ומצוקה אמיתית שפקדה את כל שכבות העם... וברגע שישנה תחושה שהכסף והמזון נמצאים בידיים של ההנהגה שלא משחררת בקלות... מכאן ועד כאוס פנימי ומרחץ דמים הדרך קצרה... במצב שכזה... את אף אחד לא מעניין מהי האמת את אף אחד לא מעניין שיוסף זה טוב וצדיק... ההמון המוסת פורץ את הארמון וצועק: אתה הורג אותנו!!!! יוסף במקרה הטוב יצא משם חי... (פרטים נוספים בספרי ההיסטוריה)

ואילו כאן?? יוסף כמנהיג לא רק שורד את התקופה הקשה ביותר בהיסטוריה העולמית... ולא רק שאף אחד לא רואה בו כאויב חיי... אלא לאורך כל הדרך יוסף מקשיח עמדות ודורש תשלומים יקרים... והעם משתף פעולה... והכי הכי: **ויאמרו החייתנו!!!! אומרים תודה!!!!**

רבש"ע: עוד אומרים ליוסף תודה?? איך?? איך יוסף?? איך עשית את זה? תשאל כל חבר עיריה... כל מנהל מוסד... כל גבאי קופת צדקה... מה שתעשה ומה שלא תעשה... כמה שתהיה מסור ונדיב... כשהעם נמצא במצוקה... כולם יצעקו עליך **אתה הורג אותנו**... ואילו כאן כולם זוכרים להגיד ליוסף **החיית אותנו**... איך?? איך עשית את זה? יוסף?? הרי אותו לימדו שאין סיכוי... אם אתה עומד מול ציבור מתוסכל... תמיד יקללו אותך... באמת איך??

אז הנה!!! כאן יוסף מלמד אותנו יסוד שהוא קריטי בעיקר בשביל אנשים עם לב ענס!!!

כן... יוסף כל כולו נתינה... כל הסיבה שהוא בכלל במצרים זה רק בשביל להחיות עם רב... יוסף מציוד פותח את כל האוצרות ומתחיל לשפוף עם כל הלב... לפזר עם כל הלב... טרם יקראוני ואני אענה עוד הם מדברים ואני כבר שופך... **אבל לא!!!** למרות שיוסף כ"כ טוב לב... אבל יוסף יודע להתאפק!! יוסף יודע לבלום את עוצמות הטוב לב שלו... ואם תשים לב: אנשים מגיעים ליוסף בתת תזונה ויוסף מתייחס אליהם בקרירות... סליחה... פה זה מכולת... אתם רוצים לחם? אני רוצה תשלום... רגע... סליחה יוסף... הרי יש פה אנשים שאם לא תתן להם חם ימותו... (ילמה נמות נגדך אם אפס כסף??) מה... אם הם לא ישלמו... אתה מצידך תתן להם למות מול העיניים שלך?? **ברור שלא!!!** ברור שאם יוסף היה רואה שאנשים מתפגרים לו מול העיניים... הוא היה נותן להם אוכל בחינם... כי סו"ס יוסף הוא המשביר וכל כולו טוב "להחיות עם רב" בשביל זה הוא יוסף... **אם ככה... אז סליחה על הביטוי:** למה יוסף עושה "פוזות" על מצרים?? תביאו כסף... תביאו מקנה... תמכרו את הבית שלכם... ואז הוא מעביר אותם לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו... (תחשוב מה שזה: יש כאן משפחה שכבר מאתיים שנה גרים בקהיר... פתאום יוסף מעביר אותם דירה לקצה השני של מצרים... למה? מכרתם לי את הבית שלכם בשביל לחם... לכן מגיע לכם גלויה) **מה זה? למה לעשות ככה לאנשים רעבים?**

מה התשובה?? אם אני לא אעשה את זה לכם!!!! אתם תעשו את זה לי!!!

אם אני לא אזכיר לכם כל הזמן שאני פה עושה לכם טובה... אתם תחשבו שאני האיש הכי רע... אם אני לא אדאג להזכיר לכם **שאני מחיה אתכם**... אני כמו ידי אגרום לכם שתצרחו עלי: **אתה הורג אותנו!!!** אין לי ברירה... אנתנו נמצאים תכת בתקופה מאוד רגישה... אני רוצה להחיות אתכם ועם כל הלב... אבל זה רק בתנאי שאתם תזכרו ולא תשכחו לרגע להגיד: **החייתנו!!!** אז זהו!! האמת הנקודה הזו אנשים עם לב טוב מתקשים לעכל... עד שיום אחד הם מבינים את זה בדרך הקשה... לדוגמא: אשת חיל שמקפידה מאוד שתמיד תמיד יהיה אוכל מבושל ותמיד יהיה בגדים מכובסים ומגוהצים ותמיד יהיה נקי מסודר... **אני חושב שזה לא טוב!!!** כי האשת חיל הזו... אמנם כל הכבוד לה... אבל אם רק פעם בשנתיים לא תהיה ארוחת צהרים, ובעלה יצעק עליה... איפה ארוחת צהרים? כמה שזה יהיה מכוער מצידי... אני דווקא אגונן עליו מה את רוצה... הרגלת אותו שתמיד הכל דופק ותתמיד הכל יש... אז הנה... הצלחת!!! עד כדי כך שהוא שוכח להגיד תודה ולומד רק להתלונן... ולכן כל פעם שאשתי לא עומדת בעומס ולא הספיקה לעשות משהו אני מודה לה... תודה רבה!! היום אני אמנם **לא קבלתי** ארוחת צהרים... אבל **את קבלת** היום בעל בן אדם! כי בזכות הארוחת צהרים שהיום לא דפקה... קבלתי תזכורת שזה לא מובן מאליי!!! ואני לגמרי בעד... אני בעד מידי פעם לערוך תזכורות... (כן... כל מי שנתן נבדכת לב בית כנסת למישהו בחינם... צריך מידי פעם לקבוע שם ועבודת בטוח גם במחיר של אי נוחות... כי אחרת ירדו לו בפרצוף) מי לנו טוב לב יותר מיוסף הצדיק... והפקחות הגדולה ביותר שלו... שלמרות שהוא המשביר לכל כל עם הארץ והוא דאג שילד אחד לא ימות מרעב... אבל הוא דאג להזכיר לכולם שבינו שזה לא מובן מאליי!! הוא הצליח לגרום לכולם לדעת שמה אומרים?? **תודה!! החייתנו!!!** אל תשכח שבוע בפרשת שמות... פתאום יקום מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף... בטח... אם אין את יוסף שיוכיר לו שזה לא מובן מאליי... אין שום סיבה שהוא ידע את יוסף.

ואת זה יוסף הבין... **ויש הרבה אנשים טובי לב שלא מבינים את זה**... הם נותנים את כל הנשמה שלהם... ולא מבינים למה א"ח" מעבדים אותם בפרך ולא זוכרים להכיר טובה ליוסף שהקיז דמיו...

אין בעיה... אם אתה שלם עם זה... אם אתה מוכן נפשית לאופציה שבמקום להכיר טובה... יעבידו אותך בפרך... בסדר... אז זהו שאני לא!!! כשאני עושה טובה למישהו והוא אח"כ לא יודע את יוסף אלא חושב שאני עובד אצלו בפרך... אני מאוד לוקח את זה ללב... אז לי אין רשות ולא הגון מצדי לעשות אותו כזה מושחת... אני חייב לטובתו ולטובתי מידי פעם לרענן לו את הזכרון שאני עושה איתו חסד!!! אל תשכח... בעוד שבוע בדיוק פתאום יקום מלך חדש אשר לא ידע את יוסף... בטח... בשביל לדעת את יוסף צריך מידי פעם ריענון!!! אם יוסף לא רוצה שאנשים יעבידו אותו בפרך... הוא צריך בעדינות להזכיר להם מסר חשוב לחיים!!! תזכור את הסימון? "ויאמרו החייתנו!" תדאג שיגידו לך את זה... זה חלק בלתי נפרד מהטוב לב של יוסף... שהוא דאג שהשני ישרא אנושי ויזכור להגיד תודה...

זה נותן כח... מוריד עוד ועוד מהעול הכבד... ישלם ה' פעלכם ותהי משכורתכם שלימה מעם ה'... ההכנסות קודש להוצאות ההכרחיות של גיליון זה... ואם אוסיף בנימה אישית: על הדרך התרומות הולכות ישירות לעוד שקט נפשי מהעול הכספי שמואד נחוץ להמשך זיכוי הרבים וזה נזקף לזכותכם, (מה שכטוח: התרומות לא מתקוות לא לפרסומת... לא לממן את הרכב והמשרד הנופש של מוציא הגיליון, ואפילו לא לגרפיקה, ההוצאות קודש! ישירות לצורך מטרת זיכוי הרבים.)

אבל עדיין זקוקים אנו לתרומות ו... והרבה...

העלויות של גיליון זה מסתכמות ב**יותר מ-10.000 שקל מידי חודש!!!** בשבילנו זה ההמוון... כן... אני לוקח בחשבון שיש כאלו ששומעים ש... ש"זה הכל"??! והסכום הזה ממש לא מרגש אותם במיוחד... אבל בשבילנו... אנשים פשוטים... בשבילנו סכומים כאלו זה מעל ומעבר... אדרבה, מי שאצלו זה לא הרבה כסף... שיקום!!! שיוזם... שיטול על עצמו חלק מההוצאות שבשבילנו זה הר גבוה ומעיק... (כמובן שבזכות התורמים חלק מהסכום כבר ממומן... אבל עדיין... יותר מחצי עדיין לא.)

אגב: אני מוכרח לומר... שלשבת פה כעת מול המקלדת ולבקש תרומות מנדיבי עם זו הרגשה מאוד מאוד לא נעימה... מאוד מביכה... וארץ לי הרבה זמן לכתוב את השורות הקצרות האלו... (הרבה יותר משאר המאמרים בעלון...) **וסתם ככה: אפשר שאלה אישית??** אתם... בעלי המוסדות וראשי המוללים והישיבות שיוצאים כל כמה חודשים לאסוף כסף בחו"ל... **יש לי שאלה אישית אליכם:** אתם רוצים להגיד לי שכל פעם שאתם יוצאים לאסוף כסף... אתם מרגישים את החוסר נעימות שאני עכשיו מרגיש... **אל תגידו לי את זה!!!** אם ככה אתם מרגישים... אז... אז רבותי... נדיבי עם... מהר לתרום להם... ועם כל הלב... תחשבו: אם אני יושב פה בביתי מול המקלדת ובכל זאת פני משתנים ככרום... אז מי שנאלץ להתיישב פה מולכם פנים מול פנים ומבקש תרומה... מהר לתת לו הרגשה טובה... מהר להוציא את הפנקס צ'קים ועם מאור פנים...

אני לא מסוגל לחשוב שזו ההרגשה שהם מרגישים על בסיס קבע... ונא לא לשכוח!!! לנו אמנם קשה לבקש... כי אנחנו יהודים ביישנים בני ביישנים... אבל זה לא סתירה שלתורם יש את הזכות להיות שותף...

אז אנא... תתרכו לי... תשארו בעול האלפי שקלים שלי... אבל דווקא בהזדמנות זו, תרשו לי להיות ל-פה לאותם ראשי כוללים וישיבות שהחוסר נעימות שלהם הרבה יותר גדולה משלי... אודו... כעת... כעת לאט לאט חוזר לי הצבע ללחיים... אחרי שביקשתי גם בשביל החזקת תורה של אחרים... אני מרגיש כבר יותר נוח... זה ממש בבחינת "לעולם לישתף איניש בהדי ציבורא"... "עכ"פ כל תרומה או הוראת קבע מתקבלת בשמחה... ובהכרת הטוב אישית על עול נוסף שמורידים מאיתנו..."

למענה אנושי ממוקד בנושא זה ניתן להתקשר לפלאפון: 052-7683095

(לכל הקשור לתרומות, ה"ק, לקבלות להחזר מס, תרומות מחו"ל וכדו' בפלא' הגיליון...)

ויברככם ד' בכל מכל כל!! תודה!!

תאמר לי מה הנתונים שלך ואומר לך תפקידך..

בפרשת השבוע מגיעים הרגעים המרטיטים ביותר. ששנים עשר שבטי ו-ה עומדים למרגלות מיטתו של ישראל סבא... והוא מברך כל אחד מהשבטים... באותו מעמד נשגב יורד לעולם הפסוק הנצחי שכל השבטים עומדים ומכריזים: שמע אבינו ישראל ה' אלוהינו ה' אחד!!! ויעקב אבינו מפטיר ואומר: בשכמל"ו, בקיצור: המעמד הנשגב ביותר!!!

אבל למרבה התדהמה... אם תשים לב... תכל"ס... בשורה התחתונה מה יעקב אבינו מברך את השבטים?? על מה הוא מדבר איתם? מה הנושא??

כמעט כל הנושא הוא איכשהו סביב השטח הגאוגרפי שכל אחד מהשבטים הולך לקבל בנחלה... **זה הנושא!!!** יעקב מברך את יהודה שהיה לו נחלה משופעת בין... "אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתוננו..." ואת נפתלי הוא מברך ש"אילה שלוחה"- זו בקעת גינוסר שהיא קלה לבשל פירותיה... זבולון לחוף אניות ישכון... ואשר שמנה לחמו...

רבש"ע: אנחנו נמצאים פה ברגעים הכי נשגבים!!! שישראל סבא מוסר כעת לבניו את כל היעוד של התיקון השלם... אז מה הקשר עכשיו לדבר על בקעת גינוסר ועל כיבס בין לבושו... מה הקשר עכשיו להגיד זבולון שהולך להיות לו נוף של ים מהמרפסת?? וכי זה הנושא עכשיו??

ואתו סיפור בדיוק עם משה רבינו... הזאת הברכה אשר בך משה איש האלוהים... לפני מותו... מה הברכה?? תענין בפרשת הזאת הברכה ותראה שזה פחות או יותר אותו נושא... משה רבינו מפרט בדיוק איזו נחלה תהיה לכל שבט... (יש כמין חלוקת עבודה בין משה רבינו ליעקב אבינו... ישנם שבטים שיעקב אבינו לא פירט את הנחלה שלהם כמו יוסף ודן... אז משה רבינו מפרט שמבורכת ארצו של יוסף ממגד וממגד וממגד... ודן יזק מן הבשן וכו'...) **ושוב אותה שאלה:** גם יעקב אבינו לפני מותו וגם משה רבינו... כלנו מבינים שמדובר ברגעים הכי מרוממים שכעת זה אמור להיות הנושאים הכי מהותיים שעומדים בבשוננו של עולם. ותכל"ס, גם יעקב וגם משה רבינו מדברים על פיתוח הנגב והגליל... ועל חוף ים ושמנה לחמו... מה הפשט בזה??

וכצפוי!!! התשובה היא מאוד ברורה:

שללא ספק... כשיעקב אבינו מודיע לכל אחד מהשבטים מהי הנחלה שלו... הוא לא מתכוין כ"כ לנחלה, הוא בעיקר מתכוין להראות לכל שבט מה השליחות היחודית שלי בתיקון השלם! רק מה?? הוא רומז לו באמצעות הנחלה שלו!!! כלומר: כשיעקב אבינו אומר זבולון לחוף אניות ישכון... עיקר כוונתו לנווט את זבולון לעבודת ה' היחודית של זבולון שהיא מתאפיינת בבחינה של חוף ימים... כלומר: כל שבט קיבל נחלה שמאפיינת ומותאמת בדיוק לסוג השליחות שה' יעד לו...

וממילא... כשיעקב אבינו רוצה להגיד לנפתלי ולזבולון וליהודה וכו' מה התפקיד שלהם... הוא מראה להם איזה סוג נחלה הם קיבלו מה' ולפי זה הם כבר מבינים מתוך אופי וסוג הנחלה שלהם מה השליחות הפרטנית שלהם בעולם... ואפשר להאריך בנושא זה ואכ"מ...

עד כאן פשוט! ברור שזה היה הנושא בברכה של השבטים...

אבל כאן מתעוררת שאלה מאוד פשוטה:

אני לא מבין: אם יעקב אבינו לפני מותו רוצה להגיד לכל שבט מה השליחות שלו בעולם... אז שיגש ישר לעניין!!! שידבר ברור!! למה הוא צריך לדבר ברמזים של נחלות?? מה רע שיעקב אבינו יקרא לזבולון ויניח לו את הדברים על השלחן... תקשיב זבולון!!! השליחות שלך בעולם זה לעסוק בפרגמטיא ולפרנס את יששכר... **אבל לא!!!** יעקב לוקח את זבולון לחוף ים ומראה לו שהוא ל-חוף ימים תשכון וירכתו עד צידון... ועכשיו זבולון צריך לנחש ולהבין מהמאפיין של הנחלה שלו שאם זו הנחלה שקבלתי אז כנראה שזה זה התפקיד שלי... מה העניין?? למה לדבר ברמזים?? למה ללכת סחור סחור?? **למה אי אפשר לדבר ברור??**

אם התפקיד של בנימין זה להישאר תמיד בכולל אז שיעקב אבינו יגיד לו מפורשות: תקשיב בנימין!!! אתה צריך להישאר אברך כל החיים... לך אסור לצאת מהכולל...?? אז למה גם יעקב אבינו וגם משה רבינו אומרים לו את זה בצורה עקיפית... הם אומרים שהנחלה שלו ידיד ה' ישכון לבטח עליו ובין כתפיו שכן ובנימין זאב יטרף... והוא מזה אמור לנחש ולהוציא שאם הנחלה היא שם כנראה שזה התפקיד שלי? למה לדבר ברמזים?? מי מפריע ליעקב אבינו לשים את הדברים על השלחן???

אז זהו!!! שכאן טמון יסוד מאוד חשוב:

יעקב אבינו מלמד אותנו שאדרבה ואדרבה...

הנתונים שלי זו האמירה הכי מפורשת מה השליחות שלי!!!

אם אתה רוצה לדעת מה השליחות שלך... תסתכל ימינה ושאלה ותראה מה הנתונים שלך... מה המיקום שלך... איפה ה' שם אותך... איזה משפחה ה' נתן לך ומה הרקע שלך... **הנה! כאן השליחות שלך!!!**

כלומר ככה: מגיע יהודי ושואל... חצי מתלונן... רבש"ע: מה התפקיד שלי בעולם? מה השליחות שלי בעולם?? אני לא יודע... אף אחד לא אמר לי... אני מחכה שמישהו יגיד לי בצורה מפורשת מה השליחות שלי בעולם...

עונה לו יעקב אבינו: בני היקר... סליחה... מאיפה זבולון ובנימין ויהודה ידעו מה התפקיד שלהם בעולם? וכי אני אמרתי להם פעם בפירוש מה התפקיד שלהם?? לא!!! רק מה?? **הודעת לי לכל אחד מה הנחלה שלו!!! מה הנתונים והאפשרויות שיש לנחלה שלו...** וזהו... מכאן ואילך כל אחד הבין

לבד שאם זה הנתונים שלי... אז העבודת ה' שלי היא לפי הנתונים... מאיפה אשר ידע שהתפקיד שלו זה בחינה של "הוא יתן מעדני מלך"?? כי... כי נתתי לו נחלה ששמנה לחמה... אם זה הנתונים שלו... זה מה שיש לו... אז ממילא הוא הבין שבזה הוא צריך לעבוד את ה'... מאיפה בנימין יודע שהוא צריך להיות אברך?? כי עשיתי אותו שכן של ה'... העמדתי לפניו נתונים של חופף עליו כל היום ומזה הוא הבין שזה התפקיד שלו... זאת אומרת: הנתונים שלי זו האמירה שלי משמים! הנתונים שה' נתן לי הם הם התמרו דרך שלי והם אמורים לגלות לי מה השליחות שה' מצפה ממני... **בא נסכם את זה במילה אחת:**

תאמר לי מה הנתונים האישיים שלך ואומר לך מה תפקידך בעולמך...

וזו הסיבה שיעקב אבינו לא אומר לשבטים בפירוש מה השליחות שלהם... **לא!!! פרנציפ לא!!!** יעקב אבינו עקרונות לא מוכן להגיד לכל שבט אחד שתיים שלוש מה התפקיד שלו... הוא פורש לפני כל אחד מה הנתונים שלו... יעקב אבינו מגלה לכל שבט מהי הנחלה שלו... מה הם האפשרויות שלו... ולפי הנתונים שלך אתה כבר תבין לבד מה השליחות שלך...

ופה הטעות הגדולה שלנו!!! יש כאלו שמתעקשים קודם להחליט על דעת עצמם מה התפקיד שלהם בעולם... ואז!!! אחרי שמיודעו כבר החליט מה השליחות שלו בעולם... כעת הוא מתחיל לבדוק האם זה מתאים לנתונים שה' העמיד לפניו... כעת הוא מתחיל לברר האם גם הרבש"ע קלע לטעם שלו... ואם לא... אז מה הפלא שהוא מתמלא במרמור ובתסכול למה לא הולך לו בעבודת ה'... סליחה אדוני... החלטת על דעת עצמך מה ה' רוצה ממך... ואח"כ אתה מתלונן שלא הולך לך בעבודת ה'?? **אז זהו שלא!!! זה עובד בדיוק הפוך...**

אתה רוצה לדעת מה העבודת ה' שלך?? קודם תסתכל ימינה ושאלה ותבחון טוב טוב מה הנתונים שה' הציב לפניך... **ולפי זה!!!** תדע לזהות מה השליחות שלך... את המסר הזה צריך לזכור: אל תצפה שה' יתגלה אליך ויגיד לך מה הוא רוצה... למה?? **כי הוא כבר התגלה אליך...** איפה הוא התגלה אליך?? **בנתונים שלך...** הוא נתן לך את היכולות האלו ואת החולשות האלו... ושם הוא רוצה אותך ומשם!!!

אם היינו מבינים את היסוד הפשוט הזה היינו חוסכים המון עגמת נפש בחיים... אני אתן לך דוגמא קלאסית: התקשר אלי בחור... יש לי שתי בעיות בעבודת ה'!!! הבעיה הראשונה היא שיש לי חברותא בחור שכל הזמן מפספט... לא רציני... בכלל לא בקטע של הלימוד ואני רק מתבטל איתו... האם אני צריך להשלים עם זה או להחליף חברותא?? אמרתי לו: ברור שתחליף חברותא... מה קרה... כולל חברותא...

טוב... סיימנו עם בעיה אחת... כעת עוברים לבעיה השניה בעבודת ה':

וכשלא אז לא טוב...

לפנינו!!!!

אז כמובן שכאן כמובן יש כל מיני שטחים אפורים שמי שניח מאוד רוצה סמארטפון... תמיד יהיה לו רשימת הוכחות שה' העמיד לפניו נתונים שהוא חייב את המכשיר הזה... ועל זה נאמר: כי ישרים דרכי ה'... ופושעים יכשלו בס... כמובן שהדברים הם לא שחור ולבן... וזה עלול להיות מאוד תלוי באיך שאנחנו רוצים לקרא את המפה...

אבל אני לא מדבר על הפושעים שיכשלו בס... אני כעת מדבר על הצדיקים שילכו בס... על אותו אחד שמאוד מאוד לא רוצה להחזיק מייל אפילו חסום בבית... והוא מפחד מאוד שה' יכריח אותו בכח...

אני חושב שאין טעם לחשוש... ולמה?? כי ממה נפשך... אנחנו עושים רצון ה'!! ואם ה' רואה את הרצון הטהור שלך וה' החליט לתת לך ללכת בדרך הטהורה הזו... אז תסמוך על הרבש"ע שהוא יספק לך את הנתונים המתאימים שלא תצטרך את זה... ואם אחרי הכל... ואחרי שאתה כ"כ לא רוצה את זה... ה' בכל זאת יעמיד אותך בפני נתונים מוגמרים שאתה חייב את זה... אז זה מה שה' רוצה... מה אתה רב עם הרבש"ע?? ושוב... גם פה יש שטח אפור מסוים של מסירות נפש... שלמרות שלפי כל הנתונים ה' מורה לי שאני יכול להורות לעצמי היתר... אני בכל זאת מפגין לו נאמנות ולא נופל בזה... אבל לפחד מזה??

לחשוש שהרבש"ע יתקע לי מקלות בגלגלים של עבודת ה'??

זה סתירה מיניה וביה!!! אדרבה... הנתונים שה' מעמיד בפנינו זה גופא השליחות שלנו כאן בעולם!!! ויש כאלו שמוכנים לעשות הכל בעבודת ה'... רק שה' לא יכתוב לי את הנתונים... כי אני רוצה להחליט...

אתה יודע מי זה היה?? דור המדבר!!! למה הם לא רצו להיכנס לארץ?? כי הם ידעו שברגע שנכנסים לארץ... ה' לוקח את נפתלי ומעמיד אותו בפני נתון עובדתי שנקרא אילה שלוחה... זה הנתון שלך וזה התפקיד שלך... ואילו את בנימין ה' לוקח ומעמיד אותו מול נתון שנקרא חופף עליו כל היום... רגע... כשהייתי במדבר אני הייתי מחליט לבד מה עבודת ה' שלי... אז למה לי להיכנס לארץ ופתאום ה' יחליט לי??

אם ככה... לא רוצים... לא רוצים להתחתן עם הרבש"ע... לא רוצים להיכנס לארץ ישראל... לא רוצים שה' יכתוב לנו את הנתונים... אנחנו רוצים להחליט לבד כמו ישיבוחר... וזה היה העונן של דור המדבר...

כעת תבין מה זה חיבת הארץ!!! מה פירוש לחבב את הארץ?? מה... אנחנו מחבבים את האדמה?? את הלאום? מה התשובה??

בארץ ישראל ה' קובע את הנתונים!!! בחיי הנישואין ה' מצביע עובדות בשטח ולפי זה אתה מבין מה השליחות שלך... אתה מוכן לחבב את זה?? אתה מוכן לתת לרבש"ע להגיד לך מה הוא רוצה?? חיבת הארץ!!

ואז יום אחד אל תשאל מה קרה...

יום אחד התחנתתי... ברגע שהתחנתתי... אתה יודע מה קרה???

פתאום ה' העמיד בפני כל מיני נתונים מסוימים!! תקשיבו... זו האשה שלך... זה הילדים שלך... זה המצב הפיננסי שלך... זה המשפחה שלך... ואלו הם הנתונים!!! פתאום גיליתי כל מיני מפריעים חדשים... אני רוצה ללמוד... ויש פה אשה שה' נתן לי... אני רוצה עכשיו לעשות שטייגן... ומה אעשה... יש לי מפריעים... יש לי תינוק קטן בבית שה' שלח אותו ל... להפריע לי... רגע... מה עושים כעת עם כל המפריעים האלו?? הופה!!! כאן הייתי פתאום צריך לעשות סוויץ בראש... ולהבין שכעת זה לא מפריעים!!! זה נתונים שה' נותן לי וה' רוצה שאני אעבוד אותו עם הנתונים האלו... כשהברותא פטפט... זה היה מפריעים... אבל כשהילד שלי מתעורר באמצע הלילה... זה מפריעים? לא!!! זה נתונים שה' נתן לי!!! וה' רוצה אותי שאני אעבוד אותו... וכשאני לא מקבל את זה ומתעקש להילחם נגד הנתונים שה' נתן לי... אני פה המפריע לעבודת ה'... זו הסיבה שבחור ישיבה שרוי בלא תורה... כי תורה זה הוראות מגבוה!!! ה' קובע את הנתונים ואני לפי זה מבין מה השליחות שלי... זה תורה!! זה בית של תורה... בית של תורה זה בית שמוכן לקבל הוראות מה'... כן ה'... מה הם הנתונים שאתה נותן לנו... ולפי זה אנחנו נפעל... הנה לך בית של תורה... בית שפועל על פי נתונים שה' מכתוב... אבל בחור ישיבה?? הוא מכתוב את הנתונים... הוא קובע את הנתונים לפי איך שמסתדר לו ובצדק... כשמשוהו בנתונים לא מסתדר לבחור ישיבה הוא קורא לזה מפריעים (ושוב בצדק...) ואילו אחרי החתונה... פתאום ה' מצביע עובדות בשטח... מעמיד כל אחד ואחד מאיתנו מול הנחלה הקבועה שלו... מול הנתונים הלא משתנים שלו...

לאחד הקב"ה מעמיד נתונים מסוימים שאתה תהיה אברך כל החיים... אתה ידד ה'... חופף עליו כל היום... ואילו לשני ה' מעמיד נתונים של בזלון לחוף ימים ישכון... לאחד ה' מעמיד נתונים של שבט אשר... חיי רווחה... שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך... הנתונים שלו זה לעבוד את ה' כמו אשייני ידד... ואילו יש אחד שהנתונים שלו ושל האופי שלו זה להיות שבט לוי שלא נוטל חלק בארץ ועזב חשבונות הרבים וכו' וכו'...

בקיצור: אחרי החתונה פתאום לא אנחנו קובעים את הנתונים אלא ה'!!! ה' מעמיד בפנינו נתונים... ולפי הנתונים שה' נותן לנו... לפי זה אנחנו יודעים מה השליחות שלנו בעולם...

יש כאלו שלחוצים... מה יהיה אם בהמשך החיים לא יהיה לי אפשרות להמשיך להקפיד על איזה עניין מסוים בעבודת ה'?? או יש נערות סמינר שמפחדות מה יקרה אם בהמשך החיים בעלי לא יוכל להמשיך ללמוד בכלל?? עצם החשש הזה נובע מתפיסה שאני קובע מה העבודת ה' שלי!!! ואני מפחד שפתאום יבא הרבש"ע ויתקע לי מקלות בגלגלים... ה' פתאום יעמיד בפני נתונים שלא מתאימים לעבודת ה' שלי... אז זה!! שזה מתחיל בדיוק הפוך!!! לא אנחנו קובעים מה העבודת ה' שלנו... אלא ההיפך... ה' קובע ומחליט מה העבודת ה' שלנו...

ואיך הוא קובע?? לפי הנתונים שהוא מעמיד

ההורים שלי!!! אני לא מסתדר איתם... לאמא שלי חשוב שאני אתלבש טוב ושאתי אראה טוב ואבא שלי ככה... ואני רוצה אחרת... מה עושים עם ההורים שאני לא מסתדר איתם בעבודת ה'?? (לא היה מדובר באמא לו אביו חלל שבת... תהיה רגוע) עניתי לו בציניות: אותו דבר כמו השאלה הקודמת... מקודם אמרתי לך תחליף חברותא... ועכשיו אני אומר לך... תחליף הורים...

אה... הבנת מה ההבדל בין חברותא להורים??

חברותא אפשר להחליף... אבל הורים אי אפשר להחליף!!!

ממילא הורים זה חלק מהנתונים שה' נתן לי!!! ואם ההורים רוצים כך וכך... אין כזה דבר אני לא מסתדר עם ההורים בעבודת ה'... אדרבה... זו העבודת ה' שלך- להסתדר עם ההורים... עם חברותא אתה לא חייב להסתדר... כי חברותא זה לא בהכרח נתון שה' הביא לך... אתה יכול בכל רגע נתון להחליף אותו ולא כך הורים... הבנת את הנקודה??

ההורים שלי זה הנתונים שלי... החולשות שלי זה הנתונים שלי... האופי שלי זה הנתונים שה' נתן לי ומעתה: כעת נשאלת שאלת המיליון: מי יגלה לי מה השליחות שלי בעולם?

הנה!!! תעבוד את ה' עם הנתונים שהוא נתן לך!!!

תסתכל ימינה ושמאלה... תבדוק טוב טוב מה הנחלה שה' נתן לך... איזה אויביקטים ה' הצמיד אליך (מסוג הדברים שזה מה שיש ואתה לא יכול לשנות... יתכן שאם חברותא אי אפשר בשלב זה להחליף... אז אין הכי נמי... הנתון שלך כעת זה החברותא הזה...) וכך תדע מה ה' רוצה...

זו בדיוק הסיבה למה השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה!!!

בחור בדרך כלל עושה הרבה יותר שטייגן מאברך... בחור מתפלל הרבה יותר בכוונה ומסתמא בכל דבר בעבודת ה' הוא יותר טוב מאדם נשוי...

אז למה בכל זאת המתמיד הזה שרוי בלא תורה?? מסיבה פשוטה: בחור מעצב לעצמו את עבודת ה' שלו איך שהוא רוצה... כשאני הייתי בחור... הייתי מתמיד ועוידב משהו משהו... ואז מידי פעם הגיעו לי כל מיני מפריעים!!! אצל בחור ישיבה יש מושג שנקרא מפריעים!!! מה זה מפריעים?? אני רוצה לקום מוקדם לשחרית... אז יש לי חברי חדר "מפריעים"... מה עושים עם מפריעים?? מסלקים אותם... או שהם מסתלקים מהחדר שלי... או שאני מסתלק... בקיצור: צריך להילחם נגד המפריעים... ואז הגיעו עוד מפריעים... מה יש?? חברותא לא טוב... אז צריך לסלק או להסתלק גם מהמפריע הזה... ואז אני לא מסתדר בישיבה... יש לי מפריעים בישיבה... אז עוברים לחיזוק... כדי שלא יהיו מפריעים... כי אני רוצה לעבוד את ה'... וצריך שלא יהיו מפריעים... ובאמת השתדלתי להחזיק חזק ולא לתת למפריעים שיפריעו לי!!!

וכמובן שהיו תקופות שהיו לי מפריעים ו... ובאמת לא הצלחתי ללמוד מספיק ולא לעשות שטייגן... וזה זכור לי כתקופות קשות...

כשהצלחתי להתגבר על המפריעים היה טוב...

קבוצת הבחורים התורנים עלתה למקדש באמצע זמן חורף...

הפעם הגיע תורם לעלות לירושלים... כן... בישיבה קטנה יודעת יש תורות קבועה כל שבוע מי עולה השבוע לירושלים... כמובן שיש את התאריכים הקבועים שהישיבה כולה עולה לירושלים... אם זה בתור שימוש ת"ח אצל הסנהדרין... אם זה יזמה קבוצתית של נירות (בדרך כלל בקיץ)... אבל סתם ככה באמצע הזמן כל בחור שיש לו איזה סיבה אישית שהוא צריך לעלות לירושלים צריך להודיע שבועיים מראש... וכנס לרשימת התורנות... וכמובן שהישיבה גם דוגמת לספק את התנאים המתאימים!!! אל תשכח שבתוך הישיבה יש כל מיני בחורים... חלקם יותר טהורים... חלקם פחות... ובחור שרוצה לעלות לירושלים צריך להיערך בהתאם!! צריך להקצות לו מקום יותר סטרילי בפנימיה... לדוגמא: יש פה בחור בישיבה שנקרא יואב... שיהיה בריא... איזה בלגן נהיה בישיבה בגלל... הסיפור שלו ככה: הוא גר באיזה כפר נידח... (מהסוג שקוראים את המגילה ב"א י"ב) ויש לכפר הזה שתי כניסות שיש חזקה שאחד מהם טמא בטומאת מת ואחד טהור... ולא יודעים מה טמא ומה טהור... נו... והיות וספק טומאה ברה"ר טהור... אז אותו בחור... הראש ישבה עשה לו הסדר ברור: שהוא צריך לבחור שביל אחד שרק דרכו הוא נכנס ויוצא לכפר... כי ברגע שהוא עובר רק בשביל אחד אז בייחס לשביל הזה נקודתית יש ספק טומאה וברה"ר טהור... והנה... השבוע הוא הגיע לישיבה... הניח את התיק בפנימיה... בא להיכנס לחדר אוכל... ופתאום נשמע צווחה!!! הוא פתאום נזכר... שהפעם הוא שכח ויצא דרך השביל השני... (כי בחודשים האחרונים אין בישיבה חסה... בגלל שזה ספיחין... ואמא של יואב אמרה לו שכדאי לו ללכת שם מסול... שם גדל "כרפס שבהרים" והוא גדל פרא בהרים ואין כיוצא בו נשמר וממילא זה הפקר ואין בזה לא איסור ספיחין ולא שפור ונעבד ובסוף הבחורים ישמחו לקבל חסה טהרה ומוותרת ככה באמצע פנימיה... יואב באמת הלך והביא בשמחה רבה חסה ואפילו כוסבר וחלוגות הוא מצא שם... ומרוב התלהבות הוא שכח שבשביל זה אסור לו לעבור) ובקיצור: יואב נכנס לחדר אוכל... ופתאום הוא נזכר שהפעם הוא חזר לישיבה דרך השביל השני! אוי אוי... באותו רגע הוא בחזקת טומאת מת... (כי כעת מסה נפשו הוא טמא, כי יצא שהוא עבר בשני השבילים שאחד מהם בוודאי טמא...) איזה בלגן נהיה מזה בישיבה... חצי מהשיעור שלו נכנסו לבידוד של טומאת מת... הזאת ג' ו'... (אגב: דווקא החסה שהוא הביא נשארה טהורה... לא רק בגלל שהיא לא הוכשרה... אלא בגלל שהיא עצמה עברה רק בשביל אחד... גם חלק מהתיק שלו נשאר טהור... כי רק החולצות והמצעים שהוא לקח בשני השבילים טמא... אבל היה שם חולצה חדשה וגם מגבת חדשה שהיא עברה רק בשביל אחד... בקיצור: אל תשאל) נכשיו: תחשוב שבמקביל... כל שבוע יש פה בחורים שאמורים לעלות לירושלים... אתה מבין לבד שבחורים כאלו צריכים פנימיה קצת יותר סטרילית!!! עם בחורים קצת פחות מאתגרים שמי יודע מאיפה הם חזרו ואיזה ספק טומאה הם הולכים להנחית עלינו... (בקיצור: זה כמו שבתקופה האחרונה אין לנו כ"כ מודעות להזהר מקורונה... אהנו לא ככזה מסתובבים עם מסיכה בקמאות... אבל בכ"ז מי שרוצה לטוס לחו"ל בשבוע הקרוב... הוא פתאום נן מסתובב עם מסיכה... למה?? כי הוא יודע שהוא צריך לעבור בדיקה ורק זה חסר לו שפתאום יתברר שהוא סומא... על אותו משקל... מי שאמור לעלות לירושלים לוקח סרחק... הקורונה מאוד ממחישה בפרט (הה...)

בקיצור: כל שבוע יש בערך חמשה או ששה בחורים שיש להם "שבת נסיעה" לבית המקדש... כל בחור והסיפור שלו... כל תקופה והמאורעות שלה... והשבוע!!! דבר ראשון המתמיד של הישיבה הצורבא מרבנן הבה"ח יוהנתן הלוי משיעור ג'... הגיע התור שלו לעלות לשמירה במקדש!!! כן... זה לא פשוט... שמירה במקדש זה משמר כל הלילה... מערב עד בוקר... עומדים פרחי לוייה בשמירה של כבוד בעשרים ואחד מקום... אבל!!! יש הבדל עצום בין שמירת המקדש בחורף לבין הקיץ... שמירה במקדש בחודש בלילי סיון תמוז זה לא סיפור... זה נראה כמו משמר ליל שבועות... בסה"כ לעמוד חמש או שש שעות באויר נעים... לגרום כמה עשרות פלוגות של ב"ש ובה"ה וזהו... הגיע הבוקר... איש הר הבית כבר פותח את שער המוקד... אבל בלילי טבת הארוכים... מדובר בלילה ארוך של יותר משתיים עשרה שעות!!! ולעמוד שתיים עשרה שעות בכפור של חמש מעלות ופחות... זה... זה לא פשוט... לא כל אחד מפרחי לוייה מתאים לכזו משימה... בשביל זה בוחרים עם פינצטה את הבחורים הלויים הכי מרוממים... העובדים שכבר מתאמנים תקופה ארוכה מידי ערב להיות 'עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות" (לא לחינם ככה מתחילים מעריב בנוסח ספרד... כן... עובדים על זה... מתאמנים על זה)... ובחורים אותם אחד מעיר ושנים מישיבה... אז הבה"ח יונתן נבחר להיות אחד מפרחי לוייה שהיו העומדים בבית ה' בלילות... אבל לא סתם... אלא בלילי טבת הארוכים... הוא בא להיפגש מהראש ישיבה... והראש ישיבה ליווה אותו עם דמעות בעיניים: שתזכה לעמוד בבית ה'... שאיש הר הבית יראה אותך עומד על משמרך... (שמחילה וחס לא תרדם במשימה אחרת "אומרים מה קול בעורה... קול בן לוי לוקח ובגדיו נשפרים שרדם על משמרו... או לאתה בושנה)... טוב... זה הבחור הראשון...

אבל יש עוד ארבעה בחורים שהצטרפו איתו לעלה לירושלים... גם אביתר משיעור א' עולה לירושלים... מה יש?? יש לו סיבה מוצדקת!!! יש למשפחה שלו יום טוב... כן... הוא מצאצאי בני פרעוש שהתנדב עצים לעזרה בתחילת בית שני... והיום של הקרבן עצים שלהם זה א' בטבת... כן... בגללם אין מעמד בא' בטבת... (ענין תענית)... עכ"פ לאבייתר יש שתי תאריכים בשנה שהוא יוצא מהישיבה ברוש... תאריך אחד זה א' טבת שאז כל המשפחה עולה לירושלים... והתאריך השני זה באזור ר"ח אב שכל בני המשפחה יוצאים לכרות עצים למערכה... זה אמנם תקופה של ביטול תורה אבל אח"כ בט"ו אב הם עושים סעודה לסיום הביטול תורה ואבייתר חוזר לישיבה ומשתדל לחזור לשטייגן... אז זה הסיפור של אבייתר...

והבחור השלישי זה יענקי... יענקי שיהיה בריא... הוא צריך לעלות לבית המקדש לכבוד הבר מצוה של אחיין שלו... מה יש?? אחות שלו נישאה לכהן וממילא יש לו אחיין כהן!!! ובשבוע הבא יש לו בר מצוה... ולכבוד המעמד הוא אמור ללכת להר הבית... שם יש סנהדרין קטנה של ישראל שהם ועדת הקבלה של הכהנים... והם צריכים לבדוק אותו ולשלול ממנו את התשעים מומין שפוסלים בכהונה... ובעצה"ש אם הכל יהיה בסדר... הוא יצא משם עטוף בלבנים ולמחרת הוא יקריב מנחת חינוך בשעה שהלויים שרים בדוכן... וזה מעמד מאוד מאוד מרגש!!! כל המשפחה המורחבת... כולם מגיעים לירושלים... יענקי לא יכול לוותר... הוא חייב גם להשתתף במעמד הזה ובסעודה שתהיה אח"כ ש"ל נמצא פסול בזרעו של אהרן... האמת היא שהראש ישיבה עשה קצת פרצופים... מה... עכשיו לכל בר מצוה של אחיין אתה תעלה לי לירושלים?? אבל הוא הניח לו בגלל שהוא ישראלי... (זה באמת מאוד מרגש שהאחיין הוא כהן... אבל אם הוא נעצמו היה כהן... הראש ישיבה לא היה נותן לו... אולי תשכנעו אותו...) עד כאן הבחור השלישי - יענקי...

והבחור הרביעי שלוימי... עדין שנקצר בסיפור... הוא עולה כעת לירושלים להקריב חטאת ו... וגם אשם תלוי... למה?? עזוב... בעקרון גם את זה היה אסור לו לגלות... מה שבטוח... צריך ללמוד הלכות שבת!!! אחרת אתה אמנם תהיה מהחבורה המאושרת שעולה לירושלים... אבל תהיה הכבשה השחורה... (אתה יודע למה קוראים לזה כבשה שחורה?? כי מי שמגיע למקדש להקריב שלמים... הוא מקריב כבש... אז עזוב... פר, פר, ברגע שהוא מקריב כבשה ודווקא נקיבה... זה קצת חשוד... זה נראה שזה חטאת... לכן יש מושג שקורא כבשה שחורה... אי לכך: אני מאמין לך שתעלה לירושלים... אבל לא בתור כבשה שחורה...) אולי בשבוע הבא גם נמשיך ללוות את החבורה... אולי בהדמנות אחרת.

כמה חשוב לזכור את שמות בעל

המימרות??

יש תנא דבי אליהו מאוד מעניין: (ח"ב פט"ז): 'רבי ישמעאל בן אלישע אומר: מה שיוכל אדם ללמוד בעשר שנים, יכול הוא לשכחה בשתי שנים, הא כיצד? אם אדם יושב ששה חדשים בטל ואינו שונה הוא אומר על הטהור טמא ועל הטמא טהור, ואם הוא יושב י"ב חודש בטל ואינו שונה הוא מחליף דברי חכמים של זה בזה...' שמות לב לדירוג של הדברים??

משמע שלהתבלבל בין טמא לטהור זה פחות גרוע מלהתבלבל בין רב לשמואל... שאם ששה חודשים הוא לא למד... אז נו... הוא כסה"כ שוכח בין טמא לטהור... נו... לא נורא... אבל אם הוא ממשך להתבטל עוד ששה חודשים... כאן הוא כבר מחליף דברי חכמים זה בזה... הוא מתבלבל בין רבי יוחנן לריש לקיש ובין רב לשמואל... וכמוכן שזה תמוה מאד: בינינו... וכי מה יותר חמור? מי שמתבלבל בין טמא לטהור או מי שמתבלבל בין רב לשמואל? פשיטא שלהתבלבל בין טמא לטהור זה שאלה של אפרושי מאיסורא... לעומת זאת להחליף דברי חכמים זה בזה... מה כבר יכול להיות? נו... אז פעם הוא ידע שממירא זו היא 'אמר רב יהודה אמר רב' וכעת הוא מתבלבל ואומר את אותה מימרא בדיוק בשם 'אמר ר' אמר שמואל נו... מה כ"כ נורא?

והתשובה פשוטה: סו"ס אל תשכח שפעם זה היה תורה שבעל פה ולמורי בעל פה!! ומעתה: אם צורבא מרבנן לא ילמדו ו' חודשים והוא יתבלבל בדבר משנה, ויאמר על טמא שהוא טהור, זה לא כ"כ נורא... למה?? כי בטח יהיה מי שיעמיד אותו על טעותו ויפריש אותו מאיסור... אבל אם יבא אותו צורבא מרבנן ויעיד מתוך העתקת השמועה הלוקיה שלו שאמר רב יהודה אמר שמואל' (בו נזכר שלא שמואל אמר את זה אלא רב) פה מתחילה סכנה אמיתית!!! כי כאן עלול להתפתח סוגיה שלימא בנמ', כי יש סתירה בדברי שמואל... ומי אמר שמואל הכי, והאמר שמואל... בקיצור: יביאו מימרא שמשמע ששמואל אמר ככה... ואילו מוידעו המבלבל אמר בשם שמואל ההיפך בדיוק... ואז יש פה קושיה ורייד שלם בסוגיה!! ומכרח הקושיה היו מוכרחים להעמיד אוקימתא, וכך יפסק להלכה, (ותחשוב שכל האוקימתא הזו מתבססת רק על טעות... של מה?? של שמות!!! שאותו צורבא בכה"כ התבלבל בין רב לשמואל... כי אם רב אמר ולא שמואל, אז לא קשה מידי ואין מקום לכל האוקימתא הזו... ותחשוב שבמשך יותר מאלף שנה כלל ישראל לדורותיו נוהג להלכה שמתבססת כל כולה על טעות... של מה?? של החלפת שמות!!! לכן באותם דורות היה כ"כ חמור להתבלבל בין שני חכמים... הרבה יותר מלהתבלבל בין טמא לטהור... זו הסיבה, שאם תשים לב הגמ' עושה המון עסק משרשרת העדויות, מי אמר בשם מי, כדי לאמת ולודא את העתקת השמועה, (לפעמים זה אפילו מייגע, אמר אמר ואמרי לה אמר וכו'... וזמני אמר לה משמיה ליה, וזמני אמר לה... יכול להיות עמוד שלם בנמ' שעסוק בהצלת מידע, איזו היא המימרא היותר אמינה ומדויקת שנאמרה בשם רבי יוחנן ומי אמרה...)

ומעתה: כעת יש מקום לדון: בדורנו אנו, שהגמ' כבר מודפסת מול עינינו, ואנחנו לא מתבססים על 'כי אתא רבין' ולא 'כי אתא רב דימי', האם זה נכון לומר שאצלנו הקנאות לזכור בכל מימרא מי אמר אותה, זה הרבה פחות גורלי וקריטי לתוצאה והמסקנה המעשית של הסוגיה...? אז כמובן שגם היום בוודאי יש עניין לדעת מי אמר מה ולו בשביל 'כל האומר דבר בשם אומרו מכיא גאולה לעולם', אבל צ"ע האם יש מקום לומר שיש הבדל מהותי בין פעם להיום? שאם כן אז חז"ל מיישור היה מתבלבל בין ר' יוחנן לר' הונא זה היה ממש 'תגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים... השמות היו פרט קריטי בדיעת התורה... ואילו היום זה כבר הרבה פחות קריטי?? וצ"ע...

איך מקבלים טעם בתפלת שחרית שגרתית?

ברשותך קורא יקר: לא נעים לי לפתוח שוב את הנושא... אבל תפילה!!! תפילת שחרית בעיקר... קשה... קשה לי להתפלל תפילת שחרית... אני רוצה להתפלל על חשק והתלהבות ואני לא מצליח... אני באמצע לנסות לפצח את הסוד אך להתפלל ביום יום עם חשק והתלהבות... אתה יודע מה?? בא נציג את השאלה ככה... בא נחלק את כל היהודים שמתפללים לשלוש קבוצות... לצורך העניין נחלק את זה לפי דקות של שעון... **יש את הקבוצה של השעה ועשרים או שעה וחצי תפילה!!! יש את הקבוצה של העשרים וחמש דקות!!! יש את הקבוצה של החמישים וחמש דקות...** הבנת מה אמרתי?? אני אפרט:

יש את אלו שמתפללים שחרית עשרים וחמש דקות... זה אותם אלה שהם לא בקטטטע של התפילה והם מגיעים לשיטילבאך בשביל לסמן יו... הם מגיעים באמצע ומטיסים את התפילה... עליהם אני לא מדבר... כי אני חושב שאני נמצא ברמה אחת יותר מהם... **מאידך:** יש את אותם אלו שמתפללים שחרית הכי שגרתית באזור השעה ועשרים (או יותר...) וגם עליהם אני לא מדבר... כי זה כבר עוייבידים גדולים... זה אנשים יש להם התלהבות וחיות מיוחדת בתפילה והתפילה שלהם באמת נראית משהו אחר לגמרי... ובאמת אין הרבה אנשים כאלו... בקיצור: זה גדול עלי... אני לא שם... אני לא שייך, **לא לקבוצה של העשרים וחמש דקות וגם לא לקבוצה של השעה וחצי... אבל אני רוצה לדבר על הסוג הממוצע...** על אותם אלו שמתפללים בממוצע חמישים וחמש דקות (פלוס מינוס...) הסוג הזה זה הסוג המוכר שרוב האנשים הרציניים הייתי אומר אפילו התלמידי חכמים והרבנים מסוגים לסוג הזה... זה אנשים שהתפילה שלהם זה תפילה... יש להם צורה של תפילה... זה אנשים שקובעים מקום לתפילתם... האנשים האלו... הם מצד אחד לא מחפשים לעשות יו על התפילה... ומאידך הם גם לא מתפללים בהתלהבות יוצאת דופן... הם אנשים נורמליים... והם בדרך כלל מתפללים חמישים וחמש דקות (או עוד עשר דקות נוספות בשני חמישי...) ואני מסוקרן דווקא בייחס לאנשים האלו:

מה הם עושים בתפילה?? מה הם עושים מידי יום בשעה התמימה שהם מתפללים?? מילא העוייבד הגדול שמתפלל שעה וחצי ויותר... עליו אין לי שאלות... גם אם הוא יתפלל שעתים וחצי אני מבין מה יש לו לעשות שם... הוא באמת עושה שטייגן בתפילה... אדם מניחו בקרן זווית זו ומוצאו בקרן זווית אחרת מפני כריעות והשתחוואות... אבל הסוג הזה של החמישים וחמש דקות זה דווקא סוג די מאופק... אתה לא רואה שהם מגיעים להיכלות גבוהות בתפילה... לא פורצים בבכי ולא מזיעים מרוב תשוקה... אבל הם כן מתפללים בנחת, כמונה מעות, ולא נראה שעוד שניה הם הולכים לתפוצץ מחוסר עניין... **למען ה' מה הם!!! מה הם עושים שעה תמימה בתפילה??** תבין: אני מדבר פה על אנשים מבווירים ברמה שכבר ארבעים שנה ככה מתפללים!!! ובדיקו זה מה שאני רוצה להבין: מה הם עושים בשעה הזו מידי בוקר במשך ארבעים שנה?? האם גם הם יושבים על קוצים כמוני...?? האם גם הם רק מתביישים להטיס את התפילה כמו שאני מתביישי?? **לא!!! לא נראה שזה ככה...** לא נראה שהם זעים באי נוחות... מצד שני: אני גם לא רואה את ההתלהבות היוצאת דופן שלהם... אז מה כן??

האם הבנת את השאלה שלי??

אני מדבר פה על רבבות אלפי ישראל... האנשים היראים והשלימים והשקולים שבינינו שמסתמא בכללם רוב התלמידי חכמים ואנשי מעשה שמדיי יום מתפללים שעה תמימה שחרית ולא נראה שנמאס להם... לא ניכר עליהם עצבנות וחוסר עניין... ואני פשוט רוצה לנסות להבין מה הם עושים בתפילה?? כי אני רואה את עצמי שייך לכה"פ לסוג הזה... ואני מבין שהם כן עושים פה משהו!!! ואני רוצה לדעת מה הם עושים??

אז חשבת על זה הרבה... התבוננתי בהם הרבה... ניסיתי לחדור אליהם פנימה... והגעתי לאיזושהי מסקנה... (אם טעייתו תעדכן...)

הגעתי למסקנה מרתקת שלא פחות ולא יותר: תפילה זו **עבודה!!!** שמעת?? תפילה זו עבודה... כעת שים לב: אני לא מדבר כעת על עבויידה... לא עבויידה בקמ"ץ וגם לא בסגו"ל... אני מדבר על עבודה בפת"ח... מה שנקרא ברוסית ראבוטה... (על משקל: חיפוש עבודה...)

תפילה זו עבודה!!! לעבודה יש שפה משלה... בעבודה יש מושג שנקרא מוסר עבודה... בעבודה יש שעות עבודה... בעבודה יש מה שנקרא קדימה לעבודה... שלום... כל טוב... אני הולך לעבודה!!!

תפילת שחרית זה עבודת ה'!!! אני הולך לעבוד **אצל ה'...** והיות ותפילה זו עבודה... אז צריך להגיע לעבודה בזמן... יש הקפדה להגיע בזמן... הבוס מגיע ראשון לראות אם העובדים הגיעו בזמן... הבוס גם מתגמל את העשרה העובדים החרוצים שהגיעו ראשונים...

האם הבנת מה חירשתי פה?? הבנת לאו אני חותר??

החידוש הוא שמשום מה היה תמיד תקוע לי בראש שתפילה זה עבויידה... (לא עבודה...) ממילא התפילה נתפסה אצלי כמשהו שקשור אלי... אני צריך להרגיש... להתחבר... להתרגש... להתלהב... להתמלא בכיסופים... **ותכלס זה לא!!!** ביום יום זה לא עובד!!! פרץ של רגשות זה משהו מגיע פעם ב... בחיי השגרה הנורמליים אין פתאום ריגושים חזקים... כמו שלא כל יום הוא יום הולדת ולא כל יום חודים... ככה לא כל יום מתרגשים עד כלות הנשמה...

אז מה כן יש כל יום?? עבודה!!! לעבודה כן הולכים כל יום כל יום!!! ותפילת שחרית מנחה וערבית של יום יום זו עבודה!!! כן... כמו שיש סדרנים שעובדים באושר עד והעבודה שלהם מתחילה בשש... וכמו שיש עובדי עיריה שהעבודה שלהם מתחילה בשמונה...

אז ליהודים יש עבודה בשעה מסוימת... שבע או שמונה בבוקר... הולכים לעבודה!!! מה העבודה?? עבודת ה'!! אל תצפה לריגושים מיוחדים... אל תצפה לאיזה עבויידה מי יודע מה... אז מה כן?? עבודה!!! הבוס רוצה לראות מוסר עבודה... רוצה לראות אותך ניצב כאן בזמן- בעבודה!!! **ולענ"ד זה הסוד הצבאי** של כל אותם יהודים יראים ושלימים שמתפללים כבר ארבעים שנה שעה תמימה מידי בוקר תפילת שחרית... לא!!! אתה לא רואה פה עוייבידים מופלגים... אבל אתה כן רואה פה מוסר עבודה... יש כאן בן אדם ששכר ארבעים שנה מגיע לעבודה!!! הוא מגיע... דופק... הוא מתפלל מה שצריך להתפלל... והוא לא מטיח...

וכאן אני רוצה לעצור ולהסביר: אני יודע שידידי החסיד וזינגץ כעת רוצה לבלוע אותי... שתהיה בריא... זה מה שהעליתי בחכתך?? מכל ההליגע תפילה... הליגע פסוד"ז!!! מה יצא לך??

שהולכים לעבודה??

כן... אני יודע שמי שאוחז במקום יותר מרומם... בשבילו מה שאני אומר זה ייבש אחד גדול... זה רק ירידה... במקום להלהיב את הלבבות בתפילה אני עושה את הפעולה ההפוכה... אני לגמרי מייבש את העסק והופך את זה לעבודה מתכתית... אבל לא!!! ידידי היוניצא... אל תטעה... אל תבין אותי לא נכון!!!

ברור שיש לאן להתקדם!!! ברור שמי שמגיע לתפילה על תקן של עבודה יש לו עדיין מה לראות בעבויידת התפילה היוניצאית (שכנראה לא תהיה לי ברירה אלא לעבור אצלם איזה קורס ריענון... להרטיב קצת את התפילה הבישה שלי) אבל אל תשכח... שבשיטילבאך של בית הלל יש או שעה וחצי תפילה בהתלהבות **אז!!!** טיסה בשמי הארץ של עשרים וחמש דקות תפילה... **למה אין משהו באמצע??** למה אין את היהודי הזה שאמנם לא זכה להתפלל בהתלהבות שעה וחצי... אבל לפחות שיתפלל כמו בן אדם?? **אתה יודע למה אין את המשהו הזה באמצע??**

הנה!!! זו הנקודה!!! דבר ראשון צריך לדעת שתפילה זו עבודה!!!

אחרי שאתה כבר אווז בעבודה... כעת אפשר להתקדם לשלב הבא... לשלב של עבודה-- **שבלב...** קודם כל שיהיה מוסר עבודה... קודם שיהודי ידע שתפילה זו עבודה... ולעבודה צריך להגיע ולדפוק!!! נקודה!!!

אחרי שיש מוסר עבודה... כעת יש קידום בעבודה... לאט לאט אפשר להתקדם בעבודה ולהגיע לעבודה שבלב... ואתו דבר לצד השני... אם קרה וההתלהבות שלך בתפילה ירדה... (סו"ס את תפילה זה מהדברים שצריכים חיזוק... על כחך שיש בה גם ריפיון... קורה שההתלהבות קצת ירדה בתפילה) השאלה לאיפה יורדים... אם עד עכשיו היתה לי התלהבות עצומה בתפילה ועכשיו אני צונח... לא!!! לאן אני צונח?? לתפילת בזק של לפניך מערכת לנייתוב תפילות... לתפילת שחרית ומנחה צמודים הקש אחת... לתפילת שחרית בכביש עוקף שליח ציבור הקש 2... וכו' וכו'??

אז זהו שלא!!! יש משהו באמצע... יש משהו שנקרא עבודה!!! תפילה זו עבודה... וגם אם ירדת מהמקום של עבויידה שבלב ידעתי ש פה עבודה!!! ולעבודה צריך להגיע!!! אתה תמשיך להקום שבע ותלך להתפלל... ומקסימום תתפלל תפילה קפואה... בלי התלהבות מיוחדת... ואז אדון אז נדברו יגש אלך וישאל אותך: תגידי לי: מה אתה עושה שם שעה שלימה בתפילה?? אתה תענה לו... כן... לפני חודשיים לא היית שואל אותי... היית רק רואה באיזה התלהבות התפללתי... היית מבין הכל... אבל היות וכעת אני בשבוע של דיפיון... אז העבודה שבלב ירדה... אבל לכה"פ העבודה נשארה!!! נשארת עובד אצל הבוס בורא עולם... וסליחה... אל תדבר איתי באמצע התפילה כי אני באמצע עבודה!!! (כן... יש כאלו שמדברים באמצע התפילה... אתה יודע למה הם מדברים?? כי הם לא קולטים שיש פה עבודה!!! הם אולי קולטים שיש פה עבויידה שבלב... אבל מה זה סותר לפטופטים... אם הם היו קולטים שאנחנו בעבודה... הם היו מבנים שחלק מהשיחות מוקלטות לצורך בקרה ושיפור השיחות... ואין כזה דבר טטטט באמצע העבודה)

עכשיו: שלא תבין לא כוון!!! אני לא באמת חושב שיש חילוק אמיתי בין עבודה ל-עבודה

שבלב... (זה אולי נשמע טוב... אבל זה בעיקר לשון מושאלת...)

אני בעיקר מתכוין לומר שהעבודה שבלב הבסיסית זה להבין שיש בוס שאנחנו עובדים אצלו!!! כן... ההבנה המתכתית הזו היא הבסיס של עבודה שבלב... ואל תזלזל בהבנה הזו... **כי אם תשים לב:** יש הרבה כאלו שמאוד קשה להם לקבל את זה... יש כאלו שמוכנים להתפלל לה' מהבוקר עד הלילה... רק אל תגידי להם את מה שאמרתי עכשיו... אל תגידי לי שיש פה **עבודה!!!** ולמה לא?? למה אתה כ"כ נרתעים מההגדרה המתכתית הזו???

כי אם תפילה זה עבודה... אז צריך מוסר עבודה... ומוסר עבודה זה משהו שדרוש ממני להיכנע... ולהיכנע זו עבודה ש... שאתה יודע איך קוראים לה?? עבודה שבלב!!! אני מוכן להתנדנד נהי חזק... אני מוכן להפעיל כח פיזי כמה שאאתה רוצה... אבל אל תגע לי בלב... אל תעביד את הלב שלי... אל תדרוש ממני מוסר עבודה!!!

אז זהו!!! זה בדיקו מה שהתחדש לי... שנקודת הבסיס של תפילה זה להפנים שזו עבודה!!! ברגע שקלטתי שאני מגיע פה לעבוד אצל ה'... פתאום למרובה ההתפעה התחלתי פתאום להתחבר... התחלתי להרגיש טעם מסוים בתפילה שאולי הוא אור בקצה המנהרה... מה קרה פתאום שהתחלתי להתחבר לתפילה??

פשוט מאוד: עד היום משום מה הייתי בטוח שאני צריך להתרגש... להתלהב... להרגיש... ודי... כמה פעמים אני כבר יכול להתאכזב מעצמי... כמה פעמים ניסיתי להציית את הרגשות שלי ללא הצלחה... אבל ביום שהבנתי שתפילה לא שייכת לי!!! תפילה זו עבודה!!! אני לא צריך להתרגש... אדרבה... הרבש"ע צריך להתרגש... אני צריך לרגש אותה... אני פה בשביל לעבוד אותה!!! אז קדימה... מתחילים לעבוד... ברגע שניגשתי לתפילה ממקום של עבודה... פתאום זה עובד... בטח שזה עובד...

תבין: פעם כשהייתי אומר "לא בגבורת הסוס יחפץ... רוצה ה' את יריאיו" רציתי להתרגש... רציתי להרגיש שאני עוייבד... וזה לא עבד... אבל ברגע שהתחלתי לעבוד בעבודה של ה'!!! וכעת צריך להגידי לא בגבורת הסוס יחפץ... אז עבדתי... אמרתי... וזה דווקא עובד מצויין...

צריך להגידי... והנה אמרתי... צריך לעבוד והנה עבדתי... כעת על הדרך אני פתאום מגלה שאני אפילו מתרגש בטעות... כי... כי אני עובד ה'!!

קלטת את המהפך בראש?? כעת יש סיכוי שלאט לאט שמשוה יתחיל לבעור בי מבפנים... אם אני אהיה עקבי עם זה יכול להיות שאני אצליח להתקדם עם זה ואני לא רק אעבוד אצל ה'... (אגב: זה לא קורה לבד... ההדראה שכל אותם רבבות שמתפללים שעה תפילה... הם לא התקדמו כי הם לא השקיעו בזה יותר... כמובן שיש כאלו שלפי הבחינה שלהם זה לא העבויידה שלהם... אבל אם אמננו כן רוצים... אז כמובן שצריך להמשיך להשקיע) אלא גם אני אהיה עוייבד... אבל לבנתיים אין לי עיניים גדולות... אני כעת מסתפק בעבודה!! העיקר שזכיתי להתקבל לעבודה!!! אשר בחר בנו מכל העמים וקרבנו מלכנו לעבודתך... כ"כ פשוט!!!

הדרת קדש

מאת הגאון רבי מנשה יוסף הלוי מילר שליט"א

מראשי ישיבת אמרי צבי
ובעל מח"ס הדרת קדש ואפיקי מים שיצא זה עתה לאור

הפטרת ויחי

ולא תורד שיבתו בשלום שאול (ו).

יש כאן בדברי דוד על יואב שינוי ממה שאמר על שמעי "והורדת את שיבתו בדם שאול". שבדבריו על יואב לא הזכיר "בדם", ועוד שאמר דבריו על יואב בלשון שלילה "ולא תורד שיבתו בשלום שאול".

הנה גבי יואב מבואר שצווי דוד היה לענשו הן מחמת מרידה ("וגם אתה ידעת את אשר עשה לי", שנטה אחרי אדוניה), והן מחמת הריגת אבנר ועמשא ("אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל וגו' ויהרגם", ולכן אמר ב' פעמים "אשר עשה", שיש כאן חיובים נפרדים. והיה ניתן להענישו הן בדין המלכות והן בדין סנהדרין. ויש בזה חילוק בדין, דהרוגי ב"ד הוי גדר גברא קטילא (סנהדרין ע"א ע"ב), ואין לו דמים וערכין (ערכין ו' ע"ב), אבל הרוגי מלכות נערכין (וכמו שביאר הרמב"ם בפיה"מ בערכין ו' ע"ב).

[ומש"כ שיואב שניתן להעניש את יואב הן בדין המלכות והן בדין סנהדרין, הנה חיוב מורד במלכות מבואר ברמב"ם בפ"ג מהלכות מלכים ה"ח "כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו". וחיובו מדין רוצח יתכן ע"פ סנהדרין בהוראת שעה, שהרי היה ליואב אמתלא שהרג את אבנר כגואל הדם של עשהאל. וכן היה ליואב אמתלא במה שהרג את עמשא, שלפי דעתו היה מורד במלכות (כמבואר בגמ' דסנהדרין דף מ"ט ע"א). ואם כי יואב טעה בדינו, ולא היה רשאי להרגן, מ"מ הרי לא היתה התראה ביואב, וכבר נתקשו שם התוס' בד"ה מאי. ומתוך כך העלה הרמב"ם בפ"ג ממלכים הל"י דין חדש וז"ל "כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה או שלא בהתראה אפילו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה, יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה וכו' להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם". וכשכתב הרמב"ם "או שלא בהתראה או שונא שהרג בשגגה" רמז למעשה יואב. עוד כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' רוצח ה"ד "וכל אלו הרצחנים וכיוצא בהן שאינן מחוייבין מיתת ב"ד, אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרגם בהוראת שעה אם היתה השעה צריכה לכך יש להם רשות כפי מה שיראו". נמצא שאפשר היה להעניש את יואב מכח ג' הלכות, א. להרגו בדין המלכות כמורד. ב. להרגו בדין המלכות לתקון העולם על רציחה בלא התראה ושונא שהרג בשגגה. ג. להרגו במצות הסנהדרין בהוראת שעה, כדין הרצחנים.]

לכן גבי שמעי שאמר דוד לשלמה למצוא לו עילה חדשה כדי להענישו (שהרי על העבר נשבע לו שלא ימיתו, וכתב רש"י כאן עה"פ "כי איש חכם אתה - תן לבך למצוא לו עון מות בשביל דבר

אחר, וזהו וידעת את אשר תעשה לו"). וח"ו למצוא לו עילה ולהכשילו בעבירה לשמים שחייב עליה מיתה, אלא כוונת דוד למצוא לשמעני עילה שימרוד במלכות, וממילא עונשו כמורד יש לו דם. ולכן אמר "והורדת שבתו בדם שאול", שרמז למצוא לו דוקא עילה של מרידה. וכן עשה שלמה שאמר לו לא לצאת מירושלים.

אך יואב נענש על העבר ודוד הניח כל האפשרויות לפני שלמה אם להענישו כמורד או מחמת הריגת אבנר ועמשא, ולא קבע אם ימיתו בדין סנהדרין או דוקא בדין המלכות, ולכן אמר בלשון שלילה ולא תורד שבתו בשלום שאול - אלא או "בדם או בלי דם", אם ימיתו בדין סנהדרין אין לו דמים, ואם ימיתו בדין המלכות יש לו דם.

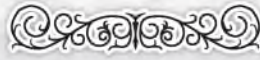
והחידוש שיוצא מדברים אלו שגם הנדון בסנהדרין בהוראת שעה, הוא בכלל אלו שאין להם דם (ולפי הרמב"ם בפיה"מ בערכין מובן החילוק, שרק מלכות חוזרת בה, אך סנהדרין גם בהוראת שעה לא חוזרים, וא"כ אין לו דם), ודו"ק.

והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחרים והוא קללני קללה נמרצת ביום לכתי מחנים והוא ירד לקראתי הירדן ואשבע לו בה' לאמר אם אמיתך בחרב (ח).

הרמב"ם חילק דין מורד במלך לתרתי, "מורד במלך" ו"מבזה את המלך". כך הוא לשונו בפ"ג מהל' מלכים ה"ח "כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו, אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא חייב מיתה, ואם רצה להרגו יהרג שנאמר כל איש אשר ימרה את פיך, וכן כל המבזה את המלך או המחרפו יש למלך רשות להרגו **כשמעי בן גרא**". דין מורד במלכות נלמד מהפסוק ביהושע (פ"א) "כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוונו יומת", כפי שהביא הרמב"ם, ודין זה אמור בהמרת צווי המלך¹. ומשמעי בן גרא, למד הרמב"ם הלכה נוספת שגם המבזה והמחרף את המלך יש למלך רשות להרגו, שכאן מבואר שמעשהו חייבו מיתה, לולי השבועה שנשבע לו דוד, וזהו שמסיים הרמב"ם "כשמעי בן גרא".

ומש"כ הרמב"ם "והמחרף", היינו כנגד האמור שם "ושמעני הולך בצלע ההר לעמתו הלוך ויקלל" (שמו"ב טז, יג). ומש"כ הרמב"ם "המבזה" הוא כנגד האמור שם "ויסקל באבנים לעמתו ועפר בעפר", כן למדתי מדברי הרשב"ם (שמות ח, כב) "ולא יסקלונו - בתמיה. דרך ביזיון הוא. כדכתיב בשמעני, ושמעני הלך בצלע ההר לעומתו הלוך ויקלל ויסקל באבנים לעומתו ועפר בעפר".

1. הנה גבי אוריה אמרו בגמ' קדושין מ"ג ע"א שהיה מורד במלכות, פרש"י משום שאמר "ואדוני יואב" וזה מרד שקראו אדון בפני המלך. ובתנ"י (מובא במהרש"א) הקשו ע"ז דאין זה מורד שהרי לא בא להמליכו ולקרותו מלך. ור' מאיר פירש שמרידת אוריה היתה שלא הלך לביתו כמצות דוד. והנה הרמב"ם כתב "כל המורד במלך ישראל וכו', אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך, עכ"ל, ומקורו ממעשה זה של אוריה וכפי שפירש ר' מאיר (וכן הוא להדיא בסמ"ג חלק מ"ע מצוה קיד, "ולא הלך כגון אוריה שאמר לו המלך לילך לביתו") ובדעת רש"י נראה, שאמנם לא התכוון אוריה להמליך את יואב, אך כשחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב זה בזיון, וכמו שכתבו התוס' ביומא ס"ו ע"ב, עיי"ש, והיינו שלדעת רש"י בזיון נמי הוי בכלל מורד במלכות, וכן נראה מדברי החנוך במצוה תצ"ז. אך הרמב"ם שחילק דין מורד ודין מבזה את המלך לב' ענינים, ומורד אינו אלא במפר צווי המלך, לכן היה מוכרח לפרש מעשה אוריה - שנקרא בגמ' "מורד במלכות" - כפי ר' מאיר. ועיין גיטין נ"ו ע"א "מיחייבת תרי קטלא, חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא" וברש"י ובמהרש"א שם.

פרפרת לפרשת ויחי

מתוך הספר "יש אם למקרא" שיצא זה עתה לאור

מאת הגאון רבי אליעזר מיכאל סודוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים

שמעון ולוי אחים

שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֲחִים כְּלֵי חֲמָס מִפְרִיָהֶם: בְּסֹדֶם אֶל תְּבֹא נַפְשֵׁי בְקֹהֶלֶם אֶל תַּחַד כְּבֹדֵי פִי בְּאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרַצְנָם עָקְרוּ שׁוֹר (בראשית מט, ה-ו)

עייני בפירש"י שכ' ז"ל: "שמעון ולוי אחים - בעצה אחת על שכמ ועל יוסף ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגהו. מי הם, א"ת ראובן או יהודה הרי לא הסכימו בהריגתו א"ת בני השפחות הרי לא היתה שנאתן שלימה שנא' והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה וגו' יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם על כרחך שמעון ולוי הם שקראם אביהם אחים: ולהלן בפ"ו כ' ז"ל: "בסדם אל תבא נפשי - זה מעשה זמרי כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך אל יזכר שמי בדבר שנא' זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב: בקהלם - כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תחד כבודי - שם אל יתיחד עמהם שמי שנא' בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולא נא' בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתייחסו בני קרח על הדוכן נא' (דה"א ו) בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל", עכ"ל. ומבואר דקלל את שמעון ולוי כאחים בעבור שני מעשים שעשו, מעשה דינה בשכם, ומעשה מכירת יוסף.

איברא דצ"ע בזה דלגבי שמעון היתה הקללה שלימה גבי מעשה זמרי וכמש"כ "אל יזכר שמי בדבר שנא' זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב", והיינו דלא הזכר שמו כלל, ואילו גבי שבט לוי כתב רש"י דלא נזכר שמו רק במחלוקת קרח ומשא"כ בייחוסן של בני קרח על הדוכן מפורש שמו של יעקב, ועיין ברא"ם שעמד בזה דאמאי גבי יחוסן על הדוכן הזכר שמו של יעקב, והלא כיון דמזכיר יחוסו של קרח היה לו להשמיט שמו של יעקב [דליכא סברא לחלק בין הזכרת שמו גבי מחלוקת קרח ליחוסו על הדוכן, כיון דסו"ס תרווייהו קאי גבי קרח, עיי"ש]. ועכ"פ מבואר דחלוקה קלתו של שמעון מקללת לוי, דגבי שמעון היתה הקללה יותר קשה מגבי לוי, וצ"ע דמאי שנא זה מזה.

והנה עוד צ"ע בזה דיעוין בהסוגיא דסנהדרין דף קטב, דאיתא: "ולייחשוב נמי בן יעקב בן שעקב עצמו לגיהנם אמר רב שמואל בר רב יצחק יעקב ביקש רחמים על עצמו שנאמר 'בסודם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי', בסודם אל תבא נפשי - אלו מרגלים, ובקהלם אל תחד כבודי - זה קרח", עיי"ש, ופירש"י ז"ל: "אלו מרגלים - דלא כתיב בהן פלוני בן יעקב", עיי"ש. ומבואר דקללת יעקב היתה בנוגע לחטא המרגלים שלא יזכר בהם שמו, וכבר עמד בזה המהרש"א דהרי שבט לוי לא שלח מרגל לתור את הארץ ולא הזכר שמו כלל וא"כ איזה עונש נאמר בזה בנוגע ללוי [ועיי"ש עוד שהארץ בזה דהרי גם גבי המרגלים הצדיקים של שאר שבטים לא הזכר שמו של יעקב, עיי"ש]. ועכ"פ מבואר גם מסוגיא זו דחלוקים הם שמעון מלוי לגבי הך קללה, וצ"ע בטעם הדבר.

אכן נראה דהנה יעוין לעיל בפ' וישלח [פל"ד פכ"ה] דכתיב: "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו", ויעוין בנזיר דף כטב, ברד"ה ור' יוסי שכ' ז"ל: "איש הוי מבן י"ג שנה ולא בפחות שלא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג, אבל בבן י"ג מצינו שקראו הכתוב איש כדכתיב (בראשית לד) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו וגמירי שמעון ולוי בהיה שעתא בני י"ג שנה הוו והרוצה לחשוב יצא ויחשוב", עכ"ל, ומבואר דתרווייהו היו בני י"ג באותה שעה.

והנה יעוין בדברי התוי"ט בפ"ה דמסכת אבות מכ"א שכ' ז"ל: "בן י"ג למצות - פי' הר"ב דכתיב איש וגו' שכם כתיב וכו' איש חרבו. ולוי באותו פרק בן י"ג שנה היה. כשתחשוב י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקירוב שעלו בהרין לשלשת האחים ראובן שמעון ולוי לחשבון שבעה חדשים לכל אחד נמצא לוי בן י"א שנה כשיצאו משם הוסיף עליהם ו' חדשים שעשה בדרך וי"ח חדשים שעשה בסוכות קיץ וחורף וקיץ שהם ב' שנים הרי לוי בן י"ג שנים בלכתם לשכם. ונקרא איש. רש"י: ולא דייק בפ"י החומש פ' וישב בפסוק ויתאבל על בנו ימים רבים שפירש ו' חדשים בבית אל שהוא אחר מעשה שכם", עכ"ל.

והנה במקראות בפ' וישלח [סוף פל"ג] הרי מבואר רק שישב בסכות קודם שבא לשכם, ושהה שם י"ח חודש וכדמבואר להדיא ברש"י שם בפ"ז ויבן לו בית ז"ל: "שהה שם י"ח חודש, קיץ וחורף וקיץ, סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ", עיי"ש. והוא מהסוגיא דמגילה דף

ז,א דאיתא שם: "דתניא נמצא יוסף שפירש מאביו עשרים ושתים שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו דיעקב תלתין ושיטא הויין אלא ארביסר דהוה בבית עבר לא חשיב להו סוף סוף דבית לבן עשרין שנין הויין אלא משום דאשתהי באורחא תרתין שנין דתניא יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה שם שמונה עשר חודש שנאמר ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות ובבית אל עשה ששה חודשים והקריב זבחים", עיי"ש, הך מעשה דבית א-ל היה לאחר מעשה דינה בשכם וכדמפורש להדיא בקרא, ונמצא דלא היה אלא י"ח חודש מזמן שעזב את לבן עד מעשה דינה בשכם.

והנה מבואר בברייתא דסדר עולם פ"ב דכל השבטים נולדו לז' חדשים, ונמצא דשמעון נולד לאחר ח' שנים וב' חדשים מאז שבא לבית לבן [דהרי ראובן נולד לאחר ז' שנים וז' חדשים], ואילו לוי נולד לאחר שמונה שנים וט' חדשים, ולפי"ז נמצא דשמעון היה בזמן מעשה דשכם [שהיה לאחר ששהה בבית לבן עשרים שנה ושהה בסכות י"ח חודש] בן י"ג שנה וד' חדשים ואילו לוי היה בן י"ב שנה וט' חדשים. שוב מצאתי להדיא בדברי הרבינו בחיי [בראשית פל"ד פכ"ה] שכ' ז"ל: "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי - מן הכתובים יש לנו ללמוד כמה שנים היו להם כשהחריבו שכם. ידוע כי יעקב היה בבית לבן עשרים שנה, ארבע עשרה בשתי בנותיו ושש שנים בצאנו, ואחר שבע שנים שעבד ברחל רמהו לבן והכניס לו את לאה וילדה לראובן בז' חדשים, ואחריו נולד שמעון לשבעה חדשים, נמצא כשפירש יעקב מלבן לסוף עשרים שנה היה שמעון בן י"ב שנה פחות ב' חדשים. נתעכב יעקב בסכות י"ח חדשים ובא לשכם, נמצא שמעון בן י"ג שנה וארבעה חדשים, ולוי בן שתיים עשרה שנה וט' חדשים, וקראן הכתוב איש דכתיב ויקחו שמעון ולוי איש חרבו", עיי"ש.

ואשר לפי"ז נמצא דשפיר חלוקים הם, דשמעון כבר היה גדול בזמן מעשה דשכם, ואילו לוי היה רק בן י"ב שנים וט' חדשים וחשיב קטן בכה"ת כולה ורק דהיה מופלא הסמוך לאיש כיון דהיה בן י"ב שנה וט' חדשים. והנה יעוין ברמב"ן פל"ד פ"ג שביאר בארוכה דטענת יעקב על שמעון ולוי היתה בשתיים, האחד במה שהבטיחו לבני שכם דאם ימולו יהיו לעם אחד וז"ש "ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אותי להבאישני בישב הארץ", וזה היה מפני שלא קיימו הבטחתם "ובעטו בדיבורם", ועוד טען "ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי" דהיינו דע"י מעשה זה יגרמו למלחמה "ולולי אביהם שחגר גם הוא כלי מלחמתו ונלחם בהם היו בסכנה", עיי"ש באריכות דבריו.

מענה י"ל דחלוקים הם בקללתם, דדווקא שמעון שהיה גדול ובר עונשין נתקלל שלא הזכר שמו של יעקב כלל במעשה זמרי, ומשא"כ לוי שעדיין היה קטן באותה שעה, והיה רק מופלא הסמוך לאיש, עונשו חלוק, דבמה שנוגע לזה ששינה הבטחתו ודיבורו לאנשי שכם, גם הוא עבר עבירה, כיון דקיי"ל דמופלא הסמוך לאיש נדרו קיים [אם יודע לשם מי נדר], וכדמבואר ברמב"ם בפ"א מנדרים ה"ז, וא"כ במה שלא קיים הבטחתו - דהוי כעין נדר - הרי עבר על זה וכמו שמעון אחיו הגדול, [לדעת ר"ה בסוגית הגמ' בנדה דף מו,א ואף למסקנא דסוגיין שם דהקטן עצמו אינו עובר על נדרו שנדר בהיותו מופלא הסמוך לאיש מ"מ כיון דחלות שם נדר על נדרו לכשיגדיל, שפיר קללו על ענין זה] אולם בנוגע לזה שגרם שאנשי שכם יקומו עליהם במלחמה, כיון דעכ"פ קטן הוא, ליכא גביה חיוב בהך עונש, ודו"ק.

והנה הא דנענש לוי היה במה דלא הזכר שמו במחלוקתו של קורח ועדתו, ולהאמור נראה דהטעם בזה הוא דהנה יעוין ברמב"ן [במדבר פט"ז פ"ה] שכ' ז"ל: "אבל טעם רב לכם בני לוי, בעבור כי קרח היה מפתה לכל השבטים כי לכבודם רוצה להחזיר העבודה לבכוריהם כאשר אמר (פסוק ג) כי כל העדה כולם קדושים", עיי"ש. והיינו דעיקר מחלוקתו היתה בזה שתחזור העבודה לבכורות, והנה קיי"ל בזבחים דף קיב, דעד שלא הוקם המשכן במות מותרות והעבודה בבכורות, עיי"ש. ויל"ע אי בכור קטן כשר בבמה, ועיי"ן בבכורות דף זב, דאיפליגו ריו"ח ור"ל אי קדשו בכורות במדבה, ואיתביה ריו"ח לר"ל מהך משנה דעד שלא הוקם המשכן העבודה בבכורות, ומשני "א"ל באותן שיצאו ממצרים, ה"ב מסתברא דאי לא תימא הכי, בן שנה בר מיעבד עבודה הוא", ועיי"ש בפ"י הרגמ"ה שכ' ז"ל: "וכי בר שנה בר מיעבד עבודה בבמה הוא", עיי"ש. ולכאורה מהא דלא הק' בפשטות דקטן פסול לעבודה כבר הוכיחו דקטן כשר לעבודת במה [עיי"ן במקור ברוך ס"א א], וכמו"כ שמעתי בשם מרן הגרי"ז שהוכיח כן מדברי התוספתא פ"ג דקרבנות ה"ח דאיתא שם: "אי זו היא במה קטנה בשעת היתר במות, עושה אדם במה על פתח חצירו וכו', מקריב עליה הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו", עיי"ש ובפשטות כוונת התוספתא דאפי' בנו קטן יכול להקריב בבמה, וקטן כשר בבמה, דבבנו גדול ליכא שום רבותא, עכ"ד.

ואשר לפי"ז נמצא דבעיקר טענת קרח שתחזור העבודה לבכורות פתיכא בזה גם הפקעה על דין גדול בעבודה, וגם קטנים יתכשרו לעבודה, והיינו דנהי נמי דבעבודת כהונה נאמר דין גדלות וכדילפ"י לה בחולין דף כדב, מהקרא ד"איש מזרעך לדורותם" דמי שלא הביא ב' שערות פסול לעבודה, מ"מ אילו היתה העבודה חוזרת לבכורות וכטענת קרח, שפיר היה הדין דגם קטנים היו כשרים לעבודה.

וממילא א"ש במה דחלוקה קללתו של לוי, דבאמת גם הוא נתקלל שלא הזכר שמו של יעקב במחלוקת קרח ועדתו, והטעם בזה הוא דכיון שלא עמד בהבטחתו ודיבורו והיה באותה עת מופלא הסמוך לאיש, ממילא שפיר חייב בעבירה זו וכמו אחיו שמעון, ומשו"ה קיבל עונשו גבי מעשה דמחלוקת קרח, דהתם כל עצמה של המחלוקת היתה שגם הקטנים ישו לגדולים ויתכשרו לעבודה, דהרי בעבודת בכורות גם הקטנים כשרים, וממילא דכלפי העבירה דידיה שנעשתה בעודו קטן [ומופלא הסמוך לאיש] קיבל עונשו, אולם בספר דברי הימים גבי ייחוסן של בני קרח על הדוכן דאיירי בעבודת ביהמ"ק והתם קטן פסול לעבודה, שפיר נתייחסו ליעקב ולא קיבל לוי עונש בזה, כיון דסו"ס היה קטן במעשה דשכם ולא בר עונשין, וכמש"נ.

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם שבת פרשת ויחי

ירושלים: 4:02 מוקדם: 3:52

בני ברק: 4:17 מוקדם: 4:07

מודיעין עילית: 4:11 מוקדם: 4:01

חיפה: 4:08 מוקדם: 3:58

שעון חורף

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

לרגל סיום מסכת תענית נביא את ביאור המהרש"א מהו "בי שימשי" במעשה דר' חנינא שאמר לביתו מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ שידלוק

בפי כל והכל חרדים איליו, לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קרו ליה ביה שמש"י, וכן רש"י שבת פו: כתב "לילי שבת קרי בי שמש"י בכל דוכתא מפני שביה"ש שלו חלוק משאר ימים, ע"ש. דבר נוסף מצינו במסכת תענית דף ל ע"א: אמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי בערב תשעה באב היו מביאים לו פת חרבה [יבשה] במלח, ויושב בין תנור לכיריים [שהוא מקום בזוי] - ואוכל את פתו, ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו

ובדומה לזה אבל בדיוק הפוך מצינו גמ' במסכת שבת כה: אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ערב שבת היו תלמידיו מביאים לו עריבה [גיגית גדולה] מלאה מים חמין, ורוחץ פניו ידיו ורגליו. ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין. ודומה למלאך ה' צבאות. וכתב הרמב"ם: "ארבע דברים נאמרו בשבת, שנים מדברי תורה ושנים מדברי סופרים, והן מפורשין ע"י הנביאים. שבתורה - זכור ושמור. ושנתפרשו ע"י הנביאים - כבוד ועונג, שנאמר: 'וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד'." "איזהו כבוד? זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בע"ש מפני כבוד השבת" וכן לשון השו"ע והרמ"א (סימן ר"ס): "מצוה לרחוץ [הג"ה: כל גופו, ואם אי אפשר לו - ירחוץ] פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת."

למה להתחזק כנגד הפירצות בחומת הגיור דוקא בתוספת שבת,

רבינו בעל הפרי מגדים כתב: "תוספת שבת" מוסיפה חיים! מוסיפה גרים! ומוסיפה גשמים!!

ויהיה לו תיקון לנפשו, כדכתיב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי דתיבת "שבתותי" שהוא לשון רבים רומז על תוספת שבת, וע"ז נאמר "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות" שזה טוב מבנים ומבנות, כי ע"י ששומר ונזהר על תוספת שבת יוסיף הרבה גרים יותר ממה שיכול להוליד בנים ובנות.

וכבר כתב הפמ"ג בסימן רנ"ו "המוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים" וכן הביא הפרי מגדים בפרשת בחוקותי על הפסוק "אם בחוקותי תלכו", "בחוקותי" = סייגים וגדרים, "מצוותי תשמרו" היינו תוספת שבת. ונתתי גשמיכם בעתם בזמן של תוספת שבת, כי בלילה אין כ"כ טוב, ובערב שבת סימן קללה, (תענית ו:ח) משום שאנשים עסוקים בהכנות לשבת.

וביותר הסביר הפרי מגדים באגדת התיבה: שהטעם ש"זאת מצוותי תשמורו" ששמירה היינו לשון סייגים וגזירות כמו שכתוב עשו משמרת למשמרתי, ואם תעשו תוספת שבת, כדי שלא לחלל שבת עצמה, אז ונתתי גשמיכם "בעיתם" שאביא הגשם בזמן של תוספת שבת, כי הוא הזמן המעולה ביותר לגשמים, וכן"ל.

הגמרא בתענית דף כה ע"א מספרת מעשה ניסים שנעשה ברבי חנינא. חד בי שמש"י [ערב שבת אחד, בין השמשות] חזייה לברתיה דהוות עציבא [ראה רבי חנינא את בתו שהיא עצובה]. אמר לה: בתי! למאי עציבת? אמרה ליה: כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי ממנו אור לשבת. והרי ודאי יכבה הנר עוד מעט, שהרי החומץ אינו חומר בעירה. אמר לה: בתי! מאי אכפת לך איזה חומר שמת בנר? מי שאמר לשמן וידלוק, דהיינו, הקדוש ברוך הוא, שנתן בשמן את תכונת הבעירה, הוא יאמר לחומץ - וידלוק! תנא: היה דולק והולך. ולא דלק רק בליל שבת, כפי שהיה דולק בדרך כלל, אלא המשך ודלק כל היום כולו עד מוצאי שבת, עד שהביאו ממנו אור להבדלה

כתב רש"י, שכל מקום שאמרו "בי שמש"י, הכוונה לערב שבת. אבל כתב, שלא שמע טעם לדבר, והמהרש"א מבאר שהטעם שערב שבת נקרא "בי שימשי" בעובדא דנר החומץ שזה שעה דהכנסת שבת, והיינו בעוד יום והשמש קיים, דצריך להוסיף מחול על הקודש, ולכך מיקרי אותה שעה בי שמש"י וכמ"ש שמש בשבת צדקה לעניים, ונראה דה"נ הא דקרינן ליום ששי ערב שבת, היינו גמי משום אותה שעה דהכנסת שבת דערב של יום הוא נחשב לשבת משום התוספת חול על הקודש, וכן רש"י בכתובות קג. כתב בסוגיא דרבי: "לפי שביין השמשות שלו שגור

הפרי מגדים בספרו תיבת גומא לפרשת יתרו כותב: (באגדת התיבה) ...גם זמן תוספת שבת עומד בין היום ובין הלילה ואפשר לצרפו ללילה ע"י תוספת שבת, ואיתא בספר חמדת הימים בשם הזוהר דיש קליפת נוגה שהיא חציה בקדושה וחציה בטומאה (מאזנים) ואם בני ישראל מוסיפים לה קדושה ע"י שהם מעבירים חלקי חול אל הקודש, כגון תוספת שבת מחול על הקודש או שמקדשים עצמם במותר להם, אז מוסיפים לה כח בצד של הקדושה וזה גורם להוספת גרים בישראל. ואם ח"ו עושים להיפך, אז גורמים לרשעים ומומרים בישראל, ומעתה יש לפרש הפסוק שהבאנו בתחילת דברינו, דמה שכתוב "שומר שבת מחללו" בלשון זכר היינו משום דקאי על תוספת שבת, שעושה שמירה סביב השבת כדי שלא יבוא לחללו, ועי"ז מוסיף קדושה בנוגה ומוסיף גרים בכלל ישראל כנ"ל. וממשיך הפסוק ומזהיר, שאם אינו עומד במדריגה הזאת, אז עכ"פ "שומר ידו מעשות כל רע" שישמור ידו מלעשות שום רע כי עי"ז יכריע את הנוגה לצד הטומאה, אלא ילך לכל הפחות בדרך הממוצע.

ועוד הביא בספר חמדת ימים שמורו ז"ל היה מייעץ לאחד שלא היה לו בנים שיזהר ויזהיר בתוספת שבת וזה יגרום לביאת גרים,

שיחת המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א בענין שכר ומעלת קבלת תוספת שבת

חיי - כתב ה'פרי מגדים' (סוף סי' רנו) 'המוסיף מחול על הקודש מוסיפין לו חיים'. הוסיף הרה"ק האמרי אמת' ז"ע לאמר, שהמדקדק ב'תוספת שבת' הרי הוא ניצול מד' מיתות ב"ד ומכריתות, וכל כך למה, דכל ענין המיתה באה בעטיו של חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת שאסר עליו הקדוש ברוך לאכלו, וב'אור החיים' הק' (בראשית א כט בשם מד"ר כא) כתב שכל האיסור היה רק ליום השישי ואילו היה ממתין באכילתו עד כניסת השבת קודש מאז כבר היה מותר לו לאכלו אלא שהוא הקדים המאוחר. ואם כן בעת אשר אנו מקדימין וממהרים לבוא אל יום השבת קודש בקבלת 'תוספת שבת', מכפרים אנו על אותו החטא (הקדמה תחת הקדמה), וממילא פטורים אנו מעונש המיתה הנגזר בגינו.

מזוני - הרה"ק הר"ן מלעכאוויטש ז"ע (הובא ב'דברי שמואל' ליקוטים אות ו') אמר על הפסוק (בראשית מט, כ) 'מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך', שהנה עצם יום השבת קודש הוא כולו רוחני ואינו משפיע השפעות גשמיות, אך העצה לזכות לרוב טובה וברכה בהאי עלמא, לקיים 'תוספת שבת', ומרומז בפסוק הנ"ל כי האותיות שאחר אותיות א'ש'ר' הם ש'ב'ת' (אחר א'-ב, אחר ש'-ת, ואחר ר'-ש), וזהו אומרו מ"אשר" - שהם האותיות הקודמות לשבת ומרמז על השעות שקודמים ליום השבת, מהם נעשה שמנה לחמו יזכה לפרנסה מרובה ויטריפוהו הבורא לחם חוקו בריווח ובכבוד, אך והוא היינו יום השבת עצמו יתן מעדני מלך - מעדנים רוחניים הנשפעים ביום קדוש זה בלי שיעור וגבול.

אמר הרה"ק רמ"מ מרימנוב ז"ע (עטרת מנחם בשם הגאון מפלונסק) על דברי חז"ל (שבת קיח). 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות', שהאדם העושה שבתו בעת שעדיין חול, בהוסיפו מחול על הקודש, נפתחין לו שערי פרנסה ושוב לא יצטרך לבריות.

וכפי שאמר הרה"ק מלעכאוויטש ז"ע (מובא בספר 'תורת אבות'), לו היו הבעלי בתים שומעים לי, היו נוהגין בביתם 'תוספת שבת' כראוי, וממילא לא ידעו הפסד ומחסור בכל ימות השבוע.

וכך כתב בספר 'תולעת יעקב' (סוד השבת אות ו') שהמוסיף מחול על הקודש הרי הוא מרחיב בזה את גבולות הקדושה, וממילא ינהגו בו מן השמים במידה כנגד מידה וירחיבו לו את כל הצטרכויותיו בריווח, ועליו הכתוב אומר (תהילים קיט, מה) 'ואתהלכה ברחבה'.

ואמר הרה"ק מווארקא (הובא בשש"ק ח"א אות תכה) שאמרו בזוה"ק על הפסוק 'וקראת לשבת עונג' דקאי על תוספת שבת. ולכאורה צריך ביאור מה ענין תוספת שבת לפסוק זה, אלא משום שנאמר לשון קריאה, ואין אדם 'קורא' למי שעומד בסמוך אליו, אלא להעומד במופלג ממנו, כמו כן, לא יקבל האדם את השבת כשהיא קרובה וכבר נטו צללי ערב לבוא, אלא 'וקראת לשבת' בעוד היום גדול כשהיא מופלגת מאתו.

איתא בשו"ע (רסא, ב) יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש, וכתב ב'משנה ברורה' (ס"ק יט) שלהלכה נקטינן שיש חיוב מדאורייתא להוסיף 'תוספת שבת' בין בכניסתו ובין ביציאתו, וב'ביאור הלכה' (שם) מביא שאף לפי דעת הרמב"ם ז"ל שמצווה זו אינה נוהגת אלא מדרבנן, מכל מקום כתב (פ"ל מהל' שבת הלכה ב') 'וישוב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך'.

וכך כותב אף ב'שלחן ערוך' (סי' רס"ב ס"ג) שעל האדם לחכות לשבת וכך כתב ה'אור החיים' הק' ז"ע על הפסוק (שמות לא, טז) 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת', שלכאורה קשה מהו 'לעשות' את השבת [שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה], אלא, 'כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת, ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול, בני ישראל עושים אותם שבת', עכ"ל.

על פי זה ביאר הרה"ק ה'ייטב פנים' ז"ע (לשבת הגדול אות ב) את דברי חז"ל (שבת קיח): 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין', דקאי על שני סוגי השבתות, א' - השבת שה' עושהו, והב' - השבת שבני ישראל עושים על ידי התוספת מחול על הקודש, ואם הם משמרין את שתי שבתות אלו - בהוסיפם מחול על הקודש, מיד נגאלין, כי 'במידה שאדם מודד מודדין לו' וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו כמו כן ימהר לגאלנו קודם הזמן לעשות יום שכולו שבת במהרה בימינו.

כתב הרה"ק ב'סידורו של שבת' (שורש א ענף ד עלה יא) לרמז בפסוק (שמות טז, ה) 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו', כי 'אין והיה אלא לשון שמחה' (בר"ר מב ג), ששמחה ותענוג להקב"ה מה שאנחנו מוסיפים לו מיום השישי ליום השביעי.

ומבואר בזוהר הקדוש (תיקו"ז לת. פה): שכל המוסיף על השבת מוסיפין לו על נשמה היתירה הנוספת לכל איש ישראל ביום השבת.

גדול כוחה של מצווה זו לבטל גזירות קשות מישראל, ועל מצווה רבה זו מקבל האדם את שכרו משלם בעולם הזה, כי כל מצווה שהאדם מוסיף יתר על מה שמחויב מן הדין מקבל הוא עליה שכר מיד בזה העולם כידוע (ייטב פנים שם).

כע"ז איתא ב'בן יהודע' על דברי הגמרא (שבת קיח). 'כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים', דקאי על המוסיף מחול על הקודש, ושכרו 'מידה כנגד מידה' - כמו שמעיקרא יש 'גבול' ליום שבת בבואו ובצאתו - מתי היא 'כניסת השבת' ולמתי היא 'צאת השבת', ובא זה והוסיף להרחיב ולקיים את השבת מבלי לתת גבול ליום השבת, לכן אף שכרו יהיה כ'נחלה בלי מצרים'.

מצינו סגולת המצווה לבני חיי ומזוני. בני - כפי שהבטיח האר"י הקדוש ז"ע (ספר סגולות ישראל ערך בנים בשם ספר משפט צדק) שהרוצה לזכות בבנים יזהר ויזהיר אחרים על 'תוספת שבת' הן בערב שב"ק והן במוצאי מנוחה ויזכה לזרע של קיימא.

קריאת שמע

שעל המיטה

חיוב גמור

קריאת שמע שעל המיטה היא חיוב גמור מדינא דגמרא ונפסקה כדבר פשוט בפוסקים, והסדר כולו שנדפס בסידורים, מקורו בטור והשו"ע, ואף שלגבי אמירת המזמורים יש מן הדעות שהם רשות ולא חובה, מ"מ נהגו לאומרם כדי להרחיק המזיקים, ומטעמים נוספים שיובאו להלן.

והרבה זירזונו רבותינו להיזהר ולהתחזק באמירת קריאת שמע שעל המיטה כי מלבד היותה מצוה וחיוב, יש בה שמירה רפואה והצלה מן היסורים, ועוד עניינים נשגבים מאוד שמקצתם יובאו להלן.

טעמי קריאת שמע שעל המיטה

בגמ' ובראשונים הובאו כמה טעמים למצות קריאת שמע על המיטה

ג. קבלת עול מלכות שמים קודם עליית נשמתו למעלה. איתא בזהר (בלק ריא. ובראשית יא.) "בוא וראה עצה לאדם, כשהוא עולה בלילה על מיטתו צריך לקבל עליו מלכות של מעלה בלב שלם, ולהקדים למסור אליו פיקדון נפשו, מיד הוא ניצל מכל חלאים רעים ומכל הרוחות הרעות ואינן שולטות עליו". וכן כתב בספר סדר היום (סדר ק"ש שעל מיטתו) "מצוה לקבל עליו עול מלכות שמים סמוך למיטתו, והטעם משום דשינה אחד משישים במיתה, וקודם שיפטר מן העולם ראוי לו לקבל עול מלכות שמים עליו, ואהבתו ויראתו".

ד. להינצל מדעות כוזבות והרהורי עבירה. במאירי (ברכות ג:) כ' "וטעם קריאה זו פירשו בתלמוד המערב להבריא את המזיקים, וביאורו אצלי המזיקים הידועים, והם הדעות הכוזבים, והזקיקוהו בעתות הפנאי ליחד את השם, שלא יטעה באמונות השניות, וכשיקרא על הכוונה הראויה תהא מיטתו בטוחה מהם". ובערוך השולחן (רלט א) "כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין הימנו, והענין שהמזיקים מתרחקים ממנו שלא יביאוהו לידי הרהורים רעים בשינתו ויוציא

א. שמירה - להרחיק את המזיקים. בגמ' (ברכות ה.) אר"י כל הקורא קריאת שמע על מיטתו כאילו אוהז חרב של שתי פיות בידו שנאמר "רוממות קל בגרונום וחרב פיפיות בידם". וכן בירושלמי (ברכות פ"א ה"א) "מה טעם אמרו אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב, בשביל להבריא את המזיקים". וברש"י על התורה (במדבר כ"ג כ"ד) על הפסוק "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף". - כתב: "לא ישכב בלילה על מיטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו, כיצד, קורא את שמע על מיטתו ומפקיד רוחו ביד המקום". [וע"ע בזה"ק הובא באות ג].

ב. כדי לישון מתוך דברי תורה. רבנו יהונתן (על הרי"ף ברכות ג.) כ' "מצוה לקרותה על מיטתו, כדי שילך לשכב על מיטתו מתוך דברי תורה". וכ"כ הרשב"ש (סימן קעד) וכ"כ המ"א בדעת השו"ע בטעם הדבר שאומרים קריאת שמע קודם המפיל היות ועיקרה הוא ד"ת א"כ הוי הפסק בין המפיל לשינה, ולדבריו הטור והשו"ע פסקו כטעם זה, ואילו הרמב"ם שסובר שיש להקדים המפיל לק"ש, סובר שעיקרה של קריאת שמע מטעם שמירה.

ז"ל. וכ"כ המהרש"א (ברכות ה.) "בכח קריאת שמע שעל המיטה לבטל הרהורי עבירה, ולהגן על האדם מחטא וממזיקים".

ה. תיקון וכפרה - דעת המקובלים. המקובלים הפליגו מאוד בחשיבות קריאת שמע שעל המיטה (וישנו נוסח מיוחד שייסדו עם קבלת ד' מיתות בית דין) ופירשו את ענין השמירה ממזיקים למזיקים הנוצרים מן העבירות, וכמש"כ רבינו האריז"ל בשער הכוונות (דרושי הלילה דרוש ז) וז"ל: "אבל צריך שתדע שעיקר כוונה זו [בקריאת שמע שעל המיטה] היא כדי לתקן ולכפר על עון א' חמור מאוד אשר הוא

המונע עליית הנשמה בלילה לאדוניה. וע"י כונה זו נתקן האדם מאוד ממה שחטא, ואע"פ שכבר נתבאר תיקונו בשער השביעי הנקרא שער רוח"ק, וכו' הנה התיקון ההוא יועיל לנקות לו עונו שלא יכנס לגהינם ושימחלו לו עוונותיו אלו, אבל עדיין צריך תיקון אחר גדול וחזק ממנו כמשי"ת עתה בכוונת ק"ש זו, עכ"ל. ובספר סדר היום הביא בשם ספר הכוונות להאר"י "יש אדם שגדול כח כוונתו עד שיוכל להמית בכל לילה אלף מאה עשרים וחמש גופים של מזיקים ע"י ק"ש שקורא על מיטתו, ויש אדם שלא יוכל להמית רק דבר יום ביומו" [רק את המזיקים שנבראו באותו יום].

משמעות ועומק מצות ק"ש שעל המיטה

מדברי מרן הגר"ש פינקוס זצ"ל

(הודפס בתפארת שמשון פרשת בלק יע"ש בהרחבה)

מי שמתרגל לישון בלי ק"ש שעל המיטה הרי שרבע מחייו הוא חי כמו גוי!

"איכא דאמרי לא תגנו בלא קריאת שמע" [לא ללכת לישון בלי לומר קריאת שמע]; עלינו להאזין היטב למה שלימדונו כאן חז"ל ההולך לישון בלי ק"ש הריהו ישן על מיטה של גוי! "גוי" מבטא יציאה מוחלטת מתחום הקדושה, ולענייננו אדם ישן כל לילה בין חמש לשמונה שעות. זהו אחוז עצום מהחיים! שמונה שעות הן שליש מהחיים, ואם מדובר בשש שעות, גם זה המון - רבע מהחיים! מי שמתרגל לישון בלי ק"ש שעל המיטה הרי שרבע מחייו הוא חי כמו גוי!

אבל מי שמתרגל לומר ק"ש שעל המיטה כמו שצריך, הרי שע"י השקעה מינימלית זו הוא זוכה ברבע מחייו לישון כמו יהודי!

יתירה על זאת הוא כביכול יושב בחיקו של הקב"ה כי הוא נרדם מתוך שמחשבתו היתה דבוקה בהשי"ת. מחשבתו היתה תפוסה ביחוד ה'! הוא דבוק בה' אלוקי ישראל! השתדלות כה קטנה - ותראו את ההבדל!

גם מצות קריאת שמע שעל המיטה היא מהמצוות שבהן ההשקעה קטנה והתועלת עצומה. חובת האמירה היא מדינא דגמ' ונפסקה כדבר פשוט בשו"ע (או"ח סי' רלט).

ישנו בחור 'מתמיד' שגם כאשר סו"ס הגיע הביתה מהישיבה בשעה שתיים עשרה וחצי בלילה, עדיין חפץ הוא להמשיך בלימודו - הרי "חבל על הזמן!"... רק מה הוא רק "ניח את הראש" לכמה דקות כדי לאגור כח, כי סוכ"ס הוא בכל זאת קצת עייף... הוא 'מניח את ראשו' לחמש דקות... מתעורר למחרת ב7 בבוקר... "נו" - כך הוא חושב לעצמו - "נכון הפסדתי ק"ש שעל המיטה, אבל זה לא כל כך נורא..."

אבל הגמ' (ברכות ח"ב) מתבטאת על כך בחריפות כזו, שכמעט לא מוצאים בחז"ל לשון כזאת חריפה: "ואל תשבו על מטה ארמית" - אסור לישון על מיטה של גוי!

מהי מיטה של גוי?

ק"ש שמירה מפני שכחת התורה

קודשא בריך הוא. כנראה שתורה צריכה בית מקדש! ורואים את הפלא הגדול הזה. אני חושב שאם רופא היה זוכר מהלימוד שלו כמו שאנחנו זוכרים מהלימוד שלנו, כל מקצוע הרפואה היה בסכנה של פשיטת רגל!...

אבל אנחנו לא פושטים רגל, ברוך ה', יש לנו סייעתא דשמיא ואנחנו אפילו לומדים על מנת לשכוח... ובכ"ז ממשיכים ולומדים הלאה והלאה. אבל הנושא של שכחת התורה הוא דבר נורא.

לדעת, התורה שאנו לומדים לא נשארת בראשנו, כי היא פשוט נגנבת מאיתנו! גונבים לנו את החומר הנלמד!... במשך היום אדם מסתובב בעולם ועיניו קולטות מראות אסורות, ואוזניו - דברים שאסור לשמוע. אנחנו כל כך שקועים בטומאה, עד שכבר איננו מודעים לכך כלל; ברוך ה' שכאשר פותחים גמרא אנחנו עדיין מסוגלים להבין את הנאמר בה, ואף ליישב קושיות של הרעק"א. זה נפלא מאוד! אבל הכל - כל ההסתכלויות, כל הלשון הרע וכו' וכו' - הכל נספג בתוכנו. מתלווים אלינו מזיקים. מזיק אין הכוונה דוקא לפלשת'ינאיעם כפייה... הסתכלות לא טובה היא בבחינת "מחבל" מילה של לשה"ר - מזיק! ובלילה אנו עולים למעלה בלי שום שמירה...

איתא בגמ' (שם ח"ב) אמר ר' יצחק: כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין ממנו שנאמר וכו'. הרי מפורש שק"ש שעל המטה שומרת ממזיקים, ואדם שהולך לישון בלי לקרוא ק"ש נתון בסכנה, כי הוא ללא שמירה! והכוונה בין בגשמיות ובין ברוחניות.

הנה כל אחד מבני התורה חש שהוא עומד מול תעלומה, חידה סתומה ופלא גדול הנקרא "שכחת התורה" דבר זה כה מרגיז אותנו, עד שפשוט כבר איננו שמים לב לפלא הגדול שמתרחש עמנו. מהד - ב"ה אנו לומדים שעות על גבי שעות, אך מאידך יחד עם זאת לא יודעים כלום!

פעמים רבות אדם מתחיל ללמוד מסכת גיטין. הוא לומד היטב את התוס' הראשון שם, עמל ומתייגע ואפילו מכין עליו 'חבורה'... אך למגינת לבו כעבור מספר שבועות כשכבר עבר לנושא אחר הוא נוכח לדעת שאינו זוכר כלל מה כתוב שם בתוס' הראשון! מצד אחד מציאות זו מרגיזה עד מאוד, ומאידך זהו נס ומופת גלוי על קדושת התורה - נס שכל בן תורה רואהו בעיניו.

התורה הקדושה היא בבחינת "הלא כל דברי כאש, נאום ה'" (ירמיה כג כט) השי"ת נקרא כביכול אש אוכלת, ותורה היא

עובדות והנהגות

מעשה נורא בגודל דקדוק ההלכה שלא לדבר לאחר ברכת המפיל

בשלהי הקיץ של שנת תרפ"ו כשהגיע מרן הסטייפלר - רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל לפרקו, הציעו לו את אחת מבנותיו של הרב מקוסובה זצ"ל, שמח הסטייפלר בהצעה זו, "הרי כל חפצי ומגמתי ללמוד תורה ביגיעה ובעמל, והנה זימן לי הקב"ה אשה כלבבי כלילת המעלות ובת תלמיד חכם אמיתי", הרהר הצדיק בינו לבין עצמו. אמנם אמרו חכמים שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה, אך מה לי לבדוק במקרה זה הן כל אחיה תלמידי חכמים אמיתיים, ובראשם הגאון רבי ישעיהו קרליץ - החזון איש, מה' היה הדבר והוא בבחינת רצון יראיו יעשה..."

אלא שמכיון ואסרו חכמים לישא את האשה עד שיראנה, נקבע שיתראו באכסניה אחת על אם הדרך בין ביאלסטוק לווילנא... "הן נסיעה ארוכה לפני ותורה מה תהא עליה? חשב הסטייפלר לעצמו, על כן החליט ללמוד ברציפות שני ימים ולילות וביום השלישי יצא לדרכו כשאת זמן הנסיעה ינצל למנוחה ושינה.

וכך אחר שתי יממות של עמל ויגיעה בתורה עלה לרכבת ותפס את מקומו, לפתע קפץ הצדיק ממקומו כנשון נחש, "הלא ספסלי הרכבת מרופדים הם, ומי יודע אם אין הם עשויים שעטנז חלילה" הרהר הסטייפלר בחרדה, מחמת הספק נשאר עומד על רגליו במשך כל הנסיעה כשהוא משנן את תלמודו בעל פה, כשהגיע רבנו אל מקום הפגישה בשעה היעודה. המתין זמן רב אולם המדוברת שהיתה אמורה לבוא יחד אם אחיה הגדול, הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל, בוששו מלבוא משום מה, כשראה רבנו שהשעה מאוחרת החליט לעלות על יצועו לישון, מיד קרא קריאת שמע שעל המיטה וברך את ברכת המפיל בשם ומלכות, ושכב לישון...

לא הספיק הצדיק להרדם, והנה הודיעוהו כי המדוברת ואחיה הגיעו, "הלא עתה ברכתך את ברכת המפיל ואין להפסיק בינה לבין השינה ומה איפא אעשה" - הרהר רבנו לעצמו, בלית ברירה רמו רבנו לאחיה של המדוברת שברך את ברכת המפיל, ועל כן הוא ישן מעט, ואחר כך יקום ויפגש עימם כפי שסוכם... וכך היה... (תולדות יעקב, עמוד ס"ו)

הביטחון והשלוחה שנוסכים פסוקי קריאת שמע

מין הגרב"מ אזרחי שליט"א במסר עצום ממרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל

מספרים על רבינו הגדול מרן רי"ז הלוי זצוק"ל שבבריחתו מהעיר בריסק בעת המלחמה נשתהה זמן מה בעיר ורשה ואז כבר התחילו הגרמנים ימ"ש בהפצצותיהם מן האויר עקב סכנה זו התאסף רבינו וחלק מבני ביתו עם כמה וכמה עשרות אנשים בביתו של מר טנצמן ז"ל זאת מפני שביתו בית מידות היה, שקירותיו העבים יכלו לשמש כמחסה מפני ההפגזות, מיותר לציין שאיש מן הנאספים לא החליף בלילה את בגדיו לבגדי שינה, מחמת שהיו כולם מלאים חרדות ופחדים וליבם בל היה עמהם.

חוץ מאחד, מרן זי"ע היה היחידי שלבש בגדי לילה ושכב על משכבו כמנהגו מידי לילה, למול תופעה זו פנה המארח מר טנצמן ושאל את רבינו זי"ע הרי העולם אומרים כי הרב מבריסק אינו מן הרגועים דוקא... ויש אפילו שמפליגים לתאר את גודל חששותיו ודאגותיו בענייני מצוות, ואם כן לפלא הוא כי דוקא רבינו הוא היחידי ששוכב על משכבו עם בגדי לילה כאילו לא ארע דבר, היתכן?

השיב לו הרב מבריסק, התיימה היא עליך דוקא, הלא אתה בעצמך אומר בכל לילה סדר קריאת שמע שעל המיטה, "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, מה רבו צרי, רבים קמים עלי, ואתה ה' מגן בעדי, כבודי ומרים ראשי". הבה נלמד מה קרה שם, איזו צרה נוראה זו, בנו החכם והמוכשר של דוד המלך רודף אותו כדי לקחת ממנו את המלכות, ואף יותר מזה - רוצה הוא להורגו נפש! את מי? את אביו! נורא ואיום...

לכן פונה דוד המלך אל הקב"ה ואומר בפניו כי רק הוא הקב"ה יגן בעדו וירומם ראשו, פשוט אין דרך אחרת הגיונית להיחלץ מצרה זו, ומה נאמר מיד אחר כך, בפסוק הבא? "אני שכבתי ואשינה הקיצותי כי ה' יסמכני", פלא פלאים, בתוך מצב כה נורא ואיום דוד המלך אומר בפשטות אני שכבתי ואשינה? איככה יוכל אדם בר דעת להירדם ולתת תנומה לעיניו במצב כה נורא???

יסוד גדול מלמדנו כאן דוד המלך על האדם לפעול ולהשתדל ככל יכולתו על מנת להיחלץ מן המיצר אולם משעשה את כל מה שביכולתו, אז יקיים בעצמו "אני שכבתי ואשינה" ואדרבה אחרי שמיצה את כל כוחותיו ופעולותיו אז הגיעה השעה והחובה ל"אני שכבתי ואשינה". וסיים הרב מבריסק "אני שכבתי ואשינה" זה עם בגדי שינה... הנה זוהי שלוחה אמיתית, "אני שכבתי ואשינה", ומדוע? מחמת "שהקיצותי כי ה' יסמכני"...

(ברכת מרדכי בלק עמוד רעא)

קריאת שמע -

ללכת לישון עם חרב חדה

הסבא מקעלם היה אומר: אדם הולך לישון ונשמתו עולה לשמים. ה'אני' זו האישיות שלי. והאישיות הזאת עולה לשמים. איפה הוא בינתיים? מי יודע איזה יסורים הוא סובל? מי יודע מה עושים לו? איך אפשר להישאר שווה נפש, אדיש, ולא לדאוג לו ולסייע בעדו?

יתירה על זאת בגמ' (ברכות שם) מובא "אמר רבי יצחק: כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אווז חרב של שתי פיות בידו..."

אדם מצטייד בחרב כשהוא נמצא במקום סכנה, במקום בו עלולים להרוג אותו - לא במקום שיש שם נמלים או יתושים... "חרב פיפיות" זו חרב חדה משני הכיוונים, כי באותו מקום סכנה המזיקים עלולים לבוא מכל כיוון, ובעזרת שני הקצוות החדים של החרב ניתן להילחם נגדם. אין כאן שום גוזמאות. זהו ציטוט לשון חז"ל!

והרי אותו בעל מימרא - ר' יצחק - שגילה לנו שצריך חרב פיפיות, הוא גם גילה כיצד אווזים אותה - "כל הקורא ק"ש שעל המיטה מזיקים בדלים ממנו". ע"י הק"ש יש לאדם סיכוי שמחר בבוקר יבין היטב את התוספות שילמד, וכמו כן יש לו סיכוי לבריאות טובה!.

קריאת שמע - ללכת לישון עם

השי"ת - חתירה מתחת כסא הכבוד

ק"ש היא האופן היחיד לעבור את הסכנות, סוד אמירת ק"ש על המיטה הוא ללכת לישון עם השי"ת, כביכול.

כנראה, שהסכנה שבשינה היא סכנה כה גדולה, שאין שום מלאך ובריה שיכולים לשמור אותנו. רק השי"ת בכבודו ובעצמו.

שינה היא אחד משישים ממיטה, וידוע מה שמובא בספה"ק שכאשר אדם עולה למעלה, כמה מדורים עליו לעבור עד שהוא מגיע למקור נשמתו, שם תתחדש הנשמה שלו. איזה מחיצות, כמה עבירות, כמה ביטול תורה, כיצד ניתן לעבור בדרך מסוכנת זו בלי שיחטפו אותנו ויגנבו מאיתנו את כל המצוות ולימוד התורה שבאמתחתנו?!

באופן רגיל אכן קשה מאוד לעבור שלבים אלו, ונדרשת לשם כך אותה מידה מיוחדת של "חתר לו הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד" וזאת ע"י אמירת ק"ש ודבקות בו יתברך.

שמירה מייסורים וממחלות

בזוהר הקודש (בראשית דף י"א ע"א) וז"ל: "בוא וראה עצה לאדם, כשהוא עולה בלילה על מיטתו צריך לקבל עליו מלכות של מעלה בלב שלם, ולהקדים למסור אליו פיקדון נפשו, **מיד הוא ניצל מכל תלאים רעים ומכל הרוחות הרעות ואינו שולטות עליו**".

ועוד מובא בזוה"ק (זוהר חדש דף ע"ז ע"ד) וז"ל: "אמר רבי נהוראי בשם רבי נחמיה, בקריאת שמע יש רמ"ח תיבות כמנין רמ"ח אבריו של אדם, והקורא ק"ש כתיקונה, כל אבר ואבר נוטל תיבה אחת ומתפא בו, וזהו רפאות תהי לשרך וכו' **וכל האומר קריאת שמע באופן זה, בידוע שאינו ניזוק כל אותו היום**", עכ"ל.

וכן מובא במדרש תנחומא (קדושים ס"י) וז"ל: "אמר רבי מני לא תהא קריאת שמע קלה בעיניך, מפני שיש בה רמ"ח תיבות כמנין אברים שבאדם... **אמר הקב"ה אם שמרת את שלי לקרות קריאת שמע כתיקונה אני אשמור את שלך**", עכ"ל.

וכן כתב הגר"א (ב"א ברכות ה.) ע"ד הגמ' שם "כל הקורא ק"ש שעל המיטה כאילו אווז חרב של שתי פיות" כתב "כי הק"ש שעל המיטה מצלת מן היסורים והורגת המזיקים, כידוע פה אל פה אדבר בו", עכ"ל.

מועיל לבטל הרהורי עבירה

בכח קריאת שמע שעל המיטה לבטל הרהורי עבירה להגן על האדם מחטא וממזיקים. (מהרש"א ברכות ה.)

שלא תפיל האשה פרי בטנה

אמירת קריאת שמע שעל המיטה סגולה היא **שלא תפיל האשה פרי בטנה** (שו"ת תשובות והנהגות ח"א ס"י קצ"ח בשם הגה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זצ"ל).

מועיל לכוונה בתפילה כראוי

בספר כף החיים להר"ח פאלאג"י (כ"ד) כתב שאמירת קריאת שמע שעל המיטה מועילה "שיצליח לכוין כראוי בתפילותיו".

וכן כתב הפלא יועץ (ערך קריאת שמע) וז"ל: "כתבו המקובלים שלפי הכוונה שיכוין בקריאת שמע, כך יוכל לכוין בתפילה, וזהו כוונת מאמר רבותינו ז"ל (ברכות ה' ע"א) כל הקורא קריאת שמע מזיקין בדילין הימנו, **ועיקר המזיקין הם הגורמים נזק לאדם ומערבבים דעתו בתפלתו**, ובקוראו קריאת שמע כתיקונה מזיקין בדילין הימנו", עכ"ל.

אמירת הריני מחול קודם קריאת שמע סגולה לאריכות ימים

לשון המשנ"ב: (רלט ט) "כתבו הספרים שבלילה קודם השינה נכון לאדם שיפשפש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עברה יתוודה עליה ויקבל על עצמו שלא לעשות עוד, ובפרט בעוונות המצויים כגון חניפות, שקרים, ליצנות, לשון הרע, וכן עוון ביטול תורה. **גם ראוי למחול לכל מי שחטא כנגדו וציערו ובזכות זה האדם מאריך ימים**".

והמשנ"ב ציין לגמ' במגילה כ"ח. דאיתא שם: "שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה, במה הארכת ימים, אמר להם וכו' **ולא עלתה על מטתי קללת חברי**, כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר שרי ליה לכל מאן דצערן, [כאשר היה עולה על מיטתו היה אומר מחול לו לכל מי שציער אותי].

אמירת ק"ש שעל המיטה עם הילדים מועילה להשריש בהם יראת שמים

כתב הבן איש חי (פרשת כי תצא ש"ש) וז"ל: "משיתחיל [הילד] לדבר מלמדו אביו פסוק שמע ישראל וכו', וירגילו ללמוד קריאת שמע בוקר וערב על המטה, **ולא יניחו לישון בלי קריאת שמע, ובזה יהיה לו תועלת הרבה ליראת שמים לבסוף**", עכ"ל.

זהירות בברכת המפיל

לא יוכל אח"כ לישן, בודאי אין כדאי לכתחלה לברך. ואולם כל זה במי שמסתפק אם יוכל לישן אחר הברכה, מכל סיבה שהיא, אך אדם שטבעו להירדם לא מצינו דעה הפוטרנו מברכה זו שהיא חיוב גמור, ומכיון שנפסק להלכה שהמפיל היא ברכת הנהנין נמצא לכאורה שהישן **בלא ברכה דומה הוא לאוכל בלא ברכה**. ויש שנמנעים מלברך ברכה זו מחמת הצורך להסמיך את הברכה לשינה והאיסור להפסיק בדיבור ובאכילה לאחר המפיל.

וכבר כתב ע"ז מרן הקה"י זצ"ל (בקריינא דאגרת ח"א אגרת קמ"ב) וז"ל: **אנחנו נוהגים לברך ברכת המפיל בשם ומלכות והוא מדינא דגמ' ברכות (ס) ולא שמענו מעולם פקוק על ברכה זו ובדאי צריך לברך בשם ומלכות**.

וכן נקט לדינא הגרש"ז אויערבך, כמובא בשמו בספר הליכות שלמה (תפילה י"ג טו) "**הכל חייבים לברך המפיל, ואף אם לפעמים אירע לו שלא נרדם, לא יחוש לכך, ויברך**".

ואף מי שנמצא בחשש שלא יירדם מ"מ צריך לברך את הברכה בלא שם ומלכות ולית מאן דפליג בזה.

ברכת המפיל חובה היא מדינא דגמרא (ברכות ס) ונתקנה על השינה היות והשינה היא מצרכי האדם ויש בה אף עבודת ה', ונחלקו הפוסקים האם ברכה זו היא ברכת השבח על עצם המושג שינה שהיא מנהגו של עולם, או שהיא ברכת הנהנין על השינה הפרטית של כל אחד ואחד, ומנודן זה ישנה נפקא מיניה, באדם שחושש שלא יירדם לאחר הברכה, שאם ברכה זו היא ברכות הנהנין הרי אסור שיהיה הפסק בין הברכה לשינה, אך אם היא ברכת השבח גם אם לבסוף אינו נרדם, ברכתו אינה לבטלה, היות הוא מברך על עצם מושג השינה.

ולכן דנו הפוסקים באדם שיש לו חשש זה שלא יירדם, אם יברך בשם ומלכות או לא, ולהלכה צידד המשנ"ב (רלט א) שברכה זו היא ברכת הנהנין ולכן כתב "ואם תאב לשתות או לדבר איזה ענין נחוץ, נראה שמותר [אחרי שקרא ק"ש] אך יחזור ויקרא פרשת שמע. אכן אם כבר אמר ברכת המפיל, יזהר בזה **כי יפסיק בין הברכה להשינה**". ובביאור הלכה שם הביא את דברי הח"א והא"ר שברכת המפיל היא ברכת השבח על מנהגו של עולם [וא"כ אין בזה חשש הפסק], ולמעשה כתב: "נ"ל שאם מסתפק שמא

מופץ לישועות חתום וב"ב | לחרומות ולסיוע בהפצה: 0504124524 | ניתן לקבל קובצים במייל: tovinet@gmail.com

דרישה וחקירה

לקבלת הקובץ המלא באופן קבוע, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה

מאצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

יושב לו אייל במלון גויי ומתגעגע לחלקות האדמה שלו בארץ ישראל. אדמה שלא

ידע כמה היא קדושה, וחלקות שלא ידע איזו מצוה חלה עליהן. מעודו לא הבין מה זו שמיטה, ורק

כעת הוא חש כמה בר מזל הוא...

שלהי שנת תשע"ד מצאה את איל באוסטרליה הרחוקה. הוא לא התכוון לשמר שמיטה ואפילו לא ידע מה פוללת בתוכה מצוה מיוחדת זו, וכמה היא נוגעת אליו. איל נסע מרחוק אלפי קילומטרים אל היבשת הקטנה על מנת להדריך קבוצת חקלאים מקומיים בבניית חממות. מנסיונו האישי, ומהידע הרב שצבר בשנים רבות של חקלאות, הנחה קבוצות רבות של חקלאים, ומאריך הקדש הגיע עד לאוסטרליה.

ימי ההדרכה של הקבוצה נקבעו להתחיל ביום מסוים בתאריך הלוועי. עד ליום זה היו אמורים האוסטרלים לסיים את ההכנות בשדה בשטח, כדי שההדרכה תהיה מלווה כבר בעבודה מעשית, והם יוכלו להתחיל מייד בהקמת החממות בהתאם להנחיות.

התאריך הגיע, איל גולדינגר הגיע גם הוא, אבד השדות עדיין לא היו מוכנים, והאוסטרלים התנצלו בנימוס ובקטש ממר גולדינגר לנוח עוד יום אחד במלון ולהתחיל את העבודה למחרת.

היום הזה היה יום השבת.

איל ישב לו במלון הגויי וארר לו לחברה כמה ספרים שהביא עמו מהארץ. הוא אוהב לקרוא ולהחכים. ובין הספרים שלקח לדרך יש ספר אחד מיוחד וקדוש - התנ"ך. בחסר מעש ומשהו אחר לעשות, פתח איל את התנ"ך ועיין בו. סביבו רחש המלון המלאה אוסטרלית, אנשים סובבים אותו במגון צבעים וחלצות, השמש באה ויורדת והוא שקוע בתוך כל זה, אוחו בידי התנ"ך ומדפדף להנאותו.

איל לא ידע שהעמוד בו נפתח לו הספר עומד לשנות את חייו ופותח לו שער לחיים חדשים, זכים ונעלים. הוא החזיק את התנ"ך שנפתח לו בדיוק בעמוד בו התורה מצוה אותו לשמר שמיטה.

יושב לו איל במלון גויי ומתגעגע לחלקות האדמה שלו בארץ ישראל. אדמה שלא ידע כמה היא קדושה, וחלקות שלא ידע איזו מצוה חלה עליהן. מעודו לא הבין מה זו שמיטה, ורק כעת הוא חש כמה בר מזל הוא.

"רבנו של עולם" - אמר לעצמו, "מתוך כל בניו כמה מתגוררים בארץ הקדש? ומתוכם כמה חקלאים? יש? ואני זוכה להיות חקלאי בארץ הקדש שנזמנה לידי כזו מצוה שרק בודדים מעם ישראל יכולים לקיים, ולא אקיימנה?"

בלטה הרגע וההתרגשות, הוא החליט לקבל על עצמו לשמר שמיטה. מתוך הכתוב לא בדיוק הבין עד היכן מגעת שמיטה ומה היא פוללת בחבה. הוא הבין שיש כאן הזדמנות למצוה שהוא, בתוך קהל קטן של יהודים חקלאים, יכול לשמר בגאון ורצה להיות שייך לשומרי שמיטה.

ההכנות באוסטרליה התחילו למחרת ביום ראשון, כשהאוסטרלים לא מעלים בדעתם איך סבב בורא עולם שלא יהיו מוכנים עדיין, הכל כדי שבנו חביבו - איל, יפתח את התנ"ך שנפתח לו בדיוק בעמוד הנכון, וינצח לשמר שמיטה...

אין כמו ספורו של איל גולדינגר ממושבו "עמיקם" המספר בין ספורי הנסים של "קרו השביעית", כדי להסביר את צווי התורה "כרמך לא תזמור".

הזמירה היא אחת מהמלאכות האסורות מהתורה בשנת שמיטה ומשמעותה - כסוה ענפי הכרם על מנת לאפשר צמיחתם מחדש של הענפים והפרות ובצמם הזמירה היא מעין זריעה מחדש של הכרם.

מנגד, כרם שלא נזמר ולא מורידים את ענפיו ומשיך להוציא עוד ועוד ענפים, להצמיח אשכולות רבים ונוספים בלי הפוגה, מה שיוצר מצב של קריסה. הכרם לא יכול לספק לכל כך הרבה ענבים בבת אחת מזון, הגנה מהשמש ועוד, ובאופן טבעי הוא מתחיל להתבט, השתילים נהרגים והכרם פלו נהרס.

לכן, בשונה מפרות אחרים, לכורמים יש נסיון גדול יותר בהשבתת הכרמים בשמיטה. זה לא הפסד שנתי אלא הסתכנות בהרס הכרם לחלוטין. לשם כך קיימים מספר פתרונות המאפשרים את כסוה הענפים ללא זמירה, כאשר המטרה היא לא להצמיח פרות חדשים אלא למנוע מהכרם למוות. הכסוה מאפשר השבתה של הכרם לשנת שמיטה, והוא מתר על פי ההלכה.

ישנם כמה שיטות, האחת היא זמירה מקדמת לפני שמיטה. והאחרות הן גידודים ופסול.

בגידודים מפסחים את הכרם כמעט עד השתיל הראשוני. מה שנותר זה רק הגוץ הקטן וכל שאר הבדים והענפים, ענפי הרחב ואלו המסתעפים מהם, הזמורות והאשכולות - מפסחים כליל. הפסול דומה לגידודים אך באופן זה משאירים כמה סנטימטרים מהענפים הראשוניים שסומכים לגוץ.

בגידודים הסכוי שהכרם שוב תניב פרות, הוא רק בשנה התשיעית, ואלו בפסול, כבר בשנה השמינית מופיעים אשכולות על הענפים.

בשתי השיטות הללו אין המטרה הצמחת פרות, אלא למנוע את הנזק שהכרם לא תקלוט, ובהן כמו מכרזי החקלאי "אינני מעוניין בפרות בשנת שמיטה".

טובי ומחיי החקלאים מזהירים את החקלאים כי אין אפשרות לדעת האם הגידודים ואו הפסול יצליחו, ויתכן שהכרם לא תצמח מחדש כלל, ויצר נזק גדול לגדלים ולשרשים. אך החקלאים גבורי הפח לוקחים את הסכונות על מנת לשמר שמיטה כהלכה ולהשביח לשנה שלימה את הגדול והצמיחה.

לשם הבחרת הענין התקנים בתחלת התרף של שנת השמיטה כנס גדול לכורמים מכל רחבי הארץ שומרי שמיטה. הפנס התקנים בלשונם "אור הגנוז" שבצפון, ובו קבלו הכורמים הדרכה הלכתית ומקצועית על השיטות המתרות בשמיטה ומהות הצלה לכרם שלא תקלוט, אם לא יטפלו בה שנה שלימה.

איל גולדינגר מתגורר בישוב עמיקם שבשרון ובבעלותו 75 דונמים. רב השטח שלו מכסה כרמים פוריים ופרחים ומעט מטעי רמונים. איל יהודי טוב ואיש עסקים שאמנם אינו עובד בשבת אבל עדיין לא שומר שבת פהלכתה, עדיין.

אחרי שבועים איל חזר לארץ הקדש. שמטה כמעט כבר דופקת בדלת, והוא פנה למשרד החקלאות בהתענינות מה הרוח וההפסד הטמון בשמירת מצוה זו. במשרד החקלאות הזהירו אותו מהפסדים גבוהים, וספרו לו שיש ארגון בשם "קרן השביעית" המסייע לחקלאים שומרי שמטה, והציעו לו לפנות אליהם.

וכך, רגע לפני שמטה, הגיע איל ל"קרן השביעית" ובקש הסבר ועזרה. הוא רוצה לשמר שמטה.

הרכז האזורי הגיע אל הפרמס מלאי הענבים והאשכולות והסביר לאיל כל מה שרצה לדעת. אחר כך נסע איל את כל הדרך צפונה לשוב אור הגנוז, והשתתף לראשונה בחייו בכנס הפרמס לקראת שמטה. שם, שמע מפי רבני הקרן מה מתר לעשות מבחינה הלכתית בכרם בשנת השמטה, וגם תחקיר שלם מארגונום ממחה על ענין הזמירה והשיטות המתרות בשמטה להצלת הכרם, תוך קדי השבתת העבודות.

איל שב לשדותיו ולכרמיו החליט שהוא הולך על שיטת הפסול. חבריו ושכניו הזהירו אותו מהסכנה שבדבר. העובדים שלו חששו שהכרם לא תתאושש מהמכה, אך איל היה נחוש בדעתו. הוא זכה להיות חקלאי בארץ הקדש והוא רוצה לזכות לשמר שמטה.

השמטה באה לעולם. העבודות הפסקו. לא זומרים ולא בוצרים. הכרם המתינה לטפול. ענבי השנה הששית כבר נקטפו, והגיע העת לזמור כדי שיצמחו ענבים חדשים. אבל איל גבור פת, הוא מחכה. רק באמצע החורף, כשמגיע שלב שבדרך כלל בשנה רגילה עושים את הזמירה, הוא הביא צנת פועלים שיעשו לכרם פסול, כפי שמתר בשמטה. מול עיניו נגזמו הענפים והבדים, והכרם הלכה ופשטה את הצבע הירוק-סגול החי והמקלבל, וחזרה להיות גזעיים ערומים ויבשים, קטנים וחורים.

חבריו עמדו לצידו והביעו את דאגתם, ואלו איל נותר שלו ורגוע. "אני שלם עם מה שעשיתי וחש בזה זכות גדולה לשמר שמטה, וה' הטוב יהיה בקרבי" - אמר לסובבים.

שלהי שנת השמטה. רב השנה כבר עברה ואיל מחיך באשר. כל הדואגים והמספקים, כל חבריו החוששים לכמות ולענבים, כל הממחים שטענו שהפסול מספן, מזמנים כלם לפרם שלו, לראות כמו עיניהם איך בכל המקומות שעשה פסול יש צמיחה מתחדשת, ענפים חדשים צמחו ולאט לאט הכרם מקבלת מחדש גון של פרם מלבלב. במקומות שכבר מתחילים לראות מעט אשכולות נפר שמדבר בסחורה משבחת ומברכת. ובעזרת ה' בשנה השמינית כבר יצמחו ומורות ואשכולות לרב. אמנם השנה לא היה לו ממה להתפרנס, אבל הכרם לא נזיק, וברכת השמטה תמשיך ותלוה אותו גם בשנה הבאה, בהוצאת גבול משבח.

כשאנשי קרן השביעית בקרו אצלו הוא הוסיף להם ספור מענין אליו נחשף בגדר "מצוה גוררת מצוה". בבית הפנסת בישוב נרתמו התושבים לגיס כספים לשקם ולשפץ את בית הפנסת העתיק. איל שחש מיום ליום שהוא מתחבר יותר ויותר לתורה ומצוותיה, שאל: "מה עם ארבעת ספרי התורה המונחים בארון ללא שימוש בהיותם פסולים, אולי קדאי גם לדאג אחת ולתמיד לתקנם?".

אך נענה בשלילה מפאת העדר תקציב הנדרש גם לתקון ספרי התורה, או אז נמר אומר בלבו לקחת מצוה יקרה זו על עצמו, והזמין על חשבונו סופר סת"ם ממחה לבחון את הספרים ולאמדם את עלות תקונם כהלכה. כאמור בארון הקדש היו ספרי תורה ישנים, ביניהם ספר תורה עתיק מאד שנכתב בעיראק לפני כשלוש מאות שנה, ועבר לסין הרחוקה, עד שסבו של איל שעלה מסין לפני כשבעים שנה הביא עמו את ספר התורה, ששפן שנים רבות בארון הקדש בבית הפנסת בישוב ללא שימוש.

עתה בזכות התעוררותו של איל לקיים מצות השמטה, זכה לקיים מצוה נוספת של שיקום ספרי התורה כהלכה.

לאיל, השמטה בשנת תשע"ה היתה השמטה הראשונה בה הוא זכה להיות גבור פת, דרך אוסטרליה הרחוקה ישר לכרמים של ארץ הקדש, אבל דרכו בורה לו כבר להמשיך השמיטות הבאות בעזרת ה'. אשריו ואשרי חלקו.

כבוד שמים

סיפורים ודברי חיזוק בענין קדיש ואמן יהא שמיה רבא' נערך מדרשותיו של הרה"ג רבי מאיר

מיכאל גרינוואלד שליט"א אין לקרוא בזמן התפילה וקריאת התורה

אמש נגלה אלי אבי בחלומי, והזכיר לי שהיום יום הזיכרון שלו, וציווה עלי

שאגיד קדיש לעילוי נשמתו. אמרתי לו, שכבר שנים לא התפללתי תפילה כלשהי, ושאין בכל

האזור שבו אני נמצא מניין יהודים שעומדים בתפילה, ואיך אוכל להגיד קדיש?

תשעה יהודים, וקדיש אי אפשר לומר אם אין עשרה יהודים.

"איך בין א איד" - (אני יהודי), אמר הסבל, "והיום הוא יום היארצייט של אבי. כבר שנים רבות איני שומר תורה ומצוות, ואיני זוכר את יום הזיכרון של אבי. אמש נגלה אלי אבי בחלומי, והזכיר לי שהיום יום הזיכרון שלו, וציווה עלי שאגיד קדיש לעילוי נשמתו. אמרתי לו, שכבר שנים לא התפללתי תפילה כלשהי, ושאין בכל האזור שבו אני נמצא מניין יהודים שעומדים בתפילה, ואיך אוכל להגיד קדיש? אני אדאג להביא לך מניין, ואתה תגיד קדיש", אמר לי אבי. "קמתי בבוקר", מספר הסבל, "ואמרתי לעצמי, שחלומות שווא ידברו. לא התייחסתי ברצינות לחלום... עד שנקלעתם לכאן".

נעמד הסבל, ואמר בהתרגשות גדולה, "יתגדל ויתקדש שמה רבא". ענו אחריו ראש הישיבה ותלמידיו, "אמן יהא שמיה רבא מבורך...", ועיניהם נצצו מדמעות. עכשיו, למפרע, הבינו את מטרת נחיתתם במקום הזה. הקב"ה משנה סדרי בראשית, ופורש ערפל כבד על הארץ, כדי שיהודי רחוק יזכה להגיד קדיש על אביו, ותשעה יהודים יענו אחריו אמן!

ערפל פיסה ארץ לצורך קדיש חתונתו של בחור מבחירי ישיבת טלז בקליבלנד, ארה"ב, עמדה להיערך בעיר מגורי הפלה, שהיתה במרחק ניכר מהעיירה קליבלנד. החתן שלח כרטיסי טיסה לראש הישיבה, הגאון הנודע רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, ולעוד שמונה בחורים. התוכנית הייתה שראש הישיבה, ועימו שמונת החברים, יטוסו טיסה קצרה ביום החתונה, ויגיעו בעוד היום גדול כדי לשמח חתן ופלה. לאפזבתם הרבה, שרר ערפל כבד שמנע מהמטוס להגיע ליעדו, והם נאלצו לנחות במקום זר, בלתי מוכר. רבי מרדכי גיפטר ותלמידיו הצטערו על העיכוב הבלתי צפוי, שבעטיו לא יכלו להשתתף בחופת התלמיד-החבר, אך התחזקו באמונה, שהרי בורא עולם מנהיג את עולמו בצורה הטובה ביותר.

הם פנו אל אחד הסבלים בשדה התעופה הזר, ושאלו אם אפשר יהיה להעמיד לרשותם לזמן מה חדר צדדי, שבו יוכלו להתפלל מנחה. הסבל ארגן להם בשקט ובזריזות חדר, ונשאר לעמוד בצד, מביט עליהם בעת תפילתם. לאחר שסיימו את התפילה, שאל אותם הסבל, "מדוע אינכם אומרים קדיש?" והם הסבירו לו, "אנחנו רק

מים זכים

דורשי רשומות אסרו 'אין סיים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת ויחי

י"ל דאה"נ שהכינים בעצמם לא ציערו את בני"י כלל, אך מ"מ החשש של יעקב לא הי' מזה שהכינים יזיקוהו, אלא חששו הי' מחמת היעדר העפר, ולגבי זה י"ל דבאמת גם למתי ישראל הי' צלר מחמת היעדר העפר במכת כינים, ודו"ק.

- ב -

והנה יעוי' במש"כ בשו"ת 'אגרות משה' (יו"ד ח"א סי' רמב, בד"ה ועוד יש לדון, ובח"ב סי' קס, בד"ה וטעם האיסור) 'שזה ודאי שחיוב קבורה הוא, שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים... ונמצא שכל פותח קבר עובר במ"ע דקבורה בימים... עיי"ש.

ומעתה יש לחקור גבי קבורת יעקב, אילו יעקב לא הי' משביע את יוסף שיקברנו בקברי אבותיו בארץ כנען, האם מצד דיני קבורה בעצמם יוסף הי' רשאי לקבור את יעקב במצרים.

אוי"ד דכיון דחיוב קבורה הוא 'שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים' (כלשונו של האג"מ הנ"ל), לכן מדיני הקבורה יוסף הי' צריך לדאוג שקבורת יעקב תהי' באופן 'שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים', וכיון שבמצרים הקבורה הייתה עתידה להתבטל בעתיד בימי מכת כינים (כיון שדין הקבורה בעפר וכנ"ל), לכן גם מחמת דיני הקבורה בעצמם, יוסף הי' צריך ללכת לקוברו מחוץ למצרים (ולא רק מחמת שבוטלו).

ואולי י"ל דמצד דיני קבורה, החיוב של יוסף לדאוג לקבורת יעקב הוא רק לגבי כל משך הזמן שיוסף בעצמו חי, והיינו שמוטל עליו בכל ימי חייו לדאוג לקבורתם של קרוביו, (ולמשל אם עכו"ם יפתחו הקבר מוטל עליו לקוברו שנית, ואכמ"ל בזה).

אך אולי יוסף לא הי' חייב לדאוג לכך שיעקב יהי' קבור בקבורה מעליא גם בזמן שלאחר מיתתו של יוסף בעצמו, - משום שאולי הגדר במה שהמת זוקק היום את חיוב קבורתו, הוא רק שהמת זוקק לכך שהיום הוא צריך להיות קבור, אך המת אינו זוקק היום לקיים את חיוב קבורתו של מחר, וא"כ אולי לא מוטל על האדם בחייו לדאוג לקיום מה שקרוביו המתים יזקקו את חיוב קבורתם בזמן שלאחר מיתתו (ודו"ק בזה כי אכמ"ל).

וכד נימא הכי אזי י"ל דמצד דיני הקבורה בעצמם יוסף הי' רשאי לקוברו במצרים, משום שמכת כינים הרי הייתה רק לאחר מיתתו של יוסף, ומצד דיני קבורה אי"צ לדאוג לקיום קבורתו של יעקב בזמן שלאחר מיתתו, ויל"ע בזה.

- ג -

והנה יש בחקירה זו נפ"מ גדולה למעשה, דהנה החוק בצרפת הוא, שמי שרוצה חלקת קבר יכול לשכור חלקת קבורה בבית הקברות לתקופה מסוימת, - ולאחר סיום

ויקברו ימי ישאל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים: (מז, כט).

ופירש רש"י שאחת הסיבות שיעקב לא רצה להיקבר במצרים, היא משום ש'סופה להיות עפרה כינים ומרחשין תחת גופי', (ועיי"ש ברש"י שהוסיף וכתב עוד ב' טעמים בזה).

ובדעת זקנים (לבעלי התוס') הקשה ע"ז וז"ל: 'מה שפרש"י לפי שעתיד להיות עפר ארץ מצרים כינים לא נראה לי, דמזה לא הי' לו ליראה, דהשתא בנימין בנו לא שלטה בו רימה כל שכן אביו (וא"כ איזה חשש הי' ליעקב לחשוש מהכינים), אם לא נאמר שזה לא הי' יעקב יודע', ע"כ.

ויש להוסיף ולהקשות על דברי רש"י הנ"ל, דהרי רק המצרים נענשו בעשרת המכות, אך בני"י לא ניוזקו כלל מעשרת המכות, - ויעוי' בפהמ"ש להרמב"ם (אבות פ"ה, ד) וכן במאירי (שם) שכתבו, שאע"פ שבמכת כינים, הכינים אכן היו נמצאים גם אצל בני"י, אך מ"מ הכינים לא ציערו ולא הזיקו את בני"י כלל.

וא"כ לכאו' צ"ע טובא, מדוע יעקב חשש מהכינים שעתידיים להיות במצרים, והרי הכינים לא ציערו ולא הזיקו את בני"י כלל.

[וגם אם נדחוק ליישב ולומר, דרק את אלו מבני"י שעודם בחיים הכינים לא הזיקו, אך את המתים של בני"י הכינים כן הזיקו, - אך מ"מ אכתי צ"ע בזה, שהרי צדיקים במיתתם קרויים חיים, עד כדי כך שמצינו שהם יכולים להוציא אחרים יד"ח קידוש, משום שהם נחשבים ברי חיובא כחיים (עי' בגליון הש"ס, כתובות קג.), - וא"כ שוב צ"ע מדוע יעקב הצדיק חשש מהכינים].

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה ידוע מה שביאר בספר 'משאת המלך' (להגרש"מ דיסקין זצ"ל, פ"ר ויחי) שיעקב אבינו חשש ממכת כינים משום שכל עפר מצרים נהפך לכינים, [ואיתא במדרש (שמו"ר פ"י, ז), שחפרו בעומק אמה בארץ ולא מצאו שם עפר אלא רק כינים], ולכן אם יקברו במצרים הרי בזמן מכת כינים תתבטל קבורתו, כיון שדין הקבורה בעפר, ומי שקבור בכינים אין זה קבורה, עיי"ש.

ולפי דבריו מיושבת קושיית הדעת זקנים הנ"ל, שיי"ל שבאמת יעקב לא חשש כלל שהכינים יזיקו את גופו, וכל החשש הי' רק מזה שבמכת כינים תתבטל קבורתו כמבואר.

ומעתה לפי"ז יש ליישב גם את מה שהקשינו לעיל, דצ"ע מדוע יעקב חשש ממכת כינים, והרי איתא ברמב"ם ובמאירי שהכינים לא ציערו ולא הזיקו את בני"י כלל וכנ"ל, - ומעתה

אין לקבור במקום ההוא, - ולכאוי מבואר בזה שאע"פ שמי שעומד היום לקבור את מתו, מן הסתם בעוד תשעים שנה כבר לא יהי בין החיים, מ"מ מוטל עליו היום לדאוג למתו שתהי לו קבורה מעליא גם בעוד תשעים שנה, אע"פ שזה בעצם לאחר מיתתו של הקרוב הקובר בעצמו.

וא"כ לכאוי מוכח מדברי הנו"ב, שמדיני הקבורה מוטל עליו לדאוג כבר היום שהקבורה תהי באופן 'שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים', - ולפי"ז י"ל בנידון הקודם לגבי שכירות הקבר בפאריז, דבכה"ג מעיקר הדין מוטל עליו להאריך את השכירות לכמה שיותר שנים שבאפשרותו לשכור את חלקת הקבר, (ואמנם אכתי יש מקום לדון שם עוד, ע"פ סברות אחרות שהביא הגר"י זילברשטיין שליט"א שם).

[ואמנם אכתי יל"ע האם דברי הנו"ב הנ"ל שמכאן והלאה לא יקברו במקום ההוא, נאמרו מעיקר הדין של דין קבורה, - או"ד דבאמת מעיקר הדין רשאים להמשיך לקבור שם, כיון שמעיקר הדין אי"צ לדאוג לקבורה מעליא של המת בזמן שלאחר מיתת הקרוב הקובר בעצמו, ומ"מ כתב הנו"ב שלא יקברו במקום ההוא יותר, משום שאין זה ראוי לקבור המת במקום שיתכן שבעוד תשעים שנה יצטרכו לפנותו מקברו לקבר אחר, וצ"לע בזה].

- 1 -

ומעתה לפי"ז לכאוי הי נראה לומר, שמדיני הקבורה יוסף הי צריך לדאוג שקבורת יעקב תהי באופן 'שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים' וכנ"ל, וכיון שבמצרים הקבורה הייתה עתידה להתבטל בעתיד בימי מכת כינים, לכן גם מחמת דיני הקבורה בעצמם, יוסף הי צריך ללכת לקבורו מחוץ למצרים (ולא רק מחמת שבועתו).

אכן באמת יש לחלק ולומר, שגם אם מדיני הקבורה מוטל עליו לדאוג כבר היום, שהקבורה תהי באופן 'שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים', אך מ"מ י"ל דמצד דיני הקבורה בעצמם יוסף הי רשאי לקבור את יעקב במצרים.

כיון דשאני התם שגם במצרים בעצם ע"פ דרך הטבע הקבורה עתידה הייתה להתקיים עד שיחיו המתים, ולכן יתכן שמצד דיני קבורה סגי בזה, ולא אכפת לן במה שאמור להיות בעתיד נס היוצא מדרך הטבע שיבטל את הקבורה, משום דיתכן דבדיני קבורה אי"צ להתחשב בזה.

ועוד י"ל דגם בכה"ג שנודע לו ע"י רוח הקודש, שבעוד כמה שנים תהי רעידת אדמה במקום מסויים וכל הקברים שם יפתחו, דמ"מ מצד דיני קבורה יהי מותר לו לקבור שם, ואע"פ שרעידת אדמה נמצאת בתוך כוחות טבע הבלואה, דמ"מ יתכן דמצד דיני קבורה אי"צ להתחשב בידיעות שנודעו לנו רק ע"י רוח"ק.

וא"כ כיון שרק ע"י רוח"ק נודע ליעקב ויוסף על מכת כינים, לכן יתכן דמצד דיני קבורה אי"צ להתחשב בזה, ויל"פ בזה, - ודו"ק ונפלא.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 02-633-5850 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

תקופת השכירות, אם קרובי המת רוצים לחדש את השכירות הם צריכים לשלם לעירייה על הארכת השכירות, ובאם קרובי המת לא יחדשו את השכירות, העירייה רשאית לפנות את הקבר ולהשכיר את המקום לקבורת מת אחר, - וכידוע שבשנים האחרונות העולם היהודי רעש, בעקבות כך שבפאריז העירייה פינתה קברים של יהודים ר"ל.

והנה בקובץ 'ווי העמודים' (קובץ יב, סי' כא) הובא, שהגר"י זילברשטיין שליט"א נשאל ע"י אחד מילידי צרפת שזקנו קבור בפאריז, והוא קיבל מכתב מהעירייה שזקנו שכר חלקת קבר לחמישים שנה, וכעת הסתיימה תקופת השכירות, ובאם הנכד מעוניין להאריך את השכירות, הוא יכול להסדיר את התשלום בעירייה.

ועומדות בפניו כעת ב' אפשרויות, - א. הוא יכול להאריך את השכירות ב-15 שנים נוספות, בסכום של 300 יורו, - ב. באפשרותו להאריך את השכירות ב-100 שנים נוספות, בסכום של 10,000 יורו.

וכעת הוא שואל, האם כיון שהוא חושש שבעוד חמש עשרה שנים הוא כבר לא יהי בין החיים, ובניו ונכדיו שלא הכירו את זקנו שקבור בפאריז לא יסכימו אז לשלם מכיסם בכדי להאריך את השכירות של קבר זקנו, א"כ אולי זה מחייב אותו להאריך כעת את השכירות ב-100 שנים נוספות, על אף התשלום הגבוה שיצטרך לשלם ע"ז, - או שמא אינו חייב להאריך כעת את השכירות ביותר מ-15 שנים נוספות (ויכול לקוות שעד סיום חמש עשרה השנים יבוא המשיח, - כך נוסח השאלה שם).

- 2 -

ועיי"ש במה שהשיב על זה הגר"י זילברשטיין שליט"א, - אכן לכאוי י"ל דהנידון הנ"ל תליא ממש בחקירה שהעלינו לעיל, דאי נימא שמדיני הקבורה מוטל עליו לדאוג היום שהקבורה תהי באופן 'שיהי' קבור כל הימים עד שיחיו המתים', אי"כ י"ל דאם הוא חושש שבניו ונכדיו לא יאריכו את השכירות של קבר זקנו, אזי מוטל עליו להאריך כעת את השכירות לכמה שיותר שנים שבאפשרותו לשכור, (ולא באנו לדון כעת עד כמה ממון מחוייב למעשה להוציא ע"ז, אלא רק האם מעיקר הדין בכלל מחוייב בזה).

אך אי נימא שאינו חייב לדאוג לכך שקרובו יהי קבור בקבורה מעליא גם בזמן שלאחר מיתתו שלו בעצמו, משום שלא מוטל עליו בחיינו לדאוג לקיום מה שקרובנו המתים יזקקו את חיוב קבורתם בזמן שלאחר מיתתו וכנ"ל, אי"כ י"ל דמעיקר הדין אינו חייב להאריך את השכירות כעת ליותר מחמש עשרה שנים נוספות, - ובאם לאחר חמש עשרה השנים עדיין ישאר בחיים, יאריך את השכירות לתקופה נוספת, וכן הלאה.

- 3 -

והנה לעצם החקירה שהעלינו לעיל, יעוי' בשו"ת 'נודע ביהודה' (מהדו"ק יו"ד סי' פט) שדן בשאלה לגבי קהל שקנה קרקע לפני ששים שנה לקבורות, ולפי שהמקום ההוא לא נמכר לצמיתות עלמין קנאוהו למאה וחמישים שנה, ואח"כ תחזור הקרקע לבעלים לחרישה או לבניין כמו אדם העושה בשלו, - ואותם שלקחו הלכו לעולמם ונקברו שם, ועתה קמו בניהם ורוצים לקנות קרקע אחרת שתהי לקניין עולם, האם מותר להם לפנות הנקברים שם ולקוברם בקרקע זו שיהי להם מנוחה לעולם.

והנודע ביהודה דן שם בעצם השאלה הנ"ל, ובסוף דבריו כתב בזה"ל: 'ועכ"פ מכאן והלאה, כיון שיש בידם לקנות קרקע לחלוטין, לא יקברו במקום הזה', עכ"ל.

והנה מבואר בדברי הנו"ב, שאע"פ שהמקום הראשון עדיין נשאר קנוי לתשעים שנים הבאות, מ"מ מכאן והלאה

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 02-633-5850 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת ויחי התשפ"ב גליון 199

חיים מנוצלים

שאלה: מזה היא המעלה בחיי הצדיקים?

א. בראשית מז, כח-כט: "ויזוי יעקב בארץ מצרים... ויקרבו ימי ישראל למוות". האור החיים' ביאר את כוונת הכתוב על פי משל למלך שחילק אבנים טובות הבאים מהמחצב לאומנים, לתקנם בתכלית היופי ולעשותם משובצים זהב כדרך סגולת המלכים, וגזר שהאיש הזריז המשתדל לעשות התיקון בכל ההשתדלות, התיקון והיופי כאשר ציוה המלך, יהיו לו האבנים במספר הרבה מאוד לכל איש ואיש, לאחד נתן שלש מאות אלף, ולשני שלש מאות וחמישים אלף וכו', וקבע להם זמן שיספיק למלאכה יום אחד לכל אבן ואבן, ובמלאכת הימים ישלח המלך לקחת האבנים הטובות.

כשנשלמו ימי המלאכה, פקד המלך את אומניו העושים במלאכת האבנים, ויחד אספו והמציאו לפני המלך פקדונם, ולא די שלא עשו בהם מלאכת התיקון והיופי, אלא עוד קלקלום ולכלכום והחזירום כך, וכעס המלך על זאת, וציוה להרוג את כל העבדים ההם, ואת בניהם הקים תחתם והפחידם לבל יעשו כאבותם פן יהרגם כמותם, וחשב בדעתו שלא להרבות להם המלאכה והיקל מעליהם הדבר, ונתן להם רק שלשים אלף עד ארבעים אלף, וזה היה לצורך ההטבה לעבדיו כדי שיספיקו, וגם הואיל ואינם ימים רבים ופקודת המלך קרובה, יתנו לב לעשות כמצותו.

והנמשל על מלך העולם - הקדוש ברוך הוא, שחילק אבנים טובות, שהם הנשמות הנקראות אבנים יקרות, שבאמצעות הכלים וההכנה שהכין בידינו הוא התורה ומצוותיו יתברך להאירם ולעשותם בתיקון אשר יאות לעשות, כמו שאמרו (זוהר ח"א פג): שבאמצעות התעצמות האדם בעשות טוב וריחוק הרע על פי התורה, יעשה לנשמתו מעלה עליונה ויאיר אורה מאור תורה, ויכין לה כסא, והוא בחינת המשבצות שהובאו במשל. ולכן בתחילה הרבה ה' את המלאכה לבני האדם ונתן להם נשמות גדולות (לחיות מאות שנים) והגביל לכל חלק מלאכתו יום אחד, וכשקלקלו וכעס עליהם ה', ואת בניהם הקים תחתם, משם והלאה הקיל ה' את הטורח ההוא כדי שתהיה הפקידה קרובה, ויתחלחלו האנשים מעת הפקידה, וכשראה

שלא יכלו לעמוד בזה, היה מחסר והולך להקל, והן היום בעוונותינו ימי שנותינו בהם שבעים שנה' (תהלים ג, י) שהם בקירוב כ"ה אלף יום דוגמת המשל (כעין זה כתב המלבי"ם בראשית ו, ג ד"ה והיו), ורבים מבני עמינו לא עמדו בעבודה קלה זו.

וזהו שאמר הכתוב (תהילים קד, כט) "תוסף רוחם, יגועוץ", כי כשיגיע קץ האדם פקודת נפשו, יתווספו בו כל חלקי הנפש שנדו והלכו מידי לילה ולילה, ואותם חלקי נשמה נקראים 'ימים'. וזהו שאמר הכתוב "ויקרבו ימי ישראל למוות", דהיינו שחלקי הנשמה שעלו ממנו דבר יום ביומו, קרבו עתה ככתוב "תוסף רוחם", וזה שאמר כאן "ויקרבו ימי ישראל למוות", שהרגיש יעקב בתוספות המרובות שבאו ימי השילום, ולכן "ויקרא לבנו ליוסף", עכ"ל בקירוב (ובספר 'תולדות אדם' הרחבנו עוד

בטעם התמעטות שנות בני האדם, ובחובת שימת יום המות לנגד עיניו). **נמצא** שבא הכתוב לומר שיעקב ניצל את כל ימיו כראוי לתורה ולמצוות, ובבוא עתו להחזיר נשמתו לבוראו החזירה כראוי עם כל ימיו שחי בהם עלי אדמות, משובצים באבנים יקרות ומזוקקות אחת לאחת. וכך ראוי לכל אדם לנצל למלאות ימיו בתורה ומצוות, שיהיו כולם מנוצלים ונקיים מחטא, ובבא העת יוכל להחזיר את כל ימיו נקיים כפי יכולתו (ובמק"א הרחבנו באופן ניצול החיים לתורה ולמצוות).

וכן אמרו בזוהר (פרשת וירא צט): "בא וראה שכל בני עולם אינם רואים על מה הם נמצאים בעולם הזה, והימים עוברים והולכים להם מבלי תשובה, וכל הימים הללו שבני אדם חיים בהם בעולם הזה, עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, כי כולם נבראו (ככתוב 'ימים יצרו') ועומדים למעלה, וכשמגיעים הימים להסתלק מעולם הזה, כולם קרבים לפני מלך העליון, ככתוב 'ויקרבו ימי דוד למוות' (מלכים א' ב, א), 'ויקרבו ימי ישראל למוות' (בראשית כאן)".

¹ מעין זה כתב הש"ך (הברים כה, טו) "ביומו תתן שכרו. ואמר הקדוש ברוך הוא לאדם: בכל יום ויום עשה בו מצוה שזוהו שכרו, שלוח נתן סס"ה ימים כנגד סס"ה גידים, ואם חסר גיד אחד - נעשה פגום והוא בעל מום. 'ולא תבוא עליו השמש', ביום המיתה מתקרבים כל הימים להעיד כל יום מה שעשה בו, שנאמר 'ויקרבו ימי ישראל למוות, ויקרבו ימי דוד למוות (מלכים א' ב, א), ויום שלא נעשה בו מצוה - יהיה חושך, כל שכן אם חס ושלום נעשה בו שום עבירה, זהו 'ולא תבוא עליו השמש' שבאה שמשו והוא חשוך".

יותר בחיי הנישואין שלא יגיע למצב כזה חלילה (וכמו שהבאנו בשמות לה, כא 'דיעת הרע בזמן השמחה').

וכן כתוב (שמות לא, יז) "וביום השביעי שבת וינפש", ודרשו חז"ל (ביצה טז. ותענית כז): "כיון ששבת – ווי אבדה נפש", וקשה כיון שכעת רק נכנסה השבת, איך שייך כבר לומר 'וי בלשון צער של הספד והתאבלות כביכול על מה שתאבד הנפש כשתצא השבת (וכן הקשה הנועם אלימלך בפרשת שמות, וכעין זה הביא בתולדות יעקב יוסף בשם הבעל שם טוב). וכיוצא בזה מצינו בזהוהר בכמה מקומות (ח"א צב: ריז. ח"ב פו: פז. קמט. ח"ג ו. ק: רלו. רפז). שהחבריא של רבי שמעון בר יוחאי בשעה שגילה להם סתרי תורה, בכו ואמרו לו: 'ווי לדרא דאנת תסתלק מיניה' וכו', כלומר וי על הדור שיהיה כשלא תהיה בחיים, שאם יהיו כיתומים בלעדיך. וצריך ביאור כיון שכעת מתענגים על דבריו, למה צריך להזכיר את הצרה שתהיה לאחר מכן, והיכן מצינו הספד בשעה שהאדם קיים ובשיא תוקפו (וכן הקשה בלקוטי מוהר"ן סי' קכו).

ולפי מה שנתבאר מובן, שכדי להעריך את השבת או מאמרי רשב"י (שהיה בבחינת שבת כמובא בזהוהר), להתקדש על ידם ולשאוב מהם רוחניות ככל מה שאפשר, צריך לדעת כבר מתחילה שיבא זמן שהם יגמרו, וממילא כבר מעתה יש לנצל זאת כמה שיותר. **וכיוצא בזה** מבואר בלקוטי מוהר"ן (סי' לא, וסי' קכו הנ"ל) שעיקר התהוות הנשמה היתירה המגיעה בתחילת השבת נעשית דוקא מכח הכיסופים אליה והצער מהסתלקותה (וכמאמר דוד (תהילים פד, ג) "נכספה וגם כלתה נפשי", שמלבד פשוטו שנפשי כלתה ונכספה אליך יתברך, עוד דרושה שעל ידי ה"נכספה וגם כלתה" או נוצר "נפשי"². וזהו שהצטערו תלמידיו של רשב"י ואמרו 'ווי לדור שישתלק בו', שמרוב התענוגים שנתענגו מאמרי קודשו, הם הצטערו כמה חסרון יהיה בחסרונם, ועל ידי זה גופא גרמו שרשב"י ימשיך לגלות להם עוד סודות, עיין שם. והיינו כנ"ל, שעל ידי הצער על ההסתלקות זה גורם להעריך ולשאוב כמה שיותר ממה שיש כעת. ונמצא שהחכמה היא גם לדעת לשאוב ולדלות ולקבל מהצדיקים עוד בחייהם, כי לאחר מותם יחסר כל זה (ועיין מה שכתבנו בזה להלן במדבר כ, כט 'כיבוד החכמים בחייהם').

תשובה: המעלה בחיי הצדיקים בכך שמנצלים כל רגע מחייהם לתורה ולמצוות, ולכן בבוא העת יכולים להחזיר את נשמתם להקדוש ברוך הוא בשלימות כל הימים.

חסד אמיתי

שאלה: מהו חסד המעולה ביותר שראוי האדם לעשות עם חבירו?

ב. בראשית מז, כט: "ועשית עמו זוסד ואמת". פירש רש"י "חסד ואמת – חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול". ובאמת עיקר כל חסד אמור

כיוצא בזה הביא בשבט מוסר' (לה, יא) בביאור הכתוב "ויקרב ימי ישראל למות", וכי בכמה ימים מת, והיה לו לומר "ויקרב יום ישראל למות"? וכמו שהקשו בזהוהר. אלא "בכל יום ויום משנותיו של אדם, אם עשה בו מצוה אחת, אותו היום הולך לפני הקדוש ברוך הוא ואומר: רבוננו של עולם, אני יום פלוני משנותיו של פלוני, ועשה בי מצוה אחת. אז אותו יום עומד לפני הקדוש ברוך הוא עד בוא יום פקודתו, וכן כולם. עבר עבירה – אותו היום הולך לפני הקדוש ברוך הוא ואומר: רבוננו של עולם, אני יום פלוני משנותיו של פלוני, ועבר בי עבירה. אז אותו היום יוצא מלפני הקדוש ברוך הוא, כי אינו יכול לעמוד לפניו אחרי שנטמא, כי הוא (הקדוש ברוך הוא) קדוש ומשרתיו הם קדושים, ואינה יכולה לעמוד במחיצתו. **באחרית הימים,** בהסתלק נפש האדם מן העולם הזה לעולם העליון, אז רואין (את) אלו הימים, ימי שנותיו של האדם: אם נמצאו כולם טהורים, שלא חטא בהם ואין בהם לכלוך עוון – (א) כולם נכנסים לפני הקדוש ברוך הוא בחצרות קדשו ולא יבואו, ואז עושים לו מאותם הימים לבוש אחד ומלבישים אותם לנפש האדם... (אבל) אם נמצאו בהם ימים מלוכלכים בעוון, אותן הימים נכלמים בעצמן, בראותם כי הוטמאו ואינן יכולים להיכנס בחצר בית המלך, ואז אותם הימים הנשארים לא יספיקו ללבוש, כי יהיה חסר, כמו הבגד שחסר ממנו ולא יספיק לעשותו מעיל... ואז הנפש חוזרת ריקם, כי אין נותנין לה לבוש. וזה סוד הכרת, ככתוב (במדבר טו, לא) 'הכרת תכרת הנפש ההיא, עוונה בה'. **ולכן** בהיות שיעקב אבינו ע"ה, כל ימיו נזהר בהם והיו כולם בקדושה ובטהרה, אז בהסתלקו מזה העולם, תיכף נקרבו כל ימיו לפני הקדוש ברוך הוא בלי בושה כלל, ואז נעשו אותם ימים לבוש אחד, ונתלבש יעקב בו, לכן אמר 'ויקרב ימי' (כלומר) אותם הימים של יעקב, כולם נקרבו לפני הקדוש ברוך הוא... כי היו 'ימי ישראל' (המורים על שררה, ולא 'ימי יעקב' המורים על פחות גדולה), רצה לומר, מי שכל ימיו היו ישר עם אל".

ולכן אמרו (ב"ד ט, ה) על הפסוק (לעיל א, לא) "וירא אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד" – זה המות, משום שבזכות המות יודע האדם שיש לו זמן קצוב, ועליו לנצל כראוי לתורה, מצוות ועבודת ה', ולא יבטל את זמנו להבל ולריק "כי לא לעולם חסון" (משלי כו, כד) כביאור ה'אור החיים' דלעיל. (ובדברים ח"א א, א, א' ארעיות העולם הזה' הוספנו).

וזה הפשט למה בסדר המשניות סידר רבי את 'מסכת גיטין' לפני 'מסכת קידושין', הרי סדר הדברים הוא להיפך, שאי אפשר לקיים גיטין וגירושין אם אין תחילה קידושין. ויש שפירשו שהוא כדי להקדים תרופה למכה. ואפשר לפרש בכוננתם שעצם זה שכבר קודם הקידושין ידע האדם שיש מציאות של גירושין שהיא הפרדות שיוצרת תסבוכות, זה גופא יגרום לו להישמר

² מעין מה שמובא בספרי החסידות שהכנה למצוה היא יותר מן המצוה, שכנראה הפירוש בזה שמכח ריבוי ההכנה תוכל המצוה להשפיע באופן נעלה יותר.

להיות שעושה אותו למטרת החסד האמיתי ולא למטרתו וטובתו, אלא שבשאר החסדים כמו שהולך הוא לנישואי ידידו, חושב הוא בתוך לבו שעושה כן משום שלא נעים לו מחבירו, שאם לא יבוא – יקפיד עליו. או משום שרוצה שבשמחות שלו, חבירו יבוא אליו (עיי' בנא בתרא קמ"ד):³ **וכן בכל ענייני החסד שעושה לחבירו, יש לו חשבונות אישיים שבבוא העת כשיצטרך איזו טובה יוכל לבקש מחבירו, ולכן אף שגם זה 'חסד' אך לא 'חסד של אמת'.** מה שאין כן העושה חסד עם המת כמו שהוצרך יוסף ליעקב, ולכן ההולך להלוות המת וכדומה, נקרא 'חסד של אמת' כי המת לא יוכל להשיבו על כך, ועל כרחק שעושה כן רק לשם החסד, לחלוק כבוד אחרון לנפטר. ובוה נמדד האדם אם עושה חסד לשם חסד. (אם לא שעושה כן כדי שבניו יראוהו, או שיוכל לומר אחר כך שהשתתף בהלוותו של אותו אדם וכדו').

אמנם כיון שכל מעשי האדם נצרכים להיות אמיתיים, ובפרט מצות חסד שעיקרה היא כדי 'להיות רחום וחנון' ולהידבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא שעושה זאת משום היותו רחום בעצם, וכך כינויו 'רחמנא', אף שלא מקבל מזה שום טובה וכדומה, כך האדם צריך להשתדל לגמול עם חבירו חסד ללא חשבונות אישיים כלל, ולכן בכל מעשה חסד ינסה להשכיח ממנו את כל נגיעותיו האישיות, ויחשוב מהי באמת טובת חבירו הנזקק לחסד שיעשה עמו, ובכך יוכל לקנות בעצמו ב'אמת' את מידת ה'חסד'.

תשובה: הבא לעשות חסד עם חבירו, ראוי שישכח את נגיעותיו ושיקוליו האישיים, אלא יחשוב על טובת חבירו, וזוהי המעלה הגדולה של עשיית חסד.

התווכחות עם המציאות

שאלה: מה ראוי לאדם לעשות כשרואה שהמציאות נוגדת את דעתו?

ג. בראשית מז, לא: "וישתחו ישראל על ראש המיטה". פירש רש"י (ומקורו במגילה טז): "תעלה בעידינה – סגיד ליה", כלומר שועל בזמנו – תשתחוה לו. (ובעיקר שפתי חכמים הביא בשם ספר אחד שיש חודש אחד שהשועל הוא מלך על החיות, ועל אותו חודש אמר, שבזמן שהשועל מולך, יש להשתחוות לו). כלומר, הגם שמעיקר הדין היה ראוי שיוסף ישתחוה ויכבד את יעקב אביו מדין כיבוד אב, עכשיו שנעשה בנו מלך והוא השולט, יש ליעקב להשתחוות אליו על אף שהוא בנו. וזהו שהמשיך הכתוב (מת, ב) "ויתחזק ישראל וישב על המיטה", ופירש רש"י "אמר אף על פי שהוא בני, מלך הוא, אחלוק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות". (ועיי' עוד בזה בליקוטי הגרי"ז ח"ב עמ' צ).

³ אף שאמרו בגמרא (כתובות ריש עב) שהמספיד את המת יתן אל לבו שגם אותו יספידו וכדומה, מכל מקום אין הכוונה כמו כאן שחושב שאדם מסויים זה יחזור ויעשה לו את אותו דבר, אלא שידע בכללותו, שאדם שדואג לאחרים בדבר זה, יזכה משמים שגם לו יעשו כן משום מידה כנגד מידה, ולכן אין בוה חסרון כל כך של עשית מצוה שלא לשמה.

ובאמת בכל אותן הימים השתדל יוסף שלא להתראות בפני אביו, כדי שאביו לא יצטרך לחלוק לו כבוד. [כעין מה שהובא בפסיקתא רבתי (ג, ריש ד). והרא"ש (קידושין פ"א סימן נו) הביא שמהר"ם מרוטנבורג מיום שעלה לגדולה, לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו, מחמת הספק בגמרא (שם לג): בן שהוא רבו של אביו ע"ש, ולכאורה הוא הדין כאן שהבן הוא מלך]. אמנם כעת קודם שנסתלק לבית עולמו והוצרך יוסף לבוא אליו, השתחוה לו יעקב כיון שסוף סוף משמים הניחוהו כעת למושל על מצרים, לכן יש לכבודו.

מזה אפשר ללמוד שגם כשאדם חושב שדבר זה לא ראוי להיות, כגון שחושב שיש איזה מנהיג שאינו ראוי לתפקידו, אמנם אם הוא נוהג בחכמה, ידע שאין צריך ללחום עם המציאות, וכיון שעכשיו משמים נתנו לו להנהיג וכדומה, יתכופף תחתיו ויתן לו את הכבוד המגיע לו. (והוא ממש כמו המשל הנזכר, שאף שחושב שהאריה הוא זה שצריך להנהיג, כיון שמשמים הזמינו שעכשיו השועל ינהיג, לא יתווכח עם המציאות ויחלוק לו כבוד). ואם רוצה, יפעל רק לגבי העתיד, וישתדל שיזיה מנהיג יותר מתאים לתפקיד וכדומה. ואדרבה, אם יתווכח עכשיו כנגד המציאות, על אף שהיא קיימת ומחזיקים ממנה, רק יפסול את עצמו מלהביע דעה בענין, וגם לאחר הזמן, לא יוכלו דבריו להועיל כלום.

תשובה: אדם הרואה שהמציאות נוגדת את דעתו, יעשה בחכמה ולא יתווכח כנגדה, אלא ימתין לשעת הכושר ואז יפעל לשנותה כראוי.

כיבוד הורים כראוי

שאלה: איזה כבוד ראוי לבן לעשות להוריו?

ד. בראשית מז, יב: "ויצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה". פירש רש"י, "כשחזר לאחוריו מלפני אביו". יש ללמוד מכאן איזה כבוד ראוי לכבד את אביו, וכן ידוע שבדורות הקודמים הגדילו מאוד בכבוד ההורים. אך בזמן הזה, בדור עקבתא דמשיחא, צעירים פני זקנים ילבינו, אין הכבוד כראוי, כמובא בגמרא (סוטה מט: וסנהדרין צז). כל הדברים הללו. וכן מזלזלים בכבוד הרבנים וכו', אבל המחזיקים בתורת ה' צריכים להזהר בזה כמה שאפשר. **והאמת** שבדורות הקודמים אפילו לחבירו היו כורעים בשאלת שלום (כמו שהבאנו ב'שלום רב' פ"ג הערה צח ולעיל מג, כח), אם כן, לאביו שחייב ממש בכבודו, בודאי היה מכבדו יותר, ולכן יצא יוסף בפניו כל כך בכבוד, כמו שיוצאים מבית הכנסת. אך בדורינו כמעט בטל מושג הכבוד האמיתי, לספרי הקודש ולחפצי קדושה, לבית המדרש, להורים ולרבנים. ולכן מי שעדיין יש לו ריח תורה, צריך להתחזק בזה מאוד. **וצריך לדעת כי לדעת השולחן ערוך (יו"ד רמב, סוף טז) צריך לקום לרבו בכל פעם שנכנס לחדר, אפילו מאה פעמים ביום** (כהר"ף, שמורא רבך צריך להיות כמורא שמים). ולדעת הרמ"א צריך לקום פעמיים ביום, שחרית וערבית (כהרמב"ם, שלא יהיה כבודו יותר מכבוד השכינה כמזכר בקידושין ריש לג:). [ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן רעט וח"ה סימן רעד) לימד זכות על הנמנעים

מלקום להורים, וקנים ותלמידי חכמים, משום שבזמננו מוחלים, עיין שם). ובגמרא (קידושין לא): אמרו על רבי טרפון שאף שהיה משתדל רבות בכבוד אמו עדיין לא הגיע אפילו למחצית הכיבוד (כפי שהבאנו לעיל באת שגיאתו מקור ההפניה לא נמצא), ומזה נלמד כמה להשמר ולהזהר בזה. תשובה: ראוי על הבן להזהר מאוד בכבוד הוריו ולכבדם כפי יכולתו.

התבטלות לגדולי הדור

שאלה: האם יכול האדם להיות בטוח בעצמו שיודע את האמת? ה. בראשית מזה, יז: וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו, ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מזוטה". הנה, יוסף היה בטוח שאביו טועה, כי כיצד שייך לברך את הקטן לפני הגדול, ומכח זה החליף את ידי אביו מהאחד למשנהו. אולם אביו לא הסכים עמו וגילה לו את טעם הדבר, ככתוב (להלן פסוק יט) "וימאן אביו... ידעתי בני ידעתי, גם הוא יהיה לעם, וגם הוא יגדל, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים". והיינו, שיעקב ראה ברוח הקודש מה שיוסף לא ראה ולא ידע, ומחוסר ידיעתו היה נראה לו שיעקב הפך את הימין לשמאל חלילה, אבל כשיעקב השיב לו את מה שראה ברוח קדשו, שיהושע יצא מאפרים שינחיל וילמד תורה לישראל, לכן אפרים נחשב גדול ממנשה, נתגלה ליוסף כעת שגם מה שחשב על הימין שהיא שמאל, באמת היא הימין עצמו. ויש כאן שני לימודים חשובים מאוד, האחד כיצד יש ללכת אחר דברי גדולי ישראל, גם כאשר נראה שהם טועים, וכציווי ה' (דברים יז, י-יא) "ושמרת לעשות ככל אשר ירוך, על פי התורה אשר ירוך... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", ופירש רש"י "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן (כ) שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל". והיינו כמו שנתבאר במק"א שגדולי ישראל משולים לאותו צופה העומד על החומה, ומתריע על מלחמה שקרובה לבוא, ואף שכל העם הנמצאים סביבו לא מבינים את כוונתו, שהרי אינם רואים שום צבא וחייל הבאים לקראתם, עליהם להבין שראייתם קצרה, ואילו הצופה ראייתו גבוהה למרחקים יותר מהם, ולכן סומכים הם עליו. עוד למדנו מזה, כיצד שיתכן שהאדם יהיה בטוח שהשני טועה, והוא מעמידו על טעותו ההפוכה מהאמת, ולבסוף הוא מגלה שהוא אינו מבין כלל את מה שרואה לפניו, ואדרבה הוא בעצמו טועה והשני צדק. ומזה ילמד האדם לא להיות בטוח כל כך במעשיו, אלא ישמע חוות דעת של חכמים אחרים וכדומה, וכמאמרם (אבות ד, א) 'איזהו חכם? הלומד מכל אדם', ולא יבוש לקבל את האמת אף מקטנים, (וכמו שאמר באבות ד, י 'זהו שפל רוח בפני כל אדם', ופירש הרע"ב 'ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה'), ואם טעה – יודה על טעותו. דבר זה נלמד גם ממה ששינונו (עדות א, ג-ד) "הלל אומר, מלא היין (מידת נפש של י"ב לוג) מים שאובין (שנפלו למקוה קודם שנסלם

שיעורו של ארבעים סאה) פוסלין את המקוה (אך לאחר שנשלמו ונתכשרו בארבעים סאה, אפילו אם יוסיפו עליו כל מים שאובים שבעולם לא יפסלו), אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו [ולכן אף שלשון 'היין' הוא לשון תורה ולא לשון חכמים, אבל אמר כך כיון שכך שמע משמעיה ואבטליון רבותיו. ופירש רש"י (עירובין נג. סד"ה לא) משום ש'שינויו לשון מבלבל ומשכחן']. ושמאי אומר תשעה קבין. וחכמים אומרים, לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון, שלשה לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה, וקיימו חכמים את דבריהם. ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלה? ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו, שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם". מבואר שאפילו שהלל ושמאי היה מתלמידיהם המובהקים של שמעיה ואבטליון, והיו בטוחים בדבריהם עד שדייק הלל כל כך בדבריו לאומרים בדיוק בלשון רבם (כמובא בפירוש הרמב"ם שם), עם כל זאת, כאשר באו שני גרדיים מן השוק, האנשים שעובדים במלאכה כה בזויה (שלכן הזכירו את שם מלאכתם, ללמד ששום אדם לא ימנע עצמו מבית המדרש, כדברי הרע"ב), והעידו בפני חכמים, קיבלו חכמים את דבריהם יותר מהחכמים הגדולים הלל ושמאי, ולמה הזכירם ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו, שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם. וזהו שהמליצו ('פלא יועץ' ערך 'טעות', ועוד) על המאמר (מובא בשם חז"ל, ולא נמצא מקורו) 'מודים דרבנן היינו שבחייהו', כלומר שמה שהחכמים מודים זה לזה על האמת, זהו שבחם ומעלתם, כי על האדם להתדבק בדרך האמת בלא שום נטיה, וגם אם טעה במעט – יחזור בו תיכף ויודה ולא יבוש. תשובה: אין לאדם להיות בטוח בעצמו שיודע את האמת, ותמיד יתייעץ עם חכמים וגדולי הדור, ולא יזוז מדבריהם מאומה, גם אם אינו מבין את דבריהם.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום והשכל הולך אחרי ההתלהוה), עלון 'הכנה נפלאה לבת מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה ותהנהגה לתתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשינות 40 דקות (בינתיים היין מסדר טהרות והלל מקדשים) – ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ה קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן נמסכות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרישה להלכה, בתוספת ביאורים ומיורים, בחורים ומאורים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה הלכים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חממה ומוסר אקטואליים היוצאים מפרשנות התורה בצירוף עבודות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים וביירוים, ופולפולים בעניני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובעניני המועדים בתודש אלול ותרשי – ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בתודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תיגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלת שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעבודות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מועדב ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תורת עשר המכות (סיכום ותורות בעניני עשר המכות בדרך הפיר"ס) בטלפון: BH5864229@GMAIL.COM. 02-5864229

פרשת ויחי
תשפ"ב

גליזון ל"ז

"לישועתך קויתי ה' !!!" - "לית אנא מובד סברי מן בריי".

הרה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א מביא בשם החפץ חיים זיע"א על הפסוק בפרשתנו (פרק מט): "דן ידן עמו... לישועתך קויתי ה'".

הנה, לדן היה רק **בן אחד**, והבן הזה... היה חושים, שהיה חרש (בר"י צו), ואילו לאחיו בנימין היה עשרה ילדים בריאים ושלמים, וכן כל שאר השבטים הקדושים היו להם כמה וכמה בנים בריאים ושלמים, וממילא דן היה שבור (כמובן שאין לנו השגה באחד משבטי י-ה, אבל לימוד לידון), למה יש לו רק בן אחד, ועוד חרש, מה יהיה איתו? מה יהיה עם החמשך שלו?
יעקב אבינו אמר לו: דן! דן!
"לישועתך קויתי ה'!!!"
תמיד תקווה לישועת ה', אל תתייאש!!!
ובסוף מה היה? כתוב בחומש במדבר (פרק א) "פקדיהם למטה דן שנים וששים אלף ושבע מאות!"

חושים אחת!!! ממנו יצאו כל כך הרבה צאצאים, כמעט הכי הרבה מכל השבטים, אפילו יותר **מבנימין** שכתוב בו (שם) "פקדיהם למטה בנימין חמשה וששים אלף וארבע מאות", לא עברו שנים מרובות מחיי חושים והכל ראו בחוש כי לעולם אסור לאבד בטחון בו יתברך.
כך נהג גם יעקב אבינו בעצמו, כמו שמספר המדרש (בראשית רבה פרשה סח): "רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים קנא) 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים', אשא עיני אל ההרים, למלפני ולמעבדני - לזכות, ולחורין, 'מאין יבוא עזרי', אלעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה 'ויקח העבד עשרה גמלים' וגו' ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד. רבי חנינא אמר גדוד שלוחן, רבי יהושע בן לוי אמר שילח עמו אלא שעמד עשו ונטלה ממנו, **חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי (פי' - מה אני מאבד את תקוותי מן בוראי) חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי**".

כל יהודי מזדעק יעקב צריך לחזור ולשנן את דברי אבינו יעקב, "מה אנא מובד סברי מן בריי, חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי". **לישועתך קויתי ה'!!!**
סיפר לי אברך חשוב מיקירי קרתי דרכים (השם שמור במערכת) "בשעה טובה נכנסתי בתחילת חודש ניסן לדירה שקניתי

מ"ה למעשה התחזקות בעבודת ה'... היגיון מ"ה הר"י אבן עזרא ג' תמוז אש"ף קרית, יבנה מתי ישראל

ברכסים, וביחד עם ההודאה לה' שזכיתי להגיע לקורת גג, היה מחסור בדברים טכניים בדירה, ומעל הכל הפריע מאד העובדא שלא היה שולחן בבית...

אנחנו לא מפונקים, וחיפשנו שולחן "יד שניה", בכדי שיהיה שולחן בבית.

בשעה טובה מצאנו מישהו ב'קרית אתא' שמכר שולחן לסלון ב-2000 ש"ח, ראינו תמונות של השולחן ורצינו לקנות... ביום רביעי בבוקר אחותי [שגם גרה ברכסים] מתקשרת אליי כמה פעמים, חזרתי אליה בבהלת מה - מה קרה?

והיא אומרת לי שמישהו פרסם בעיתון המקומי [הידיעות] על שולחן [ללא כסאות] למסירה בחינם, והיא התקשרה מיד בבוקר ותפסה את השולחן, והיא מחפשת אותי בדחיפות כדי להודיע לי שאני לא יקנה את השולחן מ'קרית אתא'.

אמרת לה תודה רבה, ותודה לה', התקשרתי למוכר השולחן מ'קרית אתא' והודעתי לו שאני לא מעוניין לרכוש את השולחן, התקשרתי לאדם שפרסם את השולחן למסירה בחינם, ושאלתי אותו מתי אפשר לקחת את השולחן, והוא אמר לי שהוא הזמין שולחן חדש לכבוד פסח, והשולחן אמור להגיע לפני החג, ומייד שיגיע השולחן, הוא יצלצל אלי לבוא לקחת את השולחן החדש...
ואכן הוא צלצל, אבל...

הוא הודיע שהיה בעיה עם המפעל שהיה אמור לספק את השולחן החדש, והשולחן לא יגיע לפני פסח, ומשכך, הוא ביטל

את הזמנת השולחן החדש, הוא מצטער מאד, אבל לעת עתה הוא משאיר את השולחן אצלו...
התקשרתי למוכר השולחן מ'קרית אתא' והוא אמר לי שהשולחן נמכר כבר...
איזה עוגמת נפש. יצאתי קרח מכאן ומכאן.

יתרה מזאת, לשם קניית הדירה לקחתי 'משכנתא' וחישבתני בתוך סכום ההלוואה אף את ההוצאות הנלוות, והקצבתי לקניית שולחן 2000 ₪, ואחרי שהובטח לי שולחן בחינם, השתמשתי ב-2000 ₪, לקניית חפצים אחרים, ועכשיו אין שולחן ואין כסף. היה כבר ערב החג, ונסענו להורים לבני ברק.

בדרך שוחחתי עם רעייתי והתחזקנו באמונה, "מה אנא מובד סברי מן בריי" - "לישועתך קויתי ה'". צריך לזכור שהכל מושג. ובין דיבורי האמונה הוצאתי את המשפט הבא מפי: **"אם הקב"ה רוצה הוא יכול לשלוח לנו בחינם שולחן עם כסאות לתוך הסלון"!!!**
טוב, שכר שיחה נאה...

בתוך כשתי דקות הפלאפון מצלצל, השכן מהדלת הסמוכה מצלצל, "מה שלומך?" "איפה אתה?" - אני בדרך לבני ברק. - - - **תגיד לי, אתה רוצה שולחן לסלון עם כסאות???**
- בטח שאני רוצה, אבל אני נסעתי עד אחרי פסח, ובטח לא תרצה שהשולחן יישאר אצלך בבית כל החג.
אמר לי השכן: יש לי עדיין מפתח של דירתך מהשכנים הקודמים, ויש כאן בחורים שעוזרים לי, אני עכשיו מכניס לך את השולחן והכסאות לתוך הסלון...
אמינית לחלוטין!!!
"לישועתך קויתי ה'!!!"

פצפון קטן, בינוני, גדול...

במסע "זרוממתנו" (פרטים בעמ' הבא) בירך מרן הגר"מ אורחי שליט"א את משתתפי המסע; שהריבוננו של עולם יעזור לכל אחד ואחד מהם להתעלות ולהתעלות, לעלות על במתי על, ואז נבזז לקטנות...

"העיקר אל תהיה פצפון!
"זהו יסוד נורא!
יכול מישהו לומר, אני לא אהיה פצפון, אבל אהיה קטן...
"אין דבר כזה!

כל מי שהוא פחות מגדול - הוא פצפון!!!
ולכן הברכה היא שלא יהיה פצפון, וזה כולל את כל הדברים...
(המבין יבין, והחלל יחלל...)

תזכורת...

עוד סיפר מרן הגר"מ: בצעירותי הייתי מוסר שיעור שבועי בישיבת "כפר חסידים", שיעור זה נמשך במשך שנים עשרה שנים מדי שבוע, משנת תשכ"ד, ועד לשנת תשל"ו, עת הוקמה ישיבת 'עטרת ישראל'.
"בשבוע הראשון כשהגנתי, היה זה בחודש אייר של שנת תשכ"ד.

לפני השיעור הראשון שלי שם, אחרי מעריב אני רואה תזוזה, דחף. מה מתרחש?

"ר' אליה (לפיאן זצוק"ל) רוצה לומר כמה מילים. גם אני מתקרב, רוצה לשמוע.
"הוא אמר כך: 'רבותי, אוטוטו אלול, א-ל-ו-ל-ו-ו-ו!!!'
"באומרו כן, ר' אליה רעד וזע ממקומו.
"עמדנו אז בחודש אייר, ומחשבותיו של ר' אליה כבר נתנוות לחודש אלול!!!

ר' אמות של הלכה הרב הוד מטיאס

הרואה ממצת מהקשת

שאלה: האם מברכים ברכת הקשת כשרואה רק חלק קטן מהקשת?

תשובה: יש שכתבו שלא יברך עד שיראה הקשת כחצי גורן עגולה [כחצי עיגול].

מקורות: עיין ביאור הלכה (סי' רכ"ט ד"ה הרואה קשת) וז"ל: לא נתבאר אם בעיני דוקא שיוראו בתמונת קשת דהוא כחצי גורן עגולה או אפילו מקצת ממנו די עכ"ל. ולכאורה נראה דמאחר והביאור הלכה לא הכריע בזה, הוה ליה ספק ברכות להקל, ואין לברך אלא אם כן רואה הקשת כחצי גורן עגולה, וכן ראיתי שכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ג סי' ע"ג), וכ"כ בספר שערי ציון (סי' ח') בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאין לברך ברואה מקצת הקשת משום ספק ברכות להקל עיי"ש.

באשר יש בנין שמסתיר

שאלה: מה הדין אם יודע שהקשת נראית כעת כחצי גורן עגולה, אך הוא אינו רואה כולה מחמת בנין או הר שמסתיר?

תשובה: יש כתבו שבאופן זה צריך לברך אפילו שרואה רק מקצתה, ועיין בהערה דעת מרן שר התורה.

מקורות: עיין ספר שער העיני (פי"ב ס"ד) שכתב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל שבאופן שידע בבירור שהקשת נראית כעת כחצי גורן עגולה [כגון ששמע מאחר או שראה מקודם ועתה מוסתר לו] ורק שהוא אינו רואה את כולה מחמת בנין או הר שמסתיר, שפיר צריך לברך ברכתה ואין זה בכלל ספק הביאור הלכה, [דכל ספק הביאור הלכה הוא רק היכא שהקשת מצד עצמה אינה נראית כחצי גורן עגולה]. אולם הביא שם בשער העיני (עמ' תמ"ד) ששאל זאת גם להגר"ח קנייבסקי שליט"א והשיב הגר"ח שבכל אופן צריך הוא לדאות את כולה כדי לברך עכ"ד, [מיהו בספר שערי ציון (סי' ח') כתב ששמע מהגר"ח שבאופן שיש קשת שלימה והוא רואה רק מקצת ממנה, בזה ודאי שאפשר לברך ואין זה בכלל ספק הביאור הלכה, וצ"ע]. עוד הוסיף שם בשער העיני דנראה דכל מה שנחלקו הפוסקים הנה"ל, היינו בזמן שחלק ניכר מהקשת מוסתר ע"י בנינים או הרים וכדו', אבל אם רואה את רוב הקשת ורק קצוותיו מוסתרים ע"י בנינים וכדו', שפיר יכול הוא לברך לכולי עלמא ואין זה בכלל ספק הביאור הלכה עיי"ש.

בה אנו רחוקים

מעשה מהרה באמונה ובטחון

מעשה שמימי המלמד על השארת הנפש

בימים אלו יצא לאור הספר הנפלא, המחזק ומרומם, חינו ומתקיים וכולו מחמדים - יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו, "ורוממתנו" - תיאור מסעותיו של מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזרחי שליט"א, לליטא ופולין, מסעות שכולם לימוד מהעבר - לחווה.

אחת התחנות בהם חנו על מנת ללמוד ולהשכיל, היה בית הכנסת של הרמ"א בעיר קראקא, ולידו בית העלמין בו טמן הרמ"א.

בסמוך לקברו של הרמ"א, נמצא קברו של רבי נתן נטע שפירא, בעל המגלה עמוקות.

ליד הקבר של בעל המגלה עמוקות יש קבר ומצבה שכתוב עליה **פה נטמן האברך, יגיד עליו רעו'.**

שואל ומסביר מרן הגרב"מ: "מה זה יגיד עליו רעו'?"

פוחת ר' ברוך מרדכי בסיפור מרטיט:

"יגיד עליו רעו' הפשט הוא שהקבר של המגלה עמוקות יגיד עדות מי קבור כאן במקום הזה. **מי זה?**

"זהו מעשה שכתוב בפנקס הקהל, אספר אותו בפרוטרוט: "

מעשה נורא שכולו חיזוק באמונה ובהשארת הנפש מסתתר מאחורי המצבה הזו. [סיפור זה מופיע בפנקס הקהילה בקראקא, ונתר זכר

לזרות, ברצוני להודות לר' יחיאל סבב, שהביא לי צילום מפנקס הקהילה המקורי, ומתוך הכתוב בו אספר לכם עכשיו].

מרן ראש הישיבה שליט"א מגלה בפני המשתתפים את

פשר נוסח המצבה התמונה:

לאחר הסתלקותו של בעל "מגלה עמוקות", בשנת ה'שצ"ג,

יום אחד בא לקראקא אברך צעיר ופנה אל גבאי בית העלמין

כשבקשה בפיו: מכיוון שראו כי בקרבת קברו של הגאון האדיר

בעל "מגלה עמוקות" מצויה חלקת קבר פנויה, מבקש הוא לרכוש

חלקה זו עבור עצמו.

גבאי החברה קדישא החל לגעור בו: "מי אתה שתחשוב

עצמך ראוי להיטמן במקום קדוש כזה?"

אולם האברך לא הרפה והיה מוכן לשלם סכום נכבד עבור

רכישת הקבר.

במשך כמה ימים, האברך המשיך להפציר בראש החברה

קדישא, עד שהגבאי החל לחשוב בעניין ואמר לעצמו: "הרי

הוצאות נדידה למלא את הקופה. אטול ממנו את הכסף ואז יסודר הכל. ומכיוון שאני כבר זקן, אין לי מה לחשוש. ימי ספורים ואילו אברך זה, בבוא יומו, יהיה חסר אונים, כאשר אני לא אהיה כבר בעולם וממילא לא אצטרף למלא את דבריו, ואילו הוא לא ידע אל מי לפנות..."

ממחשבה למעשה, ניגש הגבאי אל האברך, נטל ממנו את הכסף והכניסו לקופת החברה קדישא, אך את הקבר לא רשם על שם האברך.

למחרת בבוקר הגיע בעל אכסניה מוקומית בבהלה אל גבאי החברה קדישא וסיפר כי האברך שהתגורר באכסנייתו נסתלק לפתע לבית עלמון!

נחמד הגבאי חרדה גדולה, שכן אפילו את שמו לא היה האברך מוכן למסור.

אך במחשבה שנייה נרגע: הרי אין לאברך זה קרובים וידידים, ואם כך, איש אינו יודע מכל המעשה...

שמר גבאי החברה קדישא את הדבר בליבו, והאברך נטמן בחלקה צדדית, הרחק מהחלקה שרכש בחייו, כשעל מצבתו מצוין תאריך פטירתו בלבד. הדבר היחידי שהיה ידוע עליו.

באותו לילה בא הנפטר האלמוני אל הגבאי בחלום, כשבפיו טענה: "עשינו עסקה ולא קיימת את חלקך! לכן תובע אני אותך לדין תורה בפני בית דין של מעלה".

נחמד הגבאי מאוד, אולם משהאיר הבוקר אמר לעצמו: "חלומות שווא ידברו ואין לי להשגיח עליהם".

החלום חזר על עצמו פעמיים ושלוש, והגבאי הבין שאין הדבר פשוט כלל.

כנס אפוא אל רבה של קראקא, הגאון העצום רבי יואל סירקיס זי"ע, א"א, בעל "בית חדש", הב"ח, (הטמן אף הוא בבית עלמין זה) וסיפר לו את כל אשר אירע.

"אל תפחד", אמר לו הב"ח, "כאשר יבוא האברך לפניך שוב בחלום, אמור לו: 'לא בשמים היא. אם הנך חפץ בדין תורה, בוא לדין תורה בתאריך פלוני בבית דינו של הרב'".

ואכן, כאשר נגלה האברך אל הגבאי שוב בחלום הלילה, מסר לו הגבאי את דברי הב"ח. האברך הסכים מיד.

ביום המיועד התקינו מחיצה בבית הדין, וכאשר הגיעה **שעת הדין תורה' שמענו כמין רעש מאחורי המחיצה והבינו שהאברך בא לדין.**

ציונה הרב על האברך טעון כל טענותיו והנפטר סיפר את כל הסיפור.

כשסיים, פנה הב"ח אל הגבאי ושאלו: "ומה יש לך להשיב?"

"אמת", השיב הגבאי, "כך היה סיפור המעשה, ואולם מעולם לא עלה בדעתי לקבורו במקום זה, שכן אין זה לפי כבוד הרב בעל 'מגלה עמוקות'. ומה עוד, שגם את שם האברך אני יודע, מאחר שלא רצה לומר לי".

פנה הרב לעבר המחיצה ואמר: "אמור לנו מי אתה ומה שמך, ואז נראה אם ראוי הנך להיטמן במנוחת עולמים ליד הגאון בעל 'מגלה עמוקות'".

האברך לא הסכים בשום אופן לגלות את שמו, וטעמו שמור עימו.

בעקבות כך פסק הרב: "לכאורה חייבים אנו לקבור את האברך ליד בעל 'מגלה עמוקות', שכן על חלקה זו שילם ממניב כספו. מאידך גיסא, אין אנו יודעים מי הוא, ואולי אין זה לפי כבודו של 'מגלה עמוקות' שאברך זה יטמן לצדו.

לכן - סיים הב"ח את דבריו - נפתח את הקבר ליד קברו של בעל 'מגלה עמוקות', ואתה - פנה בדבריו אל הנפטר - "אם ראוי אתה להיטמן ליד בעל 'מגלה עמוקות', תעבור לכד אל הקבר אשר קנית בחיך".

הגבאים עשו כדברי הרב.

למחרת עם שחר, כשבאו אנשי החברה קדישא אל בית הקברות, נחרדו אל ליבם: קברו של האברך היה ריק, ואילו הקבר שנחפר ליד קברו של בעל 'מגלה עמוקות' היה מלא, ומכוסה בתלוית עפר...

לאחר הסיפור הפלאי הקימו הגבאים מצבה על קברו של הנפטר האלמוני וכתבו עליה: "פה נטמן האברך לא נודע מיהו. יגיד עליו רעו'".

לאחר שנים נמחק הכתוב מן המצבה. בשנת תקצ"ב הקימו מצבה חדשה על הקבר וחרטו עליה את הדברים הבאים:

"ציון לנפש חיה פה מצאנו, ודעת שמה לריק יגענו. יען נמצא קבור באשמינו ותימחנה אותותיו מרוב שנים, אכן יגיד עליה רעו גאון עוזנו, מגלה עמוקות ומגיה חושכנו, כי רב כבודה בשם תפארת, להישאר בדור דורים למזכרת, גבאי הח"ק זאת אל ליבם השיבו ומצבה חדשה על קברו הציבו, תקב"ץ לפ"ק לבריאת ארץ".

"הו מעשה בעל אמונה נוראה", רעיעים מרן ראש הישיבה שליט"א בקולו והפר את הדומייה המתוחה ששררה בבית העלמין ובקבר הקהל.

את המסר העיקרי כבר אמר רבנו מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן דצוק"ל, כאשר הראו בפניו את תמונת המצבה ואת הסיפור המופיע בפנקס הקהילה - כי מאכן הוחכה לאמונה בהשארת הנפש".

לעברו בכל לבבכם

התחוקת בעצרת הלב - זו תפילה

במעלת התפילה על קברות הצדיקים

מפרשת השבוע אנו למדים כמה ישועות אפשר לפעול על קברם של צדיקים, כמו שכתב רש"י ז'אקברה שם - ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, הרי שיזכו להיגאל מן הגלות בזכותה של רחל אמנו כאשר ישתטחו על קברה, ותפילותיה מלוות את ישראל בגלות בהיותם בארץ לא להם.

וכן אמרו בסוטה (ד' כפי שהוסיף בהגהות הב"ח באת א) "מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם, מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה, ישראל מארצם, שמא יבואו לקבורתו של משה באותה שעה ויעמדו בבכיה ויתחננו למשה, ויאמרו לו, משה רבינו, עמוד בתפילה בעדנו, ועומד משה ומבטל את הגזירה, מפני שהבייבם צדיקים במיתתם יותר מבחיים".

מכאן תראה גדולת כוחה של התפילה על קברו של הצדיק שאינה שבה ריקם, עד שאפילו הקב"ה חשש כביכול ממנה - שלא להשיב פניה ריקם, והוצרך להסתיר את מקום קברות משה רבינו... ראה עד היכן הדברים מגיעים.

וכך כתב ב'קב הישר' (פרק עא) 'שהקב"ה גזר כן, להיות נפשות הצדיקים מצויים על הקברות לטובת ישראל, שיהיו שומעים תפילת ותחינות ישראל הבאים להתפלל על הקברים'.

וידוע מעשה רב מגדולי ישראל שהיו הולכים לקברות הצדיקים לבקש רחמים, כהמעשה הידוע בעת ש"הבריסקער רב", היה חולה, נסעו מניין של ת"ח מופלגים ובתוכם מרנן הרב שך והגרא"ל שטיינמן דצוק"ל לקבר הרשב"י להעתיר בעדו.

"עשה למען אהוביך שוכני עפר..."

יקרשתי בכל הימים

בענייני שבת מרבא קדישא'

למה נבראה 'נשמה יתירה' - שתיברא 'קובה יתירה'???

"מדוע נבראה לאדם נשמה יתרה?", שואל מרן הגרב"מ אזרחי שליט"א "רש"י במסכת ביצה דף ט"ז מבאר, 'רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות תפוח לרווחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו...'

'רבותי, אני לא מבין, אם הנשמה היתרה נבראה לאדם בשבת בשביל שיאכל מאכלי שבת ולא יקוף בהם, שתיברא קובה יתרה???'...

"מדוע נשמה יתרה?!"

"הפירוש הוא, עוד מעט כשאתם תאכלו את הצ'ולנט שמכנים פה עבורכם, אל תאכלו צ'ולנט סתם כמאכל.

"תכניסו את הנשמה במאכלי השבת!

"מאכלי השבת אינם מאכלים בעלמא, יש לאכול אותם במחשבה של שבת. "מאכלי השבת קשורים לנשמה, לא לקובה!" עכ"ל. (מתוך הספר "ורוממתנו").

ובנותן עניין להוסיף, מתוך הספר "ממירות שבת - עלי באר":

מציוני ב'משנה ברורה' שכתב (ס' ר"צ ס"ק א'): "וטוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת, כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה". ומרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א כותב (דרכי החיזוק, עניני שבת), שאף על פי שמתכווין להשביע את רעבונו, מכל מקום עיקר כוונותו תהייה לכבוד שבת, ואז כשיאמר בפיו לכבוד שבת, יצטרף הדיבור וישפיע יחד עם הכוונה שבלב. ועוד מוסיף מרן שליט"א שצריך להזהר שאחריים לא ישמענו אותו שהוא אומר כן כי אז יש בה חשש גאוה, אלא שיאמר לעצמו בלחש או שיהרהר בלבו

ישאל השואל, וכי רמאי אנוכי? הרי מאכלי השבת ערבים וטעימים הם, נעימים ומתוקים לחיך אוכלם, וזו עיקר כוונתו ו'טעמו' של האוכל, וכיצד איפוא נעשה 'שקר' כביכול בנפשנו, לאמור כי אנו אוכלים 'לכבוד שבת קודש'..."

מתרץ הגאון רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א, אמת ונכון הוא הדבר שהאדם בשעה שאוכל, עיקר כוונתו היא מחמת שהמאכל ערב וטעים, ואף על פי כן, כשי'טשולנט' מהביל לפניו יש לו לאדם לחשוב ולהרהר גם: "אני אוכל כי כך רצון ה' ", "אני אוכל כי יש מצווה לאכול ג' סעודות בשבת", "אני אוכל כדי שהיה לי כח לעבוד את ה'", וכשאדם משלב ומכניס הרהורי עבודת ה' בדברים אותם הוא עושה להנאתו ולצרכיו - זה נקרא כוונתו לשם שמים, וזוהי כוונת ה'שולחן ערוך' שפסק (סימן רלא): "וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב: 'בכל דרכיך דעהו'".

<p>"ראת צנועים כחמה". להגל ימי השוכבים יצאו בס"ד ב' עלונים. א' בעניין 'תיקון פנס הברית', ועוד. ב' בעניין טבילת זורא. ניתן להשיג במייל ובטלפון המערכת.</p> <p>הלק קטן מרהפת העלון נרשם ע"י משפחת תורת.</p>	<p>חברות "מעין עולם הבא" [ג' דפים במסכת שבת]</p> <p>סה - סז</p>	<p>ניתן להירשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com</p> <p>ככל בענייני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676</p>
---	---	--

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' שביעית והל' מוקצה

גליון 346

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לפמוך עליו למעשה

להאכיל ילדים פירות שביעית

לקלף פירות כדי להאכיל ילדים: מותר לקלף פירות וירקות של שמיטה שאינם יכולים לאוכלם עם קליפתם, אף על פי שאין הדרך לקלף פירות אלו לגדולים (**משפטי ארץ** פכ"ב סעי' כ). כיון שדרך אכילתם בכך, אמנם אין דרכם קובעת להחשיב את הדבר כדרך גם לגדולים (**משפטי ארץ** שם העי' 35 בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

אכילה גסה - נתינה לתינוק נגד רצונו: כתב בס' **ישועת דניאל** (פ"י סעי' ס' עמ' קסט) תינוק שאינו רוצה לאכול ומכריחו לאכול, אם הוא צריך לאכול לבריאותו אלא שאינו רוצה לאכול, מותר להאכילו פירות שביעית, אך אם אינו צריך לאכול, והאכילה היא נגד רצונו התינוק, יש לזה דין אכילה גסה, ונקרא הפסד פירות שביעית. וכל שכן שאין להכריח חולים או זקנים או חלשים שיאכלו יותר מכדי יכולתם, שזה נקרא הפסד פירות שביעית עכ"ל.

שאלה: האם מותר לתת מאכלים הקדושים בקדושת שביעית לילדים באופן שיגרום להן הפסד?

תשובה: מותר לתת פירות שביעית לילדים אע"ג שחלק מהמאכלים יפסדו לפי שזה דרך אכילתם אך י"א שאין לתת פירות לתינוק שדרכו לקלקלם בתחילת אכילתו (ס' דיני שביעית פי ט"ז ס"י ט"ו). יש שכתבו שטוב שלא לתת לתינוק מאכל שביעית יותר ממה שדרוש לו כדי שלא יפסדנו (**הגר"ש וואזנר זצ"ל דיני שביעית** שם, ע"י ס' דרך אמונה פי"ה סק"יג).

וכתב בס' **משפטי ארץ** (פכ"א סעי' יב) מותר לתת פירות שביעית לקטן היודע לאכול את **רוב הפרי**, אע"פ שעלול לקלקל מקצתו, אמנם אם רואהו שמקלקל יש למונעו (**סדר השביעית** בשם **החזון איש**). וע' **בפסקי הגר"ש** (ו"י עמ' רכג) דגרם הפסד מותר בשביעית. לכן מותר ליתן לתינוקות פירות שביעית, אף אם הם עלולים להפסידם, מ"מ הוי רק גרם.

יש לחנך ילדים מהגיל שהם מבינים לא לגרום הפסד לפירות שביעית (**דיני שביעית** ט"ז י"ד דשם הביא **בדרך אמונה** (שם) ו**בציון הלכה** פי"ה ס"ק כח בשם **החזון איש**).

וע' **בחוט שני** (עמ' רטח) אם נותן לתינוק מאכל לאכול ומסתמא התינוק גם יפסדנו הו"ל כנותן לו לאבדו [זולת אם נאמר דבאיסורי אכילה לקטן מחמירין טפיל], וי"ל דבאמת אם נותן לתינוק מאכל לאכול ולא לשחק עמו והוא אוכלו כדרך אכילתו בשאר שנים ורק דבדרך אכילתו מתפורר קצת ונפסד אין זה מיקרי שנותן לו להפסד אף למאן דס"ל דגרם הפסד אסור כיון שאוכל כדרך אכילתו בשאר שנים, ומי"מ כשרואהו שמפסיד את המאכל צריך להפרישו. ואם הגיע לחינוך ודאי צריך להזהירו מלהפסיד, אבל אם נותן לו מאכל שבידוע שהתינוק משחק עמו ורק שאוכל קצת ממנו הו"ל כנותן לאיבוד ואסור אף למאן דס"ל דגרם הפסד מותר דהו"ל כנותן לו ע"י הפסידו ואסור מדין ספיה בידים עכ"ל.

חינוך ילדים בהפסד פירות וירקות יבול נכרי (לנוהגים קדושת שביעית ביבול נכרי): ויתכן שיש מקום להקל יותר ביבול נכרי לגבי ילדים לסמוך על דעת המקילים שאין בו קדושה כלל.

פסולת יבשה בפח שמיטה

שאלה: האם מותר לשים פסולת יבשה כגון ניירות וכדו' בפח שמיטה?

תשובה: אין מניעה להשליכם בפח שמיטה עם שיירי מאכלי שמיטה היות שאינם מקלקלים אותם וכן כל כיוצ"ב. אך יש להקפיד שלא להכניס לפח שמיטה את הכלוך של נקיון הבית,

וכן פסולת רטובה (כגון מרק ירקות), כיון שהם ממאייסים את פסולת השמיטה, ובדאי שלא להשליך לשם חומרים חריפים וכדומה שהם מפסידים ומקלקלים את הפסולת השמיטה מיד (**שערי שמיטה להגר"י טשנר שליט"א** פי"ו עמ' סה). ואין להשליך דברים סרוחים ובזוים, אפילו בתוך שקית.

עצמות בתבשיל של שביעית

שאלה: עצמות המבושלות במרק שיש בו קדושת שביעית (וקבלו את הטעם של המרק) האם צריך להיזהר מהן משום קדושת שביעית?

תשובה: ע"י **בשו"ת מנחת שלמה** (חי"א) שלפי המציאות היום הרבה נוהגים לאכול עצמות עוף, והוי ראוי לאכילת אדם עכ"ל, ולכאורה לפי זה היה אסור לזרוק עצמות אלו בפח, אלא צריך לשים אותם בפח שמיטה [ויש לברר מה המציאות היום בענין זה].

וכן כתבו הפוסקים שעצמות שהדרך למצוץ אותן אסור לאבדן, ועל פי רוב ביום ראשון עדיין ראויין למוצץ (**שו"ת שבט הלו** ח"ג סי' ק"פ אות ב', ע"י חוט שני (עמ' רמח) הו"ד **בלקט הל' שביעית להגר"א דינר שליט"א**).

פרי שראוי למאכל ע"י הדחק

שאלה: הלוקח פירות/בננות של שמיטה שאין בשלות כל צרכן, אך ראויים למאכל ע"י דחק, האם מותר לאוכלן או ראוי להמתין עד שיהיו ראויים לאכילה?

תשובה: דעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל** (**חוט שני** עמ' רמ"ט) דתבשיל שביעית שהוא מר מאד ואפשר לתקנו ולהמתיקו, אם בני אדם נמנעים מלאוכלו במצב כזה, אין לאוכלו עד שיתקנוו^א.

פירות שהיו תחת המיטה

פירות שביעית שהיו מתחת למיטה שישנו עליה, אסור לזרוקן לאשפה אף אם הוא נוהג תמיד כדעת **הגר"א** לאוסרן באכילה (**הגר"ש אלישיב זצ"ל פסקי הגר"ש** שביעית עמ' צח)^ב.

בשר וחלב בפח שמיטה

שאלה: האם מותר להניח בפח שמיטה ירקות שהתבשלו עם בשר יחד עם ירקות של שמיטה המעורבת בגבינה.

תשובה: כיון שאסור לאוכלם כאשר הם מעורבים ביחד משום תערובת בשר וחלב, כשיתן שניהם ביחד לתוך אותה שקית, נחשב שמפסידם בידים ולכן יש להניח אחד מהם בשקית נפרדת (**הגר"א דינר שליט"א** בשם **הגר"נ קרליץ זצ"ל לקט מים חיים** עמ' 48).

הל' מוקצה

כחמשך לדיני מוקצה ובסיס בשבת חנוכה, ועם ימי שישי הקצרים נביא שאלה בעניני הכנה לשבת כדי להימנע משאלות של הזות מוקצה בשבת.

^א אך ע"י מס' שביעית פרק ד' משנה ח' הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה הבאיש, כונס לתוך ביתו וכן כיוצא בהן בשאר שני שבוע חייב במעשרות ופי' הר"ש ע"פ הירושלמי כשמתחילין להתבשל ומשמע שמותר לאוכלו אם כבר התחיל להתבשל, אלא שאפשר לומר שבזמננו שרוב בני אדם נמנעים מלאוכלו כך איקרי לא כדרך ואסור.
^ב דצריך לחוש לחומרא לדעת הסוברים שאינם נאסרים באכילה. כשהיה נשאל מרן הגר"ש זצ"ל על מאכל שהיה תחת המיטה האם מותר באכילה, היה משיב: "בהגהות רעק"א על השו"ע כתוב בשם תשו' שבות יעקב שדברים שיש בהם רוח רעה בדיעבד מותרים באכילה. אף שיש מקום להחמיר אבל מן הדין זה מותר". ולכן אין לאבד פירות שביעית משום זה.

להסיר בערב שבת חפצי מוקצה מדלת של המקרר או מגירת השולחן

יש לעיין האם צריך להסיר חפצי מוקצה (כגון ארוז לא מבושלת) מדלת של המקרר או (מדלת) המקפיא מערב שבת, או מגירת השולחן (אפילו באופן שאין השולחן נעשית בסיס לדבר האסור).

ואמנם התירו פתיחת המקרר כיון שהוה טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, יתכן שזה רק היתר בדיעבד, אךן לכתחילה צריך להסיר את המוקצה מערב שבת כדי שלא לגרום טלטול מן הצד, כמו שהעדיפו חז"ל להמנע מטלטול מן הצד אף באופן המותר וכדברי שו"ע להלן:

ע"י שו"ע (ס' שט סעי' ג) כלכלה מלאה פירות ואבן בתוכה, אם הם פירות שאינם נפסדים, ינעם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם. [וה"מ כשא"צ אלא לפירות או לכלכלה; אבל אם היה צריך למקום הכלכלה, מטלטלה כמות שהיא].

וביאר המשנה ברורה (שם ס"ק י ד"ה אבל אם הם) כיון שיוכל באיזה עצה לתקן שלא יטלטל האבן לא הקילו בזה אף שהוא בסיס לאיסור ולהיתר וכן אם יכול לנער האבן לבד מתוך הכלכלה ולהשליכו ג"כ מחויב בזה וכמבואר לקמן בסימן ש"י ס"ח בהג"ה:

האם יש חיוב להסיר המוקצה מבעוד יום: וכן אם יכול להסיר את הדבר מוקצה מבעוד יום, כדי למנוע את הטלטול מן הצד או את הניעור של הדבר מוקצה בשבת, דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק מוקצה פ"ב אות א) שצריך לעשות כן. והוסיף, שמטעם זה כשמונה דבר מוקצה במגירה שרוצה לפותחה בשבת, או כשמונחים דברי מוקצה על דלת המקרר, כגון מיני מאכל חיים שאינם ראויים לאכילה, צריך להסירם מערב שבת.

צירוף מפתחות: וכן לגבי צירוף מפתחות שיש בו דבר מוקצה, דעתו (מאור השבת ח"ד ס"י"ד הע' צג) שירא שמים יוציאנו מערב שבת, אם אין טירחא בדבר.

ועי' דברי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (טלטולי שבת אות י"ז, או"ח ח"ה ס"י כ"א אות ח') לשונו בהערה:

וכ"כ בס' שש"כ (פ"כ סעי' עט מהדו"ח) "באשר דלת המקרר אשר מניחים בה דברי מוקצה (כגון תרופות שלא משתמשים בהן בשבת), לכתחילה אם רק אפשרי, לא יניח בה דברי מוקצה, כי בפתיחת הדלת הוא מטלטל מוקצה, אלא יניחם באחד מהדפים של המקרר", ואולם במקום הצורך כתב בשם הגר"ש ז"ל אויערבך זצ"ל שמוותר להניח אותם בדלת ומותר לפתוח ולסגור את דלת המקרר כדי להוציא ולהכניס דברי אוכל וכדו'. וכן עי' באליבא דהלכתא (חנ"ח עמ' ל"ט טור ג') בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל "דלכתחילה יש להסיר את דברי המוקצה מהדלת של המקרר בערב שבת".

מאידך, בשם הגר"ש ז"ל אויערבך זצ"ל הובא (ארחות שבת פ"ט הע' שפ) שאינו צריך להסיר את הדבר המוקצה מערב שבת.

וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תורת היולדת פרק ב סוף הע' י (מהדו"ח)) "לא שמענו שאם יש במגירה חפצי מוקצה ועיקר שימוש אינו לכך, והוא בטל וטפל לחפצי היתר, שיהיה צורך להוציאם לפני שבת".

שכח מוקצה המונח בכיס הבגד

שאלה: אחד שם לב בבלי שבת שיש לו כסף בכיס, האם מותר לטלטל הבגד, והאם חייב לנער המוקצה?

תשובה: יש לחלק בין כיס מכנסיים לכיס חולצה: בגד שיש בו כיסים אשר מונח בהם מוקצה יש להבחין בזה בין כיס העשוי כמין שקית בד התפוררה בשפתיה של הבגד, וכפי שמצוי בכיס

מכנסיים (כיסים מעין אלו שכוחות גם בחליפות ומעילים), לבין כיס העשוי על ידי תפירת בד אל הבגד והכיס נוצר מצירוף פיסת הבד הזו עם עצם הבגד, וכפי שמצוי בכיס של חולצה (עי' מ"ב ס' שי ס"ק ל, ארחות שבת פ"ט סעי' שא).

עוד יש לחלק בין אם שכח המוקצה בכיס או הניח בכונה המוקצה בכיס: במקרה שהמוקצה הונח בכיס בכונה שישאר שם בשבת, בזה יש לדון מצד בסיס לדבר האסור ובמקרה שהמוקצה נשאר שם שלא מדעתו, בזה לא חלים דיני בסיס לדבר האסור וכדלהלן:

1) בכיס מכנסיים – אין המכנסיים נעשים בסיס: בגד שיש בו כיסים העשויים כמין שקית בד התפוררה בשפתיה אל הבגד, כפי שמצוי בכיס מכנסיים, והניח [אפילו בכונה] מערב שבת דבר מוקצה בכיס, אין הבגד כולו נעשה בסיס לדבר האסור, כיון שחפץ המוקצה אינו מונח על עיקר הבגד אלא מונח בכיס שהוא חלק טפל לבגד, ומותר לטלטל את הבגד (רמ"א ס' שי סעי' ז מ"ב שם ס"ק כט).

2) אמנם יש מחמירים שאם יכול לנער את המוקצה מן הכיס אין לטלטל את הבגד אלא אחר שינער ממנו את המוקצה (מ"ב שם).

3) אסור לטלטל הכיס לכל השבת: וכתבו הפוסקים דאף שהבגד כולו לא נעשה בסיס למוקצה המונח בכיס מכל מקום הכיס עצמו נעשה בסיס ואין לטלטלו בפני עצמו, ולכן אסור להכניס ידיו לתוך הכיס הזה, ואפילו לאחר שהוסרו המעות מתוכם (דבבין השמשות אתקצאי הכיס למעות (מ"ב שם)).

4) דרך לנער הכיס: כאשר בא לנער את המוקצה מן הכיס, אל יאחז בכיס עצמו וינערנו, דנמצא מטלטל מוקצה, אלא יאחז בבגד וינער ממנו את המוקצה (ראה מ"ב שם ס"ק כטו וארחות שבת שם).

5) אם מתיירא לנער את המוקצה ממקומו מחשש שמא יאבד מותר לילך למקום משתמר ולנער שם (עי' רמ"א ס' רסו סעי' יב ומ"ב שם ס"ק לה).

מוקצה שנשאר בכיס של בגד מחמת שכחה

אף אם שכח מוקצה בכיס של מכנסיים בכל זאת יש מחמירים שצריך לנער את המוקצה (מ"ב שם סוף ס"ק ל מדברי השו"ע בשכח אבן על פי חבית (ס' שט סעי' ד)). וראה ארחות שבת פ"ט סעי' שג).

כיס חולצה

בגד שיש לו כיס העשוי על ידי תפירת בד אל הבגד [כגון כיס חולצה] והניח בו מערב שבת בכונה דבר מוקצה נעשה כל הבגד בסיס לדבר האסור ואין לטלטלו בשבת כלל, והטעם משום שבכיס העשוי בצורה כזו מונח המוקצה על עיקר הבגד, ונעשה הבגד בסיס לדבר האסור. ואם שכח דבר מוקצה בכיס אין הבגד נעשה בסיס לדבר האסור ומותר לטלטלו וללובשו אך צריך לנער ממנו תחילת את דבר המוקצה אם אפשר לעשות כן. (עי' מ"ב ס' שי ס"ק ל, ארחות שבת שם סעי' דש).

'יששכר חמור גרם' עניני סיום מסכת

כתב החפץ חיים (שם עולם חלק א פרק י) כתיב בתורה יששכר חמור גרם [חמור בעל עצמות טובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משוי כבד. רש"י] רובץ בין המשפתיים היינו שדרכו של חמור לילך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיריות שהולך שם פרקמטיא [רש"י] היינו שדרכו של ת"ח לייגע עצמו בתורה ביום ובלילה ואינו נותן שום נוח ותענוג לגופו ומתי דרכו לנוח קצת כשהוא מסיים איזה מסכתא שאז דרכו לעשות יומא טבא לכבוד התורה כמו שאמרו חז"ל ואח"כ כיון שנפש קצת חוזר ומתחיל מסכת חדשה ויגע בה ביום ובלילה דומיא דיגיעת החמור הנ"ל.

לע"נ

זקננו הרב מנחם פינחס ב"ר יצחק יהודה

זצלה"ה יארע

לרגל היארצייט החל ב"ג טבת

לתרומות הערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרוסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היימי

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

דף היומי: ענינים מעשיים - שלוהה 1,2 לענין הלכה - שלוהה 3 שיעור יומי על הל' שכנים בשלוהה 6,8

¹ והנה דפדפת (לוס לף - ועי' מג"א סימן ש"ח ס"ק י' דנייר חלק הווי מוקצה) שאפשר לשלוף הדפים ממנו, מסתבר שתלוי לאיזה צורך חיברן רק באופן זה. דאם הוא מחמת שאינו רוצה לחברן באופן יותר קבוע, מחמת שאולי יכתוב דבר שאינו ראוי כל כך ויוציאם משם, אין זה חיבור, וצריך לשולפם (את הדפים החלקים) קודם השבת. ואם כך חיברם מחמת שבעת שירצה להדפיס מה שכתב, יהיה לו קל להוציאן ולהעתיק משם לדפוס, הוא עדיין כלי אחד לרוב הזמן, ולא צריך לשולפן קודם שבת".

² וביאר בארחות שבת (שם) טעם הדבר, אם המוקצה במקומו הקבוע מסתברא שלא הטריחו חז"ל לשנות מבעוד יום את מקומו הקבוע. ועוד י"ל לא מצינו שיוצרך אדם לעשות פעולות בערב שבת כדי להימנע מניעור מוקצה המותר בשבת. עוד הביא מרהיטת הפוסקים שא"צ לדקדק בכך, שאם כן היו צריכים לכתוב בנר שעל גבי הדלת [ס' רע"ז סעי' א] שאם יש לו מקום אחר ליתן את הנר אל יתנו אחרי הדלת משום שמכניס עצמו לטלטול מן הצד ע"ש עוד.

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת ויחי

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- ו. הלוויית וקבורת יעקב
  - ז. אבל יוסף ומצרים
  - ח. ברכת מנשה ואפרים
  - ט. צוואת יוסף ופטירתו
  - י. צוואת יעקב ליוסף
  - יא. ברכת השבטים
  - יב. ציווי יעקב לבניו
  - יג. חשש האחים ויוסף מנחמם
  - יד. מיתת יעקב
- "-----
"-----

שאלה לשולחן שבת

"ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול ומבד מאד ויעש לאבינו אבל שבעת ימים"

כתוב בפסוק שהלכו השבטים לקבור את יעקב אבינו ובדרך עצרו בגרן האטד לעשות שם מספד, ושמקום זה היה בעבר הירדן. ויש לבאר, מדוע הוצרכו כלל לחצות את הירדן והלא הדרך הישירה ממצרים למערת המכפלה שבקריית ארבע היא דרך ארץ פלשתים (עזה של ימינו), ומדוע הוצרכו לעבור את הירדן?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" - 'בחרבי ובקשתי, היא חכמתו ותפילתו' (רש"י)
מפני מה נמשלה התפילה לקשת? אומר האדמו"ר מקוצק, שכאשר האדם דורך את קשתו, לפי כמה שימתח יותר את המיתר, החץ יעוף למרחק רב יותר. אף בתפילה כן, ככל שמתפלל אדם בכוונה תיירה, מעומק לבו ובדבקות, עולה התפילה גבוה יותר ויותר ובוקעת שערי רקיע. סגולתה של התפילה כמו סגולתו של החץ תלויה במידת ההשקעה. עוד ראיתי, שהכוונה על מלחמת היצר, שהרי במלחמה רגילה נלחמים קודם עם הקשת למרחוק, וכשהאויב מתקרב, שולפים את החרב למולו. ורק במלחמת היצר יש להילחם קודם מקרוב - להוציא את היצר הרע מתוכו, ולאחר שמצליח בכך, עליו לשמור אותו הרחק ממנו על ידי הקשת.

"אל נא תקברני במצרים"

סוּפָה לְהִיּוֹת עֶפְרָה כְּנִים וּמְרַחֲשֵׁין תַּחַת גּוֹפִי' (רש"י)

יש לתהות אודות חששו של יעקב אבינו מפני הכינים, והרי מן הסתם היה נקבר בארץ גושן קרוב למשפחתו, ששם לא שלטו הכינים כדי לא להציק לבני ישראל. ויש לבאר לפי פירוש זה ברש"י ממה בדיוק התיירא יעקב? ויש לומר: א. כן היו שם כינים שהרי לא חילק הכתוב כמו בשאר המכות. רק לא הציקו לבני ישראל. (וכן כתב הרמב"ם בפרוש המשניות על מסכת אבות) ב. חשב יעקב שמשום שלא יבואו הכינים יחשבו המצרים כי הוא משום שהוא קבור שם וקדשו ביותר ויבואו לעבדו משום שלא יבינו שאין זה חלק ממצרים. (תפארת יהונתן) ג. פחד שיתעקש פרעה לקבור צדיק שכמותו במצרים עצמה. ד. סדנא דארעא חד הוא (כל הארץ שם מחוברת היא). (שפת אמת) ה. אילת השחר כתב שמשום שניתנה רשות למשחית להשחית וכו' ולכן לא רצה להיות במקום שכזה. ו. לא מת בגושן כי אם במצרים, וההלכה אומרת שאין מולכים את המתים להיקבר במקום אחר אלא אם זה לקברי אבותיו או לאר"י. ז. כל טעם ברש"י בפני עצמו אינו מספיק, ולכן מובאים כמה טעמים לבקשת יעקב. (גור אריה) (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תש"פ)

מקרא קטן מאז

טמונה בפרשה

העלון המוכר והאהוב שעשרות אלפי משפחות לא עורכות סעודות שבת בלעדיו... עומד לצאת בספר חדש ומרענן. לקט נרחב של מיטב החידושים והמחזורים הבלתי נשכחים במעל 5000 עמודים בצבע מלא, מרגשים וחגיגים, כיאה לשולחן השבת!

היו מהראשונים שזוכים להשתתף בפרוייקט הוצאת הספר ולקבל ספר במתנה ועוד תשורות שוות במיוחד, עם אפשרויות הנצחה מיוחדות של עמוד או פרשה לעילוי נשמת יקיריכם.

מנון רחב של חבילות השתתפות

הצטרפו עכשיו
hamatmon40@gmail.com | 052-7665775
דף הקמפיין: cmatch.me/Matmon

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש לע"ג הרב מרדכי ב"ר דוד צבי זיצמן זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.

חידון א' ת

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. יעקב רצה לגלות לבניו את _____
  - ב. עליו נאמר: "ולערב יחלק שלל" _____
  - ג. מקום הספד יעקב _____
  - ד. נמשל לנחש עלי דרך _____
  - ה. ברכת יעקב למנשה ואפרים: " _____ "
  - ו. ברכת יעקב ליששכר: " _____ מנוחה כי טוב"
  - ז. אליו נמשל בנימין _____
  - ח. יעקב ביקש מיוסף שיעשה עמו- _____
  - ט. נשארו בארץ גושן ולא עלו לקבור את יעקב _____
  - י. נמשל לגור אריה _____
  - כ. נאמר על ראובן: "פחז _____"
  - ל. נקברה במערת המכפלה, היא ולא אחותה _____
  - מ. אב ובנו (המוזכרים בפרשה) _____
  - נ. נמשל לאילה שלוחה, שאמרי שפר בפיה _____
  - ס. נאמר על דן: "הנשך עקבי _____ ויפל רכבו אחור"
  - ע. נאמר על יוסף: "בנות צעדה _____ שור"
  - פ. יוסף נפל על - _____
  - צ. עיר גבול נחלת זבולון _____
  - ק. "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי וב _____"
  - ר. לכיוון זה השתחווה יעקב _____
  - ש. מספר ימי אבל יעקב _____
  - ת. "ברכות שמים מעל ברכות _____"

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. "כה תאמרון ליוסף _____ פשע אחיך"
  - ב. העלו לקבורת יעקב פרשים ו _____
  - ג. כששמע יהודה את ברכות אחיו הוא _____ לאחור
  - ד. " _____ יגודנו והוא _____ עקב"
  - ה. "ואתם חשבתם עלי _____, אלוקים _____"
  - ו. "ברכות אביך _____ על ברכות הורי"
  - ז. אחד מהמקומות בהם השי"ת נראה ליעקב _____
  - ח. "שפיפון עלי _____"
  - ט. יוסף ציווה _____ את אביו _____
  - י. יעקב ציווה ליוסף: " אל נא _____ במצרים"
  - י. "יהודה אתה _____ בעורף _____"
  - ל. מילה נרדפת למילה- 'אפרנס' _____
  - מ. יוסף ראה לבניו בני- _____
  - נ. כשיעקב חזר משם, נפטרה רחל _____
  - ס. "כלי _____ מכרתיהם"
  - ע. יוסף _____ לאביו שיקבור אותו בארץ כנען _____
  - ף. בכה בפרשה פעמיים _____
  - ץ. "כרע _____ כאריה"
  - ק. יעקב _____ ו _____ את מנשה ואת אפרים _____
  - ר. כך מכונה יוסף (רש"י) _____
  - ש. כך מכונים חמור ואנשי שכם _____
  - ת. רחל נפטרה בעוד _____ ארץ לבוא אפרתה _____

ואלה שמות

"גור אריה יהודה"

כמה שמות יש לאריה? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

"וידגו לרוב בקרב הארץ". מה הדגים הללו, איך העיץ שולטת בהם. כך בניך, איך העיץ שולטת בהם. כמו שנאמר (יהושע יז): "וידברו בני יוסף אל יהושע וגו'. אמר להם: 'איך אתם מתייראים מן העיץ?' אמרו לו: 'זו היא ברכה, שברכנו אבא: 'וידגו לרוב בקרב הארץ', מה הדגים הללו איך נתפסים אלא בגרונם, כך בניך, איך נתפסים אלא בגרונם', שנאמר (שופטים יב): 'ויאמר לו, אמור נא שבולת, ויאמר: סבולת'. מה דגים הללו גדלים במים וכיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה, מקבלים אותה בציימאון, כמי שלא טעמו טעם מים מימיהם, כך הן ישראל גדלין במים בתורה וכיון שהן שומעים דבר חדש מן התורה, הן מקבלים אותו בציימאון, כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהם...'... 'ויברכם ביום ההוא', כשם שקדמו כאן, כך קדמו בכל מקום. קדמו בתולדות: "אלה תולדות בני אפרים", ואח"כ "אלה תולדות בני מנשה". ביוחסין: "לבני אפרים תולדותם למשפחותם" ואח"כ מנשה. קדמו בנחלה: "זאת נחלת בני אפרים", ואח"כ "זאת נחלת בני מנשה". קדמו בדגלים: "דגל מחנה אפרים" ואחר כך: "ועליו מטה מנשה". קדמו בנשיאים: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים", ואח"כ "ביום השמיני נשיא לבני מנשה". קדמו בשופטים: יהושע משל אפרים וגדעון משל מנשה. קדמו במלכים: ירבעם משל אפרים ויהוא משל מנשה. קדמו בברכה: "בך יברך ישראל לאמר: ישימך אלקים כאפרים וכמנשה". (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

**אדם חשוב מהחסידות,
אמר לכלבלב בהחלטיות,
עליך לפחד מן הצינה,
אז לך תדור במלונה.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 3 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תפרסם אי"ה בגיליון הבא

ושפני טמוני חול

הטיפול במת מצוה דוחה הכל, אפילו כהן גדול שאינו נטמא לאביו – נטמא למת מצוה.
מי הוא זה שלא יטמא אפילו למת מצוה?

***

"אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי"
יוסף התברך בברכת: "בן פרת" (732), וזה כלול בשמות בניו: 'אפרים ומנשה' (732). ואף יעקב בירכם שיהיו כראובן ושמעון שהרי בגימטריא: 'ראובן ושמעון' (732 עם הכולל).

***

"איש אשר כברכתו בך אותם"
אפילו בשביל שמעון ולוי גם כן הייתה זו ברכה. עצם הדבר שניטלה מהם את מידת הכעס הארורה: "ארור אפם כי עד", ברכה היא, שכן "אין ארור מדבק בברוך" וממילא נטילת מידה מגונה זו הינה הברכה הגדולה ביותר... (קול שמחה)

שעשועי דאורייתא

יעקב בפרשה אומר דבר כאברהם, מתנהג כיוסף, ודומה ליצחק. כיצד?

***

מצאו נא בפרשה:

- שם של בן בתוך אותיות שמו של אביו (לדוגמא: אשת דם).
- שלוש מילים רצופות שמתחילות ומסתיימות באותה האות.
- אחד משבעת המינים.
- שלושה מגלגל המזלות.
- פסוק שאם נשנה את סדר המילים לא תשתנה משמעותו.
- עשרה שמות של בעלי חיים.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת ויחי מסופר בעיקר על ברכות יעקב לבניו, ויהודה ביניהם: "יהודה אתה יודוך אחיך".
בפרשת ויחי ישנם 85 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:
"יודוך אחיך" = בגימטריא = 85

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: מה משותף לפרשת ויגש, פרשת מקץ, שיר השירים ומגילת אסתר? - שבכולם אין שם השם מוזכר. **לסדר את הפרשה** - "בן פרת יוסף". **חידו א' ת'** - אחרית הימים, בנימין, גורן האטר, דן, המלאך הגואל, וירא, זאב, חסד ואמת, טף, יהודה, כמים, לאה, מנשה מכיר, נפתלי, סוס, עלי, פני אביו, צידון, קשתי, ראש המיטה, שבעים, תהום. **חידו א' ת' הפוך** - אנא שא נא, רכב, נסוג, גד גדוד יגד, רעה חשבה לטובה, גברו, לוז, ארח, לחנוט, תקברני, יודוך אחיך ירך אויבך, אכלכל, שלשים, פדן, חמס, נשבע, יוסף, רבץ, נישק חיבק, שור, איש, כברת. **שעשועי דאורייתא** - כאברהם שאמר שים נא ירך תחת ירכי, כיוסף שנאמר על שניהם 'זימאן', וכיצחק שכבדו עיניו מזקנה. 1. "והוא יגד עקב". 2. "וימררו רובו וישטמהו". 3. עגבים ויין. 4. אריה, שור, ובקשתי. 5. "לישועתך קויתי ד". 6. שור, אריה, לביא, אתון, חמור, נחש, שפיפון, סוס, אילה, זאב, עירה, רחם. **ואלה שמות** - אריה - בגערותו, ארי - בזקנותו ולשניהם משמעות של פחד, כפיר - שהוא כופר בהוריו או מפני שכל הרוואהו כופר בחייו, לביא - שהוא חוטף לבבות בני האדם בשאגתו, ליש - שהכל נעשים בפיו כבצק או שבשרן של בני אדם כלא-יש בשיניו, שחל - שהכל משחלים לפניו או שהכל חלים מפניו, שחץ - שכולם משתחצים (משתפלים) לפניו או ששחץ (גאוה) בפיו או שמשחץ בשיניו, גור. (ע"פ אדר"ג מ"ג, ילקוט שמעוני ומדרש משלי) **מילה בפרשה ויגש** - שאלה. "התייצבה ובפיה בקשה" - היא שאלה שאלה, "שהגוכחים כאן ירשו לה" - שאלה הגוכחים כאן, "את הקורנס שלהם בחדר" - שאלה מהם את הקורנס, "כדי לחרוט מצבה לקבר" - לקבר-שאלה. **טמונות בפרשה** - 1. "בעיר דוד" (י) 1. "עלי עין" (מט, כב). 2. "בזה" - הראה לו שטר כתובה (רש"י מט, ט). 3. "גור אריה" ומלכות יהודה (מט, ט). 4. "בך יברך ישראל" (מח, כ). 5. "עיניים מייז" (מט, יב). 6. "לחוף אניות" (מט, יג). 7. "ולבן שיניים מחלב" (מט, יב). 8. "אניות" (מט, יג). 9. "תפלין אותיות נפתלי שנתברך: "אילה שלוחה" (מט, כא). 10. "בחרבי ובקשתי" (מח, כב). 11. "אביר" (מט, כד). 12. "לישועתך קויתי ד" (מט, יח) מי שמתעטש אומר פסוק זה (משנ"ב סי' ר"ל ס"ק ז') 13. 'בצער גלגול מחלות' (רש"י מז, כט). 14. 'הקיפורה כתרם כגון המקף סיג של קוצים' (רש"י גי, ט). 15. "חמור" (מט, יד). 16. "נחש" (מט, יז). 17. "זעיני ישראל כבדו" (מח, י). **טמונות בהפסרה** - 1. "ובנעלו אשר ברגליו" (ה). 2. "אל תנקרו" (ט). 3. "דמי מלחמה" (ה). 4. "עיר דוד" (י) **שאלה לשלחן השבת וישב** - שאלנו: מה הכוונה בפסוק שכתוב ששנאו אותו "על חלומותיו ועל דבריו", והרי סיפר להם עד כה רק חלום אחד ומדוע כתוב 'חלומותיו' בלשון רבים? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. כי היו בחלומה הרבה פרטים, קמה אלומתי א', וגם נצבה ב', והנה תסובינה וגו'. לכן כתוב בלשון רבים. (אור החיים). 2. כתב המקרא על שם העתיד לספר להם חלום אחר. (דעת זקנים). 3. דרכו הייתה תמיד לספר להם על חלומותיו. (דעת זקנים). 4. חלם חלום אחר קודם לכן ולא הוזכר בתורה. (בעל הטורים ורע"ב). 5. חלומות מצד הטומאה קרואים בלשון רבים כמו 'חלומות שווא ידברו'. והאחים חשבו שאין בחלום הזה ממש. 6. חלם את החלום הזה יותר מפעם אחת ולכן סיפר אותו לאחיו שאולי יש בו מן האמת. 7. החלום על יוסף והחלום על אחיו.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. **באתרים:** 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף ודרשו'.
בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין.
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת.
קויפמן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

חבורת 'לגיונו של מלך'

ביאור התוכנית

מפורסמים דברי מרן ה'חפץ חיים' שזעק במשך עשרות שנים על החובה הגדולה לכהנים לויים וישראלים ללמוד ולברר את דיני עבודת הקרבנות בבית המקדש, כדי להיות מוכנים היטב לפני הגאולה, (מבואר באריכות בקונטרס 'פתאום יבא'). וכן טרח בסוף חייו לייסד חבורת תלמידי חכמים שיתעסקו רק בסדר קדשים ודיני עבודת הקרבנות, כדי שיהיה לכהנים ממי לשאול.

'תורת הקרבנות' נפתח לפני 12 שנה לאור דברי החפץ חיים, להושיב תלמידי חכמים ללמוד קדשים בעיון אליבא דהלכתא, ולברר את כל דיני עבודת בית המקדש.

לאחר נסיון רב הוברר שהאופן המועיל ביותר לבירור כל הדינים, הוא על ידי שכל אחד לוקח נושא אחד ומברר אותו בשלמות בכל פרטיו ודקדוקיו, עד ההלכה למעשה.

לכן טרחו לכתוב 'מפתח נושאים' ובו מחולק כל דיני העבודות בבית המקדש לפי 173 נושאים (וכל נושא מחולק לתת נושאים), ובכל נושא מובאים החיבורים שנכתבו על נושא זה להלכה.

בשנה האחרונה פרסמו על החשיבות בלקיחת נושא, וב"ה רבים נענו לקריאה והצטרפו ללגיונו של מלך, ועם ישראל זכה שנוספו חיבורים רבים על דיני בית המקדש, וכן נכתבו סיכומי הלכה שיצאו בקובץ מפואר 'לגיונו של מלך' א', (חלק ב' בשלבי עריכה).

אמנם עדיין נושאים רבים לא נכתבו, וכן מתוך הנושאים שנכתבו יש הרבה מה להוסיף ולתקן (כמו שניתן לראות בטבלה שבחוברת זו את אחוזי החלקים שנכתבו), ובס"ד תוכנית זו תמשיך ותגדל עד שכל ההלכות יהיו ברורות כמה שידינו משגת, והספיקות שישארו אליהו הנביא יכריע.

הערה חשובה: גם נושא שנכתב עליו כמה חיבורים, עדיין יש הרבה מה להוסיף ולהרחיב (ובפרט שרבים כתבו בקיצור, או רק מהדורה ראשונה). וכמו בהלכות שבת שנכתבו אלפי חיבורים להלכה, וכן בשאר חלקי התורה. ולא גרע ענייני קדשים - שהרי כל התורה ארוכה מיני ים, ויש לכל אחד מה להוסיף ולחדש.

עצות לכתיבה

1. הכתיבה המועילה ביותר, היא בצורה של פסקי הלכות עם מקורות בשולי העמוד. גם מי שלא כתב מעולם בסגנון זה של הלכות עם מקורות, יכול לנסות להתחיל לכתוב. רבים ניסו והצליחו למעלה מהמשוער.
2. לומדים את הסוגיא עם ספרי הראשונים והאחרונים, ומציינים כל דין וחידוש שנמצא. וכמובן צריכים ללמוד את הרמב"ם ומפרשיו, ערוך השולחן (העתיד), ליקוטי הלכות (לחפץ חיים), וחזון איש. במחלוקות ראשונים ואחרונים מביאים את שתי הדעות, (דעה מחודשת אפשר להביא רק בהערות). בכל סוגיא יש לחשב את כל הנפק"מ להלכה, וכן לנסות לחשוב על עוד אפשרויות וספיקות ששייכים באותו נושא.
3. רצוי לעבור על כל מה שאחרים כתבו באותו ענין (לפי החיבורים המובאים במפתח נושאים), ולראות מה ניתן להוסיף. ניתן לראות את רוב הספרים ב'מאגר הספרים' - הלכות המקדש והקרבנות' (נמצא בעמדות קול הלשון בהקשה על 'ספרים'). מי שאין לו אפשרות גישה למאגר, יבקש מהמוכחן וישתדלו לשלוח לו את החיבורים שצריך.
4. לאחר כתיבת יסודות הדברים, כדאי לחשוב כאילו עומד בבית המקדש וצריך לקיים למעשה דינים אלו שעוסק בהם, ועל ידי זה מתעוררים פרטים רבים וספיקות חדשים. לאחר שיתבררו בס"ד כל הפרטים, חיבורו יהיה להלכה ולמעשה.

התועלת בכתיבה

1. תועלת גדולה למסכם ההלכות. הדבר ידוע לכל מי שסיכם סוגיא להלכה את התועלת הגדולה שיש על ידי הסיכום, הן בהבנת הסוגיא ובבירור פרטים רבים, והן בחיבור לסוגיא וזכירת הדברים לאורך זמן.
2. תועלת עצומה לכל העוסקים בקדשים שיהיה לפנייהם סיכום ברור לסוגיא שעוסקים בה. וכן תועלת לכל לומדי התורה - שאם יצטרכו לדעת נושא או הלכה בקדשים, הכל ערוך ומסודר לפנייהם.
3. המטרה העיקרית היא להיות מוכנים לקראת ביאת המשיח ובנין בית המקדש בקרוב, שינהגו כל דיני בית המקדש והקרבת למועשה, ויוכלו לסמוך על מה שנכתב.
אמנם גם אם לא יהיה הסיכום ממש להלכה, כל סיכום מקדם מטרה נשגבה זו בכמה דרגות:
א. כל עם ישראל יוכלו ללמוד את ראשי הפרקים, וידעו באופן כללי ממה להיזהר, ומה צריך לשאול.
ב. הרבנים מורי ההוראה יוכלו לראות את הדעות והצדדים, ולהכריע.
ג. לומדים אחרים שעוסקים בנושא זה יתבססו על הסיכום שנכתב, ויבררו שוב ויוסיפו הלכות, עד שיהיו הדברים ברורים להלכה.

שיעורים

השלב השני של תוכנית זו, שכל מי שסיכם נושא להלכה, ימסור שיעור סיכום על הלכות אלו במערכת 'קול מהיכל'. ובס"ד יהיו שיעורים על כל דיני בית המקדש והקרבת, לתועלת כלל ישראל.

מספר הקו: 077-211-5136. לפרטים: 0504-127-660.

משמרת המקדש

השלב השלישי של תוכנית זו, שכל מי שכתב על נושא מסוים עד ההלכה, שיוכל לענות על השאלות שמתעוררות בנושא זה, כפי התוכנית שרצה לייסד מרן ה'חפץ חיים' זיע"א.

בס"ד נפתח מענה לבירורי הלכה 'משמרת המקדש' ובו משיבים עשרות רבנים בענייני המקדש והקרבת.

מספר הקו: 03-676-20-34, ראה רשימת השלוחות בסוף החוברת. לפרטים: 054-840-6685.

**כל הסיכומים שיישלחו יכנסו בס"ד לקבצי 'לגיונו של מלך' הבאים
וכן יכנסו למאגר הייחודי הכולל מאות חיבורים בהלכות הקודש והמקדש.
אם יתאפשר יינתנו מילגות לכותבים הנבחרים.**

בכל שלב ניתן להעזר בטל: 03-6189607, מייל: t8429433@gmail.com

את הסיכום ההלכתי נא לשלוח למייל של 'מכון תורת הקרבנות'.

מכון תורת הקרבנות

טל': 03-6183447 • פקס: 072-3377748 • תא קולי: 050-4134645
קו מידע: 077-2261034 • דוא"ל: hakorbanot@gmail.com
מענה לבירורי הלכה 'משמרת המקדש': 03-676-2034

רשימת הנושאים להלכה

לתועלת המעוניינים לבחור נושא שעדיין לא התברר כל צרכו

שיעורים	מענה הלכה	כתיבה	הנושא:
במערכת 'קול מהיכל' טל' 077-2115136	משמרת המקדש' - טל' 03-6762034	'לגיונו של מלך'	
	הרבנים העונים	השלוחה	על פי חוברת 'מפתח נושאים - תורת הקרבנות'

חלק א: דיני עבודות הקרבן (זבחים עיפות מנחות)

זבחים				
רשימת השיעורים עדיין לא מעודכנת סופית. ניתן להצטרף למוסרי השיעורים בכל הנושאים דלהלן.	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	א. כשרות הקרבן
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ב. קניית הקרבן
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ג. הלכות ההקדש
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ד. איסורים הנוהגים בקרבן
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ה. דברים היוצאים מהקרבן
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ו. דיני ממונות בקרבן
	הרב א"ר	שלוחה 4-1 4-2	100	ז. קרבן שנכסל או נדחה
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ח. חיוב הבאת הקרבן
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	ט. דיני בעל הקרבן
	הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	י. זמן ההקרבה
הרב א"ר י"ג	שלוחה 1-1	100	יא. סדר הבאת הקרבן	
הרב ש"ר א"ר מ"כ	שלוחה 1-2	100	יב. קדימה בהקרבת הקרבנות	
		70	יג. ההכנות להקרבה	
		100	יד. ההכנות לשחיטת הקרבן	
הרב א"ג י"י"ג	שלוחה 1-3	100	טו. מצות סמיכה	
		80	טז. וידוי	
הרב י"ו א"צ ש"ר	שלוחה 1-5	100	יז. מחשבות בעבודות הקרבן	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4 5-8	100	יח. ברכות בעבודות הקרבן	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	יט. דיני השחיטה	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	כ. דיני הקבלה	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	כא. דם חטאת שנכנס לפניו	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	כב. כיבוש דם חטאת	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	כג. דיני ההולכה	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	כד. דיני הזריקה	
		50	כה. ההזאות בחטאות כנימיות	
הרב א"צ ימה"פ יב"כ י"ג	שלוחה 1-4	100	כז. שכיכת שיריים	
		50	כח. הפשט (כשלה)	
		50	כח. בתיח והדחה (כשלה)	
הרב נ"ס ד"פ א"כ	שלוחה 1-6	20	כט. האימונים (כשאר קרבנות)	
הרב א"ג	שלוחה 1-7	80	ל. חנופה (אימונין, חזק ושיק ולחמי חודה)	
		40	לא. הולכת האברים לכבש	
		50	לב. מליחה	
		0	לג. זמן ההקטרה	
		0	לד. דיני ההקטרה	
		30	לה. מעשה ההקטרה	
		40	לו. שריפת חטאות הפנימיות	
		100	לז. הראויים לחלוק	
הרב ש"ר מ"מ	שלוחה 1-8	100	לח. הזכות בחלוק	
הרב ש"ר מ"מ	שלוחה 1-8	100	לט. החלוקה	
הרב ש"ר מ"מ	שלוחה 1-8	100	מ. נוטל בלא חלוקה	
הרב ש"ר מ"מ	שלוחה 1-8	100	מא. חלוקת העורות	
הרב יש"פ	שלוחה 1-9	10	מב. מצוות אכילת קדשים	
הרב יש"פ	שלוחה 1-9	60	מג. האוכלים	
הרב נ"ס ד"פ א"כ	שלוחה 1-6	50	מד. הנאכלים	
הרב יש"פ	שלוחה 1-9	10	מה. מקום האכילה	
הרב יש"פ	שלוחה 1-9	10	מז. זמן האכילה	
הרב יש"פ	שלוחה 1-9	10	מז. ההכנות לאכילה	

הנושא:	כתיבה	מענה הלכה	שיעורים
על פי חוברת 'מפתח נושאים - תורת הקרבנות'	'לגיונו של מלך'	משמרת המקדש' - טל' 03-6762034	במערכת 'קול מהיכל'
אחוזי החלקים שנכתבו	השלוחה	הרבנים העונים	טל' 077-2115136

מז. מעשה האכילה	10	שלוחה 1-9	הרב יש"פ
מז. שריפת הנותר	50		
נ. מריקה ושטיפה	90	שלוחה 1-10	הרב י"ב
נא. שבירת כלי חרס	90	שלוחה 1-10	הרב י"ב
עופות			
נב. דיני ההבאה	100	שלוחה 1-11	הרב א"ג
נג. מליקה	80	שלוחה 1-11	הרב א"ג
נד. הזאה ומיצוי	80	שלוחה 1-11	הרב א"ג
נה. הקטרה	80	שלוחה 1-11	הרב א"ג
נו. אכילה	80	שלוחה 1-11	הרב א"ג
מנחות			
נז. הסולת והשמן	100	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
נח. הבאת המנחה למקדש	20	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
נט. עשיית המנחה	60	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
ס. הגשה	60	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
סא. סדר הקרבת המנחה	60	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
סב. מנחת כהנים כליל	60	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
סג. אכילת המנחה	60	שלוחה 1-13	הרב א"י ש"א
סד. הבאת שמן	20		
סה. הבאת יין	20		
סו. הבאת לבונה	20		
סז. הבאת עצים	20		
סח. מנחת נסכים	50		
סט. ניסוך היין	20		
ע. מנחת חביתין	60	שלוחה 1-14	הרב ינ"כ א"י
עא. מנחת חינוך	60	שלוחה 1-15	הרב מה"ט
עב. מנחת חוטא	20		
עג. מנחת סוטה	20		
עד. לחמי תרדה	50		
עה. לחמי נזיר	40		

חלק ב: דיני עבודת קרבנות ציבור (תמידין ומוספין)			
תמידין			
א. דיני אנשי מעמד	80	שלוחה 2-1	הרב א"ג יש"פ
ב. ההכנות בבוקר	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
ג. הפייסות	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
ד. תרומת הדשן		שלוחה 2-2 / 2-3	הרב י"ה ימה"פ מח"כ
ה. סידור מערכות	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
ו. הכנת התמיד	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
ז. דישון מזבח הפנימי	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
ח. הקרבת התמיד	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
ט. דישון המזורה	60	שלוחה 2-2 / 2-5	הרב י"ה ימה"פ ח"כ י"ו
י. קטורת	70	שלוחה 2-2 / 2-4	הרב י"ה ימה"פ י"ב
יא. הקטרת איברים ונסכים	60	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
יב. ניסוך היין ושירה	60	שלוחה 2-6 / 2-7	הרב י"ה ימה"פ י"ב שה"ד
יג. תמיד של בין הערבים	40	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
יד. קיץ המזבח	20	שלוחה 2-2	הרב י"ה ימה"פ
מוספין			
טו. מוספי שבת	30		
טז. לתם הפנים	60	שלוחה 2-8	הרב מח"כ י"ה
יז. מוספי ראש חודש	30		

הנושא:	על פי חוברת 'מפתח נושאים - תורת הקרבנות'	כתיבה	'לגיונו של מלך'	מענה הלכה	משמרת המקדש' - טל' 03-6762034	שיעורים	במערכת 'קול מהיכל' טל' 077-2115136
		אתר	אתר חלקים שנכתבו	השלוחה	הרבנים העונים		

יח.	מוספי הרגלים	50					
יט.	קרבן העומר	60		שלוחה 2-9	הרב א"ר		
כ.	שתי הלחם	60		שלוחה 2-9	הרב א"ר		
כא.	מוספי ראש השנה	40					
כב.	ניסוך המים	50		שלוחה 2-11	הרב א"ר		
כג.	דיני עבודת יום הכיפורים	50		שלוחה 2-10	הרב א"ק י"ה אה"א א"כ		
כד.	סדר עבודת יום הכיפורים	70		שלוחה 2-11	הרב א"ק י"ה אה"א א"כ		
כה.	פסולים בקרבנות יוה"כ	40		שלוחה 2-12	הרב א"ק י"ה אה"א א"כ		

חלק ג: דיני הבאת קרבנות יחיד (סדר הקיבנות)

אופני החיוב							
א.	חיוב חטאת קבועה	60		שלוחה 3-1	הרב א"ק		
ב.	חיוב שעיר נשיא	60		שלוחה 3-1	הרב א"ק		
ג.	חיוב קרבן עולה ויורד	60		שלוחה 3-1	הרב א"ק		
ד.	חיוב קרבן אשם	60		שלוחה 3-1	הרב א"ק		
ה.	חיוב קרבן אשם תלוי	60		שלוחה 3-1	הרב א"ק		
ו.	חיוב פר העלם דבר	60		שלוחה 3-2	הרב א"ק		
ז.	חיוב פרי ושעירי עבודה זרה	60		שלוחה 3-2	הרב א"ק		
ח.	חיוב פר כהן משיח	60		שלוחה 3-2	הרב א"ק		
ט.	חיוב קרבנות על ידי נדר	30					
י.	חיוב קרבן תודה ולחמה	40		שלוחה 3-3	הרב י"ב ח"ש		
יא.	חיוב קרבן הגר	70					
יב.	חיוב קרבנות נזיר טמא	30					
יג.	חיוב קרבנות נזיר טהור	30					
יד.	הבאת מנחת סוטה	0					
טו.	הבאת קרבן גוי	40					

סדר הבאת קרבנות יחיד

טז.	החייבים בקרבן	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
יז.	הקדש ומינוי על הקרבן	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
יח.	סדר הקרבת הפסח	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
יט.	אכילת הפסח	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
כ.	חגיגה הבאה עם הפסח	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
כא.	פסח הבא בטומאה	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
כב.	מותר הפסח	60		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
כג.	פסח שני	80		שלוחה 3-5	הרב א"ק ד"פ ימה"פ		
כד.	בכור	40		שלוחה 3-8	הרב א"כ		
כה.	מעשר בהמה	60		שלוחה 3-9	הרב א"ק		
כו.	עליה לרגל	60		שלוחה 3-6	הרב ימה"פ י"ש		
כז.	עולת ראיה	60		שלוחה 3-6	הרב ימה"פ י"ש		
כח.	שלמי חגיגה	60		שלוחה 3-6	הרב ימה"פ י"ש		
כט.	שלמי שמחה	60		שלוחה 3-6	הרב ימה"פ י"ש		
ל.	מצות הקהל	20					
לא.	ביכורים	80		שלוחה 3-7	הרב שה"ד		
לב.	קרבנות יולדת	50		שלוחה 3-4	הרב מא"ס		
לג.	קרבנות מצורע	20					
לד.	קרבנות זב וזבה	40		שלוחה 3-4	הרב מא"ס		
לה.	חטאת העוף על הספק	50		שלוחה 1-11	הרב א"ג		

חלק ד: פסולי קרבנות

א.	פסול לינה	50		שלוחה 4-4	הרב א"י מ"ר		
----	-----------	----	--	-----------	-------------	--	--

הנושא:	על פי חוברת 'מפתח נושאים - תורת הקרבנות'	כתיבה	לגיונו של מלך'	מענה הלכה	משמרת המקדש' - טל' 03-6762034	שיעורים	במערכת 'קול מהיכל'
		אחוזי החלקים שנכתבו	השלוחה	הרבנים העונים	טל' 077-2115136		

ב. פסול יוצא	5	שלוחה 4-4	הרב א"י מ"ר
ג. פסול דיחוי	5		
ד. תערובת	60		
ה. שלא לשמה	100	שלוחה 4-3	הרב א"י ש"ר י"ו
ו. דיני פיגול	80	שלוחה 4-3	הרב א"י ש"ר י"ו
ז. טומאה בקרבנות	60	שלוחה 4-4	הרב א"י מ"ר
ח. שריפת פסולי המוקדשין	40	שלוחה 4-5	הרב א"י י"א
ט. דיני אם עלו לא ירדו	80	שלוחה 4-6	הרב י"ו א"י עש"י מ"ר
י. איסורי הקרבה במזבח	20		
יא. מותרות	5		

חלק ה: דיני בית המקדש והעובדים בו

דיני הכהנים			
א. הכהנים הכשרים והפסולים	70	שלוחה 5-4	הרב שה"ד מ"ר
ב. מצוות עבודת הכהנים	40	שלוחה 5-1	הרב ה"ב
ג. בגדי כהונה	60	שלוחה 5-2	הרב י"ה ז"ל מ"ש י"ה
ד. קידוש ידיים ורגליים	60	שלוחה 5-3	הרב י"ה י"ו ימ"כ ש"א י"י
ה. צורת העבודה במקדש	30		
ו. מינוי כהן גדול	20		
ז. דיני כהן גדול	20		
ח. בגדי כהן גדול	60	שלוחה 5-2	הרב י"ה ז"ל מ"ש י"ה
ט. עבודת כהן גדול	20		
י. משוח מלחמה וסגן	0		
דיני הלויים			
יא. מצוות עבודת הלויים	80	שלוחה 5-5	הרב שה"ד שה"ל
יב. מצות השיר על הקרבן	80	שלוחה 5-5	הרב שה"ד שה"ל
יג. דיני השוערים	80	שלוחה 5-5	הרב שה"ד שה"ל
יד. דיני שמירת המקדש	90	שלוחה 5-5	הרב שה"ד שה"ל
טו. שאר עבודות הלויים		שלוחה 5-5	הרב שה"ד שה"ל
דיני בית המקדש			
טז. בנין בית המקדש	20	שלוחה 5-6	הרב י"ב
יז. כלי המקדש וחינוכם	0		
יח. הממונים במקדש	0		
יט. קדושת המקדש	30		
כ. האסורים להכנס למקדש	40	שלוחה 5-7	הרב א"ג מד"ק
כא. כניסה למקדש	5		
כב. איסורים במקדש	30		
כג. הקדש בדק הבית	0		
כד. מחצית השקל	60	שלוחה 5-9	הרב שה"ד
כה. שיירי הלשכה	60	שלוחה 5-9	הרב שה"ד
כו. שלשה עשר קופות	0		
כז. ערכין ותרמים	20	שלוחה 5-10	הרב נ"ז
כח. הקדש שדה ובית	40		

מתוך מכתב החפץ חיים זצוק"ל

"והנה בפסיקתא דרב כהנא נמצא מאמר נורא המעיר לצפות למלכותו של הקדוש ברוך הוא, וזה לשונו: אמר הקדוש ברוך הוא לצדיקי דור חור, לא קפה עשיתם שחבבתם לתורתו ולא חפיתם למלכותו, שבועה היא מלפני שקל מי שמחפה למלכותי אני מעיד בו לטובה עכ"ל. נרי שרצון הקדוש ברוך הוא שחכמה למלכותו, וממילא מובן שצריך ללמד התלכות הנחוצות לזה". (מכתבים ומאמרים ה')

"מפני שישראל שבאותו הדור אומרים:

אפשר עולם כמנהגו נוהג ויש גאולה בשנה זו, והם אינם יודעים שפתאום יבוא" (פרקי היכלות פרק לו)

קו משמרת המקדש

מענה לבירורי הלכה בעניני המקדש והקרבנות

שע"י מכון תורת הקרבנות

☎ 03-676-2034 ☎

הננו לבשר בס"ד על פתיחת קו מיוחד לבירורי הלכה בעניני קדשים. הקו מאויש על ידי עשרות רבנים שליטי"א, שהואילו לענות במאות נושאים בעניני המקדש והקרבנות.

לקראת הקמת המענה, נערך כינוס מיוחד 'משמרת המקדש' בהשתתפות הרבנים הגאונים שליטי"א המלווים את מכון תורת הקרבנות, ביניהם הגאון רבי חיים מאיר הלוי שטינברג שליטי"א, הגאון רבי איתמר גרבוז שליטי"א, הגאון רבי יוסף הכהן רפפורט שליטי"א, הגאון רבי משולם משולמי שליטי"א ועוד. הרבנים הגאונים הביעו את שמחתם הרבה ממפעלי המכון, והתפעלו מאד מהתקדמות הלימוד בהלכות הקודש והמקדש, שהביאה את הקמת המפעל הנשגב של המענה לבירורי הלכה.

הרבנים שליטי"א כתבו מכתבים נלהבים לרגל הקמת המענה. המכתבים בשלמותם הודפסו בגליון מיוחד שיצא לאור לקראת הכינוס המרומם.

יצוין, כי רוב הרבנים משיבים לשאלות בעיקר בשעות בין הסדרים, ועל כן בזמני הסדרים יתכן שזמני ההמתנה יהיו ארוכים יותר.

אנו תקווה כי מעתה כל מי שיחפוץ לברר פרט או הלכה בכל נושא מעניני המקדש והקרבנות, יקבל בקלות מענה לשאלתו ע"י גדולי הרבנים המשיבים שליטי"א, ומתוך כך תרבה הדעת ויתלבנו כל פרטי ההלכות, ונזכה להיות מוכנים היטב לגאולה הקרובה ולעבודת הקרבנות בבית המקדש שייבנה בב"א.

שלוחה 1

הקרבן זבחים עופות ומנחות

שלוחה	לשאלות בדיני:
1	ליקחת הקרבן, ההקדש ודינים לאחר ההקדש
2	קדימה בקרבנות
3	סמיכה
4	ארבע עבודות הקרבן
5	מחשבות בהקרבה
6	חלקי הבהמה (אימורים, ודברים הנאלצים)
7	תנופה
8	חלוקת הקרבנות
9	אכילת הקרבנות
10	נותר מריקה ושטיפה
11	חטאת ועולת העוף
12	קנינים שנותרו
13	הקרבנות המנחות
14	מנחת חביתין
15	מנחת חינוך

שלוחה 2

קרבנות ציבור, תמידין ומוספין ויום הכיפורים

שלוחה	לשאלות בדיני:
1	המעמדות
2	קרבן התמיד
3	תרומת והוצאת הדשן
4	הקטרת הקטורת
5	הטבת והדלקת המנורה
6	ניסוך היין והתקיעות
7	שיר של יום
8	לחם הפנים
9	העומר ושתי הלחם
10	עבודת יום כיפור
11	ניסוך המים וערבה

שלוחה 3

חיוב חטאת ואשם מחוסרי כפרה בכור, מעשר, פסח ורגלים

שלוחה	לשאלות בדיני:
1	שגגות המחייבות חטאת ואשם
2	הוריות
3	קרבן תודה ולחמי תודה
4	קרבנות זב ויולדת
5	קרבן פסח
6	עליה לרגל וקרבנות ראייה חגיגה ושמחה
7	ביכורים
8	בכור
9	מעשר בהמה

שלוחה 4

כשרות הקרבנות, פסולי קרבן (טמא יוצא ונותר)

שלוחה	לשאלות בדיני:
1	מומים ופסולים בקרבנות
2	קרבן בעל חי שנפסל או התערב
3	פיגול ושלא לשמה
4	פסולי הקרבנות - לן טמא ויוצא
5	שריפת פסולי המוקדשין
6	עלו לא ירדו

שלוחה 5

כהנים, לויים ובית המקדש

שלוחה	לשאלות בדיני:
1	משמרות הכהנים והלויים
2	בגדי כהונה
3	קידוש ידים ורגליים
4	הפסולים לעבודה
5	הלויים
6	בני ביהמ"ק והמוזבח
7	כניסה למקדש
8	ברכות במקדש
9	מחצית השקל, ותרומה חדשה
10	ערכין וחרמין

כמו כן ניתן לשלוח שאלות בדוא"ל לאיגוד רבני משמרת המקדש בכתובת 6183442@gmail.com ולצ"י בשורת הנושא את הנושא המדובר כגון נותר, סמיכה וכדו'.

דרישת ציון

בגמרא¹ דורשים מהפסוק "ציון היא דורש אין לה" שצריך לדרוש ולבקש את בית המקדש. ולכן חז"ל תיקנו דינים רבים זכר למקדש².
ה'חתם סופר'³ כותב שאחרי חורבן בית ראשון לא עשו דרישה לציון, על כן לא זכו לגאולה שלימה. ולכן תיקן רבי יוחנן בן זכאי בחורבן בית שני לעשות זכר למקדש, כדי שזוכה לגאולה שלימה.

ובספר 'יום תרועה'⁴ הוכיח שכל הגאולה תלויה בעשיית זכר למקדש ודרישת ציון!
ועיקר הדרישה לציון היא על ידי לימוד דיני הקודש והמקדש⁵.

1. סוכה מא.
2. מובאים בחוברת 'זכירת המקדש'.
3. בסוכה שם.
4. ראש השנה ל. בגמ' מנלן.
5. האדר"ת בסוף הסכמתו ל'ליקוטי הלכות', וכ"כ הגר"א רבינוביץ (ממינסק) בהסכמתו לספר 'עבודת הקרבנות' שע"י לימוד דיני הקרבנות מקיימים מצוות 'דרישת ציון', ובמדרש 'משנת רבי אליעזר' מובא כן על לימוד דיני מידות המקדש ע"ש, ועיין ספר 'דרישת ציון' (להגרצ"ה קאלישר) ח"א מאמר ראשון אות ו'.

בתקופה זו שוקד 'מכון תורת הקרבנות' על תוכנית מיוחדת לצרף מאה אברכים לגיונו של מלך, שיגמרו לסכם להלכה את הנושאים בדיני ביהמ"ק והקרבנות שלא הושלמו (-על פי החוברת 'מפתח נושאים'), ובס"ד על ידם נוכל לסיים לכתוב בשנה הקרובה את כל הדינים.

כמו כן נוכל לצרפם למענה לביורוי הלכה 'משמרת המקדש', באותם נושאים שביירו (מס' הקו: 03-676-2034).
וכן יוכלו למסור שיעורי הלכה על נושאים אלו בקו החדש של מערכת 'קול מהיכל' (בטלפון: 077-211-5136).

ניתן להצטרף לתוכנית בשלוש אפשרויות:

1. סיכום נושא או חלקו להלכה (ניתן לקבל מראי מקומות והכוונה).
2. צירוף אחרים שמתאימים לכתיבת נושא.
3. החזקת אברך המוכשר לכתיבת נושאים בדיני הקרבנות.

לפרטים: 03-6189607. השארת הודעה: 050-4134645. מייל: t8429433@gmail.com

זכור כתב מרן החפץ חיים שכאשר אנו עושים מה שביכולתנו, הקב"ה ימהר לגאלנו.

השמים החדשים והארץ החדשה

פרקי חיים וקוים בתורתו
של החכם המקובל הגאון החסיד
ספרא רבה לישראל

רבי משה דוד וואלי זצ"ל

מחכמי פאדובה וחברו של הרמח"ל
נלב"ע ג' טבת תקל"ז

הרב ישי לסר

כמ"ר משה דוד בן הנעלה שמואל ואלי יצ"ו, ולכמ"ר משה חיים בן הנעלה כמ"ר יעקב חי לוצאטו יצ"ו. בראות מעלותיהם הנ"ל כי הם צורבא דרבנין ראויים לסמיכה... התקינו שמכאן ולהבא ב"ה, שמותיאם אשר יקראו להם ובפרט להעלותם לתורה, מעלת החבר רבי ישעיה וכו', ומעלת החבר החכם רבי משה דוד וואלי יצ"ו, ומעלת החבר רבי משה חיים לוצאטו יצ"ו.

באותו הזמן היה הרמח"ל כבן י"ט ורמד"ו כבן כ"ט.

מפקחים ומשתדלים בכל תוקף ועוז

עוד ידוע לנו כי רמד"ו היה המפקח והמשגיח על הסדרים המיוחדים שנוסדו בבית המדרש של הרמח"ל, כמו שנכתב במסמך התקנות של הישיבה:

"ושניים נבררו עם מוהר"ר משה חיים רבם להיות מפקחים ומשתדלים בכל תוקף ועוז להעמיד כל הסדרים האלה על תקונם לכבוד ה' אלקי ישראל ולכבוד שכינתו ולהיות משלימים אחד בעד חברו להעמיד דבר על בוריו ושלוש על ישראל, וחתמו על הדבר הזה שלשתם לעמוד על משמרתם לעבוד את ה' באמת ובתמים, ואלה שלשת החתומים:

כמוה"ר משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו, כמהחרי"ק (ר' יקותיאל) בהחסיד מוהר"ר יהודה לייב מוילנה, כמר משה דוד וואלי בכמ"ר שמואל וואלי.

כנראה היה גם ממלא מקומו של הרמח"ל בבית מדרשו בפדובה בעת עזבו לאמשרדם.

בחוג הרמח"ל

הנה רמד"ו היה מבוגר מרמח"ל בכעשר שנים, ויש אומרים שבתחילת דרכו של הרמח"ל היה רמד"ו רבו בקבלה.

בכתבי רמד"ו אין הוא מתייחס לרמח"ל כרב, אלא כחבר, ובמקום אחד כותב: "וקצת מזה קבלתי מדודי ורעי החביב עלי ר' משה חיים לוצאטו משכיל ונבון".

סמיכת חכמים

בשנת תפ"ו קיבלו שלשה צורבים צעירים פדובאים סמיכת חכמים מחכמי הדור, שניים מהם היו הרמח"ל ורמד"ו. וזה לשון כתב החברות:

"להכתיר בכתר החברות לשלשת המיוחסים והיקרים, כי מנעורם ועד עתה הק-ל נטע בלבם להבין לשמוע וללמוד את אמרת אלוק צרופה, ה"ה כמ"ר ישעיה יצ"ו... והחכם

רבי משה דוד וואלי זצ"ל, נולד בשנת תנ"ו, היה מהחכמים הבולטים בתור הזהב של יהדות איטליה התורתית. שמו נקשר עם רבינו הרמח"ל, בהיותו קרוב אליו מאד, ומבני חברתו.

בדורנו נעשה לו שם גדול, בעקבות פרסום כתבי ידיו המרובים שהמתינו שנים רבות לגאולה, ועתה לכשנדפסו ע"י הגר"י ספינר שליט"א, ידי רבים ממשמשים בתורתו אשר נושאת גוון יחודי, וכל אחד מוצא בו טעם, בין נטעי הפרד"ס.

נפלאות מתורתו חסידותו וקדושתו

בספר תולדות גדולי ישראל באיטליה, שנכתב ע"י הרב גירונדי אב"ד פדובה כתוב אודותיו:

כמהר"ר משה דוד ואלי מרבני פאדובה בזמן הרב הגדול ח"ק מוהר"ר יעקב חזק אב"ד ומ"צ זלה"ה. שמעתי נפלאות מתורתו חסידותו וקדושתו. והיה תלמיד מובהק ונאמן ביתו של התנא האלקי מוהר"ר משה חיים לוצאטו זלה"ה. והיה חכם כולל ודרשן מופלא ומקובל אלקי, וחיבר פירוש על כל תנ"ך על דרך פרד"ס... והיה ש"ץ בבית הכנסת ספרדים ולומד תורה מעומד, ולא היה הולך לישן בלילה עד שכל היהודים של ק"ק חזרו לשלום ומתפלל בעדם כדי שלא יאונה אליהם רעה. הזה המכתב אשר נחקק על מצבת קבורתו: הפ"ש מעלת החכם הרופא המקובל האלקי כמהר"ר משה דוד ואלי זצ"ל נלב"ע יום ג' לחדש טבת שנת תקל"ז. עד כאן.

ליקוטי בתר ליקוטי

בשני כרכי "ספר הליקוטים" נקבצו רעיונות וביאורים נפלאים, שמאירים את התופעות השונות שיש בעולם, לפי המבט של חכמת הנסתר. בין אם מדובר בתופעות פיזיולוגיות וכימיות אותן הוא מבאר לפי דרכו (כגון, למה מי הים מלוחים, חומצה ובסיס והאפשרות לעשות סינתזה), ובין בהתנהגויות של הנוצרים והמוסלמים, וכל כיוצא בזה, כשנקודת המוצא של רבינו היא שאין שום דבר שהוא במקרה, ואת הכל ניתן להסביר על פי החכמה הפנימית.

להלן נביא מקבץ מתוך הפנינים, ומעט על פרשת ויחי הבעל"ט.

ואת אחיך תעבוד - כפשוטו

שמע מאביו ממה שאמר הכתוב אצל עשיו

"ואת אחיך תעבוד", וזוהי עבודה ממש שהאדומיים עובדים ומשתחווים אל הצלוב (-יש"ו שהיה יהודי). ונלע"ד דבר אמת, כי עכ"פ צריכים לעבוד איזה יהודי כדי להמשיך את השפע על ידו מצד הקדושה, שהרי אין להם מאומה מצדם, כי הקליפה ניזונת מן הפרי ונזדמן אליהם אותו הממזר שנזרע בטומאה, כי מגלגלין חובה ע"י חייב.

גם בגלות - עשיו עובד את יעקב

בכל הזמנים ואפילו בזמן הגלות, עמוד והתבונן מי עובד את האדמה לעשות לחמם של ישראל, הלא אחיהם האדומיים, מי מביא להם פחם לגחלים ועצים לאש, מי משמשם ועושה כל צרכיהם ביום המנוחה -

הרמ"ד נפטר בז' בטבת תקל"ז ונטמן בבית העלמין בפדובה. על מצבתו כתוב: "פ"נ מעלת החכם הרופא המקובל האלקי כמה"ר משה דוד ואלי זצ"ל, נלב"ע יום ג' ז' לחודש טבת שנת תקל"ז, בתוך גדולי דור שלומי קרת שם לו בגדולים שאת ויתר, מאס בכל כבוד יקר תפארת, מצא במנוחתו פאר וכתר. משכיל בכל חכמה, צפנת פענח, לשמור רצון הצור בתם ויושר, עתה עזב חלדו בלב בוטח, לקנות בעמלו שכר ואושר."

תורתו מאירה עינינו

שפר עליה גורלה של תורתו, וכתביו המרובים על התנ"ך נותרו לפליטה ונשתמרו עד דורנו אנו. הכתבים מקיפים את כל חלקי התורה נביאים כתובים, מבראשית עד איוב ודברי הימים

בספריו ניכר עושרו הרעיוני הגדול, בהיותו בולל את חלקי הפרד"ס השונים, ומשלב באופן נעים וקולח בין הרבדים השונים, זאת מתוך גישה מאחדת שאינה מפרידה בין הפשט לסוד, אלא אדרבה דוגלת בכך שהסוד הוא המבטא של מה שטמון בפשט, והפשט מייצג את ההופעה של הסוד במציאות.

אצל רמ"דו הפשט והסוד שלובים יחד, כמו שכתב הרבה פעמים "ופשוטו מכוון אל סודו", או: "וסודו מכוון אל פשוטו".

גם ידיעותיו הרבות ברפואה ושאר חכמות, עומדות לו לשימוש רב בפירושו.

כמו כן הוא קשוב מאד למציאות, ומרבה לבאר את הנבואות ע"פ מה שמתהווה לעינינו. לדוגמה, בפירושו לעובדיה כתב: "אם תגביה כנשר, כי הנשר הוא הדגל של הקיסרים כידוע, ואף כי נשר של ב' ראשים..."

וזה פלא שעד כמה שהיה מארי דרזין אשר ראשו מגיע השמימה, כך היה ער לכל הביטויים של ההוויה הגשמית העולמית (ועוד נביא מזה להלן). אמנם באמת אין בכך סתירה, שכאמור אדרבה שיטתו היא שהסוד מתלבש בפשט והוא הביאור האמיתי לתופעותיו.

וגם בשם הגר"א איתא שהפשט והסוד צמודים הם זל"ז.

הלא הגויים עצמם שגולים בארצותם. ואם מתקיים הענין הזה אפילו בזמן הגלות, כ"ש שיתקיים בזמן הגאולה. (אור עולם בראשית עמ' ת')

(נוסח אחר למוזבא לעיל בסמוך) וגם ענין אחר גדול נרמז במה שכתוב "ואת אחיך תעבוד", והוא שאפילו בעבודת האלקות, יבחרו האדומיים ליקח להם לאלוק אותו האיש שבא מזרע ישראל, והוא דבר אמת שלימדני אדוני אבי נ"ע, כי מתחילה היו הרומיים עובדים כוכבים ומזלות, ולבסוף כשעלה על דעתם לבחור אלהים חדשים, לקחו את הנצר נתעב לאלוה עליהם, ונתקיים בכך "ואת אחיך תעבוד", גם בענין עבודת האלהות. והיה זה לסימן על מה שיהיה לעתיד, שיעבדו ממש את הצדיקים כאילו היו אלקות, כמו שאמרו רז"ל "עתידים הצדיקים לעת"ל שיאמרו לפניהם קדוש..."

עשיו וישמעאל - איכות וכמות

ואמת הוא בלי ספק שהחכמות מצויות ביניהם (-באדום) יותר ממה שנמצאים בישמעאלים, כי הישמעאלים הם סוד קליפת החמור והאדומים סוד קליפת השור... שהרי ישמעאל הוא גדול החכמות, ואינו גדול האיכות כמו שהוא אדום אע"פ שהוא קטן החכמות יותר ממנו הרבה מאד. (ס' הליקוטים)

טלאי יהודי

ענין הסימן שהמציאו לנו אויבנו, הם חשבוה לרעה והאלקים חשבה לטובה, כי על ידו יבדלנו מעמי הארצות ולא יחטאו... והנה טרם שהיו חוטאים, היו ניכרים ע"י צלם אלקים שהיה תמיד נגד פניהם, ולא היה צורך לסימן אחר, אבל אחר שחטאו וסר סוד הצלם או חשך מפני העוונות המבדילים, אז הוצרך לסימן אחר...

הפירוד הגמור והמוחלט

סוד הצורה של שתי וערב... הפירוד העצום והפנימי בין דרגין קדישין אשר אין כמוהו... והנה זה סוד אמרם ז"ל במסכת עירובין, כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, שכל שאר הקליפות החיצונות הסובבות לא עשו מחיצה בין דרגין קדישין ובין ישראל לאביהם שבשמים, כשם שעשתה זאת הקליפה הפנימית שהיא המחיצה של שתי וערב, שהיא ראויה להקרא

בית הכנסת של פדובה

ארי מתנמנם

"כרע רבץ כארי..." והנה כבר ידוע שיש עת שהאריה שוכב ומתנמנם יושב ובטל ואינו טורף כמשפטו כאילו אבד את גבורתו. כך היה עת לזרעו של דוד שלא נהג את המלוכה שלו, וכמו שהיה בבית שני שישבו זרים על כסאו, כאילו ניטלה הממשלה ממנו וניתנה לזולתו... (אור עולם עמ' תלז).

יעקב אבינו לא מת

עדיין יש להקשות בכאן, שאם מת [יעקב] ודאי כמו שמתים כל שאר בני"א, איך אמרו רז"ל (פ"ק דתענית) שיעקב אבינו לא מת. התירוץ לזה דע, כי יש הפרש גדול בין מיתה למיתה, שהרי כל שאר בני"א אחרי מיתתן נפרדים כל ג' דרגין נר"ן שלהם: הנפש יתבא בבי קברי, הרוח לגן עדן תחתון אם יזכה, והנשמה לג"ע עליון, והפירוד הזה הוא שנקרא מוות באמת, דהא לית פירודא אלא מסטרא דמותא. אבל יעקב אבינו וכל מי שאמרו עליו רז"ל הענין הזה שלא מת, כונתם היתה שלא היה שום פירוד בג' דרגין נר"ן שלהם, אלא כשיצאו מן הגוף שהוא הלבוש החומרי, מיד נקשרו שלשתן כאחד ונתלבשו בלבוש רוחני כאילו היה הגוף שלהם ממש, ומאחר שאין פירוד אין מיתה, כי אינם מתפעלים כלום מן הרע של המיתה. ואדרבא יש להם היתרון שהחליפו גוף חומרי כלה ונפסד, בגוף רוחני וקדוש שיש לו העמדה וקיום לנצח נצחים, והוא סוד מ"ש הכתוב 'יקר בעיני ה' המותה לחסידיו', כי החסידים אחרי מיתתם מתלבשים בלבוש הרוחני הזה שהוא יקר בעיני ה', בהיותו ממש רוא דכתנות אור שהיה לבוש בהם אדה"ר קודם שחטא... (אור עולם עמ' תנט. וראה כע"ז ברמב"ן ורבינו בחיי)

בשם מחיצה ממש. וכאשר נתעוררה זאת הרשעה ויצאה מתוך האיפה, מפני שנאת חנם של בני עמנו, שגרם הפירוד הגדול הזה שאין כמוהו...

מצא מין את מינו

ענין מה שהאדומיים קוברים את הפגרים שלהם בתוך בתי ע"ז שלהם, הוא כדי להוסיף טומאה על טומאתן, כי מצא מין את מינו וניעור...

סוד הבדל בין ספרדים לאשכנזים

כבר ידוע שיש חכמה ותבונה באדום, כענין שנאמר "והאבדתי חכמה מאדום ותבונה מהר עשו", מכלל דאיכא. והנה דע כי ספרד הוא סוד החכמה, זהו הטעם שהספרדים עוסקים בחיבורי חכמה ויצליחו. והרמב"ם ז"ל שהיה ספרדי הצליח מאד מכל מה שהיו לפניו בחכמת התורה, ורבים היוצא בו בספרי חכמה של כמה מינים, גם מאומות העום, כי כן טבעם בהיותם מצד החכמה, ודיבורם בנחת ומתונים בכל עסקיהם, כי כן טבע הימין, סוד המים. אך בפלפול שהוא סוד התבונה אין להם יד ושם, ואם עוסקים בו לא יצליחו, כי הוא מן השמאל - סוד האשכנזים שהם מן הצפון, וכולם נמהרים אצים ונבהלים, טבע האש. ואין להם עסק בחכמה רק בתבונה הרבה מאד, ושם גבורת התורה ופלפולה, כי התבונה היא מנת כוסם, ואם הספרדי סיני האשכנזי עוקר הרים...

ענין המשומדים

סוד ענין היהודים היוצאים מכלל הדת, הוא לשתי סיבות: או להתברר או לברר. להתברר - מפני שהם ילדי פשע זרע שקר, כדכתיב 'וברותי מכם המורדים והפושעים ב' וגו'. לברר - מפני שהם נשמות עליונות מאד, ויש לאל ידם להכנס בתוך הקליפה ולברר מתוכה ולחזור אח"כ לשרשם הקדוש.

האם יש פורענות נצחית?

ענין מה שאומרים טפשי אוה"ע שהאלקים נפרע מן החוטא בפורענות נצחית. הנה התשובה אל הטפשות שלהם היא בג' פנים: הא' הוא שאינו מן הדין ליפרע בפורענות נצחית על חטא זמני. והב' שהיה נמצא בזה, שברא את העולם לזנק בריותיו ולא לתועלת שלהם, שהרי רובם חוטאים

והלא הכתוב אומר 'כי אמרתי עולם חסד יבנה', והתורה אמרה 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד', ואם היה כן ולפי סברתם היה רע מאד ח"ו ולא טוב מאד. והג' שזה היה דבר מגונה לאדון הכל, וחלילה לק"ל מרשע ושק"י מעול, כי הוא ברא את היצה"ר באדם המביאו לחטא, ואיך יבא ליפרע ממנו בפורענות נצחית על חטאתיו, אם רוחו המחטיא ניתן לו מבוראו... אלא שהאמת הוא, שהפורענות נמשך כ"כ שנים כמו החטא, או כפלים... די שנדע כי המרחם העליון קץ שם לחושך, ואין במחשבתו העליונה והנכונה אלא לעשות טוב לכל בריותיו, ולא להתנהג עמהם באכזריות חמה ושטף אף, כי הוא מתקן תמיד גם כשהוא מקלקל...

הצלחה בתורה בא"

והאמת הוא בלי ספק, כי יש יותר הצלחה בתורה בא"י ממה שיש בחו"ל, כי אוירה של א"י מחכים... ובחו"ל הטורח מרובה וההשגה מעוטה כי אור הטמא גורם...

איה ברכתו של ראובן?

ואם תאמר שאין כאן (-אצל מה שאמר יעקב לראובן) אלא תוכחה ונאצה, והיכן ברכתו של ראובן. דע כי במה שאמר "ראובן בכורי אתה", שם הברכה מצויה, כי 'בכור' הם אותיות 'ברוך', שהרי הבכור הוא ברוך על כל פנים מאחר שקדושתו מרחם, והוא נוטל העיקר של כללות ההשפעה. ולכן תראה שיש כ"ב תיבות בברכתו של ראובן, כנגד כ"ב אותיות התורה שהם כללות ההשפעה כידוע. (אור עולם על ויחי).

♦ דרך המלך נלך ♦

בשורה נפלאה למעמיקי דעת ומחשבה.

הופיע זה עתה לאור
הספר הנפלא

בדרנו

פרי עטו של הרה"ג
רבי יהודה פולישוק שליט"א
מתלמידי רבנו זצ"ל

בדרכו

מאמרי דעת ומחשבה בעיקרי אמונתנו

מסודרים על סדר פרשיות השבוע על פי ביאורי מהר"ל מפראג זיע"א

הרה"ג רבי יהודה פולישוק

קהל שוחרי תורת מהר"ל מפראג זיע"א כבר התוודע ליצירות הנפלאות 'סידור מהר"ל' ו'מחזור מהר"ל'. כעת שב המחבר, הרה"ג רבי יהודה פולישוק שליט"א, בוגר ישיבת חברון ומתלמידיהם של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל ויבלחט"א הגאון רבי יהונתן דייד שליט"א, ומניף את ידו בספר מלא וגדוש ברוחב ובעומק, מאמרי דעת ומחשבה בעיקרי האמונה המיוסדים במשנתו של מהר"ל מפראג, מבוארים ומוטעמים בסגנונו ובדרכו של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל על פי הבנת המחבר בתוספת נופך ובהירות קולמוסו המשובח של המחבר שליט"א.

כמעשהו בראשונה, כך גם ביצירת פאר זו הושקעו הון רב ומחשבה רבה ליציקת תורה מפוארה בכלי מפואר. כל מאמר מיוסד על אדני התורה בציטוט הפסוק שממנו נבנה המהלך, לאחריו מובאים דברי רש"י בעיצוב מתאים ולאחריהם דברי המהר"ל. אחרי לימוד קצר ובסיסי בלשונם של רבותינו נ"ע, לוקח המחבר את הלומד והמעייין בשבילי דרכו המופלאה של הגר"מ שפירא זצ"ל, ובונה בכישרון רב, אריח על גבי לבנה, את בנינו הנהדר של המאמר.

רבים מן היסודות עוברים כחוט השני, בפנים שונות ומגוונות, לאורך כל הספר. הדבר אופייני לתורה עמוקה זו מעצם אופיה וכמו שאמרו חז"ל על דברי התורה העניים במקום אחד ועשירים במקום אחר והיריעה הולכת ונשלמת במעשי אמן המחברים פרט לפרט בקרסי זהב של הגיון לב ומחשבה מעמיקה. מחד גיסא, חזרה זו מעמידה את האוהל והיה אחד, בעל בסיס רחב מכמה וכמה פרשיות, ומאיךך מאפשרת ללומד לשדד עמקים, עומק לפנים מעומק, ולצלול לתהומות תוך שהוא מעלה מרגליות בידיו.

המחבר אינו נרתע מלעסוק גם בדברים עמוקים וסתומים שאין בכוונתו לבארם על בוריים, ומכל מקום הוא נוהל הצלחה מרובה בנסיונו להקנות לקורא טעם ערב בכמה רבדים שמתחת לפני הנראה על פני השטח. משיטעם הלומד חיך מתוק כזה, חזקה עליו שלא יניח את הספר מידי, וחזקה עליו שיעמיק עוד לימודיו ועיוניו כדרכה של תורה, מפי רב, כדי להכיר גם את הרבדים העמוקים יותר שאותם הניח המחבר סתומים וחתומים.

כדרכו של בית מדרש זה, מתבארים כמין חומר ענינים נפלאים, כך בפרשת ויחי מתבארים דברי המהר"ל בעומק סוד העניין שקבורת רחל נקבע שתהיה בנפרד מהאבות הקדושים מאחר שהיא המקור המחייב להחזיר את כלל ישראל למציאות של אחדות וגאולה ועל כן גזרה החכמה העליונה להעמיד את רחל, היא הכינוי לכנסת ישראל ועיקרו של בית יעקב, דוקא 'בדרך'.

כך בפרשת שמות מתבאר ענין סיפורי מעשי הנסים שאירעו לאבות הקדושים, שאין עניינם כשאר מעשי נסים רק לספר את כח הנס שנעשה בהם, אלא להוציא ולפרש את הכח של 'סימן לבנים' שניתן לנו באותו הנס לדורות.

המאמרים על הפרשיות נחתמים במאמר הכנה נפלא לחג הסוכות בתור ההשלמה לכפרה של ראש השנה ויום הכיפורים, וביאור דברי המהר"ל על ה'מעלה העליונה מאוד' הנקנית בחג הסוכות לעובדי ה' כראוי.

נאחל למחבר הרה"ג שליט"א, כי יוסיף ה' עליו עוד כהנה וכהנה לזכות את עמלי התורה חובשי בתי המדרשות בחיבורים מועילים רבים כי ה' הטובה עליו ונזכה כולנו להתדבק בתורת ה' התמימה, משיבת נפש.

עבודת אהרן

המשכן וכליו

הגאון רבי יצחק גבריאל פרוינד

לא בכל יום זוכים אנו לבשורה של ממש בסוגיה עיקרית כמו סוגיית המשכן וכליו והעובדים בו על כל פרטיה ודקדוקיה, ובספר שלפנינו גם כוונותיה וענייני אגדה ומחשבה התלויים בה.

המחבר הגאון רבי יצחק גבריאל פרוינד שליט"א, ר"מ הישיבה הק' מאורות התורה, כבר פקיע שמ"ל בהיכלי התורה. בספרו הנוכחי גלייה לדרעיה ונפל נהורא בבי מדרשא - אור יקרות נשפך ומאיר את סוגיית המשכן וכליו והעובדים בו מכל זווית.

מאות עמודי הספר, מפיקים מזן אל זן ומקיפים את הסוגיה היסודית הזו, סוגיה שבה יעסוק עם ישראל כולו בשבועות הבאים עם קריאת פרשיות התורה, פרשיות המשכן. כמעט לכל היבט ונושא מוקדשת יריעה רחבה: תבנית המשכן כולו, ארון העדות, בדי הארון, מקום השולחן והמנורה, צורת השולחן וצורת המנורה, מצות הדלקת הנרות, עשיית המנורה 'מקשה', נר התמייה, פרוכת המסך ומשמעותה, יריעות העיזים, קרשי המשכן, אדני המשכן, הבריח התיוכן, מזבח העולה, הכבש, הקטורת ומזבח הזהב, שמן המשחה, קטורת הסמים, הכיור וכנו ועוד ועוד נושאים חשובים הזוכים לבירור מקיף ויסודי, והעין לא שבעה מלראות.

זה עתה יצאנו מימי החנוכה ועבודת הדלקת הנרות, והנה מפליא הגאון המחבר וחוקר אם הדלקת הנרות בבית המקדש מתקיימת במעשה הדלקת הנרות כפי שאנו רגילים לחשוב או בכלל בהטבת הנרות והכנתם להדלקה. הוא מעמיד את הדבר במחלוקת ראשונים סביב דברי הגמרא ביומא 'הדלקה לאו עבודה', כך שיש מן הראשונים שסברו שההדלקה עצמה אינה אלא 'הכשר מצוה' שהיא נותנת תוכן ומכשירה את קיומה של עבודת הנתינה שבהטבת הנרות. עוד אפשרות שנידונה - מעשה ההדלקה עיקר עניינו הוא העמדת צורת המנורה ובית הבחירה, שצורתם היא כך שהנרות דולקים ובכל הדלקה והדלקה משלימים את הכנת המנורה ובנין בית הבחירה. המחבר מאריך לבאר את הנקודות הדומות ואת הנקודות השונות בין מצות ההדלקה בבית המקדש ובין מצות הדלקת נר חנוכה ומפלפל כיד ה' הטובה עליו בדברי האחרונים בסוגיות אלו מבלי לאבד את בהירות הדברים ואת שטף הרצאתם. המסקנה המפתיעה של בירור יסודי זה, היא שלדעת הרמב"ם גם בחנוכה עיקר המצוה היא בהכנת השמן והפתילות משל עצמו להדלקה, ומעשה ההדלקה עצמו הוא ההכשר והגמר של מלאכת הכנה זו שהיא היא מצות הדלקת נר חנוכה.

זו דוגמה אחת מני רבות שהעלינו בחכתנו, מפאת קוצר היריעה, ונדמה שיש בה כדי להטעים את הקורא על קצה המזלג מנפלאות עומק העיון ובהירות המחשבה המושקעים בספר נפלא זה.

רק תוכן הענינים המורחב ומפתח הערכים המפורט שבסוף הספר יש בהם כדי לתת תמונה כללית על גודל החידוש וריבוי התועלת שבלימוד ענייני המשכן וכליו והעובדים בו בצורה שיטתית ויסודית בספר חשוב זה, גם למי שכבר מכיר את הסוגיות.

בין דפי הספר משולב מדור 'בארה של מרים' המבאר ומלבן גם את הפן הרעיוני והעמוק של העניינים הנידונים וידין של המחבר רב לו גם בעניינים אלו במחשבה ובאגדה וגם על פי סתרי תורה. ומשם פותח המחבר פתח ושער לעבודתינו בזמן הזה אשר בעוונותינו הרבים אין לנו מקדש ומשכן, בהראותו כיצד תכלית עבודתנו ותפילתנו היא להשיב את מציאות זו של עבודת ה' באופן של 'עצי שיטים עומדים' המכוונים כנגד בית המקדש של מעלה 'שרפים עומדים'.

הספר זכה להסכמותיהם של גדולי ראשי הישיבות, רבותיו של המחבר ועוד. הוא רואה אור בהוצאה המשוכחת של 'צוף - בית הוצאה לאור' וכלול בהדרו.

בשורה טובה לשומרי השבת

בס"ד הופק מדריך מיוחד ע"י 'משמרת השבת' הכולל הסברים לנידונים הקיימים במכשירי החשמל השונים, לצד הסברים לפתרונות וחברות המאושרות ע"י 'משמרת השבת' וידע הלכתי וטכני רב.

בסוף החוברת אישורי הכשרות שניתנו ע"י 'משמרת השבת' למגוון מוצרי חשמל המצויים כיום כגון: מקררים, מזגנים, מיחמים, משאבות מים לבניינים גבוהים, מוני מים, ועוד.

ניתן לקבל את החוברת במהדורה דיגיטלית ללא תשלום בפנייה לכתובת המייל:

mh1800200@gmail.com

בברכת השבת,

מזכירות משמרת השבת.

ספר שיעורי בינה

שיעורי הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת נתיב הדעת

שיעורי תרי"ג מצוות (ח"א עשין א-קיב) לפי סדר ספר המצוות להרמב"ם
בירור השיטות היסודיות והעיקריות בכל מצוה
ומשא ומתן בנידונים המרכזיים בבהירות ובתמציתיות

מתוך הקדמת הגרי"ב שרייבר שליט"א

"ועיקרה של תורה הלא הוא כל התרי"ג מצוות שציונו הקב"ה בהם, והרי כשיעמוד אדם לדין ויאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית, הרי ראשית דבר יצטרך לומר מה המצוות שנצטוונו בהם... וע"כ נתחברו יחדיו אסופת ת"ח ללמוד יחדיו את התרי"ג מצוות על הסדר... עכ"פ מכוח לימוד זה אפשר לידע בכל מצוה את מהותה ויסודותיה, מה היא, ומה ענינה, לידע את עצמו של הציווי מה הוא, ואיך פירושא זיל גמור כל הימים לרבות הלילות".

